

Zittingsjaar 2023-2024-1018

LANDSVERORDENING tot vaststelling van de begrotingen van de ministeries van het Land voor het dienstjaar 2025

NOTA NAAR AANLEIDING VAN HET VERSLAG

De ondergetekenden hebben met belangstelling kennisgenomen van de vragen en opmerkingen van de fracties van de M.E.P., A.V.P., Raiz en het onafhankelijke lid G.L. Croes, inzake het onderhavige ontwerp en de daarmee samenhangende aangelegenheden. Op deze vragen en opmerkingen wordt hieronder zoveel mogelijk in dezelfde volgorde als die van het verslag ingegaan. Voor het overzicht zijn de vragen uit het verslag in deze nota genummerd en cursief afgedrukt. Aangetekend zij hierbij dat de vragen en opmerkingen waarop niet is ingegaan, bespreking zullen vinden tijdens de openbare behandeling van het onderhavige ontwerp.

De leden van de MEP-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de onderhavige ontwerp-landsverordening. Naar aanleiding hiervan heeft de fractie de volgende vragen:

Memorie van Toelichting Algemeen Deel

1. *Mirando cu gran probabilidad lo bay atende presupuesto di Pais Aruba pa aña 2025 lo ta bon pa Gobierno di Aruba contesta e siguiente pregunta pa e parlamentarionan nobo tambe por tuma nota di kico tur a keda haci pa nos ta unda nos ta. Con gabinete Wever-Croes I y II a drecha e disciplina presupuestario y kico ta e medida of accionnan esencial cu a contribui cu ta entrega e presupuesto na tempo (ya pa 3 aña consecutivo) y cu surplus?*

De fractie van de MEP heeft behoefte naar een uiteenzetting omtrent de wijze waarop begrotingsdiscipline en andere maatregelen en bijstellingen ertoe hebben bijgedragen aan zowel het tijdig aanbieden van de begrotingen alsmede aan het voor een derde jaar kunnen presenteren van een financieringsoverschot. Hier zij aangegeven dat bij aantreden van het kabinet Wever-Croes I allereerst

aangevangen werd met het aanduiden van kaders op basis van het Financieel-economisch Memorandum destijds. Op basis hiervan werd een begrotingsbeleid uitgestippeld welke er op termijn moest leiden tot schuldbeheersing en -vermindering door het bereiken van overschotten. Cruciaal onderdeel hiervan was dat er een grotere beheersing van het begrotingsproces bereikt moest worden. Hier was het in 2020 bewerkstelligde aanpassing van het begrotingsmodel een gewichtig element in geweest. Dit heeft de nodige flexibiliteit geboden binnen het proces doordat alle aandacht gericht kon worden op het financieel kader in plaats van op individuele ramingen op detailniveau. De aanvulling hiervan met de invoering van twee vaste momenten waarop wijzigingen kunnen worden aangebracht (voor- en najaarsnota, respectievelijk eerste en tweede suppletoire begroting) levert ook rust en een beter zicht zodat tijdig gestuurd kan worden. De resultaten liegen er dan ook niet om.

2. *Na ki punto e surplusnan logra den e presupuestonan a contribui na rebaha nos debe y kico ta e beneficio/riesgo pa sigui mantene e tendencia aki?*

De MEP-fractie vraagt zich af vanaf welk punt overschotten leiden tot een verlaging van schulden en welke baten maar ook mogelijke risico's hieraan verbonden zijn. In beginsel levert elk overschot een schuldverlaging. Wat betreft baten betekent schuldverlaging, dat deze mogelijk maakt dat de rentelasten op termijn lager uitkomen en diensgevolge de voor beleid en openbare voorzieningen aanwezige financiële ruimte verruimt kan worden. Wat betreft risico's kunnen deze zich manifesteren als de overschotten relatief groot zijn in vergelijking met de economie en als deze leiden tot een verhoogde lastendruk bij een groot deel van de maatschappij. Een verhoogde druk levert mogelijk een druk op de verdere economische groei op. Vandaar het belang van het bestendigen van een evenwichtige drukverdeling tussen alle maatschappelijke groepen zoals ondernemers en gezinshuishoudens. In het huidige geval zijn de overschotten nog relatief laag te noemen terwijl de lastendruk nog altijd min of meer gelijk is gebleven. Bij de drukverdeling heeft het Land eveneens het beleid gehanteerd om deze zo veel mogelijk gelijkmatig te verdelen.

3. *Kico ta e posibel consecuencianan socio-economico di e meta pa keda limita e gastonan riba empleo publico te na 10% di e bbp pa 2027, y tambe lo ta bon pa gobierno indica si ta analisa con esaki por afecta calidad di servicio publico? Of cu ta obstaculisa cumplimiento cu palabracionnan den Landspakket of otro metanan specifico?*

De fractie vraagt zich af welke mogelijke sociaal-economische gevolgen te koppelen zijn aan het hanteren van de 10% personeelslastennorm zoals thans wettelijk bepaald in te gaan in het jaar 2027. Dit vooral ten aanzien van de effecten hiervan op de openbare dienstverlening en/of beleidsdoelstellingen in het algemeen of specifieke doelstellingen uit het Landspakket. Hier zij allereerst aangegeven dat uit ervaring blijkt dat er een grote behoefte is aan meer kaderpersoneel binnen de overheid. Er is een structureel tekort aan kaderpersoneel. De 10% beperking kan tot gevolg hebben dat er onvoldoende ruimte is om kaderpersoneel aan te trekken, met als gevolg dat de kwaliteit van de publieke dienstverlening achteruit gaat. De uitvoering van de projecten die onder het Landspakket vallen lopen minder gevaar aangezien de implementatie vaak gepaard gaat met technische ondersteuning met personeel buiten de overheid en die gefinancierd wordt met TWO middelen.

Er is vooralsnog geen reden om, onder gelijkblijvende omstandigheden, aan te nemen dat het behalen van deze norm in 2027 niet haalbaar zou zijn. Op dit ogenblik wordt namelijk al geschat dat het Land voldoet aan deze norm. Risico voor het behalen hiervan wordt wel gelopen indien de personeelslasten zelf in de komende periode niet in de pas lopen met de bereikte economische groei. Groeit de economie minder hard, maar de personeelslasten meer, dan levert dit risico's op. Dit betekent dat het voor het personeelsbeleid taak is om van de beschikbare ruimte zo optimaal mogelijk gebruik te maken om met minimale extra inzet van personeel, het maximale aan effect te behalen. Dit betekent praktisch dat verbeteringen in dienstverlening bereikt dienen te worden door een grotere inzet van technologie samen met een betere inrichting van processen binnen het apparaat.

4. *Gobierno por indica con realistico e meta pa rebaha nos debe nacional te na 50% pa 2040 ta, considerando e circunstancianan economico actual y dependencia structural riba turismo?*

Zoals vermeld staat in de bijbehorende memorie van toelichting van het onderhavige ontwerp onder het onderdeel I.5 Duurzaamheidsindicatoren Landsfinanciën, is een snellere dalende trend te zien in de ontwikkeling van de overheidsschuld. Naar verwachting zal Aruba in 2025 de 70% schuldquote bereiken, en in 2031 de 52%. Dit is 9 jaar eerder dan de LAft voorschrijft.

5. *Kico ta e motibo principal cu ta spera cu inversionnan priva y publiconan ta bay baha pa 2025, y kico por y ta bay haci pa por atrae inversionnan nobo pa combati e tendencia negativo aki?*

De meeste particuliere investeringen die in 2024 en 2025 worden verwacht, zijn gericht op de toeristische sector, met name de bouw van hotels en appartementen. Deze investeringen waren doorgaans oorspronkelijk gepland voor de periode 2020-2022, maar zijn door de impact van Covid-19 en juridische geschillen tijdelijk stopgezet. In 2023 zijn diverse hotelprojecten hervat, hetgeen heeft bijgedragen aan economische groei in dat jaar, die zich ook in 2024 voortzet. Voor 2025 wordt echter een afname in het aantal verwachte investeringen voorzien, in lijn met de ontwikkelingen van het voorgaande jaar. Dit is te wijten aan het feit dat een aantal hotels zich in de laatste fase van de bouw bevindt, terwijl er geen significante nieuwe hotelprojecten worden verwacht. De ROPV wijst op een maximale capaciteit voor het aantal kamers dat kan worden gebouwd, hetgeende reden is dat er geen nieuwe hotels in de planning zijn opgenomen. Tevens dient in overweging te worden genomen dat de lokale bevolking steeds kritischer en minder positief staat tegenover de verdere uitbreiding van het aantal hotelkamers op Aruba.

Momenteel wordt het nieuwe investeringsbedrag dat in 2025 naar verwachting zal worden gerealiseerd geïnventariseerd. De resultaten hiervan zullen worden gepresenteerd in de volgende economic outlook, die in december 2024 zal plaatsvinden. De investeringen in de toeristische sector richten zich voornamelijk op de bouw van hotels en appartementen. Gezien het tekort aan beschikbare erfpachtgrond en de huidige woningnoodsituatie lijkt het onwaarschijnlijk dat er significante investeringen in de bouw van extra hotels en appartementen zullen plaatsvinden. In plaats daarvan kunnen investeringen zich ook richten op andere sectoren zoals huisvesting, landbouw, energie en infrastructuur. Bovendien hoeven investeringen niet uitsluitend gericht te zijn op de bouw, innovaties kunnen eveneens worden gestimuleerd om diverse sectoren naast het toerisme te ontwikkelen. Investerings die bijdragen aan het verhogen van de deviezeninkomsten voor Aruba, bijvoorbeeld door export of door de vermindering van import van landbouwproducten, kunnen de uitstroom van buitenlandse valuta verder beperken.

6. *Pandemia a siña nos cu ta hopi riesgoso cu Aruba ta depende fuerte di turismo pa nos crecimiento economico. Kico ta e strategia cu Gobierno ta considerando*

pa diversifica nos economia den e añanan nos dilanti? Gobierno por indica kico ta e tuma lugar riba e tereno aki y ki ta e resultadonan te cu awor?

Sinds 2019 stimuleert de overheid de kansrijke sectoren en met name de landbouw. Helaas ondervinden veel investeerders in deze sector problemen bij het aanvragen van erfpachtgrond, met name vanwege een tekort aan beschikbare grond. Aruba is vooral bekend om zijn toeristische sector, waarvan de exponentiële groei zijn oorsprong vindt in de jaren negentig, toen belastingvrijstellingen werden verleend aan hotels. Om de veelbelovende sectoren verder te stimuleren, heeft het ministerie van Economische Zaken, Communicatie en Duurzame Ontwikkeling in 2022 de Commissie Economische Herstel ingesteld. Deze commissie, bestaande uit vertegenwoordigers van zowel de private als de publieke sector, is belast met het formuleren van aanbevelingen om investeerders aan te moedigen door middel van alternatieve fiscale faciliteiten. Dit voorstel is door de ministerraad goedgekeurd en wordt momenteel door de DIMP uitgewerkt met als doel zo snel mogelijk te worden geïntroduceerd. Het ministerie van Economische Zaken, Communicatie en Duurzame Ontwikkeling heeft recentelijk een investeringsstrategie/ marketingstrategie ontwikkeld inclusief een begroting. Ondanks dat Aruba in de afgelopen vijf jaar verschillende interessante investeerders heeft aangetrokken, konden de meeste van deze projecten niet worden gerealiseerd wegens een tekort aan beschikbare grond.

7. *Gobierno por indica con ta bay sigui traha riba independencia financiero di e Organizacion di Seguro General di Salud (AZV) sin cu esaki ta resulta den aumento di gasto den salud pa e ciudadano of cu calidad di cuida ta bira menos?*
8. *Kico ta e retonan principal pa implementacion di e proyectonan di Landspakket actualmente? Por indica con Presupuesto 2025 lo contribui na e realisacion di e proyectonan aki?*

De fractie verzoekt aan te geven met welke uitdagingen de uitvoering van de verschillende Landspakketprojecten te maken hebben. De huidige uitdagingen hebben te maken met de hoeveelheid projecten die tegelijkertijd uitgevoerd worden en het lokale absorptie vermogen. Er lopen veel hervormingen tegelijkertijd. Deze hervormingen kunnen een grote impact hebben op de

Arubaanse samenleving. Dit is ook de reden waarom goed nagegaan moet worden wat het collectieve effect hiervan is. Er dient op slagvaardige wijze gewerkt te worden maar ook keuzes gemaakt. Een andere uitdaging is de administratieve handelingen rondom het Landspakket. Veel van de lokale uitvoeringskracht gaat hierin zitten. Om deze uitdagingen tegen te gaan wordt op constructieve wijze het gesprek met Nederland gevoerd om zo meer inzicht te geven in de lokale context en waardoor Nederlandse ambtenaren die aangesloten zijn op dit traject, een passende aanpak kunnen hanteren. De ontwerp-Landsbegroting 2025 zal hierbij een bijdrage leveren door, waar passend, middelen beschikbaar te stellen voor extra capaciteit. Deze middelen kunnen ook afkomstig zijn vanuit de Tijdelijke Werkorganisatie Nederland.

9. *Por indica cuanto Vutters a aplica y a wordo otorga den 2024?*

Er werden 180 verzoeken ingediend. Hiervan werden er:

- 57 toegekend;
- 48 afgewezen;
- 65 nog in behandeling (pending nader advies van de diensten waar de ambtenaren werken);
- 6 ingetrokken op verzoek van de aanvrager;
- 4 niet in behandeling genomen wegens laattijdig ingediend.

10. *Por ofrece un ilustracion pa aña 2024, 2025 y 2026 (si tin pa 2027 tambe) con e cantidad di Vutters ta verloop?*

Van de 57 aanvragen die werden toegekend, zullen er:

- uiterlijk 31 december 2024, 57 nog een VUT-uitkering ontvangen;
- uiterlijk 31 december 2025, 54 nog een VUT-uitkering ontvangen;
- uiterlijk 31 december 2026, 45 nog een VUT-uitkering ontvangen;
- Uiterlijk 31 december 2027, 24 nog een VUT-uitkering ontvangen;
- Uiterlijk 31 december 2028, 0 nog een VUT-uitkering ontvangen.

11. *Ta planea di ofrece VUT den 2025?*

Na evaluatie van VUT 2024 zal hierover een beslissing worden genomen.

12. *Cuanto miembro di e personal di sector publico ta forma parti di overtolligheidspool den 2025? Cuanto esaki tawata den 2024?*

Het aantal non-actieven fluctueert.

In oktober 2024: 11

Verwacht in 2025: 7 in begeleiding.

13. *Kico ta e esfuersonan cu ser haci pa purba cu e empleadonan aki di overtolligheidspool drenta bek den e area laboral?*

Vanaf 2023 is het beleid “reactivering non-actieve ambtenaren met een verplicht karakter” van kracht. Dit beleid voorziet in een strikte procedure die gevolgd wordt onder begeleiding van het Departamento Recurso Humano.

Het is een verplicht reactiveringstraject dat bestaat uit de volgende onderdelen:

- Toezending regelgeving;
- Startgesprek, waarin meegedeeld wordt dat de non-actieve ambtenaar 12 maanden de tijd heeft om een passende functie te vinden. Lukt het niet in die periode, dan volgt ontslag wegens ongeschiktheid;
- Maandelijkse en wekelijkse begeleidingsgesprekken door het DRH;
- Verplichting om dagelijks te melden (registratielijst tekenen) bij DRH;
- Sollicitatietraining;
- Minimaal 2 functies worden gezocht en aangeboden door DRH;
- Proefperiode van 6 maanden, pas daarna mogelijke definitieve plaatsing.

14. *Segun e tabel di Personeelsbezetting tin 177 vacatura. Por indica si a presupuesta pa tur e vacaturanan aki?*

Alle vacatures die zijn opgenomen in de begroting zijn voorzien van de benodigde begrotingsmiddelen, zodat er voldoende financiële middelen beschikbaar zijn om de beoogde posities daadwerkelijk in te vullen. Dit betekent dat voor elke goedgekeurde vacature niet alleen de functie zelf wordt vastgelegd, maar ook de bijbehorende financiering is gegarandeerd.

15. *Por indica si e financieringsbehoefte ta bay wordo cubri solamente cu schatkistpromessen den forma di obligatielening of ta bay busca pa cubri esaki cu financiamiento internacional tambe?*

De fractie vraagt op welke wijze aan de financieringsbehoefte voorzien zal worden en of deze op basis van alleen uitgifte van schatkistpapier dan wel door middel van aantrekken van financiering op de internationale markt zal plaatsvinden. De

huidige financieringsbehoefte is van dien omvang en samenstelling dat deze niet volledig zal kunnen worden voorzien via de lokale markt. Toegang zoeken op de internationale markt ligt dan in beginsel in de rede. Er is sprake van een combinatie van schatkistpapieruitgifte op de lokale markt en het aanboren van de internationale markt.

16. *Tin un perspectiva ki tempo Serlimar, formando parti di sector colectivo, lo por cuminsa raporta riba base multi-anual manera e otro sectoman cu ta forma parti di sector colectivo?*

Serlimar heeft grote achterstanden voor wat betreft het opstellen van jaarrekeningen. De rapportage discipline is in de periode van surseance verslechterd omdat ook de accountants van Serlimar niet werden betaald. Kortom, het bedrijf is momenteel bezig met een inhaalactie. En de gegevens die daaruit vloeien zijn wezenlijk voor het opstellen van meerjarenplannen.

17. *Den e secor colectivo por nota cu SEPB compara cu 2024 ta druk cu -1081 desde 2025. Por duna un splicacion di esaki?*

Het geprojecteerde tekort in 2025 komt met name door een technische mismatch. De SEPB dient voor 2025 een wenselijkheidsbegroting in bij de minister van Onderwijs. De minister van Onderwijs beslist aan de hand van normbedragen de hoogte van de subsidie. Aangezien de SEPB geen herziene begroting opstelt op basis van de subsidie dat is opgenomen in de ontwerpbegroting 2025 leidt dit tot een verwachte tekort van Afl. 1081 duizend.

18. *1Mirando cu tin e fecha 1 mei 2025 pa entrega e concepto di Rijkswet na Tweede Kamer di Staten Generaal, por indica na Parlamento pa ki tempo conhunto cu Hulanda lo entrega un voorstel di Rijkswet cu ta parti di e Bestuurlijk Akkoord pa cu lening di COVID na Parlamento di Aruba?*

De fractie verzoekt om aan te geven wanneer verwacht wordt dat de Rijkswet inzake houdbare overheidsfinanciën en de toezicht hierop in concept bij de Staten ingediend kunnen worden. Hier zij aangegeven dat in ambtelijke kring in een werkgroep gevormd door ambtenaren van zowel Aruba als Nederland aan de opstelling hiervan gewerkt wordt. Aruba en Nederland hebben een bestuurlijk akkoord gesloten over houdbare overheidsfinanciën. Er komt een rijkswet waarin onder meer begrotingsnormen en financieel toezicht worden opgenomen. Het

voorstel voor de rijkswet dient uiterlijk 1 mei 2025 bij de Tweede Kamer te zijn ingediend voor behandeling. Prooesmatig dient ingevolge artikel 15, eerste lid, van het Statuut voorstellen van rijkswet door de Koning gelijktijdig aan de parlementen van alle landen van het Koninkrijk gezonden.

19. *Pa cu parti economico ta indica cu ta premira cu inversion publico lo baha cu 5.8%. Por duna un splicacion basa riba kico tin e expectativa aki?*

De projecties voor de overheidsinvesteringen zullen in 2025 naar verwachting met 5,1% afnemen, terwijl de totale investeringen een afname van 5,8% zullen vertonen. In de projecties voor 2025, zoals gepresenteerd in de Economic Outlook van mei 2024, is het budget voor dat jaar als uitgangspunt gebruikt. Nu is echter bekend dat er in 2025 ook een overschot zal zijn, waarvan 50% zal worden aangewend voor publieke investeringen. Dit zal worden aangepast in de vooruitzichten die in december 2024 zullen worden gepubliceerd.

20. *Ta indica cu crecimiento economico pa 2025 ta mas tanto conduci door di sector turistico y consumo priva. Por indica si tin un otro prespectiva economico awor pa e consumidor su consumo of inversion priva door di caida di Gobierno?*

De val van het coalitiekabinet heeft momenteel geen invloed op de projecties, mits het beleid ongewijzigd blijft. Indien er een nieuwe regering aan de macht komt, zal het noodzakelijk zijn om eventuele beleidswijzigingen te evalueren om te bepalen of deze impact zullen hebben op de projecties voor 2025. De toeristische sector blijft echter de belangrijkste bijdrage leveren aan de economische groei. Het toerismebeleid, dat gericht is op het verbeteren van de kwaliteit in plaats van de kwantiteit zal indien het beleid onveranderd blijft, de drijvende kracht achter de economische groei in de komende jaren zijn.

21. *Den e seccion ta defini Welzijn y ta indica e importancia pa tin un economia creciente. Awor cu Gobierno a cay, por spera ainda e mesun crecimiento economico cu a proyecta?*

De val van het coalitiekabinet heeft momenteel geen invloed op de verwachtingen voor 2025. De economische impact van het beleid dat de nieuwe regering wilt introduceren, zal moeten worden geëvalueerd. Het is belangrijk om te realiseren dat nieuw beleid niet per se onmiddellijk effect heeft op de economische groei.

22. *Ta pensa of ta evalua pa haci un revision di e impacto economico den 2025 pa motibo di e caida di Gobierno?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij de vorige vraag.

23. *Kico por spera na inversion (proyectonan) den innovacion pa 2025?*

Het Europees Fonds heeft een bedrag van 14 miljoen euro toegewezen voor de implementatie van e-government, welke gefaseerd zal plaatsvinden tussen 2024 en 2027. Deze investering is gericht op de innovatie van de publieke dienstverlening, met als doel de efficiëntie, kwaliteit en snelheid van overheidsdiensten te verbeteren, zowel voor het bedrijfsleven als voor burgers. Daarnaast blijft de bancaire sector binnen de particuliere markt continu investeren in innovaties die het betalingsverkeer optimaliseren.

Voor het toegankelijker en aantrekkelijker maken van het ondernemingsklimaat zal in 2025, met ondersteuning van Nederland via het Landspakket, gewerkt worden aan de 'one-stop-shop'. Een programmamanager zal ingehuurd worden die in samenwerking met een stuurgroep bestaande uit vertegenwoordigers van de betrokken ministeries, c.q. directies het project zal coördineren.

24. *Por duna un indicacion di factor cu ta un hunga un rol cu ta premira un caida (tendencia di caida) di inflacion den 2025?*

Aruba heeft slechts beperkte invloed op de inflatie binnen het eigen land. Aangezien het merendeel van de goederen wordt geïmporteerd, heeft iedere verstoring op de internationale markt—zoals problemen met steengroeven, transport, de markt voor aardolieproducten, landbouwziekten, natuurrampen of door de mens veroorzaakte calamiteiten—invloed op de factoren die de prijzen in Aruba bepalen. Het macro economisch model MARUBA houdt rekening met diverse internationale en lokale variabelen om inflatieprojecties op te stellen. Op lokaal niveau kunnen prijsstijgingen in water, elektriciteit en benzine evenals fiscale maatregelen ook invloed uitoefenen op de prijzen.

25. *Ta premira (of ta bay revisa calculacion) cu caida di Gobierno por afecta e nivel di surplus cu ta premira cu lo logra den 2025?*

De fractie vraagt naar het effect van de val van het coalitiekabinet op het te bereiken overschot in 2025. Hierop kan aangegeven worden dat eventuele aanpassingen in beleid in het algemeen, maar ook ten aanzien van het begrotingsbeleid meer specifiek uiteraard gevolgen kunnen hebben voor het te bereiken overschot. Dit is dan ook reden geweest om vooralsnog geen wijzigingen aan te brengen aan het onderhavige ontwerp. Men weet immers niet wat het volgende kabinet hierover zal beslissen. Wel dient volledigheidshalve aangegeven te worden dat het nieuwe kabinet ook gehouden is aan de in de LAfT opgenomen overschotnorm.

26. *Den e grafiek cu ta presenta e voortgang di ehecuracion di Landspakket ta indica cu color berde cada componente den porcetahe con leu nan ta cu cumplimiento di e diferente metanan, investigacion of proyecto di Landspakket. Por duna un splicacion dicon reformatnan economico ta esun cu ta cumpliendo menos bon (menos cu 50%) cu tur otro?*

De minister van Economische Zaken, Communicatie en Duurzame Ontwikkeling is verantwoordelijk voor Thema E6 van het Landspakket, 'Bevorderen van Ondernemerschap en Investeringsklimaat'. In het meest recente implementatierapport, gedateerd 22 april 2024, zijn alle projecten met betrekking tot Thema E6 in de groene status weergegeven, met uitzondering van het project 'Detaching ACM/AFTA gegeneraliseerd', dat in het oranje is gemarkeerd. Dit project is op 12 september 2024 van start gegaan, met een vertraging van circa zes maanden. De vertraging werd veroorzaakt doordat bij de start van AFTA in januari 2024 werd besloten de organisatie zes maanden te laten opereren om vast te stellen waar de ondersteuning van ACM het meest noodzakelijk en effectief zou zijn. Er waren verder geen E6-activiteiten die in rood zijn gemarkeerd.

Algemene Zaken, Innovatie, Overheidsorganisatie, Infrastructuur en Ruimtelijke Ordening

27. *E pandemia obviamente tabatin un impacto riba e maneho di gobierno y nos pais. Na ki manera como pais nos ta tumando e medidanan necesario of suficiente pa nos ta prepara y por enfrenta crisisnan economico den futuro y por reduci e vulnerabilidad di nos economia?*

Een economische crisis kan op elk moment plaatsvinden. Dit kan veroorzaakt worden door externe factoren, zoals gebeurtenissen in het buitenland of door interne oorzaken, zoals een natuurramp of menselijke ramp. Het is belangrijk om goed voorbereid te zijn om de risico's en gevolgen van zo'n crisis te beperken. Natuurrampen kunnen bijvoorbeeld leiden tot economische problemen. Snel reageren is cruciaal, zoals het herstellen van schade om commerciële activiteiten te hervatten of het nemen van tijdelijke economische maatregelen om de economie te ondersteunen, zoals de verleende loonsubsidies en MKB-steun tijdens de COVID-19 periode.

Om de kwetsbaarheid voor toekomstige crises te verminderen, is diversificatie van de economie belangrijk. Met als doel om de daadwerkelijke transitie naar een duurzame en gediversifieerde economie in gang te zetten, is het "Nationaal Actieplan Aruba's Transitie naar een Duurzaam en Inclusief Economisch Model 2023 - 2025" ("Actieplan") opgesteld en in uitvoering bestaande uit concreet uitvoerbare projecten, met een bijzondere focus op onderstaande thema's:
Duurzame energie productie- en consumptie (versterking green tech sector);
Versterking van de (high tech) landbouwsector voor de lokale productie van groente en- fruit.

28. *E Masterplan "Repositioning Our Sails" ta un parti importante di e strategianan di maneho hiba pa Gobierno. Por indica con ta midi e exito di e plan aki? Ki ta e resultadonan concreto y of visibel te awor?*

Dit is momenteel in behandeling, gezien het feit dat het opgenomen is in het Landspakket.

29. *Aunke innovacion y digitalisacion ta central den e agenda di gobierno, ki medida ta tuma pa asegura cu e transformacion tecnologico ta uno inclusivo y no pa cierto grupo of scolnan so?*

Belangrijk onderdeel van het e-Gov.-project is dat zowel in de opzet als in de implementatiefases, de input en inhoudelijke bijdrage van alle stakeholders als uitgangspunt wordt gehanteerd. Ook is de uitwerking en implementatie van een algemeen communicatieplan (Bewustwording- en voorlichtingscampagne over eGov) essentieel. Beide onderdelen worden met de bijdrage van het Estlandse instituut "e-Governance Academy Foundation" <https://ega.ee> opgezet.

30. *E optimisacion y restructuracion di e aparato gubernamental ta un proceso largo. Con nos ta bay segura pa realmente nos ta bay logra e metanan importante aki?*

De herinrichting van het overheidsapparaat is opgenomen in het Landspakket, waardoor de uitvoering hiervan gewaarborgd is. De onderzoeksfase is inmiddels afgerond en er volgt een consultatiemoment met een aantal diensten. Gezien de omvang van dit project en de implicaties ervan, zal het worden uitgevoerd door een projectorganisatie, bestaande uit verschillende deskundigen. In de komende maanden zal er meer informatie worden gegeven over dit traject.

31. *E modernisacion di nos infraestructura ta esencial pa nos calidad di bida, Gobierno por indica con ta bay sigui segura cu e proyectonan aki lo ta sostenibel, tanto ecologicamente como financieramente?*

Om deze doelen te bereiken, is het noodzakelijk om:

ROP/ROPV te analyseren: Begrip voor de prioriteiten van de ontwikkelingsplan om te identificeren wat verstaan moet worden gemodernisering in de infrastructuur.

Een financieel plan te ontwikkelen: Op basis van analyse van de DIP, opstellen van een plan op dat de investeringsbehoeften. Het plan moet duurzame financieringsopties omvatten, zoals obligaties of publiek-private samenwerking.

Monitoren en aanpassen: De effecten van de investeringen moeten continu worden gemonitord om te waarborgen dat ze bijdragen aan duurzame ontwikkeling. Pas het plan aan indien nodig om de gewenste resultaten te bereiken.

Op deze manier kunnen we een infrastructuurontwikkeling realiseren die niet alleen onze economie verbetert, maar ook ons milieu voor de toekomst beschermt.

32. *E reorganizacion di DIP y e meta pa logra pa e bay funciona y traha mas eficientemente ta tumando basta tempo. Con tin pensa pa preveni cu e reorganizacion aki ta bay keda causa demora den contestacion, otorgamento di tereno y encaminacion di procesonan importante na beneficio di nos economia y nos hendenan?*

Het probleem te identificeren: Analyseer duidelijk waar de vertraging vandaan komt, of het nu door beperkte middelen of inefficiëntie in processen is.

Een reorganisatieteam op te stellen: Vorm een werkgroep die zich richt op oplossingen, met een diversiteit aan vaardigheden.

Een actieplan te ontwikkelen: Stappenplan die het probleem aanpakken, met een focus op prioriteiten.

Implementeren en evalueren: Voer het reorganisatieplan uit en monitor de voortgang om indien nodig aanpassingen te maken.

Communiceren: Zorg voor een duidelijke informatiestroom naar het team en andere betrokkenen, zodat iedereen op dezelfde pagina blijft.

Op deze manier kan er een balans worden gevonden tussen reorganisatie en het werk dat gericht is op het oplossen van de vertraging.

33. *Por duna un splicacion breve di e contenido di e e-Government roadmap?*

Alle benodigde informatie is via deze link beschikbaar.

eGov Roadmap Link:

https://www.futuralab.org/_files/ugd/56f557_4273238b4d504a86831bf5da67657791.pdf

34. *Por duna un indicacion pa ki tempo por spera e finalisacion di Functiehuis di Land?*

Het onderzoekstraject met betrekking tot onder meer een nieuw functiehuis zal in het eerste halfjaar van 2025 worden gestart. De verwachting is dat dit aan het einde van 2025, of uiterlijk in het eerste kwartaal van 2026, afgerond zal zijn.

35. *Por duna informacion tocante herziening di LMA, si esaki ya a start?*

De herziening van de Landsverordening Materieel Ambtenarenrecht (LMA) is nog niet gestart en is afhankelijk van het onderzoek naar een nieuw functiegebouw (inclusief beloningsbeleid), organisatie- en formatiebeleid, en opleidings- en ontwikkelingsbeleid. Het is de verwachting dat het project voor de herziening van de LMA in 2026 zal starten.

36. *Tin un streefdatum pa ki tempo ta spera un proposicion di e revision di LMA?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 35.

37. *Mirando cu eleccion a wordo adelanta pa december 2024 y gastonan rond e organisacion di eleccion a wordo proyecta pa 2025. Con Gobierno ta bay cubri e gastonan aki den 2024?*

Binnen het budget van het ministerie is het benodigde bedrag vrijgemaakt door het niet laten doorgaan van een aantal beleidsvoornemens en of door het inzetten van onderuitgputte ruimte.

38. *Den e presupuesto di DIP por tuma nota cu den 2024 den middelen tawata tin 31.493 proyecta na Erfpacht y esaki pa 2025 te cu 2029 a baha na 22.083 y ta splica cu esaki a bin door di un inhaalslag. Por splica poco mas con un inhaalslag a haci cu e suma a baha cu casi Afl. 10 miyon?*

Dip had sinds 2017 een achterstand in de verwerking van erfpachtscohieren. In 2023 heeft het Ministerie van Algemene Zaken middelen ter beschikking gesteld aan DIP om met een inhaalslag te beginnen, die naar verwachting in 2024 afgerond zal zijn. Om deze reden zijn er geen extra middelen opgenomen in de Ontwerp Landsverordening Begroting van 2025. Wat wel opgemerkt moet worden dat deze inhaalslag een succes was.

39. *Minister por duna informacion tocante e proceso di otorgamento di tereno. Con esaki ta bayendo y si por spera mas eficiencia den proceso aki den tempo nos dilanti? Esaki en conexion cu criticanan di pueblo rond di tereno.*

Het proces van toewijzing is goed georganiseerd; voor woningen volgt het een FIFO-principe in overeenstemming met de benodigde financiering. Voor commerciële grond is de focus gericht op het ondersteunen van economische groei in zes veelbelovende sectoren.

Sinds de uitspraak in de cassatie van het DIDAM arrest, zijn er procedures geïntroduceerd met publieke participatie, die voldoen aan de vereisten voor het toewijzen van commerciële grond. Dit zorgt ervoor dat het proces transparant en inclusief wordt, wat de betrokkenheid van de gemeenschap bevordert.

40. *Por duna Parlamento informacion te unda cu por con e investigacionnan ta bayendo den DIP?*

Er zijn diverse onderzoeken gaande in de DIP, en tevens andere infradiensten, met als doel het verhogen van de effectiviteit en efficiëntie van deze diensten.

Justitie en Sociale Zaken

41. *Hoe realistisch zijn de doelstellingen met betrekking tot het versterken van het grenstoezicht en de bestrijding van financiële criminaliteit, gegeven de beschikbare financiële middelen en bestaande personeel? Hoe gaan we om met deze realiteit?*

De doelstellingen met betrekking van grenstoezicht en de bestrijding van financiële criminaliteit zijn in samenwerking met Nederland vastgesteld. In het Landspakket zijn middelen beschikbaar gesteld om deze doelen te bereiken op basis van een uitvoeringsprogramma. Dit programma wordt stapsgewijs over meerdere jaren uitgevoerd. Dezerzijds is er geen reden om te twijfelen aan het realiteitsgehalte van het programma. Er wordt onder andere geïnvesteerd in de lokale diensten doormiddel van aanschaf van materialen en opleidingen van personeel.

42. *Zijn er concrete benchmarks of indicatoren gedefinieerd om de voortgang van de hervormingen binnen het sociaal zekerheidstelsel en de rechtshandhaving te meten? Zo ja, welke zijn dat?*

In 2023 is op basis van verschillende onderzoeken en consultaties met de stakeholders een principebesluit genomen door het bestuur om verschillende hervormingsvoorstellen op het gebied van arbeid en sociale zekerheid verder uit te werken en te kwantificeren. Daarbij gaat het onder meer om de actualisering en modernisering van de bijstand, maar ook (maar niet uitsluitend) om het invoeren van een werkloosheidsregeling, het optimaliseren van de ontslagprocedure bij de DAO, het versterken van de handhaving en het door ontwikkelen van DPL. Voor de uitwerking van de verschillende hervormingsvoorstellen zijn diverse plannen van aanpak opgesteld, waar op dit moment uitvoering aan wordt gegeven. De uitvoering hiervan wordt doorlopend gemonitord, zowel door de verantwoordelijke minister(s) als in de gesprekken met Nederland in het kader van het Landspakket. Naar aanleiding van de werkzaamheden onder de verschillende plannen van aanpak zal begin 2025 een besluit kunnen worden genomen over het doorvoeren van specifieke maatregelen en de fasering daarbij.

43. *Hoe wordt de balans gewaarborgd tussen de hervormingen op het gebied van justitie en de hervormingen binnen de sociale zekerheid, gezien de verschillende prioriteiten en doelstellingen?*

Alhoewel de hervormingen op het gebied van justitie en de sociale zekerheid uiteraard een verschillende focus kennen, zijn zij toch ook ondersteunend aan elkaar. Zo zal er bij de actualisering en modernisering van de bijstandswetgeving nadrukkelijk aandacht zijn voor de situatie van (ex-)gedetineerden en wordt er ook een voorstel ontwikkeld om een juridische basis te verschaffen voor een pleegkinduitkering.

44. *Hoe zorgt het ministerie ervoor dat het personeelsbeleid, inclusief opleidingen en uitrusting, gelijke trend houdt met de toenemende vraag en complexiteit van de diensten?*

Diverse diensten (o.a. DAS en DVR) bevinden zich in verschillende fases voor wat betreft het ISO traject. Bij het Orthopedagogisch Centrum is het ISO traject afgerond en geïmplementeerd. Het ministerie kijkt samen met de diensten permanent uit naar opleidingsmogelijkheden, zowel op de lokale als internationale markt om aan het personeel te bieden.

45. *In hoeverre is de interministeriële samenwerking met andere ministeries, zoals het Ministerie van Onderwijs of Volksgezondheid, gegarandeerd bij het verbeteren van de situatie in de 'bario's' en het voorkomen van criminaliteit onder jongeren?*

Door middel van het programma "Veilige Barios" waarin meerdere ministeries samen werken, is geïnvesteerd in diverse programma's in de Centro di Barios. Er wordt bijvoorbeeld gratis ondersteuning en begeleiding aangeboden aan verschillende leerlingen van zowel de vijfde en zesde klassen van basisscholen die matig zijn in vakken als Nederlands en Rekenen met de bedoeling om het aantal zittenblijvers te verlagen. Hiermee wordt getracht het aantal drop-outs te verminderen. Scol Saludabel is een programma die uitgevoerd wordt door verschillende actoren vanuit de volksgezondheid (Jeugdgezondheidszorg en Wit Gele Kruis) en het sociale veld, die zorg draagt voor een gezonde leefstijl door bewustwording van goede voeding en sport. Tevens wordt ook gezorgd om de benodigde veiligheid op de speelplaatsen om zodoende sport op school blijvend te stimuleren.

46. *Wat is de verwachte impact van de nationale cybersecuritystrategie (NCSS) op de bestaande infrastructuur en hoe wordt de overgang naar meer digitale veiligheid gefinancierd?*

De impact is dat de bestaande infrastructuur beter beveiligd worden tegen mogelijke cyberaanvallen.

47. *Hoe wordt de effectiviteit van het voorgestelde elektronische toezicht geëvalueerd, zeker voor wat betreft de juridische en ethische implicaties van het monitoren van verdachten en veroordeelden?*

Deze vraag zal staande de openbare vergadering worden beantwoord.

48. *Welke garanties zijn er dat de in het beleidsplan genoemde investeringen in technologie, zoals de mobiele dataterminals en interoperabiliteitssystemen, daadwerkelijk leiden tot betere criminaliteitsbestrijding en informatie-uitwisseling?*

Er zijn binnen het Korps Politie Aruba (KPA) reeds diverse investeringen gedaan in technologie. Technologie faciliteert het werk en dient als tool om de effectiviteit en efficiëntie te verhogen. Snellere data-analyse, real-time intelligence informatieverwerking, maakt het mogelijk om sneller te identificeren en op te sporen. Interoperabiliteit van systemen, zowel nationaal als internationaal draagt bij aan data deling en dus aan een verrijking van informatie. Overige inzet van technologie, bijvoorbeeld portofoons, drones en bodycams dragen bij aan een betere communicatie, bereikbaarheid en de veiligheid van politieagenten. Data terminals dragen bij aan het snel beschikbaar hebben van actuele informatie, verwerking van data (invoer en verzameling van data), een betere dienstverlening en communicatie.

49. *Hoe zal de 'Justitie Academie' het tekort aan deskundig personeel aanpakken op de korte termijn, gezien de noodzaak van professionele ontwikkeling en doorstroming binnen de justitiële diensten?*

Deze vraag zal staande de openbare vergadering worden beantwoord.

50. *Wat zijn de specifieke resultaten en leermomenten van het eerdere Sociaal Crisisplan die de voortzetting van de projecten rechtvaardigen, en op welke wijze zijn deze lessen geïntegreerd in het nieuwe beleid?*

De projecten die gefinancierd zijn door het Sociaal Crisisplan zijn onderverdeeld in drie sporen:

De 1^e spoor: primaire interventie en vroeghulp: zo vroeg mogelijk in beeld.

De 2^e spoor: curatieve en repressieve interventies: zo snel mogelijk optreden en een tweede kans bieden.

De 3^e spoor: gehandicapte kinderen en jongeren zijn veilig.

Sommige projecten zijn inmiddels afgerond, zoals het wegwerken van wachtlijsten bij de Directie Voogdijraad en bij de specialistische hulp van de Directie Sociale Zaken. Andere projecten hebben een permanent karakter, zoals het openen van twee 24-uurs residentiële voorzieningen voor kinderen met een beperking. Eén voorziening biedt 24-uurs zorg aan risicokinderen en jongeren tussen de 6 en 24 jaar met een verstandelijke of ontwikkelingsbeperking, terwijl de andere zich richt op kinderen van zes jaar en ouder met meervoudige beperkingen.

51. *Hoe zal de voortzetting van de projecten uit het Sociaal Crisisplan gefinancierd worden, gezien het tijdelijke karakter van crisisfondsen? Zijn er duurzame financieringsmodellen in ontwikkeling?*

De financiële consequenties verbonden aan de voortzetting van deze projecten zijn in de Landsbegroting opgenomen. Onder andere via de projecten Family Justice Center; Departamento di Mucha y Hoben en twee nieuwe aanleunwoningen voor gehandicaptenzorg.

52. *Op welke manier wordt het succes van preventieprogramma's zoals 'Centro pa Hoben y Famia' en 'Collaborative Partnership' gemeten en geëvalueerd? Bestaan er al data om de effectiviteit aan te tonen?*

In 2020 heeft de Arubaanse regering het Centro pa Hoben y Famia (CHF) opgericht op projectbasis, als onderdeel van het Sociaal Crisisplan, om de bescherming van kinderen tegen geweld en misbruik te versterken. Dit werd gerealiseerd door middel van een discipline- en sector overstijgende manier van werken en het systematisch implementeren van geïntegreerde en gecoördineerde strategieën en interventies, gericht op familie- en opvoedingsondersteuning.

De kenmerken van het aanbod van CHF waren als volgt:

- Het centrum zal een laagdrempelig portaal zijn voor de doelgroepen.
- Het COJG biedt voornamelijk voorlichting, ondersteuning, bemiddeling, begeleiding en toeleiding. Het kan ook een rol spelen in het vroegtijdig signaleren van problemen.
- Het centrum streeft daarnaast naar het bevorderen van maatschappelijke betrokkenheid en de persoonlijke ontwikkeling van jongeren.

Na de opening van het centrum werd een participatief proces gestart door de externe consultant "Economic Corner Stone," in opdracht van de Directie Sociale Zaken met financiering van CEDE Aruba, om tot een meerjarig strategisch plan te komen. Voor dit traject werden de meningen van de doelgroepen, professionals, ouders en tieners geraadpleegd in aparte consultatierondes.

De richting en aanpak van het CHF worden gedetailleerd beschreven in het document 'Turning to Empathy: a strategic plan to improve emotionally healthy upbringing through an outreach approach 2022-2026'. De uitvoering van dit plan is nog niet geëvalueerd.

De Directie Sociale Zaken is nog bezig met een voorstel om de preventieve werkzaamheden binnen de organisatiestructuur van de directie optimaal te positioneren en alsnog uitvoering te geven aan de vastgestelde doelen uit het strategisch plan.

Collaborative Partnership

In deze pilotproject zijn twee specifieke meetinstrumenten gebruikt, namelijk de Zelfredzaamheid-Matrix (ZRM) en de Goed Genoeg Ouderschap-Matrix. De ZRM is een geordend systeem waarbij aan elf domeinen van het dagelijks leven een waarde voor zelfredzaamheid wordt toegekend. Zelfredzaamheid is het resultaat van vaardigheden en beweegredenen om goed te functioneren in het dagelijks leven. In de matrix worden vijf niveaus van zelfredzaamheid onderscheiden, variërend van minimale zelfredzaamheid, waarbij de persoon een acuut probleem heeft, tot volledige zelfredzaamheid. Voor elk domein en elk niveau (score) van zelfredzaamheid zijn duidelijke criteria geformuleerd. Op deze manier wordt snel en eenvoudig inzicht verkregen in het dagelijks functioneren van een cliënt.

In totaal zijn drie rondes, elk met een duur van ongeveer een jaar, positief geëvalueerd. Inmiddels is de werkwijze geïntegreerd in de reguliere aanpak binnen de eerstelijnsafdeling van de Directie Sociale Zaken.

53. *Hoe wordt de continuïteit van de hulp aan kwetsbare gezinnen, jongeren en kinderen gewaarborgd, vooral als er plotselinge bezuinigingen of veranderingen in politieke prioriteiten optreden?*

De Directie Sociale Zaken is belast met zowel materiele als immateriële hulpverlening. De materiële hulpverlening is bij drie afdelingen in vier verschillende vormen van maatschappelijke hulpverlening georganiseerd, te weten:

- Bijstand - Sectie Bijstand
 - o Gezinsbijstand
 - o Gehandicaptenuitkering en overige bijzondere uitkeringen
- Kosteloze Rechtskundige Bijstand - Sectie KRB
- Tegemoetkoming Begrafeniskosten - Sectie Bijstand
- Artikel 10 – Sectie Guia Social

De immateriële hulpverlening is onderverdeeld in drie afdelingen:

- Primaire Preventie voor de doelgroep jeugd en gezin
- Eerstelijns maatschappelijk zorg – Sectie Guia Social
- Tweedelijns specialistisch psychosociale hulpverlening – Sectie Bida y Familia

De garantie van de uitvoering van deze taken vloeien voort uit de Landsverordening Maatschappelijke Zorg, Landsbesluit Bijstandsverlening en Landsverordening Kosteloze Rechtskundige Bijstand.

53. *Welke mechanismen worden ingezet om de samenwerking tussen justitie, sociale zorg en onderwijs te versterken om preventie van geweld effectief te maken? Bestaat er een risico op versnippering van verantwoordelijkheden?*

Er zijn voornemens om een regulier directeurenoverleg te initiëren, met als oogmerk de communicatielijnen te verkorten en de efficiëntie te verhogen.

54. *Wat zijn de verwachte uitdagingen bij de oprichting van het Family Justice Center, en hoe worden deze obstakels aangepakt om ervoor te zorgen dat dit project een succes wordt?*

Uitdagingen zijn de samenwerking tussen verschillende overheidsinstanties en niet-gouvernementele organisaties zijn, maar ook de gezondheidszorg en maatschappelijke organisaties. Er is een geïntegreerde aanpak nodig om alle betrokken instanties op één lijn te krijgen en efficiënt samen te werken. Dit wordt aangepakt door duidelijke communicatiekanalen op te zetten en gezamenlijke trainingsprogramma's te ontwikkelen om een gedeelde visie en doelen te creëren in het kader van de doelgroep van het Family Justice Center (FJC), en dat zijn slachtoffers van seksueel misbruik en force lichamelijk mishandeling.

Hierna volgen enkele andere uitdagingen.

Financiering en middelen: Het waarborgen van voldoende financiering voor het FJC kan een uitdaging vormen, aangezien rekening gehouden moet worden met overheidsbudgetten. Er wordt daarom geïnvesteerd in publiek-private samenwerkingsverbanden om duurzame financieringsbronnen te garanderen op het gebied van bewustwordingscampagnes en preventie campagnes.

Culturele en sociale barrières: Het adresseren van gender gerelateerd geweld en misbruik kan in sommige gemeenschappen gevoelig liggen. Traditionele waarden of sociale stigma's kunnen ervoor zorgen dat slachtoffers geen hulp zoeken. Om dit obstakel te overwinnen, zet het FJC in op bewustwordingscampagnes, educatieprogramma's en vertrouwelijke diensten om de drempel voor slachtoffers te verlagen.

Wettelijke en beleidsmatige kaders: Voor de oprichting van een FJC is een domein overstijgend juridische/ wettelijke infrastructuur nodig, die de samenwerking tussen instanties faciliteert en slachtoffers beschermt. Mogelijk zijn er wijzigingen of aanvullingen in de wetgeving nodig. Deze obstakel worden aangepakt door de samenwerking tussen Kwaliteitsinstituut en FJC.

Capaciteitsopbouw en training: Er wordt gestreefd om professionals met de juiste vaardigheden en kennis op te leiden om met gevoelige situaties zoals huiselijk geweld, om te gaan. Dit probleem wordt aangepakt door uitgebreide training en capaciteitsopbouw van personeel in de diverse domeinen die een directe raakvlak hebben met de doelgroep van het FJC.

Door deze uitdagingen proactief aan te pakken met gerichte oplossingen, zoals sterke partnerschappen, educatie en beleidsontwikkeling, streeft het Family Justice Center naar een effectieve, duurzame aanpak om de kwetsbare doelgroep van het FJC te ondersteunen en te beschermen.

55. *Gezien de urgentie rondom de aanpak van seksueel misbruik en kindermishandeling, hoe zorgt het ministerie ervoor dat forensische experts en kind verhoorders continu en adequaat worden getraind en snel beschikbaar zijn en blijven?*

In eerste instantie heeft Land Aruba de opleiding van een lokale forensisch arts bekostigd dat nog gaande is. Daarnaast worden tijdelijk Nederlandse forensische artsen ingezet op Aruba en er is tevens een vervangingsstructuur geregeld voor de tijden dat de Nederlandse artsen tijdelijk het eiland moeten verlaten. Verder wordt er gewerkt aan een concept voor een aanvullende verkorte opleiding voor artsen op Aruba die zich willen specialiseren op het gebied van forensische werkzaamheden. Een verkorte opleiding in het kader van de lokale context heeft het voordeel dat artsen specifiek voor de situatie en procedures op Aruba opgeleid kunnen worden. Om dit te realiseren zijn momenteel gesprekken gaande met relevante opleidingsinstituten in Nederland, zoals de Netherlands School of Public and Occupational Health en het Landelijk Onderzoeks- en Expertise Bureau Forensisch- en Medisch Onderzoek.

56. *In hoeverre zijn de trainingen en workshops voor professionals binnen de justitiële en sociale keten afgestemd op internationale best practices, en hoe wordt de effectiviteit van deze opleidingen geëvalueerd?*

Hierna volgt een overzicht van gegeven trainingen en workshops.

DVR:

Gevolgd trainingen DVR:

1. Cursus NASHKO: verslaving en psychiatrie
2. Conflicthantering
3. Symposium Kindermishandeling
4. jaarlijkse teambuilding activiteit.
5. signs of safety
6. Codice di Protezione

Alle trainingen worden door erkende instanties gegeven die gebaseerd zijn op best practices. De methodieken worden ingebed in het werkproces, waardoor effectiviteit getoetst wordt.

KPA:

Voor wat betreft KPA zijn de opleidingen en workshops gericht op het door ontwikkelen en versterken van vakmanschap. Het gaat op zeer specifieke politiegerichte opleidingen of aanvullende opleidingen en trainingen gericht op specifieke onderwerpen waar politie in de uitvoering van de politietaak mee te maken krijgt (schietvaardigheden, aanhoudingstechnieken, basisopleiding, kader opleiding etc. maar ook training omgaan met verwarde personen, integriteitstraining etc.).

Plan di Mayor Aruba:

Bij Plan di Mayor Aruba wordt er grondig gewerkt om de effectiviteit van interventies te waarborgen en te verbeteren. Het gebruik van een klantvolgsysteem en vragenlijsten, in combinatie met de samenwerking met vooraanstaande academici van zowel de Universiteit Utrecht als de Universiteit van Aruba, zorgt voor een robuuste en data gestuurde aanpak. Door de data voor en na de invoering van de wetgeving (Landsverordening Voortgezet Ouderschap en zorgvuldige scheidingen op 1 maart 2024) te vergelijken, wordt een duidelijk inzicht verkregen in de impact van de interventies en kunnen waar nodig aanpassingen worden gedaan om de resultaten verder te optimaliseren.

Plan di Mayor Aruba heeft een uitgebreid en zorgvuldig onderzoeksproces opgebouwd om de impact van interventies te meten. Met eerdere onderzoeken in 2020 onder ouders, en recentere onderzoeken zoals "Mi hoben y su bida familiar" in 2024 op middelbare scholen, wordt er diepgaand inzicht verkregen in de familiale dynamiek. Het dossieronderzoek bij het gerecht van de jaren 2020 t/m 2024 vormt een belangrijke basis om de situatie vóór de wetintreding van LV Voortgezet Ouderschap en zorgvuldige scheidingen op 1 maart 2024 te begrijpen. Al deze data helpen om de effectiviteit van de interventies nauwkeurig te meten en te verbeteren.

DSZ

Vanaf 2019 tot heden zijn er zowel basis- als verdiepingstrainingen gegeven, van de methodiek 'Signs of Safety' aan meer dan 300 professionals gegeven. Signs of Safety is een methode ontwikkeld door Andrew Turnell en Steve Edwards samen met een groep deskundigen en hun cliënten. De methode werd later systematisch aangepakt met jeugdprofessionals in West-Australië. De ontwikkelaars

van deze methode wilden een manier vinden om ernst (vermoeden) kindermishandeling aan de orde te stellen en tegelijkertijd samen te werken met het gezin (Turnell & Edwards, 2009). De volgende trainingen staan gepland voor de maand oktober 2024. Daarnaast zijn er inmiddels ook "train-the-trainer"-sessies gestart om lokale trainers op te leiden.

Sinds 2018 heeft de Directie Sociale Zaken technische ondersteuning ontvangen van UNICEF Nederland. Binnen deze samenwerking is de COMBI-training (Communication for Behavioral Impact) aan ongeveer 80 professionals aangeboden.

De COMBI-training staat voor Communicatie voor Gedragsbeïnvloeding en is ontwikkeld door Dr. Everold Hosein. Het is een strategische communicatiemethode die gericht is op het stimuleren van gedragsverandering, vooral in de gezondheids- en sociale ontwikkelingssectoren. Het combineert elementen van marketing, communicatie en volksgezondheid om verder te gaan dan alleen het informeren van mensen, en richt zich op het aanzetten tot concrete actie. Dit werd in de jaren 90 ontwikkeld en is sindsdien gebruikt in programma's zoals ziektepreventie (zoals malaria, HIV/AIDS, dengue), gezinsplanning en andere gezondheidsinitiatieven.

De COMBI-aanpak is bijzonder omdat het de nadruk legt op het begrijpen van de obstakels die mensen ervan weerhouden om actie te ondernemen op basis van de informatie die ze al hebben. De communicatie-inspanningen worden afgestemd om deze barrières weg te nemen, met behulp van onderzoek, betrokkenheid van de gemeenschap en gerichte boodschappen. Hierdoor krijgen mensen niet alleen kennis, maar worden ze ook gestimuleerd om ernaar te handelen.

FJC

De opleidingen en trainingen die tot nu toe gegeven zijn werden in samenwerking met internationale organisaties uitgevoerd. De opleiding tot kind verhoorder werd uitgevoerd met het Nederlandse bedrijf "Kinterview", die zorgdraagt voor alle relevante trainingen voor kindverhoor in Nederland. De trainingen door de European Family Justice Center Alliance zijn gebaseerd op internationale best practices binnen Family Justice Centers in Europa. In het kader van de forensische opleidingen wordt gewerkt met de Netherlands School of Public and Occupational Health en het Landelijk Onderzoeks- en Expertise Bureau Forensisch- en Medisch Onderzoek.

CEDE

De werkwijze Signs of Safety is een van de inhoudelijke vernieuwingen die gedurende de laatste jaren in het sociale veld is geïntroduceerd. Deze werkwijze wordt door het Nederlandse Jeugdinstituut beschouwd als goed onderbouwd. Vanuit de diverse trainingen zijn inmiddels vele nieuwe trajecten gestart, onder andere het traject: intensief samenwerken aan veiligheid. Er kan geconcludeerd worden dat het sociale veld niet voldoende bezet is om intensieve begeleiding te bieden en intensief te werken aan veiligheid. Binnen dit traject wordt er daarom gewerkt aan een collectief voorstel voor vernieuwingen in het sociale veld, door onder andere het uitbreiden van intensieve thuisbegeleiding, het opzetten van een speciaal veiligheidsteam en het versterken van organisaties in het keten. Deze projecten maken ook gebruik van Signs of Safety en Multi Dimensional Family Therapy (MDFT).

57. *Hoe realistisch is het plan om de wachtlijsten binnen de GGZ inclusief verslavingszorg drastisch te verkorten, gezien de huidige capaciteitsproblemen en het ontoereikende zorgaanbod? Wat is er allemaal gedaan om de wachtlijsten te reduceren en wat zijn de concrete plannen in dit verband voor 2025?*

Binnen de Specialistische GGZ, Respaldo kunnen de huidige wachtlijsten voor volwassenen alleen dalen als er extra psychiaters worden aangenomen aangezien Aruba beneden de norm van psychiaters per inwoners zit. Om de wachtlijsten te reduceren worden ondersteunende GZ-psychologen en Klinisch Psychologen aangetrokken en in 2025 worden lokale basispsychologen opgeleid tot GZ-psychologen om de psychiaters en de patiënten betere ondersteuning te bieden.

Om de wachtlijsten problematiek te verlagen heeft Stichting Hunto in de afgelopen jaar meer dan 15 additioneel FTE's in dienst genomen (sociaal maatschappelijke werkers, welzijnmedewerker, ervaringsdeskundigen etc.) Ook is Stichting Hunto bezig om professionals te werven vanuit het buitenland zoals psychologen, psychiaters en een verslavingsarts. In 2025 als de wenselijke begroting (Subsidie) wordt gegund zullen er een additioneel 15 FTE's in dienst worden genomen (zorgmanagers, meer Sociale Maatschappelijke werkers en psychologen).

58. *Wat zijn de concrete stappen om de bemoeizorg opnieuw te activeren, en hoe zal de effectiviteit van straathoekwerkers worden gemeten?*

Met additionele budget voor Stichting Hunto zal er minimaal twee (2) Multidisciplinaire Teams worden gevormd. Bestaande uit: maatschappelijke werker, ervaringsdeskundige, verpleegkundige, beveiliging en case manager.

De effectiviteit van de Multidisciplinaire Team zal gemeten worden via:

1. Kwantitatieve Indicatoren (Aantal mensen bereikt)
2. Kwalitatieve Indicatoren (Tevredenheid van Client)
3. Outcome Monitoring (Opstellen van KPI)
4. Feedback van Ketenpartners (KPA, Commercieel)

59. *Por nota cu e post cu ta bay pa bijstandtrekkers ta halto. Minister por informa si ta trahando riba plannan pa asina reduci e suma aki?*

Tijdens de Covid-19 pandemie heeft het aantal bijstandsuitkeringen een piek bereikt. Op het hoogtepunt van de pandemie waren er bijna 1800 gezinnen die gezinsbijstand ontvingen en 1300 mensen die een gehandicaptenuitkering ontvingen.

Sindsdien is het aantal gezinsbijstandsuitkeringen sterk gedaald als gevolg van de stijgende werkgelegenheid en bevindt zich momenteel op het laagste niveau in 15 jaar. Thans ontvangen bijna 700 gezinnen een gezinsbijstand dit is een daling van meer dan 1000 gezinnen.

60. *Minister nos a mira un aumento den e suma pa Gehandicaptenuitkering Nieuwe stijl (GUNS), cuanto persona ta ricibiendo GUNS na e momento aki?*

In de loonadministratie over de maand oktober 2024 stonden 1414 cliënten geregistreerd die een gehandicaptenuitkering ontvangen.

61. *Minister por splica con e funcionamiento di e 24-uursvoorzieningen pa muchanan y hobennan special den complexe zorg ta na e momento aki?*

SVGA: op 23 september 2024 is de evaluatie van het PvE geweest met DSZ. Cas Blenchi functioneert methodisch op een goed niveau. ConsciousDiscipline wordt gebruikt en heeft goede resultaten. Alle bewoners gaan vooruit in hun zelfredzaamheid nadat ze zijn opgenomen in het huis en daarbij is intensief contact met de familie. De bezetting met personeel is erg krap gezien de zware gedragsproblemen van sommige bewoners. 1 groepsleider in dienst op deze groep is niet realistisch indien het huis tot 10 kinderen gevuld zal worden. SVGA geeft aan dat

met het bestaande budget van Afl. 600.000 jaarlijks maximaal 6 kinderen veilig opgevangen kunnen worden.

62. *Minister tin plan pa habri mas Traimerdia den bario?*

63. *Minister por duna un update di e bus di FADA, tocante e proyectonan y con esaki ta bayendo?*

De overdracht van de bus aan FADA wordt juridisch als een schenking beschouwd die volgens de comptabiliteitsverordening slechts bij landsverordening worden gedaan. Momenteel werkt DWJZ aan de voltooiing van het ontwerp daarvoor. Vooruitlopende op de juridische afwikkeling van de overdracht worden ondertussen projecten uitgevoerd.

64. *Minister e trahadornan na FADA ta suficiente pa implementa y ehecuta tur e proyectonan?*

Momenteel werkt het team van FADA hard aan het uitvoeren van projecten en het verstrekken van preventieve informatie over geestelijke gezondheid en verslaving aan zowel scholen als werkplekken. Voor 2025 is door FADA een verhoging van de algemene subsidie aangevraagd, zodat ze hun personeel en diensten verder kunnen uitbreiden.

65. *Minister, con ta bayendo cu e after-school programs di veilige bario's?*

In april 2024 is het pilot project “conta cu mi den bo bario” begonnen. Kinderen van de vijfde en zesde klas van de basisschool, krijgen extra bijlessen voor de vakken Nederlands en Rekenen. Het pilot project is bij Sint Micheal School (Brazil), Santa Famia School (Pos Chikito), Casique Macuarima (Santa Cruz) uitgevoerd. De resultaten voor de vakken Nederlands en rekenen zijn volgens de onderwijzers van genoemde scholen aanzienlijk gestegen. De bedoeling is om dit project uit te breiden naar andere scholen.

66. *Minister e aña aki comision fiho di Parlamento a bishita KIA. Nos a wordo informa cu lo cuminsa cu proyectonan nobo pa e hobennan. Minister por informa con esaki ta bayendo?*

Het pilot project is in april van 2024 gestart. Het primaire doel van het project is het verbeteren van de kwaliteit van forensische zorg op Aruba, met speciale aandacht voor jongeren binnen de KIA. Het pilot project heeft al enkele belangrijke stappen gezet richting betere zorg voor jongeren binnen KIA. Ondanks een aantal uitdagingen, zoals personeelstekort en een gebrek aan consistente onderwijsprogramma's, toont het project potentieel voor verdere verbetering. De betrokkenheid van de PIWers, de samenwerking met het OC dat de medewerkers van de jeugdafdeling heeft getraind in de Youturn-methodiek en hen daarin begeleidt, en de vastberadenheid van het team om te groeien, zijn positieve indicatoren voor het succes van de volgende fase. Om dit succes te waarborgen is o.a. meer personeel nodig en dient de samenwerking met externe partners te worden versterkt.

Wat betreft het onderwerp onderwijs worden op de jeugdafdeling in het KIA momenteel lessen aangeboden op het gebied van alfabetisering, klantenservice, klein ondernemerschap, agroforestry, budgetbeheer, landsexamen en horecacursussen. Dit heeft als doel om de jeugdige gedetineerden van de nodige vaardigheden te voorzien voor hun re-integratie. Deze lessen worden verzorgd door FEPA, EPE, Okido en het programma 'Tur Cos Ta Posibel'. Het is de bedoeling dat het aanbod in 2025 kan worden uitgebreid met meer variatie en verdieping, indien daarvoor de gevraagde middelen ter beschikking worden gesteld.

67. *Minister nos por mira tin varios adicto ambulante riba caya, por a nota den e presupuesto cu lo pone 'streetcornerworkers'. Cuanto 'streetcornerworkers' lo pone pa e parti di addicion y kico lo ta e gasto mara na esaki?*
(zie ook eerdere vraag boven)

Het budget om het volledig bemoeizorg traject te kunnen financieren inclusief inloophuis (Natraject) is rond de Afl. 1.600.000 per jaar en dat is inclusief salariskosten. Het exacte aantal is nog niet bekend. De verwachting is dat gedurende de uitrol van het project een exact aantal kan worden vastgesteld.

68. *E sitio pa bemoeizorg lo sigui ta na e localidad di Meiveld?*

De vraagstelling kan bevestigend worden beantwoord. Er worden momenteel door Stichting Hunto zes (6) additionele kamers gebouwd, waarbij er beschikbare

ruimte zal zijn voor 24 mannelijke cliënten. Daarnaast zijn er plannen om additionele ruimte te bouwen voor 8 vrouwelijke cliënten.

69. *Na punto 3.1 cu ta introduccion di Ministerio di Husticia y Asunto Social riba pagina 26, ta indica cu e enfoke pa e periodo nos dilanti ta pa traha na crea departamentonan sano y confiabel bou di dicho ministerio, caminda e personal ta para central. Minister lo por elabora pa loke ta trata Departamento di Asunto Social, lo bay tin vacatura pa mas Trahado Social drenta den servicio?*

In oktober 2023 zijn de gesprekken gestart voor een ISO certificeringstraject. Op deze manier wordt ervoor gezorgd dat de werknemers in een optimale omgeving kunnen werken en daardoor de best mogelijke service kunnen bieden. In maart 2024 is het officiële traject begonnen, en in november 2024 zal de 'proof audit' plaatsvinden, terwijl de eigenlijke audit is gepland voor mei 2025. Tevens is de DSZ bezig met herstructurering en formalisering van haar formatieplan samen met de DRH waarbij de nodige formatieplaatsen geëvalueerd worden.

70. *E cantidad di Trahado Social cu tin actualmente ta acapara e cantidad di necesidad di ayudo/clientela cu tin actualmente?*

Op dit moment kent de afdeling "Guia Social", die hulp biedt middels maatschappelijk werkers, geen wachtlijst. Elk cliënt krijgt een afspraak. DSZ verleent haar diensten zo dicht mogelijk bij de cliënt. DSZ biedt ook intensieve thuisbegeleiding aan. Dit type dienstverlening zou kunnen worden uitgebreid, met de herstructurering/formalisering van het formatieplan.

71. *Riba pagina 26 den di dos alinea ta indica cu, e prioridad ta pa preveni criminalidad bou di hobennan vulnerabel pa medio di inversionnan den area social. Minister por a elabora mas kico e ta plan di prevencion, pa ki tempo esaki lo drenta na vigor, y pa hoben di ki edad esaki ta concerni?*

Een effectief preventieplan voor kwetsbare jongeren die risico lopen om in het criminele circuit te belanden, richt zich op educatie, begeleiding en alternatieve vrijetijdsbesteding. Projecten zoals het HALT-project bieden jongeren een tweede kans door hen verantwoordelijkheid te laten nemen voor hun gedrag zonder direct strafrechtelijk vervolgd te worden. Het Leerorkest stimuleert muzikale talentontwikkeling en discipline, wat jongeren helpt om positieve vaardigheden te ontwikkelen. Het programma "Ik bepaal wie ik ben" focust op zelfbewustzijn en

het maken van constructieve keuzes, wat bijdraagt aan persoonlijke groei en weerbaarheid tegen negatieve invloeden.

72. *Bou punto 3.3 cu ta 'Beleidsprioriteiten' riba pagina 27, ta indica cu ta trahando conforme e Landspakket y cu den medida (maatregel) H.1 te cu H.16 lo mester traha na controla e problemanan social actual. Minister lo por indica cua ta e problemanan social cu den ultimo 12 pa 14 lunanan tabata vigente?*

Op dit moment is er sprake van een co-financiering van het project BARIO UNICO. Drie ministeries dragen bij aan dit project, namelijk het ministerie van Justitie en Sociale Zaken, het ministerie van Ouderenzaken en het ministerie van Onderwijs en Sport. Daarnaast is er een samenwerking met de Fundacion Prevencion den Salud, die medegefinancierd wordt door AZV.

73. *Bou punto 3.3 cu ta 'Beleidsprioriteiten' riba pagina 27, ta indica cu ta trahando conforme e Landspakket y cu lo desea di mehora e 'detentiewezen'. Minister lo por indica cu si e parti di hoben den e 'detentiewezen' lo conoce un renobacion of 'upgrade' di e afdeling aki?*

Youturn methodiek is geïmplementeerd bij de jeugdafdeling van het KIA in samenwerking met het Orthopedagogisch Centrum. Naast de genoemde methodiek worden er ook cursussen en opleidingen aangeboden aan de jongeren gedetineerden.

74. *Bou punto 3.3 cu ta 'Beleidsprioriteiten' riba pagina 27, ta indica cu ta trahando conforme e Landspakket y cu lo introduci un 'wetgeving' nobo. Minister lo por elabora si e leyman nobo cu ta desea di introduci lo acapara e oportunidadnan di desaroyo pa hobennan cu haya nan mes cu husticia y cu lo mester di un 'second-chance' pa por sigui y crece den comunidad?*

Het antwoord op deze vraag volgt staande de openbare vergadering.

75. *Bou punto 3.3.1 cu ta 'Veiligheidsberaden' riba pagina 27 ta menciona un tal 'justitiële en sociale veiligheidsbeleid' (maneho di seguridad). Minister lo por splica mas riba lo siguiente:
Kico ta e status di e maneho di seguridad?
Na ki parti e maneho di seguridad aki ta enfoca riba hobennan?
Ken lo bay ehecuta e maneho di seguridad aki?*

Pa ki tempo ta premira pa introduci dicho maneho?

De antwoorden op deze vragen volgt staande de openbare vergadering.

76. *Bou punto 3.3.3 cu ta ‘Sociaal veiligheidsraad’ riba pagina 28 ta menciona cu a debati riba diferente tema y of topico. Riba pagina 29 ta indica cu a saca algun tema y of topico cardinal. Minister lo por indica especificamente pa e tema di tratado di derecho di mucha kico ta e puntonan di atencion (cua derechonan) pa e periodo nos dilanti?*

In april 2024 hebben de leden van het Sociaal Veiligheidsberaad (directeuren van de organisaties in de beschermingsketen), middels een presentatie, gezamenlijk een verzoek ingediend bij de minister van Justitie en Sociale Zaken voor goedkeuring om de werkgroep “Intensief Werken aan Veiligheid” in het leven te roepen. Deze werkgroep zal belast worden met het schrijven van een beleidsvoorstel, met het oog op:

1. Het multidisciplinair en gefaseerd samenwerken van een groep geselecteerde professionals gericht op het werken aan duurzame veiligheid en herstel door en van SofS.
2. Het verdiepen en verder implementeren van SofS gericht op het werken aan en monitoren van veiligheid binnen alle organisaties.

De centrale vraag hierbij is: Hoe kunnen de instellingen op Aruba samen ervoor zorgen dat slachtoffers en plegers van kindermishandeling, seksueel misbruik en relationeel geweld zodanig geholpen worden dat er vaker sprake is van duurzame veiligheid en herstel. Het ontwikkeltraject is afgerond en het beleidsvoorstel bevindt zich in de afrondingsfase.

77. *Kedando na e mesun parafo y pagina 29, especificamente e mesun punto, Minister lo por indica kico ta e puntonan di atencion pa cu personan cu limitacion? Ki pasonan lo tuma pa cu e tratado di Persona cu Limitacion y ki derecho(nan) di e grupo meta aki lo mester keda ahusta y of adapta?*

De risicogroepen die ondersteuning nodig hebben, zoals ouderen, alleenstaande ouders, bijstandsgerechtigden en kinderen met een beperking (0-16 jaar), kunnen door de regering op verschillende manieren geholpen worden. Enkele mogelijke maatregelen die de regering kan nemen zijn:

Financiële ondersteuning:

Uitkeringen en subsidies: Verhogen van de sociale uitkeringen of bijstandsuitkeringen om ervoor te zorgen dat deze groepen voldoende middelen hebben om in hun basisbehoeften te voorzien.

Belastingvoordelen: Invoeren van belastingverlagingen of vrijstellingen voor gezinnen met een laag inkomen, alleenstaande ouders, en mensen met een beperking.

Toegang tot basisvoorzieningen:

Betaalbare gezondheidszorg: Verzekeren dat ouderen en gehandicapten toegang hebben tot betaalbare en kwalitatief goede gezondheidszorg en medicijnen.

Woonondersteuning: Subsidies of financiële hulp bij huisvesting voor alleenstaande ouders en bijstandsgerechtigden om betaalbare woonruimtes te verkrijgen.

Sociale en praktische ondersteuning:

Hulp aan huis: Het bieden van thuiszorgdiensten voor ouderen en mensen met een beperking, zodat zij zelfstandig kunnen blijven wonen met de nodige ondersteuning voor dagelijkse taken.

Kinderopvang: Betaalbare of gesubsidieerde kinderopvang voor alleenstaande ouders, zodat zij makkelijker kunnen deelnemen aan de arbeidsmarkt.

Onderwijs en werkgelegenheid:

Training en scholing: Specifieke programma's aanbieden voor risicogroepen om hun vaardigheden te verbeteren en hun kansen op de arbeidsmarkt te vergroten.

Inclusieve werkgelegenheid: Stimuleren van werkgevers om mensen uit risicogroepen, zoals gehandicapten of alleenstaande ouders, aan te nemen door middel van subsidies of belastingvoordelen.

Psychosociale ondersteuning:

Mentale gezondheidszorg: Toegang bieden tot counseling en psychologische ondersteuning voor mensen in risicogroepen die last hebben van mentale of emotionele uitdagingen.

Gemeenschapscentra: Het opzetten van gemeenschapscentra waar risicogroepen sociale ondersteuning en praktische hulp kunnen krijgen.

Door een combinatie van financiële, sociale en praktische ondersteuning kan de regering de levenskwaliteit van deze kwetsbare groepen verbeteren en hen helpen om zelfstandig en met waardigheid te leven.

Het plan om een speciale geldpot te creëren voor mensen met speciale behoeften is een belangrijke stap in het versterken van de sociale zekerheid en inclusiviteit op Aruba. Hierbij wordt gekeken naar het voorbeeld van Curaçao, waar de "Ley di Labizjan" al is ingevoerd om mensen met speciale behoeften financieel te ondersteunen.

Om deze hervorming op Aruba mogelijk te maken, is het essentieel dat de wetgeving wordt gemoderniseerd in lijn met de afspraken binnen het Landspakket. Dit biedt de juridische basis om de benodigde investeringen te realiseren en de financiële middelen vrij te maken voor kwetsbare groepen zoals ouderen, mensen met een beperking, alleenstaande ouders, en anderen die extra ondersteuning nodig hebben.

De hervorming van de wetgeving kan de volgende stappen omvatten:

1. Herziening en invoering van nieuwe wetgeving:
 - o Aanpassing van bestaande wetten om te zorgen dat ze aansluiten bij de moderniseringsdoelen. Dit kan bijvoorbeeld betekenen dat er specifieke regelingen komen voor mensen met speciale behoeften, zoals speciale financiële toelagen of subsidies.
 - o Introduceren van fiscale maatregelen die de overheid in staat stellen om inkomsten te genereren voor de speciale geldpot, zoals aangepaste belastingtarieven voor bepaalde sectoren of een solidariteitsheffing.
2. Opzetten van een duurzaam financieel kader:
 - o Het creëren van een stabiel fonds waaruit investeringen voor mensen met speciale behoeften kunnen worden gefinancierd. Dit fonds kan worden gevuld met bijdragen van de overheid, private sector, en eventueel internationale donaties.
 - o Zorgdragen voor transparant beheer van dit fonds en een duidelijke toewijzing van de middelen, zodat de financiële ondersteuning terecht komt bij degenen die het het meest nodig hebben.
3. Samenwerking en overleg:
 - o Het betrekken van maatschappelijke organisaties en belangengroepen bij de ontwikkeling van de hervormingen. Dit zorgt ervoor dat de behoeften van de risicogroepen goed worden

meegenomen en dat de wetgeving effectief bijdraagt aan hun welzijn.

- o Het leren van het Curaçaose model (Ley di Labizjan) en onderzoeken welke elementen daarvan effectief op Aruba geïmplementeerd kunnen worden.

4. Monitoring en evaluatie:

- o Het opzetten van een systeem voor monitoring en evaluatie van de nieuwe wetgeving en het fonds. Dit helpt om de impact van de maatregelen te meten en waar nodig aanpassingen te doen om de effectiviteit te verhogen.

Door deze stappen te volgen, kan Aruba niet alleen aansluiten bij de sociale hervormingen in de regio, maar ook duurzame oplossingen creëren om de kwaliteit van leven van mensen met speciale behoeften aanzienlijk te verbeteren.

78. *Na punto 3.3.6 cu ta ‘High impact crimes’ riba pagina 30 por constata e 6 delitonan mas sobresaliente cu comunidad tin molester di nan. Den e caso di atraco, robo di auto, maltrato y abuso sexual, ta posible cu Minister por indica kico e cifranan ta? Esakinan a subi of baha den durante 2023 y 2024?*

Zie bijlage “Verstrekkingsrapport- criminaliteitscijfers ver de periode 019 tot en met 2024”.

79. *Na punto 3.3.11 cu ta ‘Veilige bario’s’ riba pagina 32 ta menciona cu inverti den prevencion y ta desea di transforma e barionan den un ambiente sano y sigur caminda lo brinda oportunidadnan pa tanto hoben y habitantenan. Pa por logra esaki, mester tin un colaboracion interministerial. Minister por indica na cua ministerio specifica ta referi den e proyecto aki?*

Op dit moment is er sprake van een cofinanciering van het project BARIO UNICO. E ministeries dragen bij aan dit project, namelijk Ministeries van Justitie en Sociale Zaken, Ministerie van Ouderenzaken en Ministerie van Onderwijs en Sport. Daarnaast is er een samenwerking met de Fundacion Prevencion den Salud, die medegefinancierd wordt door AZV.

80. *Tambe den mesun parafo ta indica di ta desea di tin of ofrece un ‘after-school program’. Esaki ta pa mucha y of hoben, y di ki edad? Kico ta e localidad di ehecucion di e ‘after-school program’?*

De “after school” programma is bedoeld voor alle schoolgaande kinderen van de onderbouw als bovenbouw. Dus van 9 jaar tot 17 jaar. Deze naschoolse opvangprogramma is niet alleen gericht op het aanbieden van cognitieve activiteiten zoals bijlessen maar ook het aanbieden van activiteiten op emotionele belevenis van het kind zoals, tekenen, drama, muziek, sport en schaken. Ook technologische vaardigheden, management skills, probleem oplossende vaardigheden zullen aangeboden worden. De afterschool programma zal in alle “Centro di bario’s” geïmplementeerd worden.

81. *Parafo 3.3.17 riba pagina 36 ta indica cu lo reactiva e team di ‘bemoeizorg’. Pa ki tempo esaki lo keda reactiva? Cuanto ‘straathoeckwerkers’ tin actualmente? E cantidad ta suficiente pa e clientela cu tin riba caya?*

Het is de bedoeling dat het team word heractiveerd in het eerste kwartaal van 2025. Maar dit is afhankelijk of Stichting Hunto de wenselijkheidsbegroting ontvangt waarin er een budget beschikbaar is gesteld van Afl. 1.600.000 voor bemoeizorg. Verder wordt verwezen wordt naar het antwoord op vraag 58.

Onderwijs en Sport

82. *Hoe wordt de samenwerking tussen verschillende stakeholders (overheid, onderwijsinstellingen, bedrijven en ouders) gewaarborgd om de gestelde doelen te bereiken? Zijn er formele samenwerkingsverbanden opgezet en welke mechanismen zijn er om de betrokkenheid van alle partijen te garanderen?*

Dit gebeurt via opgezette communicatiestructuren die bestaan uit platforms met schoolbesturen en onderwijsinstellingen. Een voorbeeld hiervan is het Platform onderwijs en bedrijfsleven (PEL). Er worden consultatiesessies gehouden met verschillende stakeholders en er wordt informatie toegankelijk gemaakt via de website www.ea.aw met digitale infobalie, facebook en Instagram.

De platforms zijn structureel ingezet voor ontwikkeling, implementatie en bewaking van de voortgang en betrokkenheid. De consultatie sessies vormen ook een structureel onderdeel van de beleidsontwikkeling en planning.

83. *Hoe wordt de voortgang en effectiviteit van het beleid geëvalueerd? Welke indicatoren en meetinstrumenten worden gebruikt om de resultaten te meten en bij te sturen waar nodig?*

Op basis van vastgestelde kengetallen wordt het beleid geëvalueerd. Indicatoren worden ontwikkeld tijdens het ontwikkelen van beleid. Tevens wordt door de inspectie van het onderwijs gebruikgemaakt van een ontwikkeld onderzoekskader. Het doel is om op termijn alles samen te integreren in een digitale omgeving (Open EMIS).

84. *Voor wat betreft het lerarentekort: Hoe wordt het probleem van het lerarentekort aangepakt, vooral op gebieden waar gespecialiseerde kennis vereist is (bijvoorbeeld STEM-vakken)? Welke maatregelen worden er genomen om leraren te werven en te behouden?*

Vooralsnog ziet het ernaar uit dat er geen verontrustend lerarentekort is op Aruba. Wel is geconstateerd dat er een groot verzuim is onder de leraren. Hierbij is de aandacht erop gevestigd door de inspectie die nader onderzoek doet naar dit onderwerp om vervolgens de problematiek binnen de platforms bespreekbaar te maken.

85. *Voor wat betreft inclusief onderwijs: Hoe wordt nu ervoor gezorgd dat alle leerlingen, ongeacht hun achtergrond of speciale behoeften, gelijke kansen krijgen?*

Door ze aangepast onderwijs aan te bieden en het implementeren van een recent ontwikkelde nieuwe visie op de zorgstructuur. De middelen voor de implementatie van de zorgstructuur zullen in 2026 op de onderwijsbegroting gealloceerd dienen te worden.

86. *Voor wat betreft het digitale kloof: Hoe wordt de digitale kloof tussen leerlingen aangepakt, vooral in gezinnen met beperkte toegang tot technologie? Welke voorzieningen worden getroffen om ervoor te zorgen dat alle leerlingen kunnen profiteren van digitale leermiddelen?*

Gezinnen die niet voldoende inkomen hebben om hun kinderen van de benodigde apparaten te voorzien om onderwijs te kunnen volgen, worden in de gelegenheid gesteld om subsidie aan te vragen. Dit middels het geïmplementeerde beleid ten aanzien van tegemoetkoming van de kosten van aanschaf voor bepaalde studiematerialen voor studenten in het voortgezet onderwijs, waarvan het belastbaar inkomen van de ouders een bepaald bedrag niet overschrijdt.

87. *Voor wat betreft sportvoorzieningen: Is er een plan om de sportinfrastructuur op Aruba te verbeteren, vooral in minder ontwikkelde gebieden? Hoe wordt ervoor gezorgd dat alle inwoners toegang hebben tot sportfaciliteiten?*

Op Aruba zijn er verschillende initiatieven en plannen om de sportinfrastructuur te verbeteren, vooral in minder ontwikkelde gebieden. Hierna volgen enkele belangrijke punten:

1. Investerings in infrastructuur: De overheid en lokale organisaties investeren in de bouw en renovatie van sportfaciliteiten, zoals sporthallen, velden en speeltuinen in verschillende gemeenschappen.
 2. Toegankelijkheid: Er worden programma's ontwikkeld om sportfaciliteiten toegankelijk te maken voor alle inwoners, ongeacht hun sociaaleconomische status. Dit kan inhouden dat er gratis of voordelige toegang wordt geboden aan bewoners van minder ontwikkelde gebieden.
 3. Community-initiatieven: Lokale sportclubs en non-profitorganisaties spelen een belangrijke rol bij het organiseren van sportactiviteiten en evenementen, zodat inwoners betrokken kunnen raken bij sport, ongeacht hun achtergrond (WAW bus).
 4. Samenwerking met scholen: Er zijn programma's waarbij scholen samenwerken met sportorganisaties om jongeren de kans te geven om deel te nemen aan sport, vaak met gebruik van schoolfaciliteiten buiten schooluren.
 5. Bevordering van lokale talenten: Door het verbeteren van de infrastructuur en het aanbieden van trainingen en coaching in minder ontwikkelde gebieden, wordt de focus gelegd op het ontwikkelen van lokaal talent. Deze maatregelen zijn gericht op het bevorderen van sportparticipatie onder alle inwoners en het verbeteren van de algemene gezondheid en welzijn van de gemeenschap. Het is belangrijk dat deze plannen regelmatig worden geëvalueerd en aangepast worden aan de behoeften van de bevolking.
88. *Voor wat betreft topsport: Hoe wordt de ontwikkeling van topsport op Aruba gestimuleerd? Hoe gaan we ervoor zorgdragen dat de middelen voor talentontwikkeling beschikbaar zijn en deelname aan internationale wedstrijden toereikend zijn en blijven?*

De ontwikkeling van topsport op Aruba wordt gestimuleerd door een combinatie van beleid, infrastructuur en samenwerking. Hier zijn enkele belangrijke aspecten:

1. Talentontwikkeling:

Opleidingsprogramma's: Er zijn gestructureerde trainingsprogramma's en coaching voor jonge atleten die vaak in samenwerking met lokale sportclubs en scholen worden aangeboden.

Scouting: Talentenscouting wordt aangemoedigd om veelbelovende atleten vroegtijdig te identificeren en te begeleiden.

2. Financiering en middelen:

Overheidssteun: De overheid biedt financiële ondersteuning voor sportorganisaties en atleten, inclusief subsidies voor training, uitrusting en deelname aan wedstrijden.

Partnerships: Samenwerkingen met private bedrijven en sponsors helpen extra middelen te genereren voor talentontwikkeling en internationale deelname.

3. Internationale competitie:

Toegang tot wedstrijden: Er worden mogelijkheden gecreëerd voor atleten om deel te nemen aan internationale competities, zoals regionale kampioenschappen en de Olympische Spelen. Dit omvat het organiseren van kwalificatiewedstrijden en trainingskampen.

Reis- en participatieondersteuning: Er wordt gezorgd voor financiële en logistieke ondersteuning voor atleten die deelnemen aan internationale evenementen.

4. Sportinfrastructuur:

Verbetering van faciliteiten: Investerings in sportinfrastructuur, zoals trainingscentra en stadions, zijn essentieel om atleten de beste omstandigheden te bieden.

Multifunctionele ruimtes: Het creëren van multifunctionele sportfaciliteiten maakt het mogelijk om verschillende sporten te ondersteunen.

5. Opleiding van coaches:

Professionalisering van coaching: Er worden cursussen en workshops aangeboden om coaches op te leiden en te certificeren, zodat ze de beste training kunnen bieden aan atleten.

6. Evaluatie en feedback:

Monitoring van prestaties: Het regelmatig evalueren van de prestaties van atleten en het trainingsproces helpt om de effectiviteit van programma's te waarborgen en aanpassingen te maken waar nodig.

Door deze strategieën te implementeren, streeft Aruba ernaar een sterke basis voor topsport te creëren en ervoor te zorgen dat middelen voor talentontwikkeling beschikbaar blijven.

89. *Hoe wordt de link tussen sport en gezondheid benadrukt, vooral in relatie tot de preventie van chronische ziekten? Zijn er programma's gericht op het bevorderen van een gezonde levensstijl onder jongeren?*

De link tussen sport en gezondheid wordt op Aruba op verschillende manieren benadrukt, vooral in de context van het voorkomen van chronische ziekten. Hier zijn enkele belangrijke initiatieven en programma's:

1. Educatieve campagnes:

Er worden campagnes georganiseerd om het belang van fysieke activiteit en een gezonde levensstijl te onderstrepen. Deze campagnes richten zich vaak op de risico's van een zittende levensstijl en ongezonde voeding.

2. Programma's voor jongeren:

Sport en Beweging op Scholen: Scholen implementeren programma's die sport en beweging integreren in het curriculum. Dit helpt kinderen niet alleen fysiek actief te blijven, maar ook om te leren over gezond leven.

3. Gezonde voeding:

Initiatieven die gezonde voeding bevorderen, zoals workshops en informatiebijeenkomsten over voeding, zijn vaak gekoppeld aan sportprogramma's. Dit helpt jongeren bewuster te worden van hun voedingskeuzes.

4. Samenwerking met gezondheidsorganisaties:

Sportorganisaties werken samen met gezondheidsinstanties om programma's te ontwikkelen die gericht zijn op het bevorderen van gezondheid en welzijn. Dit kan bijvoorbeeld bestaan uit gezamenlijke evenementen of gezondheidschecks.

5. Community-initiatieven:

Lokale gemeenschappen organiseren sport- en gezondheidsevenementen die openstaan voor alle leeftijden. Dit bevordert niet alleen sport, maar ook sociale interactie en gemeenschapsgevoel.

6. Preventieve screenings:

Er worden regelmatig gezondheids- en fitnesschecks georganiseerd voor jongeren om hen bewust te maken van hun gezondheid en de impact van een actieve levensstijl. (CEMEDAR)

7. Promotie van actieve recreatie:

Het stimuleren van buitenactiviteiten, zoals wandel- en fietsevenementen, helpt om mensen aan te moedigen meer te bewegen en de voordelen van een actieve levensstijl te ervaren. Door deze initiatieven te combineren, wordt de nadruk gelegd op het belang van sport voor de gezondheid, en wordt een cultuur van actieve levensstijl bevorderd, wat cruciaal is voor het voorkomen van chronische ziekten.

90. *Voor wat betreft sport voor iedereen: Hoe wordt ervoor gezorgd dat sport voor iedereen toegankelijk is, ongeacht geslacht, leeftijd, etniciteit of sociaal-economische status? Zijn er initiatieven om sportdeelname onder minderheden te verhogen?*

Om sport toegankelijk te maken voor iedereen op Aruba, worden verschillende strategieën en initiatieven ingezet. Hier zijn enkele belangrijke punten:

1. Inclusieve sportprogramma's:

Sportorganisaties ontwikkelen programma's die speciaal zijn ontworpen om diverse doelgroepen aan te trekken, inclusief vrouwen, ouderen en minderheden. Deze programma's zijn vaak gericht op het bevorderen van participatie en het wegnemen van barrières.

2. Gemeenschapsinitiatieven:

Lokale gemeenschappen organiseren evenementen en sportactiviteiten die openstaan voor iedereen. Dit kan variëren van gratis sportclinics tot lokale toernooien waarbij participatie het belangrijkste doel is.

3. Financiële ondersteuning:

Er worden subsidies en financiële steun aangeboden aan mensen die anders misschien niet in staat zouden zijn om deel te nemen aan sport, zoals gratis of laagdrempelige lidmaatschappen en lessen.

4. Samenwerking met scholen:

Scholen spelen een cruciale rol in het bevorderen van sportdeelname onder jongeren van verschillende achtergronden. Door sport en fysieke activiteit in het curriculum op te nemen, wordt iedereen aangemoedigd om mee te doen.

5. Culturele evenementen:

Sportorganisaties en gemeenschappen organiseren evenementen die de diverse culturen van Aruba vieren en tegelijkertijd sport stimuleren. Dit helpt om een gevoel van inclusie te bevorderen en mensen uit verschillende achtergronden aan te trekken.

6. Promotie van rolmodellen:

Het benadrukken van succesvolle sporters uit verschillende gemeenschappen kan inspirerend werken en andere mensen aanmoedigen om deel te nemen aan sport.

7. Toegankelijke faciliteiten:

Er wordt gezorgd voor toegankelijke sportfaciliteiten die rekening houden met de behoeften van mensen met een handicap, ouderen en andere groepen die mogelijk extra ondersteuning nodig hebben.

8. Specifieke initiatieven voor minderheden:

Er zijn programma's gericht op het betrekken van etnische minderheden bij sport. Dit kan inhouden dat er culturele sportevenementen worden georganiseerd of dat er programma's worden ontwikkeld die specifiek gericht zijn op hun behoeften en interesses.

Door deze initiatieven te combineren, wordt gestreefd naar een inclusieve sportcultuur waarin iedereen, ongeacht geslacht, leeftijd, etniciteit of sociaal-economische status, de kans krijgt om deel te nemen aan sport en de voordelen ervan te ervaren.

91. *Pa loke ta trata deporte nos sa cu FLPD a logra yega na un contrato nobo cu CBN di Canada. Gobierno por elabora kico e contrato aki ta nifica pa pais Aruba? Cuanto placa lo bin liber adicionalmente cu lo por keda inverti den e mundo deportivo?*

Het nieuwe contract tussen FLPD (Fundacion Lotto pa Deporte) en CBN uit Canada heeft belangrijke implicaties voor Aruba. Hier zijn enkele kernpunten:

1. Financiële Implicaties: Het contract biedt Aruba extra middelen, wat betekent dat er meer budget beschikbaar komt voor investeringen in sportinfrastructuur, training en evenementen. Dit kan leiden tot aanzienlijke verbeteringen in de sportsector.
2. Talentontwikkeling: Met de extra financiële ruimte kan er meer focus komen op het ontwikkelen van talent, wat kan helpen bij het identificeren en ondersteunen van jonge atleten.
3. Internationale Exposure: De samenwerking kan Aruba helpen om meer internationale sportevenementen te organiseren, waardoor de zichtbaarheid en het imago van het eiland als sportbestemming vergroot worden.
4. Gezondheid en Welzijn: Investerings in sport dragen bij aan een gezondere levensstijl voor de bevolking, wat op zijn beurt helpt bij de preventie van chronische ziekten.
5. Toerisme: Verbeteringen in de sportinfrastructuur en het organiseren van internationale evenementen kunnen toerisme stimuleren, wat een positieve impact heeft op de economie.

Wat betreft het exacte bedrag dat vrijkomt voor investeringen in de sportsector, dit zou in de officiële documenten of aankondigingen van FLPD of de overheid vermeld worden.

92. *Mirando e historia di FPLD, Gobierno no ta haya necesario pa sondea e posibilidad cu FLPD ta cuminsa financia of inverti den e mundo cultural tambe?*

Het idee om FLPD (Fundacion lotto pa Deporte) te laten investeren in de culturele sector is interessant, en er zijn verschillende redenen om een dergelijke benadering te overwegen:

1. Interdisciplinariteit: Sport en cultuur zijn vaak met elkaar verbonden. Sportevenementen kunnen bijvoorbeeld een platform bieden om lokale culturen te promoten, zoals kunst, muziek en tradities.
2. Gezamenlijke evenementen: Door sport te combineren met culturele activiteiten kan Aruba een breder publiek aantrekken. Het organiseren van evenementen die zowel sport als culturele elementen bevatten, kan een positieve impact hebben op het toerisme.
3. Stimulans voor jongeren: Investerings in zowel sport als cultuur kunnen jongeren motiveren om deel te nemen aan activiteiten die hun leven verrijken en een gevoel van verbondenheid creëren.
4. Talentontwikkeling: Door te investeren in zowel sport als cultuur kan Aruba een breder scala aan talentontwikkeling stimuleren, wat kan leiden tot innovatieve ideeën tussen beide domeinen.
5. Sociale cohesie: Zowel sport als cultuur hebben de potentie om gemeenschappen te verbinden. Het combineren van beide kan bijdragen aan sociale cohesie en het bevorderen van een gezamenlijk cultureel erfgoed.

Het zou nuttig zijn voor de overheid en FLPD om te onderzoeken hoe een samenwerking tussen sport en cultuur verder ontwikkeld kan worden, met als doel het welzijn en de participatie in de gemeenschap te bevorderen.

93. *Ta aplaudi e esfuersonan haci pa cu e buki di "Mi Mascota ta Mi Responsabilidad" cu wordo introduci na scolnan basico y preparatorio cu e meta pa contribui na consientisacion di e problematica di multiplicacion irresponsabel di cacho y pushi na Aruba. Por splica of update con e proceso a bay cu e introduccion di e buki aki na e diferente scolanan?*

Het materiaal is officieel gepresenteerd tijdens een activiteit waarbij alle schoolleiders van het Primair Onderwijs waren uitgenodigd. De aanwezige schoolleiders hebben hun pakket meteen meegenomen. De pakketten van de

andere scholen zijn daarna geleverd aan de scholen. Het pakket bestond uit een boek en een werkboek voor elke klas.

94. *Por indica si tur scol (primario y preparatorio) a ricibi e buki?*

Alle kleuter- en basisscholen hebben het boek en werkboek reeds ontvangen.

95. *Pa ki tempo ta cuminsa cu implementacion na scol di e materia presenta den e buki aki?*

De scholen en schoolbesturen zijn door DEA gestimuleerd om het materiaal te gebruiken. Scholen die aangestuurd worden door hun schoolbestuur, hebben de autonomie om te bepalen welke leermiddelen ze gebruiken en hoe ze dat gebruiken. Gebruikelijk en tevens aan te raden is dat het team eerst het leermiddel bestudeert in het kader van hun schoolvisie en schoolcurriculum om vervolgens de invoering te plannen en uit te voeren.

96. *Minister por duna un bista (lista) di proyecto deportivo cu a realisa caba di 2021 pa 2024? Minister por duna un bista di proyectonan deportivo cu lo bay realisa den 2025?*

Minister por duna un bista di cua proyectonan por a realisa of ta bay realisa relaciona cu Sporttoerisme?

Projecten die inmiddels gerealiseerd zijn:

1. Renovatie van het wegdek van de Palo Marga dragstrip.
2. Installatie van 26 lichtpalen en LED-verlichting in Palo Marga.
3. Veld Madushi Stars: LED-verlichting, verf en verbetering van het speelterrein.
4. Streetwise: Verbetering van de BMX-track en het operationeel maken van het terrein.
5. Renovatie van het Village Basketball Court.
6. Brazil Juniors: Verbetering van het turfoppervlak en de verlichting.
7. Veld van Brazil Baseball: vervanging van 32 lichten en verbetering van de backstop.
8. Jaburibari: installatie van 6 LED-lichtpalen voor de BMX-track.
9. Stadion GPT Dakota in de laatste fase van de totale renovatie.
10. Stadion GPT Dakota: het turfoppervlak is gecertificeerd door World Athletics.

11. Veld van Kudawecha: ontvangt turfoppervlak, LED-verlichting, dugout en verf.
12. Overdekt dak van IBISA San Nicolas is aangekomen en zal in de komende maanden worden geïnstalleerd.
13. Veld van Estrella: het ministerie zal een bijdrage leveren aan de investeringen voor de verbeteringen aan dit veld.
14. Basketball court in het Centrum van Bario Dakota is gerenoveerd en klaar.
15. Projecten WE Aruba, Weganan Interinsular, Premio Excellencia den Deporte
16. Sporttoerisme: BMX International, Wereldkampioenschap Domino, Internationale Taekwondo, Kingdom Series.

Projecten voor 2025:

1. Renovatie van het kleine baseballpark waar het kleine veld, gras zal krijgen voor de U12-competities.
2. De pomp van het San Nicolas zwembad zal gerenoveerd worden.
3. In samenwerking met FIFA/AVB zullen 7 voetbalvelden met kunstgras worden geïnstalleerd.
4. Meeste verlichting van sportvelden zullen vervangen worden door LED-verlichting.

Financiën en Cultuur

97. *Minister por informa con e Ley di Supervision Financiero Temporal a of ta impacta e maneho financiero di Aruba despues di e cambio na december 2023?*

De fractie vraagt naar de weerslag van de aanpassingen op de Landsverordening Aruba Tijdelijk Financieel Toezicht (LAFT) op het beleid. Hierbij kan aangegeven worden dat in beginsel de invoering van een nieuw personeelslastennorm in 2027 tot een marginale verruiming van de beleidsruimte voor personeelsbeleid heeft geleid.

98. *Tin necesidad grandi na profesionalnan den sector publico. Hopi obligacion y tarea no por keda cumpli of realiza pasobra ta e mesun grupo di profesional mester atende cu nan. Na ki manera Gobierno por tuma personal den servicio y toch mantene e normanan di 10% di bbp?*

De fractie vraagt of er ruimte is om binnen de personeelslastennorm te komen tot het aantrekken van voldoende personeel. Hier zij aangegeven dat ten opzichte van de oude personeelslastennorm deze enigszins is verruimd waardoor het mogelijk wordt om het aanbod aantrekkelijker te maken voor aan te trekken personeel. Dat gezegd hebbende levert de nu aanwezige ruimte nog altijd uitdagingen op. Hierbij moet herhaald worden dat het Land nu nog naar schatting onder de 10% norm presteert. De grootste onzekere factor in dit geheel onder de nieuwe norm is evenwel de vooruitzichten voor economische groei ten opzichte van de personeelslastenontwikkeling.

99. *Via landspakket ta hayando asistencia of budgettoekenning door di Hulanda pa toch por pone hende na pia di trabou pa realiza proyecto, traha maneho of traha riba achterstand? Por duna un indicacion di esakinan? Y na ki manera por logra tuma e hendenan aki toch permanente den servicio? Gobierno ta kere cu pa e funcionnan aki por logra un otro acuerdo cu Hulanda?*

De fractie maakt zich zorgen omtrent de blijvende inzet van personeel voor het inhalen van achterstanden via het Landspakket en op welke wijze dit mogelijk kan worden gemaakt. Hier zij aangegeven dat ongeveer 20 personen thans werkzaam zijn bij de Landsoverheid als gevolg van de bijdrage verstrekt vanuit Nederland in het kader van de uitvoering van het Landspakket. Voor een deel van deze inzet geldt dat deze, na verloop van de bedoelde tijd, zal worden beeindigd.

Voor een ander deel zal dit personeel worden overgenomen door de Landsoverheid en direct in dienst komen hiervan.

100. *Con Minister ta pensa di logra preveni consecuencia negativo di fluctuacionnan financiero internacional cu refinanciamiento cu Hulanda? Mirando ultimo desaroyonan por papia di e posibilidad di refinanciamiento internacionalmente y no via Hulanda? Kico ta e posibilidadnan al respecto? Kico ta e pro's y con's?*

De fractie maakt zich zorgen omtrent de volatiliteit van ontwikkelingen op de buitenlandse kapitaalmarkt en vraagt zich af op welke wijze het Land zich kan indekken hiertegen, al dan niet door financiering via Nederland te bewerkstelligen. Hierbij zij aangegeven dat inderdaad de ontwikkelingen op de internationale kapitaalmarkt de laatste tijd nogal volatiel zijn geweest ingevolge de heersende instabiliteit wereldwijd. Alhoewel de rentestand de laatste maanden dalende is en de verwachting is dat deze daling zich in de komende tijd zich zal stabiliseren is de wereldwijde toestand nog alles behalve stabiel te noemen. Conflicten zowel in Oost-Europa als het Midden-Oosten zorgen onder anderen hiervoor. Wat betreft het lenen via Nederland is in het bestuurlijk akkoord overeengekomen dat, indien en wanneer men tot een Rijkswet komt, er mogelijk een deel van de bestaande buitenlandse schuldenportefeuille tegen gunstige voorwaarden zal kunnen worden geherfinancierd. Dit is echter geen mogelijkheid op korte termijn. Wat betreft voordelen van lenen bij Nederland zij aangegeven worden dat deze afhangen van de wijze waarop deze gestructureerd worden. In beginsel leveren leningen bij Nederland die tegen concessionele voorwaarden worden afgesloten rentevoordelen op. Of deze meer structureel dan wel tijdelijk zijn blijkt uit de aflossingstructuur hiervan. Nadeel op dit ogenblik is dat deze niet meteen beschikbaar zijn en verder dat concessionele voorwaarden vaak samen gaan met politieke concessies.

101. *Ki ta e desafio principal cu Aruba ta enfrenta den e lucha pa mantene disciplina presupuestario, y con Minister ta atendiendo of lo bay atende cu esaki den futuro? Minister por indica con e proyectonan relaciona cu e Landspakket lo contribui pa sostene e maneho financiero na aña 2025?*

De fractie vraagt naar de uitdagingen welke het Land voorstaan ten aanzien van het behoud van de begrotingsdiscipline en op welke wijze hiermee omgegaan wordt. Hierbij zij aangegeven dat de dagelijkse uitdaging is het behoud van focus op beleidsdoelstellingen zodat men niet meegaat met de waan van de dag en

waardoor de aandacht op de meest belangrijke richtingen in de openbare financiën verloren wordt. De hoge mate van complexiteit welke met het onderwerp gemoeid is maakt dit ook niet eenvoudig terwijl de nog altijd beperkte capaciteit van de financiële functie betekent, dat de adequate ondersteuning van financiële processen nog altijd niet is bereikt. Met de inzet van de middelen en plannen in thema A van het Landspakket zal met de financiële functie het gewenste peil bereikt worden en de begrotingsdiscipline bestendigd kunnen worden. Dit vergt uiteindelijk wel de inzet van toekomstige bestuurders om dit te behouden. Zelfs de sterkste financiële functie zal namelijk opgewassen zijn tegen bestuurlijke verwaarlozing of, erger nog, ondeugdelijk bestuur.

102. *Ki efecto duradero Minister ta spera di logra cu e maneho cultural pa aña 2025? Con e fondo cultural, cu no ta un fondo presupuestario segun e Ley di Comptabilidad 1989, ta financiando e proyectonan cultural despues di 2023? Of esaki no ta e caso mas?*

Deze vraag betreft de gelden die ter beschikking worden gesteld voor de uitvoering van culturele projecten die niet zijn begroot volgens de regels van de Comptabiliteitsverordening 1989. Dat betekent dat ze niet zijn opgenomen op de begrotingspost 4393 van de DCA en de overige subsidies, waaronder die van de UNOCA. Het Cultuurfonds dat speciaal is gecreëerd om cultureel erfgoed te documenteren. Dit fonds stelt ons in staat om in 2025 tijd en middelen te investeren in het behoud, de digitalisering en de toegankelijkheid van het culturele erfgoed van Aruba. Ook projecten na 2023 vallen hieronder, met als doel om alles grondig te documenteren. Investerings in de digitalisering en toegankelijkheid van het Arubaans cultureel erfgoed kunnen op de lange termijn bijdragen aan duurzaam behoud, internationale erkenning, educatie, economisch toerisme en versterking van de culturele identiteit.

103. *Minister por indica con e colaboracion cultural entre Aruba y Hulanda ta yuda pa construi un sociedad mas inclusivo y resistente den futuro? Por elabora ki proyecto concreto lo bay keda ehecuta den 2025?*

Er vindt een nauwe samenwerking plaats tussen Aruba en Nederland, op alle niveaus en zeker ook op het thema cultuur binnen het vierlandenoverleg. Er wordt hierbij gedacht aan het introduceren van bewustwordingscampagnes in de media en andere sociale mediaplatformen om de inwoners binnen het Koninkrijk te

stimuleren elkaars verschillen te aanvaarden, te respecteren en (waar nodig) te vieren.

104. *Con Minister ta plania pa sigura cu tur aspectonan di diversidad cultural y participacion cultural lo sigui prospera den e desaroyo social economico di Aruba?*

Aruba's culturele diversiteit is gevormd door haar rijke geschiedenis en speelt een cruciale rol in de sociaaleconomische ontwikkeling van het eiland. Hoewel er al een integraal cultuurbeleid bestaat, kunnen verdere stappen worden genomen om culturele diversiteit en participatie te versterken. Dit omvat het uitbreiden van culturele evenementen, het toegankelijk maken van culturele ruimtes, het ontwikkelen van culturele routes voor toeristen en het bevorderen van ondernemerschap in de creatieve sector door middel van microfinanciering. Daarnaast kan cultureel erfgoed beter zichtbaar worden gemaakt, vooral door onderwijs, en door monitoring en dataverzameling kan de impact beter worden geëvalueerd en bijgestuurd. De DCA heeft een GO/NGO-subsidiebeleid (kleine financiële ondersteuning) opgesteld dat gericht is op het financieel ondersteunen, behouden, vieren en uitdragen van culturele diversiteitsprojecten. De verschillende actieve stichtingen, commissies en culturele groepen worden aangespoord en gestimuleerd om hun projecten met de daarbij behorende begroting te beschrijven en aan te bieden. Daarnaast is ook de UNOCA belast met het financieren van projecten betreffende culturele diversiteit. Het is belangrijk dat culturele diversiteit wordt gevierd en dat deelname van de samenleving zowel sociaal als economisch zichtbaar en gestimuleerd blijft.

105. *Con Minister lo duna prioridad na e tema di fortaleciendo e sector cultural sin compromete e sostenibilidad financiero di Aruba? Realidad ta cu hopi biaha ta “bezuinig” riba cultura y deporte. Con Gobierno tin pensa pa preveni esaki y percura pa e inversionnan necesario riba e terenonan aki? Principalmente pasobra cu nan no ta temanan di Landspakket.*

Het versterken van de culturele sector zal worden geprioriteerd door strategische investeringen te doen die de financiële duurzaamheid van Aruba waarborgen. Dit omvat het toewijzen van fondsen aan culturele evenementen, samenwerkingen met de private sector om financiering gezamenlijk te delen en het stimuleren van cultureel toerisme om inkomsten te genereren. Daarnaast kan economische diversificatie binnen de creatieve sector nieuwe banen creëren en de

economische veerkracht versterken. Bewustwordings- en onderwijsprogramma's zullen het belang van cultuur onderstrepen, terwijl transparante verantwoording van middelen vertrouwen en publieke steun bevordert. Begrotingstechnisch zijn er al meer gelden beschikbaar gesteld (zonder markante consequenties) om te investeren in de culturele sector. Tevens is het cultuurfonds, dat een thema is vanuit het 'vierlandenoverleg', opgericht. Dit laatstgenoemde fonds, met beschikbare middelen vanuit Nederland en Aruba, is met name gericht op het behouden, documenteren en, indien mogelijk, digitaliseren van cultureel erfgoed. Dit vormt een belangrijke bron van financiering.

106. *Ta un hecho y esaki a wordo confirma door di ehecucion di reforma di Landspakket cu tin escases di kaderpersoneel den diferente departamentonan y en especial algun departamento cu ta resorta bou Ministerio di Finanzas. Minister por duna un indicacion si ya a cuminsa fortalece e departamentonan aki pa asina reduci e presion riba e grupo di e kaderpersoneel?*

De fractie is bezorgd omtrent de kaderbezetting bij cruciale dienstonderdelen binnen de financiële functie. Het is inderdaad zo dat in een aantal cruciale dienstonderdelen, waaronder de Directie Financiën en de Centrale Accountantsdienst, er sinds geruime tijd sprake is van een uitdagende toestand wat betreft het aantrekken en behouden van kaderpersoneel. Intussen zijn onder andere door de verhoging van de zogenaamde schaarste- of accountancytoelage een poging gedaan om hiertegen op te treden. Inmiddels zijn bij Directie Financiën op niveau van de administratie een aantal medewerkers aangetrokken en is voor de uitvoering van de werkzaamheden rond thema A een programmamanager aangetrokken en is eveneens een ad interim Chef voor de afdeling belast met Financiële Rapportages aangetrokken die eveneens belast zal zijn met de coördinatie van de invoering van een nieuw verslaggevingsstelsel waarmee, samen met de invoering van het stelsel van intern beheer genaamd "3 lines"-model, de hoeksteen gelegd zal worden voor het bereiken van de goedkeurende accountantsverklaring. Bij de Centrale Accountantsdienst is eveneens gelukt om aanvullend kaderpersoneel aan te trekken conform een aangenomen bezettingsplan die ertoe in fases zal leiden tot een bezetting op peil voor deze organisatie.

In de bijlagen van de memorie van toelichting van onderhavig ontwerp c.q. no. XV staat een overzicht inhoudende een meerjarig inzicht in de financiële lasten van het Landspakket. Daar is te zien voor in 2025, waar middelen zijn geoormerkt

ter versterking van de departementen waaronder de Directie Financiën en CAD (via projecten programmamanager A en capaciteit versterking), en DIMP (via project inhaal achterstand bezwaarafhandelingen).

107. *Minister por duna un perspectiva den un timeline kico Parlamento por spera di jaarrekeningen cu falta pa entrega na Parlamento pa wordo trata?*

De fractie vraagt naar een tijdlijn van aanlevering aan de Staten van jaarrekeningen. Volledigheidshalve wordt hier verondersteld dat het gaat om de inhaal van de achterstand aan oplevering van ontwerp-Landsverordeningen tot vaststelling van het slot van de rekening over de jaren. Hierbij zij aangegeven dat in beginsel op dit ogenblik vooralsnog alleen kan worden aangegeven op welke momenten de ondergetekende verwacht om de jaarrekeningen bij de Algemene Rekenkamer Aruba aan te leveren. Zoals het geval is gebleken met de jaarrekening 2019 is gebleken kan namelijk onder de huidige omstandigheden kennelijk niet vanzelfsprekend uitgegaan worden van de termijn zoals bepaald in artikel 44 van de Comptabiliteitsverordening 1989. Hier wordt namelijk voorgeschreven dat een verslag van de Algemene Rekenkamer Aruba binnen 12 weken na aanlevering door het Land wordt aangeleverd welke onderdeel wordt van het voornoemd ontwerp-Landsverordening welke, samen met de jaarrekening zelf, aan de Staten wordt voorgelegd. Dit gezien de planning en coördinatie van werkzaamheden van de Algemene Rekenkamer in relatie tot de aanlevermomenten. Gezien ondergetekende geen zicht hierop heeft kan alleen aangeven op welke ogenblikken zij verwacht bij de Algemene Rekenkamer te kunnen aanleveren. Deze is als volgt te schetsen:

2020 November 2024

2021 Februari 2025

2022 April 2025

2023 Juni 2025

2024 September 2025

Wat betreft de huidige stand van zaken rond de jaarrekening 2019 zij aangegeven dat de Algemene Rekenkamer inmiddels medio september een nota van bevindingen aan de Directie Financiën voor commentaar, hetgeen eind september werd voorzien. Op basis van deze bevindingen zijn aanpassingen aan de jaarrekening uitgevoerd en de Algemene Rekenkamer heeft op 23 november 2023 de Jaarrekening van het Land over het dienstjaar 2019 mogen ontvangen. Op 31 januari 2025 is het rapport onderzoek jaarrekening Land Aruba 2019 door

van de Algemene Rekenkamer gepubliceerd. Dit verslag zal door de minister van Financiën van een reactie voorzien worden waarna de ontwerp-Landsverordening tot vaststelling van het slot van de rekening over 2019 opgesteld kan worden en aangeboden kan worden aan de Staten.

Indien men uitgaat van de termijn in artikel 44 van de Comptabiliteitsverordening 1989 met daarna een aanvullende maand bedoeld voor het opstellen van de bestuurlijke reactie op het verslag, het opstellen van het Ontwerp-Landsverordening en het aanbieden aan de Staten kan men indicatief spreken van het volgende tentatieve opleverschema richting de Staten:

2020 Maart 2025
 2021 Mei 2025
 2022 Juli 2025
 2023 Oktober 2025
 2024 Januari 2026

De verwachting is dan dat in september 2026 het ontwerp tot vaststelling van het slot van de rekening 2025 zal kunnen worden ingediend. Het Land zal dan volledig in naleving zijn van de comptabele voorschriften omtrent de jaarrekening. Indien op dat ogenblik eveneens de Ontwerp-Landsverordening tot vaststelling van de begrotingen van de ministeries van het Land voor 2027 ingediend is, zal het Land volledig in naleving zijn van alle comptabele voorschriften die betrekking hebben op de begrotingscyclus.

108. *Tin ainda cambionan cu falta pa wordo introduci na e reforma fiscal di pais Aruba?*

Er zal worden onderzocht of verdere aanpassingen in de huidige belastingwetgeving noodzakelijk zijn, vooral in het kader van de fiscale hervormingen die per 1 januari 2023 zijn ingevoerd (belastingplan 2023). Hierbij zal niet alleen aandacht worden besteed aan de rechtvaardigheid en effectiviteit van de hervormingen, maar ook aan de bredere macro-economische gevolgen voor de Arubaanse economie. Daarnaast zal de uitvoerbaarheid van eventuele wijzigingen voor de private- en publieke sector zorgvuldig afgewogen moeten worden om zowel de belastingbetaler, de uitvoerende instanties en de private sector daarbij ondersteund kunnen worden.

109. *Por duna informacion si a cuminsa cu e proceso pa yena e vacatura di director di UNESCO?*

Unesco heeft al sinds een paar jaren een secretaris generaal.

Volksgezondheid en Toerisme

110. *Minister nos por a tuma nota cu tin mas scol ta participando na e proyecto "Scol Saludabel". Minister por informa cuanto scol precies?*
111. *Minister por duna un splicacion di proyectonan na Stichting Wit Gele Kruis y si acaso tin mas proyecto riba plan?*
112. *Minister por brinda e informacion di Tourism Receipts (di CBA) pa aña pa e ultimo 10 añanan?*
113. *Durante presentacion di ATA na e diferente agentenan y operadonan di e diferente paisnan por a tuma nota di e direccion corectamente di mercadia Aruba buscando e balansa entre desaroyo y medioambiente. Minister por duna informacion si e esfuersonan aki ta den concordancia cu minister di naturalesa?*
114. *Den futuro cercano, Minister tin planea di haci un estudio di capacidad di carga holistico (no solamente turistico) pa Aruba?*
115. *Cuanto camber di hotel por premira cu ainda lo bay realisa pa aña 2025, 2026, 2027?*
116. *Cuanto camber di hotel (proyecta) cu a ricibi toezegging di gobierno anterior a logra di reduci te cu awor? Cuanto esaki tawata ta na 2017/2018?*
117. *Por tuma nota cu Hooiberg ta riba e lista di proyectonan di embeyecemento. Minister por duna informacion depues cu e trapi a experiencia daño, si a atende cu esaki? Y tambe si a purba drecha e trapa pa esaki no sosede mas mirando e peliger cu esaki ta trece cu ne?*

118. *Minister por duna un update di e proyecto di healthapp (innovacion) combina cu e informacion di pacient unda e mes por consulta cu healthapp pa su informacionan medico?*
119. *Pa ki tempo por spera cu e 'proyecto' aki por realisa cu e pacient or tin acceso na su propio informacion medico?*
120. *Minister ta pensa di sigui cu Schiphol Group pa opera aeropuerto di Aruba?*
121. *Pa ki tempo ta premira cu lo nombra un director nobo pa aeropuerto di Aruba?*

Economische Zaken, Communicatie en Duurzame ontwikkeling

122. *Den maneho di minister ta menciona cu lo apoya proyectonan pa asina sigui logra desaroyo economico na Aruba. Minister por duna Parlamento un bista di ki proyectonan a logra caba relaciona cu esaki den 2021 pa 2024?*

Hieronder volgt een overzicht van diverse projecten.

1. Revitalisatie Oranjestad
 - a. Columbusstraat/Wilhelminastraat 1& 2 (afgerond)
 - b. subprojecten staatverlichting en vervanging afvalbakken (in uitvoering)
 - c. Cas Veneranda en OM gebouw (in uitvoering)
 - d. Parkeerplaats Caya Harms (in uitvoering)
 - e. Onderhoud vegetatie Caya Grandi (afgerond)
 - f. Parkeergarage Oranjestad (drawing board)
 - g. Aankoop kerstverlichting (afgerond)
 - h. Certificering van Oranjestad als "Culinary Capital" (in uitvoering).
2. Revitalisatie San Nicolas
 - a. Yes Summit 2022
 - b. Revitalisatie Project Fase 1 (in uitvoering)
 - c. Revitalisatie Project Fase 2 (in voorbereiding)

3. Agri Fund op gericht: een bedrag van Afl. 3.000.000 beschikbaar gesteld als microkrediet aan agrarische ondernemers
 4. Verhuizing overheidsdiensten, overheidsnv en AFTA
 - a. FreeZone Aruba N.V. (verhuizing naar centrum Oranjestad voltooid)
 - b. Aruba Free Trade Authority (verhuizing naar centrum Oranjestad voltooid)
 - c. SER, BIE, DEZHI, SEDECO (in voorbereiding)
 5. Verhogen commerciële productie lokale kippeneieren:
 - a. Open call voor (aspirante) producenten gaande
123. *Relaciona cu pregunta anterior, minister por menciona proyectonan cu lo bay wordo realiza den 2025?*

Hieronder volgt een overzicht van diverse projecten.

1. Afronding fase 1 te San Nicolas;
 2. Bouw Agri Innovation Park;
 3. Oprichten Creative Entrepreneurship Fund;
 4. Start fase 4 Oranjestad revitalisatie;
 5. Ontwikkeling van 100.000 m² RDA terrein.
124. *Con ta proyecta cu lo yega e meta proponi pa Food Security pa 2030 manera MinTINO a bin ta bisa durante reunion di Parlamento?*

Het ministerie belast met Economische Zaken heeft als beleid het stimuleren van agrarisch ondernemerschap en heeft diverse beleidsinterventies geïmplementeerd, zoals het organiseren van de Agri Business Academy, het oprichten van het Agrifund, het ontwerpen van het Agri Innovation Park etc. De Agri Business Academy en het Agrifund zijn het resultaat van een samenwerking tussen Qredits, de minister van Transport, Integriteit, Natuur en Ouderenzaken, en de minister van Economische Zaken, Communicatie en Duurzame Ontwikkeling. Onlangs heeft het ministerie belast met Economische Zaken een project gelanceerd om de productie van lokale eieren te stimuleren met als doel om de lokale productie van ongeveer 700.000 eenheden naar 1.400.000 eenheden per jaar te verhogen.

125. *Relacion cu pregunta anterior, con e pregunta anterior ta relata na establecimiento di negoshinan nobo of existente?*

Beide beleidsinterventies zijn erop gericht om meer bedrijven in deze sector te stimuleren en bestaande bedrijven te helpen om hun productie te verhogen. Er is door het ministerie een uitgebreide exercitie gedaan om de knelpunten van de agrarische commerciële sector in kaart te brengen en om een plan te ontwerpen op welke wijze de overheid deze knelpunten kan oplossen. Een voorbeeld daarvan is toegang tot financiering voor deze sector. Gebleken is dat de commerciële banken nagenoeg geen leningen aan deze sector verstrekken en om dit specifieke knelpunt op te lossen is ervoor gekozen om het Agrifund op te richten. Van het beschikbare bedrag van Afl. 3.000.000 is reeds ongeveer Afl. 2.000.000 aan leningen aan agrarische bedrijven verstrekt waarmee deze bedrijven kunnen uitbreiden.

126. *Cuanto proyecto cu tin impacto economico a ser realiza den 2024 y cuanto ta premira cu lo realiza den 2025?*

Sinds 2022 evalueert de Investerings Evaluatie Commissie (IEC), bestaande uit vertegenwoordigers van de Directie Financiën en van de Directie Economische Zaken, Handel en Industrie (DEZHI), op een objectieve wijze de investeringsaanvragen van de overheidsdiensten in het kader van de Landsbegroting.

Gedurende het evaluatieproces van de investeringsaanvragen voor het dienstjaar 2024 bleek dat meer dan 1/3 deel van de ingediende aanvragen beschouwd konden worden als vervangingsinvesteringen. Deze aanvragen betroffen projecten die nodig zijn voor de dagelijkse bedrijfsvoering en die vervangen moeten worden. In dit kader werd voor het dienstjaar 2025 een onderscheid gemaakt voor de investeringsaanvragen, waarbij twee verschillende formaten, inclusief bijlagen, werden ontworpen. Een formulier voor Vervangingsinvesteringen en een projectdossier voor 'Nieuwe' Investerings. Vervangingsinvesteringen zijn investeringen die gedaan worden ter vervanging van een bestaand (intern) bedrijfsmiddel, waarvan de vervanging noodzakelijk is wegens verschillende redenen, bijvoorbeeld dat de afschrijvingstermijn is verstreken, het bedrijfsmiddel is onveilig of functioneert niet meer of past niet meer voor de huidige functionering van de organisatie. Indien het geen

vervangingsinvestering betreft, dan valt het onder de categorie 'nieuwe' investeringen.

Voor 2025 zijn in totaal 71 investeringsaanvragen binnengekomen van 32 directies/diensten en 5 ministeries voor een totaalbedrag van Afl. 92.511.974,19 (zie bijlage 4).

De screening door DEZHI vond dit jaar plaats op basis van:

- Tijdstp van indiening (uiterlijk op 1 maart 2024 voor 23.59 uur);
- Definitie investering (conform artikel 1 van de Comptabiliteitsverordening 1989);
- Volledigheid van het Formulier Vervangingsinvesteringen of van het Projectdossier Nieuwe Investeringen.

Hierbij wordt opgemerkt dat dit jaar geen enkele aanvraag te laat werd ingediend. Bij de screening bleek dat een drietal aanvragen geen investering waren, vier aanvragen werden als vervanging ingediend terwijl ze nieuwe investeringen (bouw/verbouw projecten) betroffen en drie andere aanvragen (nieuwe investeringen) hadden te weinig informatie ingediend, waardoor ze niet konden worden geëvalueerd. Na de screening kregen alle aanvragers een e-mail van DEZHI, waarbij werd aangegeven of ze wel of niet de screening hadden doorstaan.

De IEC beoordeelde de investeringsaanvragen als volgt:

1. In totaal werden 61 investeringsaanvragen geëvalueerd, waarvan 20 vervangingsinvesteringen en 41 nieuwe investeringen;
2. Een minimumdrempel is geïntroduceerd voor de score van zowel vervangingsinvesteringen als van nieuwe investeringen. Voor vervangingsinvestering kan maximaal 62 punten behaald worden en bedraagt de minimumdrempel 31 punten. Voor nieuwe investeringen kan maximaal 84 punten behaald worden en werd de minimumdrempel bepaald op 42 punten. Dit betekent dat aanvragen die lager scoren dan voornoemde punten niet worden opgenomen op de lijst van vervangingsinvestering of nieuwe investering;
3. Conform hetgeen vermeld is in de Begrotingsvoorschriften en –richtlijnen omwille van dienstjaar 2025 (pagina 6) is rekening gehouden met beleidsarme ramingen voor investering. Hierdoor werden de vervangingsinvesteringen met een score van 31 (de minimumdrempel) of hoger als eerste op de lijst geplaatst voor de invulling van de beschikbare middelen voor de Landsbegroting 2025 aangezien deze investeringen urgent en belangrijk zijn voor de continuïteit van de diensten;

4. Voor wat betreft de meerjarige projecten (projecten waarbij onderdelen of fases van het project al in 2023 of 2024 waren gestart) werd op basis van de score en het beschikbare budget de aanvragen opgenomen op de lijst van nieuwe investeringen.

De volgende meerjarige projecten konden gedeeltelijk worden gefinancierd:

- Het project Inrichting en uitbreiding gebouw B2 Animal Welfare Center (AWC) werd ingediend met 2 opties: inrichting voor Afl. 550.000 en bouw gebouw B2 voor Afl. 1.415.000. Alleen het onderdeel Inrichting werd opgenomen op de lijst van nieuwe investeringen voor Afl. 550.000;
- Het project Post Oscar fase 2 werd ingediend voor Afl. 5 miljoen. De aanbesteding van de 1^e fase van dit project voor Afl. 4,8 miljoen zal pas op 19 april 2024 plaatsvinden. Bij navraag bij DOW bleek dat het op dit moment nog onduidelijk is hoeveel nodig is aan extra middelen voor fase 2 en hierdoor is het redelijk om Afl. 3 miljoen op te nemen voor Post Oscar fase 2;

De volgende meerjarige projecten konden niet worden opgenomen op de lijst van nieuwe investeringen:

- Het Arubahuis Renovatieproject voor Afl. 4.625.025,63. Dit project kon niet op de lijst van nieuwe investeringen worden opgenomen, omdat de score niet hoog genoeg (maar wel boven de minimumdrempel) was om te passen binnen de nog resterende middelen. Dit project is wel opgenomen op de lijst van investeringen bij extra financiële ruimte;
- Het project Afdekking afvalstortplaats Parkietenbos voor Afl. 6 miljoen. Dit project heeft voor 2023 en voor 2024 elk Afl. 6 miljoen gekregen. Bij de monitoring van DEZHI voor de projecten die gefinancierd worden via de Landsbegroting voor 2023 en voor 2024 is niet gerapporteerd over de besteding van voornoemde middelen en de stand van zaken van het project. Gezien de minimale informatie die opgenomen werd in het projectdossier voor fase 3 werd een lage score toegekend aan het project.

Voor 2025 is Afl. 26 miljoen beschikbaar voor alle investeringen, dus vervangingsinvesteringen en nieuwe investeringen. Hierdoor werden 2 lijsten van voorgestelde projecten opgesteld op basis van het aantal behaalde punten en het beschikbaar bedrag. Een lijst voor vervangingsinvestering voor Afl. 6.937.962,95 (zie bijlage 1) en een lijst voor nieuwe investeringen voor Afl. 19.058.621,24 (zie bijlage 2), dat in totaal uitkomt op Afl. 25.996.584,19. Tevens werd een additionele lijst opgesteld (bijlage 3) bij extra financiële ruimte.

Opgemerkt dient te worden dat indien een project van bijlage 1 of bijlage 2 gefinancierd wordt door andere instellingen, zoals bijvoorbeeld TWO, de financiële ruimte dat vrijkomt toegewezen wordt aan projecten in bijlage 3 of conform de rangschikking van bijlage 4. Dit ter bevordering van een transparant proces en maximale benutting van de beschikbare middelen voor investeringen.

127. *Minister por duna un breve splicasion kico ta e expectativanan di proyectonan relaciona cu diversificacion di economia?*

Met als doel om de daadwerkelijke transitie naar een duurzame en gediversifieerde economie in gang te zetten, is het "Nationaal Actieplan Aruba's Transitie naar een Duurzaam en Inclusief Economisch Model 2023 - 2025" ("Actieplan") opgesteld, bestaande uit concreet uitvoerbare projecten, met een bijzondere focus op onderstaande thema's: Duurzame energie productie- en consumptie (versterking green tech sector); Versterking van de (high tech) landbouwsector voor de lokale productie van groente en- fruit.

A. Vermindering van elektra- en waterconsumptie:

Binnen deze kaders is het van wezenlijk belang dat het Land het voortouw neemt en het gewenste voorbeeld gedrag vertoont. Op grond van het Actieplan is het ministerie van Economische Zaken, Communicatie en Duurzame Ontwikkeling een samenwerking aangegaan met de Staten om het elektra- en waterverbruik van het Statengebouw in kaart te brengen en door technologische aanpassen, waaronder waterbesparingsmaatregelen, isolatie en zonnepanelen om het elektra- en waterverbruik te verminderen. Dit project is in uitvoering en zal dienen als voorbeeld voor andere overheidsgebouwen en scholen. Ook zal met het resultaat van dit project de private sector warden gestimuleerd om deze aanpak te volgen. Direct voordeel van dit onderdeel van het Actieplan is dat het elektra- en waterverbruik en kosten van de overheid omlaag gaan, er minder druk wordt uitgeoefend op het netwerk van Elmar, er minder HFO wordt geremporteerd en de greentech sector wordt gestimuleerd.

Overstap naar elektrisch rijden:

Hieronder wordt een overzicht gegeven van ontwikkelingen over dit thema.

Inventarisatie en Marktonderzoek

In samenwerking met de Dienst Openbare Werken (DOW) heeft het ministerie van Economische Zaken, Communicatie en Duurzame Ontwikkeling een

gedetailleerde inventarisatie gemaakt van het huidige wagenpark van de overheid. Daarnaast is een marktonderzoek uitgevoerd naar de beschikbare opties in Aruba. In deze verkennende fase is specifiek gericht op de leasewagens in gebruik bij Dienst Economische Zaken, Handel en Industrie (DEZHI), om zo een framework te ontwikkelen voor de omschakeling naar elektrisch rijden bij alle overige afdelingen en diensten van de overheid. Tijdens dit traject is bijzondere aandacht gegeven aan de Total Cost of Ownership (TCO). Uit deze eerste analyse is gebleken dat een verlaging van 15% voor de TCO van DEZHI haalbaar is.

Oplaadinfrastructuur

In samenwerking met ELMAR is versneld de nodige oplaadinfrastructuur gerealiseerd bij Sun Plaza, waardoor de elektrische voertuigen op locatie opgeladen kunnen worden. Hierbij is ook de basis gelegd voor structurele uitbreiding van de nodige infrastructuur voor de overige diensten van de overheid.

Aanbesteding en Levering

Op 26 april 2024 is er een openbare aanbesteding gehouden voor de levering van vier (4) elektrische voertuigen via leaseovereenkomsten ten behoeve van DEZHI voor een periode van vier jaar. Vier lokale bedrijven hebben een offerte ingediend. Op basis van deze offertes is het TCO-model opnieuw uitgewerkt en is tot de beste keuze gekomen. Dit heeft uiteindelijk geresulteerd in een verwachte TCO-reductie van 14%. De nieuwe elektrische voertuigen voor DEZHI zijn eind augustus opgeleverd en in gebruik genomen. Inmiddels wordt dit model toegepast voor CBS, DTZ en SEDECO. Naar verwachting zullen zij ook (deels) overstappen op elektrisch rijden begin 2025 en zal dit project worden uitgebreid voor alle diensten van het Land.

GO Facility Aanvraag Technische Ondersteuning

Binnen de kaders van dit project en in samenwerking met DEZHI en DOW is een aanvraag ingediend bij de GO Facility voor de actie "Vermindering van transportgerelateerde koolstofuitstoot en brandstofkosten van het wagenpark van de regering van Aruba ". De actie omvat vier onderdelen:

Uitvoeren van een EV-monitoringpilot voor de aangeschafte elektrische voertuigen;

Ontwikkelen van een mobiliteitstransitieplan en aankoopbeleid voor Land Aruba;

Ontwikkelen van een batterijbeheerplan voor de batterijen wanneer deze niet meer geschikt zijn voor gebruik in elektrische voertuigen;

Communicatie en bewustwording.

Dit traject is goedgekeurd door en gefinancierd door het Green Overseas Programma (GO), gefinancierd door de Europese Unie (EU) en wordt uitgevoerd door Expertise France (EF), en heeft als doel bij te dragen aan de duurzame, veerkrachtige en inclusieve ontwikkeling van de overzeese landen en gebieden van de EU en het Verenigd Koninkrijk. Voor dit traject is door de EU €190.000 ter beschikking gesteld. Het doel hierbij is om de gestarte transitie naar elektrisch rijden te versnellen met technische ondersteuning vanuit Europa. De EU ziet de aanpak als een voorbeeld van effectieve inzet van EU-fondsen overzee en wil deze casus zelfs gaan gebruiken om aan te tonen hoe dergelijke fondsen kunnen bijdragen aan duurzame ontwikkeling in overzeese gebieden.

C. Versterking van de commerciële Landbouwsector:

De strategie met betrekking tot agrarisch ondernemerschap is volgens het Actieplan het stimuleren van een sterke en toekomstbestendige commerciële landbouwsector ten behoeve van voedselzekerheid en economische diversificatie. Binnen de kaders van het Actieplan is de focus gericht op het stimuleren van groente- en fruitproductie op commerciële schaal door investeringen in levensvatbare uitbreidingen en ondernemingen.

Samen met stakeholders wordt voor de lokale agrarische sector faciliterende marktomstandigheden gecreëerd door o.a. startende en gevestigde ondernemers te ondersteunen met het verkrijgen van toegang tot microkredieten, infrastructuur en een opleidingsprogramma waarbij innovatie en succesvol ondernemen centraal staan.

Pilotproject Agripreneurial Development Program (ADP)

Het Pilotproject ADP maakt deel uit van het Actieplan en is gericht op versterking van de commerciële landbouwsector op Aruba. Binnen het ADP zijn de volgende ontwikkeltrajecten gedefinieerd:

- Het activeren van Aruba Agriculture Development Company N.V.
- Het oprichten van een Agri-Fund met een omvang van Afl. 3.000.000,-
- Het verzorgen van een Agri-Business Academy
- Het faciliteren van (tijdelijke) marktprijsbeschermingsmechanismen
- De overdracht terrein door Land Aruba aan Aruba Agriculture Development Company N.V.
- Het ontwerpen, bouwen en beheer Agri-Innovation Park (AIP)
- Het stimuleren toepassing van innovatieve landbouwtechnologieën
- Het inrichten data-driven monitoringsproces.

Hiermee wordt geprobeerd om uiteindelijk de volgende sociaaleconomische effecten teweeg te brengen:

- Vergroting van de voedselzekerheid in Aruba door de verhoging van de lokale productie van groente en fruit;
- Versterking van de economische bijdrage van de commerciële landbouwsector aan het nationaal inkomen door het creëren van banen en het bevorderen van economische diversificatie;
- Verbetering van de concurrentiepositie van lokale agrarische producten door het gebruik van moderne landbouwtechnologieën en het voldoen aan internationale kwaliteitsstandaarden.

Deze plannen zijn ook met de Tijdelijke Werkorganisatie (TWO) gedeeld. Onlangs heeft deze organisatie goedgekeurd dat een onderzoek wordt verricht door een Nederlands kennisinstituut, waarin wordt onderzocht welke de meest kansrijke gewassen zijn die in Aruba kunnen worden verbouwd en met behulp van welke technologie (kassen etc.) kunnen worden gefinancierd door TWO. Het onderzoek zal al in 2024 van start gaan. In het verlengde hiervan is recentelijk een beleidsnota opgesteld met als doel de lokale productie van eieren van 15% te verhogen naar ten minste 50%, door bestaande kippenboerderijen actief te helpen met hun uitbreiding, dan wel nieuwe kippenboerderijen te stimuleren. De beleidsnota genaamd "Het bevorderen van de eierensector" wordt gezamenlijk door de DEZHI, DLVV en DIP uitgevoerd.

128. *Minister tin den su maneho revitalisacion di Oranjestad. Minister tin un indicacion di e maneho aki su impacto riba economia (GDP) di Aruba?*

Voor de beantwoording van deze vraag wordt verwezen naar het advies van 29 september 2022 van DEZHI inzake de economische impact van de revitalisatie van Oranjestad.

129. *Por menciona proyectonan via ARINA cu a realisa cu inversionistanan internacional den 2024?*

ARINA heeft meerdere verzoeken van internationale investeerders ontvangen en daarbij assistentie verleend. Echter, een aantal van deze verzoeken kon niet worden gerealiseerd door een gebrek aan de beschikbaarheid van grond. Veel investeerders zijn op zoek naar grond voor investeringen in onder andere de toeristische sector en de landbouw. Aan de andere kant hebben diverse investeerders die via de afdeling Vestiging in het verleden grond hebben verkregen of geen grond nodig hebben, wel toestemming gekregen om hun activiteiten te ontplooiën. Tot op heden heeft ARINA 58 verzoeken om informatie en ondersteuning van investeerders ontvangen. Een aanzienlijk deel van deze verzoeken is gerelateerd aan de toeristische sector (hospitality), maar er zijn ook meerdere verzoeken ontvangen van investeerders in andere sectoren, zoals aquacultuur, landbouw, recycling en afvalbeheer en fintech.

In 2024 is slechts één nieuw bedrijf opgericht waarbij ARINA direct betrokken was. Momenteel zijn er verschillende aanvragen in behandeling, die afhankelijk zijn van diverse bureaucratische processen binnen de overheid, zoals eerder vermeld, welke de vestiging van investeerders op Aruba vertragen. ARINA werkt nauw samen met de afdeling Vestigingsbedrijven om investeerders sneller en efficiënter van dienst te kunnen zijn. Onlangs hebben DIP en DEZHI/ARINA besloten om maandelijks bijeen te komen om investeringsprojecten in veelbelovende sectoren te bespreken en de voortgang van deze projecten te bevorderen.

130. *Relaciona cu pregunta anterior, por menciona e espectativanan pa 2025?*

Voor 2025 wordt een stijging verwacht van het aantal buitenlandse investeerders dat geïnteresseerd is in de initiatieven voor de revitalisering van het centrum van zowel Oranjestad en San Nicolas. Wat betreft de kansen in de veelbelovende sectoren, zal ARINA deze blijven promoten via investeringsconferenties, handelsmissies, websites en directe contacten met potentiële investeerders. Met name in de landbouw zijn er mogelijkheden door gebruik te maken van moderne

technologieën. De resultaten van het onderzoek naar kaslandbouw, dat wordt gefinancierd vanuit het Landenpakket, bieden kansen om kennis te delen over technologieën die op Aruba kunnen worden toegepast voor de teelt van diverse gewassen. Gezien het tekort aan beschikbare grond op Aruba, is het van belang technologieën in te zetten die minder land en water vereisen.

131. *Minister conhunto cu CBA y den cuadro di transaccionan financiero ta planea pa acepta otro tipo di currencies (crypto) na Aruba ?*

Als minister van Economische Zaken, met als doel de economie te diversifiëren zoals vastgelegd in het regeerprogramma 2021-2025, is het stimuleren van de FinTech-sector essentieel. Investeren in financiële technologie en het versterken van het ondernemersklimaat zullen bijdragen aan economische groei en diversificatie. Het begrijpen van het effect van opkomende technologieën binnen de veranderende handelsomgeving is hierbij cruciaal.

Bij ministerraadsbesluit van 19 juli 2024 is ingestemd met het aangaan van een overeenkomst van opdracht met UN ECLAC voor een onderzoek van circa 6 maanden naar risico's, obstakels en kansen in de FinTech-sector, met specifieke aandacht voor de positie van Aruba en de impact van blockchain-technologie en cryptocurrency. Dit onderzoek zal dienen voor het ontwikkelen van beleid gebaseerd op de bevindingen.

132. *Por duna un indicacion pa ki tempo lo por realiza e proyecto di Fast Ferry?*

Het veerbootproject is een initiatief dat al jarenlang wordt geëvalueerd en waarvoor meerdere studies zijn uitgevoerd. Er zijn momenteel gesprekken gaande met Curaçao om in 2025 een “open call” te doen voor plannen, met als doel investeerders te werven die interesse hebben in een veerdienst tussen Aruba en Curaçao. In mei 2023 ondertekenden de ministers van Economische Zaken van Aruba en Curaçao een Memorandum of Understanding (MoU), waarin onder andere werd overeengekomen om gezamenlijk te werken aan de totstandkoming van deze veerbootverbinding. Via een oproep tot het indienen van voorstellen zullen alle relevante omgevingsfactoren worden gedefinieerd waarmee investeerders rekening moeten houden. Vervolgens zullen de ingediende voorstellen van verschillende investeerders worden geëvalueerd om vast te stellen welke optie het meest haalbaar is voor zowel Aruba als Curaçao.

Dit project wordt uitgevoerd in samenwerking met Nederland via het Landspakket. Bij het proces van het uitbreiden van thema E.6 van het Landspakket, is ook de verkenning van de mogelijkheden voor personenvervoer tussen Aruba en Curaçao in het Landspakket geïncorporeerd. Omdat dit een samenwerking tussen Aruba en Curaçao betreft via het Landspakket, maakt dit onderdeel zowel van het Landspakket Aruba als het Landspakket Curaçao.

133. *Minister ta planea pa bin cu un media plan of maneho en especial mirando e influencia y impacto di medianan social?*

Gezien de complexiteit hiervan waarbij ten alle tijden het fundamentele grondrecht van vrijheid van meningsuiting moet worden gewaarborgd, zijn in het kader van het voorbereidingstraject diverse verkenningswerkzaamheden verricht. Een radio en omroepbeleid is in voorbereiding.

134. *Minister por duna un breve splicacion con leu ta cu e implementacion di e NSS (National Statistical System)?*

In oktober 2022 is samen met het Centraal Bureau Statistiek (CBS) -voorzitter van de Nationaal Statistisch Systeem (NSS) Commissie-, het NSS implementatieplan gepresenteerd aan de Staten van Aruba. Het implementeren van een NSS is onderdeel van het beleid en maakt ook deel uit van het Landspakket. Een NSS is een samenwerkingsverband tussen het CBS en andere producenten van officiële statistieke teneinde de productie van een grote variëteit aan kwalitatief hoogwaardige, relevante en tijdige officiële statistieken te garanderen voor een breed publiek. Dankzij de ontvangen overheidsmiddelen via kapitaalinvestering 2023 en 2024 en de ontvangen middelen vanuit Nederland in 2022, is de implementatie van het NSS sinds 2022 intensief aan de gang. De stappen worden doorlopen om uiteindelijk een NSS te hebben die officiële statistieken produceert die relevant en toegankelijk zijn voor het publiek. Te allen tijde dient voor ogen te worden gehouden dat de implementatie van een NSS een complex proces is en verschillende 'building blocks' kent en dat streefdatums niet altijd gehaald kunnen worden. Sinds 2022 wordt hard gewerkt aan het opzetten van de 'building blocks' zodat een NSS ook op Aruba een werkelijkheid is. De wettelijke basis voor het NSS is natuurlijk een cruciaal onderdeel van de implementatie van het NSS in zijn geheel.

Samen met de United Nations Statistical Division is de basis gelegd voor een NSS-wetgeving welke vervolgens door een internationaal bedrijf van

wetgevingsjuristen en de DWJZ verder is uitgewerkt. Binnenkort wordt de concept NSS-wetgeving met memorie van toelichting aangeboden aan de ministerraad om vervolgens aan de Raad van Advies te worden aangeboden.

Naast de NSS-wetgeving is het opzetten van een Digitale Data Platform en een Data Disseminatie Platform essentiële elementen bij de NSS implementatie. Hiervoor is in 2023 een audit verricht van het ontwerp van de ICT infrastructuur en van de nodige hardware en software en is de inkoop gedaan van de nodige hardware en software. Een projectleider is ingehuurd voor het coördineren van de IT onderdelen. Momenteel wordt gewerkt aan het ontwerpen van de Business Intelligence Architectuur van het digitaal Data Platform en het ontwerpen van de front-end van het digitaal Data Disseminatie Platform. Ook zal in het kader van het Digitale Data Platform een omgeving ontworpen en opgezet worden waarbij de (potentiële) NSS deelnemers de nodige training zullen krijgen.

135. *Pa ki tempo Parlamento por spera e wetgeving di e NSS?*

Het streven is dat in medio oktober 2024 het ontwerp van de NSS-wetgeving aangeboden wordt aan de ministerraad en begint vanaf dat moment het wetgevingstraject te belopen.

136. *Por duna un update breve di e tareanan y trabounan di comision di SDG's?*

De SDG Commissie geeft strategische richting aan het SDG-implementatieproces op Aruba waarbij de SDG Commissie het SDG-implementatieproces aanstuurt en coördineert. De SDG Commissie dient als hoofdaanspreekpunt voor internationale partners ter uitvoering van de SDGs en is verantwoordelijk voor het rapporteren over de SDGs, waaronder het coördineren van de SDG-rapportage welke gezamenlijk met het Koninkrijk geschiedt. Daarnaast dient de SDG Commissie de nodige werkzaamheden te verrichten om internationale fondsen voor Aruba te ontsluiten. Recentelijk is een engagement activiteit gedurende de SDG week georganiseerd waarbij organisaties uitgenodigd werden om een SDG te kiezen waaraan ze zullen gaan werken en waarbij ze hun initiatieven en successen konden delen.

137. *Por duna un splicasion kico ta haciendo pa sigui crea conscientisacion di e SDG's?*

Het ministerie van Economische zaken, Communicatie en Duurzame Ontwikkeling heeft in oktober 2023 een project gestart voor het bevorderen van de kennis en begrip van de SDGs onder leerlingen van klas 6 van de basisscholen. Wekelijks bezoekt de minister van Economische Zaken, Communicatie en Duurzame basisscholen en geeft een interactieve presentatie over wat de SDGs zijn en hoe eenieder kan bijdragen aan de SDGs.

Daarnaast worden bij de projecten het verband met de SDGs gelegd ter bevordering van de bewustwording omtrent hoe verschillende projecten bijdragen aan de SDGs. Bijvoorbeeld bij het project 'Overgang naar elektrische auto's' is het verband gelegd met de SDGs. Als onderdeel van de eerste pilotfase gaan de departementen onder het ministerie de overstap maken naar elektrische auto's. De Directie Economische Zaken, Handel en Industrie heeft recentelijk de eerste 4 elektrische auto's ontvangen. Vervolgens komen SEDECO, DTZ en CBS aan de beurt waarbij het proces hiervoor al gestart is.

Om het programma van overstappen naar elektrisch rijden tot een groter succes te maken en de hele overheidsapparaat mee te kunnen nemen in de transitie, is het ministerie gelukt om financiële steun van de Europese Unie te krijgen via de GO-Faciliteit, die financiële (€ 190.000) en technische ondersteuning zal bieden voor deze transitie. Daarnaast zal de Europese Unie het proefproject van Aruba gebruiken als voorbeeld en leidraad voor andere landen over hoe Europese fondsen buiten de EU kunnen worden ingezet. De transitie naar een elektrisch voertuig draagt bij aan de Sustainable Development Goals, SDG #7; Schone en Zuinige Energie, SDG #11; Duurzame buurten en gemeenschappen, SDG #12; Verantwoorde productie en consumptie, SDG #13; Klimaatactie en SDG #15; Leven op aarde.

De realisatie van de complexiteit van de integratie van de dimensies van duurzame ontwikkeling (economische groei, sociale inclusie en milieubescherming) in het ontwikkelen van duurzame ontwikkelingsbeleid vereist de nodige aandacht. Hierdoor is onder leiding van het ministerie en in samenwerking met de leden van de SDG Commissie, gezien het interdepartementale/inter-ministeriele en multidisciplinair karakter van de SDG Commissie, in het kader van SDG 17.14 'Enhance policy coherence for sustainable development', een baseline assessment verricht van de mechanismen die Aruba heeft om beleidscoherentie voor duurzame ontwikkeling te bevorderen. De scope van de verrichtte baseline assessment heeft betrekking op de volgende thema's: geïnstitutionaliseerde politieke commitment; lange

termijn consideraties; inter-ministeriele en cross-sectorale coördinatie; participatief proces; integratie van de drie dimensies van duurzame ontwikkeling, assessment van beleidseffecten en -verbindingen (linkages); monitoren en rapporteren voor beleidscoherentie; financiële middelen en instrumenten (tools). Het rapport bevindt zich momenteel in de afrondingsfase.

Transport, Integriteit, Natuur en Ouderenzaken

138. *Cua ta e tareanan di Dienst Ouderenzaken cu ta bay na e Dienst Ouderenzorg (DO)?*

De Directie Ouderenzaken is bij landsbesluit van 19 oktober 2023 ingesteld, ressorterend onder de minister belast met Ouderenzaken, en beoogt middels een integrale- en gecentraliseerde aanpak en beleid het welzijn en de informele- en formele zorg van ouderen in de brede zin des woords te bevorderen vanuit zowel preventieve als dienstverlenende uitgangspunten. De Dienst Ouderenzorg viel voorheen onder Directie Volksgezondheid (DVG).

Directie Ouderenzaken streeft naar de verwezenlijking van bovenstaande doelstelling door middel van het uitvoeren van de volgende hoofdlaken;

1. het voorbereiden, ontwikkelen en evalueren van integraal ouderenbeleid ter bevordering van zorg en welzijn van ouderen;
2. het gevraagd en ongevraagd geven van advies over regelgeving die betrekking heeft op de zorg en het welzijn van ouderen, subsidiering van stichtingen in de ouderen zorg en vergunningaanvragen ten behoeve van de toelating als verzorgingsinstelling voor ouderen conform de Landsverordening verzorgingshuizen;
3. het houden van toezicht op de waarborging van het integrale ouderenbeleid;
4. het secretariaat voeren van het ouderen zorgplatform Aruba en het voorzitterschap en secretariaat voeren van de indicatie- en toewijzingscommissie van de Stichting Algemeen Bejaardenzorg Aruba;
5. het bevorderen, ondersteunen en coördineren van de informele zorg c.q. mantelzorg en thuiszorg, door materiele bijstand en of het faciliteren van de toegankelijkheid tot de gerelateerde hulp en of dienstverlening;
6. het beheren van een centraal meldingssysteem (meld- en steunpunt) voor klachten binnen de betreffende de kwaliteit van zorg van ouderen binnen instellingen en in de gemeenschap.

139. *Minister, recientemente a mira cu DO tin un directora nobo. Tin vacatura pa mas empleado?*

Directie Ouderenzaken heeft een formatie van 13 medewerkers. Recentelijk zijn er vacatures opengesteld voor 5 medewerkers. Daarnaast wordt er gewerkt aan de overplaatsing van 2 medewerkers van de Dienst Ouderenzorg, die voorheen onder de Directie Volksgezondheid vielen naar de Directie Ouderenzaken.

140. *Minister, 'Movimento Ta Bida' ta un organizacion cu ta haci hopi actividad pa nos adultonan mayor, Minister ta haya cu e subsidio cu nan ta ricibi ta suficiente pa e proyectonan aki?*

Dienaangaande kan worden opgemerkt dat de subsidie niet toereikend is en dat moet in de eerst volgende wijzigingsbegroting worden aangepast. Echter, dit kan geen eenzijdig initiatief zijn vanuit regering. De betrokken stichting dient zelf een aanvraag te doen waarin zij hun wensen aangeven en deugdelijk (financieel) onderbouwen. Hun visie en wensen moeten bovendien aansluiten met die van de regering. Het gaat immers om de allocatie van publieke middelen met als doel het behalen van nationale beleidsdoeleinden.

141. *Minister tin plan pa traha un database cu nos grandinan den nos comunidad y mira ken ta esnan mas vulnerabel? Por ehempel, esnan cu ta biba nan so y pa evalua den kico precies nan mester ayudo?*

De minister belast met Ouderenzaken onderstreept het belang van dit soort informatie als grondslag voor deugdelijk en gerichte beleidskeuzes. Het feit dat het Land structureel een tekort heeft aan inzichten en werkbare data op gebied van ouderenzaken, legt bloot de mate waarin dit onderwerp jarenlang is verwaarloosd. Eén van de belangrijkste taken van de nieuwe Directie Ouderenzaken is juist het vergaren van nauwkeurige datapunten, zodat beleid gepast kan worden opgesteld en uitgevoerd. Momenteel beschikt Directie Ouderenzaken, in haar rol als voorzitter en secretariaat van de Indicatie- en Toewijzingscommissie van SABA, over gegevens van ouderen die een aanvraag hebben ingediend om op de wachtlijst van SABA te komen. Deze gegevens moeten gedigitaliseerd worden in een formaat dat kan worden gebruikt om een beter inzicht te krijgen in de zorgbehoeften van de ouderen die een aanvraag indienen voor opname in een zorginstelling. Dit dient tevens als leidraad voor het beleid om passende zorgdiensten

te kunnen bieden. Daarnaast is Directie Ouderenzaken van plan het datasysteem voor ouderen uit te breiden, zodat er meer aandacht kan worden besteed aan de zorgbehoeften van ouderen in de gemeenschap als geheel. Om dit mogelijk te maken, is samenwerking vereist met de verschillende instanties en zorgverleners die betrokken zijn bij de zorg voor ouderen.

142. *Minister por splica tocante e viviendanan nobo/moderno cu Minister a indica cu lo kier traha pa nos adultonan mayor?*

De regering van Aruba heeft circa 20 miljoen florin geoordeeld voor overdracht aan FCCA in de vorm van een lening bedoeld voor het bouwen van sociale woningen. Met de FCCA is afgestemd dat een aanzienlijk deel van dit bedrag (ca 20%) moet worden ingezet voor het bouwen van woningen bedoeld voor ouderen (adulto mayor). De bouwvoorschriften en richtlijnen voor dit soort woningen zijn al lang bekend in Nederland, en daarom is het de bedoeling dat een vooraanstaand Nederlandse bouwvereniging bij de bouw zal worden betrokken.

143. *Minister, ki tipo di programanan tin riba tur area na Aruba pa nos adultonan mayor?*

De volgende initiatieven zijn beschikbaar voor ouderen:

Naam	Plaats
Grupo Flor Bini Bini	Centro di Bari Noord
Grupo Uni	Centro di Bari Noord
Grupo Pro Hubentud Savannah	Pro Hubentud Savannah
Grupo Tanki Leendert (FMTB)	Centro di Bario Tanki Leendert
Ti-ki-tin	Centro di Bario Tanki Leendert
Actividad pa adulto mayor	Centro di Bario Bubali
Grupo 60+ di Playa Pabao	Centro di Bario Playa Pabao
Grupo Honey Bee (FMTB)	Cas Parokial Dakota
Grupo Kawara	Club Caiquetio
Grupo Magdalena	Centro di Bario Ayo
Grupo di Damas Pegasaya	Cas di cada miembro di grupo
Palmita di Oro	Piedra Plat 149C
Actividad pa adulto mayor	Centro Deportivo Piedra Plat
Actividad pa adulto mayor	Centro di Famia
Grupo Santa Cruz (FMTB) Happy Hearts	Sportboys
Grupo Walishali	Centro Curazon Santa Cruz
Grupo Kukwisa	Club Universal
Comision 60+ Semper Hoben	Ex-edificio di Radio Victoria

Samen Oud Savaneta	Centro di Bario Savaneta
Grupo Monarka 55+	Centro Multifuncional Yara
Grupo Flor di Brazil	Centro di Bario Brazil
Samen Oud Lago Heights (Forever Young)	Centro di Bario Lago Heights
Fundacion Golden Ages	YMCA San Nicolas
Fundacion Movimiento ta Bida	IBISA
Organisacion di Pensionado Publico Arubano (OPPA)	Oficina di OPPA
Club Kibrahacha	Club Kibrahacha
Telefon Pa Adulto Mayor 125	Club Kibrahacha
Fundacion Movimiento ta Bida	Centro di Bario Santa Cruz
Aqua Windies	Aqua Windies
Cas Marie: Pasadia pa personanan cu demencia	Savaneta
Cas Marie: Pasadia pa personanan cu demencia	Santa Cruz
IBISA Proyecto Nos Grandinan	Centro di Bario Noord
IBISA Proyecto Nos Grandinan	Centro Deportivo Simeon Antonio
IBISA Proyecto Nos Grandinan	Sportcentrum San Nicolas

144. *Minister a keda di manda Parlamento e consehonan legal over di MB di taxi, ki dia esaki lo pasa mirando cu a bisa di lo entrega esaki su mañan mes?*

De adviezen zullen staande de openbare vergadering ter inzage worden gelegd.

145. *Minister den su declaracion a bisa cu no lo tin mas traspaso di permiso di taxi, Minister por splica nos si esaki ta aplicabel ainda?*

De correcte manier is dat er een einde wordt gemaakt aan automatische overdrachten van vergunningen door een vergunninghouder aan familie en derden. Deze praktijk druist volledig in tegen een openbaar en eerlijk systeem waarin iedereen onder de bevolking de kans moet kunnen hebben om op een eerlijke manier tot een personenvervoervergunning te komen. Zo'n vergunning is immers geen bezit van de houder is daarom ook niet vrij verhandelbaar.

146. *Si esaki no ta aplicabel, minister por duna e diferencia entre e maneho di 2022 y e maneho nobo den e MB nobo di traspaso?*

Het beleid van 2022 hield in dat overschrijvingen werden toegekend op basis van artikel 15 van de Landsverordening personenvervoer, met inachtneming van de volgende voorwaarden:

1. Er moest sprake zijn van overlijden of ernstige gezondheidsredenen waardoor de vergunninghouder niet langer in staat was de vergunning te exploiteren. Dit moest worden vastgesteld door de SVb of MEDWORK.
 2. De vergunninghouder moest kostwinner van zijn gezin zijn geweest.
 3. Degene aan wie de vergunning wordt overgeschreven, moet eveneens kostwinner van het gezin zijn geweest en als lid van het gezin worden beschouwd: a. Een natuurlijke persoon die op hetzelfde adres woont als de vergunninghouder en met wie hij een duurzame gezamenlijke huishouding voert. b. Indien niet vallend onder a, eerstegraads bloedverwanten van de vergunninghouder.
 4. Er moeten bewijzen worden overgelegd, zoals een uittreksel uit het bevolkingsregister, een verklaring van inschrijving/uitschrijving in het bevolkingsregister, een huwelijksakte, geboorteakte of akte van erkenning, en andere relevante bewijsstukken.
 5. De overschrijving moet noodzakelijk zijn voor het levensonderhoud van het gezin.
147. *Minister a papia di sistema di corrupcion. E pregunta na Minister ta, cuanto permiso di taxi minister a duna of traspassa den e supuesto maneho corruptivo di september 2021 te september 2022?*

Er hebben in totaal 16 overschrijvingen plaatsgevonden.

148. *Minister por duna cuanto permiso di taxi minister a duna desde 2022 pa september 2024?*

De huidige minister van Transport heeft in 2023 twee verzoeken voor een taxivergunning ingewilligd, na het ontvangen advies van Departamento di Transporte Publico (DTP). In het eerste geval betrof het een 64-jarige vrouw die al jarenlang als hulpchauffeur werkzaam was en volgens de beschikbare gegevens van het DTP als volgende in aanmerking kwam voor een vergunning zodra er één beschikbaar zou komen. Het tweede verzoek betrof een langlopende zaak waarin de LAR (Landsverordening Administratieve Rechtspraak) jaren geleden al een uitspraak had gedaan. Na herbeoordeling

kwam ook dit verzoek in aanmerking voor een vergunning toen er een andere vergunning binnen de limiet van 465 beschikbaar kwam.

149. *Cuanto traspaso Minister a haci di taxi di 2022 pa september 2024?*

In 2022 waren er 16 taxi overschrijvingen. In 2023 7 taxi overschrijvingen en in 2024 6 taxi overschrijvingen.

150. *Minister por duna nos cuanto permiso di T, O y V a ser duna di 2021 pa 2024?*

2022: T-9, O-8, V-88

2023: T-3, O-3, V-110

2024: T-14, O-4, V-383

151. *Minister a bisa cu lo saca 50 permiso den periodo demisionario, Minister por splica nos dicon esaki no ta cay den e fase demisionario?*

Een demissionair kabinet en dus ook een demissionaire minister, heeft de bevoegdheid om lopende zaken af te handelen. Ook mogen vergunningen worden verleend of gewijzigd, zolang dit binnen de grenzen van de landsverordening en het toelaatbare blijft. Dit betreft geen nieuwe zaken van ingrijpende aard die een nieuwe regering voor een voldongen feit zouden plaatsen. Sinds februari 2024 is Departamento di Transporte Publico samen met BID bezig met een digitaliseringsproject om alle ingediende verzoeken, zowel oude als nieuwe, te controleren en te verifiëren of deze ooit beantwoord zijn. Vervolgens zal de Departamento di Transporte Publico (DTP) advies uitbrengen aan de minister over het al dan niet inwilligen van verzoeken en het uitgeven van nieuwe taxivergunningen. Dit is mede ingegeven door de grote vraag naar deze dienstverlening, terwijl volgens toeristenbeoordelingen het aanbod te kort schiet.

152. *Minister, e 50 vergunning nobonan aki, despues cu a bisa cu lo bay di 5 pa 7 pasahero maximal, no ta necesario. Awo a bin toch cu mas permiso. Kico a conduci na e cambio diripiente di pensamiento den e fase demisionario?*

Onze huidige bezoekers (toeristen) reizen vaak in gezelschappen van 6 tot 7 personen, terwijl het tot voor kort niet toegestaan was om meer dan 5 personen per taxi te vervoeren. Dit leidde enerzijds tot onrechtmatig gedrag van

taxichauffeurs en anderzijds tot oneerlijke concurrentie met andere vormen van personenvervoer, zoals ongereguleerd vervoer, dat wel meerdere passagiers mocht vervoeren maar officieel geen taxidiensten mocht aanbieden. Door het toestaan van meer zitplaatsen per taxi wordt nu een eerlijkere concurrentie mogelijk gemaakt.

Daarnaast hebben verschillende belanghebbenden aangegeven dat er een tekort is aan taxi's, met name tijdens de avond- en nachturen, wanneer cruiseschepen aangemeerd liggen, tijdens piekuren en vooral in het weekend wanneer vluchten uit de Verenigde Staten en uit andere landen arriveren. Gezien de uitbreiding van het aantal hotelkamers is het daarom noodzakelijk om meer taxivergunningen te verstrekken.

153. *Minister e maneho di first in first out: Minister por duna nos fecha di cada persona (tapa nan identidad) ki dia a haci e peticion pa nos controla si ta cuadra cu first in first out cu minister ta boga pe den cuadro di transparencia y integridad?*

De Departamento Transporte Publico is momenteel bezig met het opstellen van een doorlopende lijst van ingediende taxiverzoeken, evenals andere verzoeken voor personenvervoer. Deze lijst met taxiverzoeken zal, zodra deze gereed is, naar de minister worden doorgestuurd. Daarnaast is er een digitale indiening van verzoeken in ontwikkeling die nog moet worden gekoppeld aan het huidige bestand.

154. *Minister a cera dump y a traspasa tur cos den man di un compania priva. Minister por duna nos cuanto placa ta bay anualmente na e compania aki pa nan por dera e sushi pa Serlimar?*

Vooropgesteld zij dat de stelling dat vuilverwerking is overgedragen aan een particulier bedrijf is onjuist. De vuilverwerking sector is onbegrensd toegankelijk voor alle bedrijven die hierin willen meedoen. Ook is Serlimar bezig met het opstellen van een strategisch plan zodat ook zij zich in deze sector kunnen gaan ontwikkelen.

155. *Minister por duna nos e lista di 2017 pa 2024 di tur dienstverleningsovereenkomst cu rechtspersonen den Serlimar pues tambe e companianan cu a duna conseho y traha riba e relatonan financiero di Serlimar?*

Dienaangaande zij hierbij opgemerkt dat er dient rekening gehouden te worden met zogeheten non-disclosure clauses.

156. *Minister por duna nos cuanto e accion di Limpi Limpi ta costando Serlimar?*

Over het dienstjaar 2023 Afl. 45,027.00 en over het dienstjaar 2024 Afl. 36,362.65.

157. *Cuanto ta pagando pa tur propaganda di Limpi Limpi?*

De campagne Limpi Limpi is in september 2023 begonnen, en sindsdien zijn er verschillende communicatiemiddelen gebruikt. Dit geeft de mogelijkheid om artwork te wisselen voor verschillende projecten, zodat dezelfde media ook voor andere projecten, zoals natuurbeschoud, kunnen worden ingezet. De promotiekosten voor o.a. de Limpi Limpi campagne, de Baki den Bario evenementen en dierenwelzijn projecten bedragen totaal ongeveer Afl. 6.000 per maand. Daarbij is gebruik gemaakt van radio, kranten en digitale advertenties.

158. *E maneho aki enfoca di tur luna benta sushi na un ubicacion rond di Aruba ta e unico plan di Minister pa structuralmente reduci sushi na Aruba?*

Het beleidsplan is sinds 2022 gepubliceerd en tevens aan de Staten en stakeholders gepresenteerd. Dit plan is gebaseerd op de ladder van Lansink. De afvalbeheerladder van Lansink is een hiërarchisch model dat richtlijnen biedt voor het omgaan met afval en het bevorderen van duurzame afvalbeheerpraktijken. De ladder bestaat uit verschillende niveaus, die de volgende volgorde van voorkeur aangeven:

1. Preventie: Voorkomen van afvalproductie door producten en processen te optimaliseren. Dit is de meest wenselijke optie.
2. Herbruik: Producten of materialen opnieuw gebruiken zonder dat ze eerst hoeven te worden herbruikt. Dit kan bijvoorbeeld door herbruikbare verpakkingen of het repareren van goederen.
3. Recycling: Het verwerken van afval tot nieuwe producten of grondstoffen. Dit vermindert de behoefte aan primaire grondstoffen en verkleint de ecologische voetafdruk.
4. Energie-uitwinning: Het verkrijgen van energie uit afval dat niet hergebruikt of gerecycled kan worden, bijvoorbeeld door verbranding.

5. Storten: Het storten van afval op een afvalstortplaats is de minst wenselijke optie en moet zoveel mogelijk worden voorkomen.

De ladder benadrukt dat de voorkeur moet uitgaan naar de bovenste niveaus om een circulaire economie te bevorderen en de impact op het milieu te minimaliseren.

159. *En bista cu 3 aña a pasa y den Parlamento ningun plan a ser presenta kico Serlimar lo bay haci pa verwerk sushi, ta haci e pregunta si Minister por comparti e plan di Minister y Serlimar pa locual ta sushedad na Aruba?*

Dat Serlimar nog niet klaar is om een actieve rol te spelen bij afvalverwerking ligt volledig aan het feit dat dit bedrijf feitelijk failliet is en dit komt grotendeels door een aanzienlijke schuld aan de fiscus. Het bedrijf moet dus niet alleen de huidige verplichtingen jegens de fiscus nakomen, maar is ook belast met een enorme belastingsschuld uit het verleden. De middelen die nu worden gegenereerd, zijn volledig bedoeld om de fiscale discipline te garanderen. Zonder aanzienlijke kapitaalstorting door de regering, zal dit bedrijf niet in staat zijn om te investeren in apparatuur dat nodig is om deel te nemen in afvalverwerking. Het bedrijf draait daarom vooralsnog op basis van afvalinzameling, maar er is de intentie om terug te keren naar de afvalverwerking.

160. *Cuanto placa ta costando DOW pa yuda tene Aruba limpi mirando e tantisimo dumpnan illegal cu ta lanta tur dia rond Aruba?*

DOW houdt zich niet bezig met het bestrijden van illegale stortplaatsen en niet met illegaal storten. BCI houdt zich wel bezig met illegaal storten en zwerfafval. DOW heeft wel de bevoegdheid om op te treden tegen legale stortplaatsen, ook wel bekend als opgravingen die worden geëxploiteerd als legale stortplaatsen.

161. *Cuanto ta costando City Inspector pa yuda haci rond Aruba limpi mirando e tantisimo dumpnan illegal rond Aruba?*

Vanaf januari tot en met september 2024 heeft BCI een totaal van 20.280 kg "green waste" en 593.180 kg "bulk waste" verzameld. De totale kosten om dit afval te laten verwerken bedraagt Afl. 116.850,42.

162. *Con leu ta cu RWZI of Minister no ta encarga cu esaki mas?*

Het proces richting oplossing is beginnen met onderzoek door deskundigen op dit gebied, en zij hebben een duidelijk beeld kunnen opleveren van de erbarmelijke situatie dat in de laatste 30 jaren is ontstaan. Vervolgens is gewerkt aan realistische en uitvoerbare oplossingen, zowel vanuit technisch perspectief, maar ook vanuit de financiële benadering. De conclusie is dat Aruba een volledig nieuwe RWZI nodig heeft, die naast de toegenomen capaciteitsbehoefte ook aan internationale normen kan voldoen. Er is eveneens gekozen dat de bedrijfsvoering niet langer in handen moet blijven van de publieke sector, maar ook niet aan de private sector mag worden overgedragen. Aldus is privatisering afgewezen en is gekozen voor het model van 'corporatization' onder AWSS. Zie in dit verband ook de Landsverordening overdracht rioolnetwerk en vuilverbrandingsinstallatie (AB 2024 no. 23).

163. *Si Minister no ta encarga mas cu esaki, por splica nos dicon no ta responsabel mas den bista cu esaki tabata un proyecto cu a pidi den formacion di acuerdo di gobernacion?*

De RWZI problematiek is jarenlang genegeerd en was geen prioriteit van eerdere regeringen, met alle gevolgen van dien. Binnen het huidige kabinet is dit gezamenlijk aangepakt en tot een oplossing gebracht, in samenwerking met vooraanstaande Nederlandse deskundigen. Het project ligt momenteel in een uitvoeringsfase en dat door de deskundigen zal worden uitgevoerd.

164. *Den maneho di Minister di Transporte ta indica cu Directie Scheepvaart ta sostene y stimula economia marítimo y ta haci esaki den harmonia cu e bida marino y naturalesa en general. Con ta pensa pa realisa esaki cu proyectonan cu tin un impacto economico positivo pa Aruba combina cu e efecto marino?*

De scheepvaartsector is internationaal geregeld en wordt gemonitord door een scala aan wet- en regelgeving alsmede verdragen. In de verdragen en internationale conventies zijn uitgebreide regels opgesteld die gericht zijn om de sector milieuvriendelijk te maken. De gedachte dat scheepvaart per definitie nadelig is voor de natuur, is niet meer van deze tijd. Er zijn verschillende projecten en manieren waarop de maritieme economie een waardevolle bijdrage kan leveren met weinig tot minimale impact op het maritieme leven. Echter, de beperkte bezetting van de Directie Scheepvaart, is wel een punt van zorg. De directie heeft de nodige ambities maar kampt structureel met een tekort aan

middelen. Daarom ligt de focus vooralsnog voornamelijk op de kerntaken van de directie, namelijk de nationale en maritieme veiligheid.

165. *Tin un proyecto a ser presenta na Parlamento cu realisacion di un MER cu ta contribui grandemente na economia di Aruba, seguridad di alimentacion y alabes export (offshore fishfarming). Kico ta Minister su pensamiento di e proyecto aki ?*

De initiatiefnemer heeft een MER-rapport laten opstellen. Momenteel is er contact met de MER-commissie in Nederland voor de beoordeling van dit rapport. Het ministerie van Economische Zaken heeft aangegeven de kosten hiervoor te willen bekostigen. Nadat dit rapport beoordeeld is, zal het duidelijker zijn welke risico's gepaard gaan met dit project en wat de beschikbare mitigatie strategieën zijn. Vervolgens kan er een goed onderbouwde beslissing genomen worden. Opgemerkt dient te worden dat vanuit het ministerie van Natuur en Transport, inmiddels vijf negatieve adviezen zijn met betrekking tot dit project. Het toevoegen van een mogelijke nieuwe industrie mag nooit ten laste gaan van onze belangrijkste economische pilaar.

166. *Den pasado na mas cu un ocasion a brinda sesionan di Good Governance y Integridad den e sector publico. Con Minister ta spera di haci un diferencia awor cu implementacion di Minister su strategia di Good Corporate Governance?*

Land Aruba kent een aantal bedrijven die in erbarmelijke situaties zijn beland. Deze situaties hadden met een deugdelijke corporate governance structuur kunnen worden vermeden. Kennis, capaciteit en kwaliteit waren in het verleden geen voorschriften voor benoeming tot raden van toezicht of commissarissen. Dat wordt nu anders. De ministerraad heeft in september 2024 ingestemd met ontwerpen voor de Landsverordening corporate governance en Code corporate governance. De ontwerpen zijn in handen gesteld van de DWJZ voor het verdere procesverloop. Voorts is met ingang van 1 juni 2024 het Implementatieteam Corporate Governance ingesteld en heeft als doel het bevorderen van de invoering en implementatie van de nieuwe corporate governance regels met betrekking tot rechtspersonen in de publieke- en semipublieke sector.

167. *Relaciona cu Build with Nature, por a tuma nota cu proyectonan ta wordo para. Ehempel ta ora ta haya Shoco na e sitio di proyecto. Con Minister ta pensa cu por soluciona esaki?*

Anders dan gesteld, worden projecten nooit eenzijdig en permanent gestopt. Er wordt steeds getracht om de projectontwikkelaars te wijzen op het feit dat Aruba een gering gebied is, met een bijzonder soort natuur dat niet waardeloos is en dus bescherming verdient. Het Build with Nature instrumentarium is ingesteld voor het civieltechnisch ontwikkelen van gebieden. Natuur (waaronder de Shoco) hebben rechten. De Shoco's hebben recht op een gebied (habitat) waarin ze kunnen wonen, zich kunnen voortplanten, eten en rusten. Aruba heeft een Landsverordening Ruimtelijk Ontwikkelingsplan en een Natuurbeschermingsverordening. Om deze twee instrumenten op elkaar af te stemmen zou het Build with Nature beleid omgebouwd kunnen worden naar een besluitname-instrument, waarbij natuur ruimte krijgt. Er is een ontheffingsbeleid ontworpen. Dit biedt mogelijkheid voor het verplaatsen, dan wel behoud van de beschermde soorten. Met het oog op de aanvraag van ontheffingen, kan de projectontwikkelaar een transplantatieplan (laten) opstellen. Voor elke soort of groep van soorten kan er specifiek transplantatie/reallocatie/compensatie beleid worden opgesteld door Directie Natuur en Milieu (DNM). Kortom, projectontwikkelaars worden op het hart gedrukt om rekening te houden met de natuur.

168. *Basa riba e pregunta anterior, Minister ta pensa cu por crea un habitad pa Shoco den Parke Nacional unda cu un Shoco por wordo tranferi den e habitad aki momentu cu haya un Shoco riba sitionan cu proyectonan ta wordo desaroya?*

Deze vraag kan ontkennend worden beantwoord. Uit onderzoek is gebleken dat de Shoco voorkeur heeft voor een specifiek habitat en bodemgesteldheid. Arikok is geen gewenste locatie voor de Shoco. De habitat van de Shoco is typisch 'open, xeric scrubland' met een zandige bodem waar makkelijk een nest in kan worden gegraven. Op basis van deze randvoorwaarden kan men makkelijk opmaken welke gebieden in Aruba geschikt zijn voor een Shoco territorium en dat is zeker niet het nationaal park Arikok met haar harde geologische bodem. Bovendien, eenmaal een Shoco een territorium heeft is dit zijn/haar permanente leefgebied. Wordt een Shoco noodgedwongen te verhuizen naar een ander gebied/territorium, dan neemt de overlevingskans drastisch af. Tevens is gebleken dat het slagingspercentage nul is wanneer de Shoco's over een te grote afstand worden verplaatst. Idealiter kan er een kunstmatig nest gebouwd worden op ongeveer 200-300 meter afstand van het huidige nest. De Shoco's zijn erg nieuwsgierig en zullen in de meeste gevallen het kunstmatige nest onderzoeken en overnemen (actieve verplaatsing is dan niet nodig).

Het gedwongen verplaatsen van Shoco's wordt daarom afgeraden en kiest men liever voor een compromis in hetzelfde, oorspronkelijke gebied. De Natuurbeschermingsverordening voorziet in de bescherming van de Shoco. Hierin staat o.a. dat nesten niet zomaar mogen worden afgebroken. Bovendien zijn de collectieve natuurgebieden (ongeacht of ze wel of niet geschikt zijn voor een specifieke, territoriale soort als de Shoco) niet groot genoeg om gezonde populaties in stand te houden: daarvoor is het eiland als geheel nodig, inclusief Natuur en landschap, landelijk gebied en zelfs de urbane gebieden, die adequaat beheerd dienen te worden om soortenachteruitgang te voorkomen door een natuurinclusiviteitsbeleid (Build with Nature) en zelfs toename van biodiversiteit te bevorderen door middel van een positieve benadering van de natuur ('nature-positive').

169. *Den maneho di Minister ta menciona cu lo traha na subi e seguridad di alimentacion na Aruba. Por splica brevemente con ta planea pa logra esaki?*

Met betrekking tot de primaire sector van Aruba die verdeeld is in 3 sectoren, namelijk landbouw, veeteelt en visserij, zijn er verschillende beleidslijnen geïmplementeerd en is er samenwerking met universiteiten opgezet om Santa Rosa te helpen met academisch onderzoek naar mogelijke oplossingen voor huidige uitdagingen, zoals waterschaarste, kwaliteitscontrole, effectieve gewasproductie om de sector in stand te houden, financiering voor producenten die willen overschakelen van hobby naar commercieel om een constante beschikbaarheid van producten te garanderen, een uitgebreider registratiesysteem in Santa Rosa voor boeren om productiestatistieken te controleren. Aruba is ook lid van de Dutch Caribbean Agriculture, Livestock and Fisheries Alliance, die als primair doel heeft om een inter-eiland mechanisme te creëren dat zou bijdragen aan de voedselzekerheid van alle 6 eilanden en de mogelijkheid van inter-eiland handel. Wat betreft het educatieve aspect, biedt Santa Rosa verschillende cursussen aan samen met toegewijde specialisten in veeteeltprogramma's, micro hydroponische cursussen en de implementatie van een coöperatie van alle kleine hydro producenten. Basis cursussen tuinbouw zijn ook beschikbaar voor degenen die van plan zijn om te beginnen met hun eigen agroproject. Santa Rosa heeft ook de Pop-Up Markets geïntroduceerd om boeren in staat te stellen rechtstreeks aan de gemeenschap te verkopen en een netwerk te creëren tussen de producenten en de klanten. Een zeer succesvol Agro Forestry-project (voedselbossen) is geïmplementeerd op verschillende basisscholen en middelbare scholen, om ervoor te zorgen dat de toekomstige

generatie van Aruba het belang van duurzame voedselproductie begrijpt en de resultaten worden omgezet in voedselzekerheid voor toekomstige generaties. De MOU met WEB Aruba is ook vernieuwd, om ervoor te zorgen dat, ongeacht regen schaarste, commerciële of oudere boeren waterservice van WEB Aruba kunnen ontvangen als een subsidieprijs. Wat betreft de visserijsector is het beleid voor reservevissen uitgebreid en de wetgeving om deze visserijmethode te reguleren is in het proces van herziening om naar de Staten te worden gestuurd. Er zal een visserijplatform worden opgericht dat zal bestaan uit vertegenwoordigers van lokale visserijgroepen om een beter kanaal voor communicatie en gegevensverzameling te garanderen. Het ministerie zal ook investeren in 2 Fishing Aggregating Device (FADS), die zullen dienen als habitat om de visbestanden in onze wateren te vergroten, wat zal bijdragen aan de beschikbaarheid van verse vis voor lokale consumptie. Het is belangrijk om te benadrukken dat de grootste beperking die de ontwikkeling van de primaire sector van Aruba in gevaar heeft gebracht met projecten zoals eierproductie, hydrocultuurbedrijven en veeteeltprojecten, de situatie is met overheidsgrond die bestemd is voor voedselproductie. Het beleid voor primaire sector "Samen oogsten we de Toekomst" is in april 2024 gepubliceerd.

170. *A scucha Minister cu lo bay hisa e porcentahe di propio produccion di cuminda na Aruba relaciona cu 'food security' y cu pa 2030 lo proyecta pa yega 50%. Minister por indica cuanto e porcentahe ta awor?*

Specifieke gegevens over lokale productie zijn niet beschikbaar, omdat het gebrek aan vertrouwen van producenten in de overheid altijd een beperking is geweest. Er zijn in totaal 58 commerciële boeren geregistreerd in Santa Rosa, maar Santa Rosa heeft een inschatting dat er meer commerciële boeren zijn die momenteel produceren, maar die weigeren zich te registreren. Het aantal boeren is de afgelopen 2 jaar toegenomen van 402 naar 505. Er zijn in totaal 120 veehouders geregistreerd en in totaal 157 oudere boeren (leeftijdsgroep 65+) die ook kunnen profiteren van de verlaagde waterprijs.

171. *Relaciona cu e pregunta anterior, Minsiter por splica brevemente kico a bin ta haciendo pa eleva food security na Aruba y si por duna un proyeccion con lo yega na e 50% aki?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 169.

172. *Mirando e problematica creciendo di cacho y pushi riba caya, pa ki tempo por spera cu e proyecto di Centro Control di Cachos (y pushi) na Kibaima lo termina?*

De uitvoeringsfase van het project is in november 2024 aangevangen.

173. *Por informa tocante e causa di e tardansa di e proyecto aki?*

Het administratieve en technisch proces heeft meer tijd in beslag genomen dan verwacht.

174. *Minister por indica si ta planea pa inventarisa realmente e cantidad di cachos y pushi riba caya?*

Het 'Pet registry' project dient hiervoor een basis te creëren voor het registreren van huisdieren die voorzien zijn van microchips.

175. *Por indica pa ki tempo Parlamento lo ricibi e concepto di Ley di bienestar di animal (cachos y pushi)?*

Het wetsontwerp heeft recentelijk de participatie- en consultatieronde afgerond. Momenteel wordt er gewerkt aan het verwerken van alle input zodat het naar de Directie Wetgeving en Juridische Zaken (DWJZ) kan worden opgestuurd voor verdere afhandeling van het wetgevingstraject.

176. *Cuanto solicitud tawatatin pa director di Ouderenzaken?*

Er hebben in totaal drie personen gesolliciteerd voor de functie van directeur.

De MEP-fractie behoudt zich het recht voor om nadere vragen te stellen gedurende de openbare behandeling.

De leden van de A.V.P.-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de onderhavige ontwerp-landsverordening. Naar aanleiding hiervan, en ter voorbereiding op de openbare voorbereiding hiervan, wenst A.V.P.-fractie duidelijkheid omtrent de volgende aspecten van het ontwerp-begroting 2025.

Algemene Zaken, Innovatie, Overheidsorganisatie, Infrastructuur en Ruimtelijke ordening

177. *De Raad in haar advies heeft vraagtekens geplaatst bij het realiteitsgehalte en informatiegehalte van het ontwerp Landsverordening tot vaststelling van de begroting van 2025. Er wordt gebruik gemaakt van onduidelijke en onjuiste cijfers waardoor toetsing ervan onmogelijk wordt gemaakt. Ook vinden de begrotingsuitgangspunten onvoldoende hun weerslag in de gebruikte cijfers. De reactie van de overheid is niet overtuigend. De zogenaamde financieringsoverschotten van het land en de collectieve sector die boven de 1.0% van het bbp liggen hebben de nodige risico's. De afhankelijkheid van het toerisme blijft toenemen terwijl de 'carrying capacity' van het land ruimschoots blijft toenemen. Er wordt nog steeds niet in andere sectoren van de economie geïnvesteerd. Wat zijn de investeringsplannen voor de komende jaren?*

De leden van de AVP-fractie trekt de haalbaarheid van het begrote overschot in twijfel, en gaat zo ver om te spreken van zogenaamde financieringsoverschotten die omringd worden van risico's. Verder spreekt de fractie van een toenemende "carrying capacity" bij blijvende afhankelijkheid van toerisme. Het moge duidelijk zijn dat alle begrotingen en alle ramingen die gebaseerd zijn op economische grootheden onderhevig zijn aan risico's. Begrotingen zijn en blijven immers ramingen en prognoses over de toekomst. De huidige marges zijn echter van dien omvang dat slechts met een zware economische terugval de wettelijke overschotsnorm in gevaar kan komen. Dus de overschotten zijn vrij solide, maar zijn uiteraard onmogelijk te garanderen. Het is dan ook gezien dit gebrek aan garanties die inherent zijn aan begrotingen dat er sinds een aantal jaren een tweetal wijzigingsrondes ingebouwd zijn in het begrotingsproces. Dit zijn de Voorjaars- en Najaarsnota. Wat betreft de afhankelijkheid van toerisme is dit ook beaamd in het nader rapport. Het coalitiekabinet deelt dus deze zorg en een deel van het economisch beleid is dan ook gericht tot het beperken van deze over afhankelijkheid, met dien verstande dat het niet in de rede ligt dat men, ook niet op lange termijn, over een andere sector als grootste economische sector zal kunnen beschikken. Toerisme zal waarschijnlijk dus de grootste economische bedrijfstak

blijven en effecten van dit beleid zullen ook niet meteen zichtbaar kunnen worden. Wat betreft de “carrying capacity” lijkt de formulering te berusten op een fout, daar deze “carrying capacity” niet groeiende is, maar een vaste omvang heeft. Het betoog van velen is dan ook dat men de groeigrens juist bereikt heeft.

178. *Met ingang van januari 2024 zijn de in de LAft opgenomen nieuwe begrotingsnormen voor de collectieve sector in werking getreden. Zowel het ontwerp als de toelichting voldoen slechts aan een deel van deze begrotingsnormen. Tevens blijft de ontwikkeling van de totale personeelslasten- waar de LAft betrekking op heeft, onderbelicht. Er wordt dus met het ontwerp en de bijbehorende toelichting niet voldaan aan hetgeen in de LAft is bepaald. Er worden door de Regering een aantal redenen hiervoor genoemd zoals de complexiteit rond de nodige onderlinge technische afstemmingen tussen de begrotingscijfers van het land en de overige entiteiten behorende tot de collectieve sector e.d. de Regering geeft als antwoord dat er hiertoe stappen zijn ondernomen. Wat zijn de concrete resultaten hiervan? En welke zijn de uitdagingen die zijn ondervonden?*

De leden van de fractie betogen dat alleen deels voldaan wordt aan de begrotingsnormen zoals voorgeschreven in LAft. Deze zienswijze is echter niet correct. De geldende begrotingsnorm is een overschotnorm aan welke wordt voldaan. De personeelslastennorm komt pas in 2027 van kracht. Alleen moet aangeduid worden dat er structureel maatregelen genomen worden om deze doelstelling te bereiken. Gezien het feit dat naar schatting reeds aan de 10% norm in 2025 voldaan zal worden, zijn aanvullende maatregelen op dit ogenblik om hieraan te moeten kunnen voldoen niet benodigd. De ondergetekende is diens gevolg niet eens met de conclusie van de fractie. Ten aanzien van de technische afstemming omtrent de presentatie van de rapportage rond de personeelslasten zij als volgt bericht. Een concept-rapportage van de personeelslastenrealisatie is opgesteld voor het eerste kwartaal van 2024. Deze zal met het uitvoeringsrapport over de tweede kwartaal 2024 worden gepresenteerd. Wat nog afgerond moet worden is de afstemming van de realisatiecijfers met de begrotingsclassificatie gezien deze afwijkt met de opstelling die bedoeld wordt in de rapportage.

179. *De Regering geeft aan dat de collectieve lastendruk voor Aruba van 33.7% erg hoog ligt in vergelijking met andere landen in de regio. De voor 2025 begrote overschotten vormen een enorme druk op de Arubaanse samenleving en de economie. Gezien onder andere de hoge inflatie van de afgelopen jaren en het con-*

currentiegevoelige karakter van de toeristische industrie, is het de vraag in hoeverre- vanuit maatschappelijk en economisch oogpunt gezien deze collectieve lastendruk verantwoord is. Kan de Regering de Staten aangeven wat de voordelen hiervan zijn voor de burger met een laag salaris? En voor de middenstanders?

De fractie geeft abusievelijk de indruk dat door de regering zelf zou worden toegegeven dat de collectieve lastendruk erg hoog zou zijn in vergelijking met de regio. Wat het kabinet echter heeft aangegeven in haar nader rapport is dat een relatief hoge collectieve lastendruk een natuurlijk fenomeen is, welke gepaard gaat met het eveneens relatief hoog per capita inkomen van Aruba in combinatie met een progressief belastingstelsel. Dat progressieve belastingstelsel heeft Aruba decennialang al gehad. Verder wordt door de MEP-fractie betoogd dat de overschotten een last vormen voor de Arubaanse samenleving en economie. Hierbij wordt opgemerkt dat de overschotten wettelijk zijn voorgeschreven sinds de aanpassing in de LAft welke eind 2023 met algemeenschap van stemmen (ook door de fractie) is aangenomen. Om nu te betogen dat overschotten een last zijn is dan niet consistent te noemen, en tevens dat dit incorrect is. De mate waarin één of ander overschot mogelijk tot last kan leiden hangt namelijk af van de aanwending hiervan. Wordt deze aangewend voor consumptieve uitgaven dan levert dit inderdaad een lastenverzwaring op. Dit overschot staat evenwel in dienst van het verlagen van de staatsschuld van het Land. Hiermee wordt bereikt dat de rentelasten op termijn gaandeweg dalen en dus meer ruimte beschikbaar komt op de begroting voor het uitvoeren van beleid ten gunste van de Arubaanse samenleving en economie. De kost gaat hier voor de baat. Verder vraagt de MEP-fractie zich af hoe deze collectievelastendruk voordelen oplevert voor burgers met een laag salaris. Hier maakt de fractie een denkfout in die zin dat verondersteld wordt, dat burgers met een laag salaris aan dezelfde lastendruk wordt onderworpen als burgers met een hoger inkomen. Dit is echter niet zo. Zoals hierboven reeds aangegeven heeft het Land een progressief belastingstelsel. Dit betekent dat enerzijds hoe hoger het inkomen wordt, hoe zwaarder de druk wordt, maar het tegenovergestelde is eveneens waar: hoe lager het inkomen, hoe lager de druk hierop is. Dus de burger met een lager inkomen heeft zeker niet te vrezen voor een toenemende collectievelastendruk. Tenslotte zij hierbij opgemerkt dat de collectievelastendruk, zelfs bij een toegenomen per capita inkomen, redelijk stabiel is gebleven over de laatste jaren.

180. *Het blijkt dat het geraamde financieringsoverschot van het land niet wordt veroorzaakt door een daling van de kosten. Dit overschot is voor 2025 Afls. 27.6 miljoen minder dan het financieringsoverschot dat voor 2024 begroot is. Dit ondanks dat de overheidsontvangsten toenemen met Afl. 25.3 miljoen. Dus kosten blijven stijgen. Bovendien dalen de begrote rentelasten ten opzichte van 2024 met 6.5 miljoen naar aanleiding van het op 4 juni 2024 getekende bestuursakkoord. In het meerjarencader wordt ook getoond dat de kosten van de overheid na 2025 geen dalende trend zullen vertonen. Dus de post goederen en diensten zal niet dalen. Met andere woorden er worden maatregelen genomen of bezuinigingen doorgevoerd die onze gemeenschap in armoede brengen, terwijl de kosten van de overheid blijven stijgen. Dit is een ongezonde situatie voor onze bevolking. Hoe kan de Regering onze bevolking tegemoet treden met name voor risicogroepen in de gemeenschap?*

In het vervolg op het antwoord behorende bij vraag 179 wordt door de fractie betoogd dat de gemeenschap armoede te verwachten staat gezien het financieel resultaat niet behaald werd met uitgavenverlagingen. Het betoog is dat, met name de kosten gemaakt in de categorie goederen en diensten, tot lastenverzwaring leiden. Onder een toestand van tekorten leveren inderdaad, zoals net betoogd, een toename in kosten tot lastenverzwaringen. Bij overschotten die ingezet worden ten behoeve van schuldverlaging niet. Verder wordt, evenals het geval bij de Raad, het betoog slechts onderbouwd op basis van absolute getallen. Indien men echter wil betogen dat een bepaalde toename in een variabele leidt tot een gevolg in de economie of de maatschappij, dan is het gewoonlijk om dit uit te drukken in vergelijking met deze economie. Dit betekent dat men in relatieve termen ook moet gaan onderbouwen. Dit is in de beantwoording aan het advies van de Raad in het nader rapport dan ook gedaan. De fractie gaat aan dit betoog volledig voorbij en herhaald alleen de al eerder weerlegde argumenten. Kortom; in absolute termen zullen waarschijnlijk onder andere als gevolg van inflatoire druk alsmede beleidsintensivering en het goed kunnen equiperen van de overheidsdienst, de kosten ook in de toekomst geleidelijk aan blijven toenemen. De vraag is of deze toename ook in relatieve termen zal plaatsvinden en dus dan echt tot een toenemende druk zullen leiden. Het antwoord daarop is ontkennend. Het door de fractie gesignaleerde gevaar voor kwetsbare groepen die zou uitgaan van geleidelijk, doch niet disproportioneel, toenemende kosten is dus niet aanwezig.

181. *Uit de memorie van toelichting blijkt dat de uitgangspunten voor de begroting 2025, gebaseerd is op het uitvoeren van het landspakket. Kan de Regering een*

overzicht verstrekken van de in 2025 te implementeren hervormingen in het kader van het landspakket en voorzien van het daarbij behorende kostenplaatje?

Deze informatie is terug te vinden in bijlage XV Meerjarig inzicht financiële lasten Landspakket van de memorie van toelichting van het onderhavige ontwerp.

182. *Kan de Minister-President een overzicht verstrekken van de subsidies die worden verleend aan private stichtingen die enige vorm van diensten verrichten ten behoeve of ten name van de Regering van Aruba?*

In het subsidieoverzicht, behorende tot bijlage IX van de memorie van toelichting van het onderhavige ontwerp, zijn de geplande subsidies te zien voor in dienstjaar 2025.

183. *Kan de Minister-President een overzicht verstrekken van de financieel middelen die in het komend jaar zal worden besteed aan marketing en PR?*

In reactie op de vraag over de begrote cijfers voor voorlichting en promotie, kan het volgende worden opgemerkt. De werkelijke kosten voor voorlichting en promotie van het Ministerie van Algemene Zaken in 2023 bedragen Afl. 134.000. Voor de jaren 2024 en 2025 zijn respectievelijk bedragen van Afl. 150.000 begroot. Zodoende wordt een consistente investering gewaarborgd in de communicatie en promotieactiviteiten van het ministerie in de komende jaren.

184. *Kan de Minister-President in het kader van transparantie aangeven, hoeveel personeel zal worden aangesteld voor het komend begrotingsjaar 2025?*

In bijlage X Personeelsbezetting van de memorie van toelichting van het onderhavige ontwerp is te zien dat rekening houdend met de geldende norm, in 2025 in totaal 177 vacatures opengesteld zullen worden.

185. *Het regeerprogramma 2021-2025 "Hunto pa Aruba", geeft aan dat de Minister-President verantwoordelijk is voor het uitvoeren van een innovatiebeleid. Hoeveel financiële middelen is gereserveerd voor het bevorderen van innovatie?*

Uit overheidsmiddelen is thans een bedrag geraamd van Afl. 83.300. zie concept-begroting 2025 DVI. Voor de "E-governance Road Map 2021-2025" is thans uit EU middelen, voortvloeiende uit de "Financing Agreement - ACT-61831 - Sector

Budget Support Programme for Digitalisation through the E-government Roadmap in Aruba” een bedrag geraamd van €2.2 miljoen 1st Fixed Tranche, 2025. Hierbij wordt opgemerkt dat dit bedrag nog niet op de rekening van Land Aruba is gestort. Dit zal pas plaats kunnen vinden nadat aan de afgesproken mijlpalen “indicators” wordt voldaan.

186. *Kan de Minister-President een overzicht geven van de projecten waarin de nieuwe Directie, Directie Innovatie betrokken zullen zijn voor het begrotingsjaar 2025?*

Verwezen wordt naar het antwoord op vraag 23.

187. *Uit de ramingen blijkt dat er sprake is van een verhoging van de personeelslasten. Kan de Minister-President een rechtvaardiging hiervoor aandragen?*

De verhoging van de personeelslasten is voornamelijk te wijten aan de toegekende indexering van 6% per 1 juli 2024 en 5,7% per 1 januari 2025. Voor 2024 betreft het een verhoging voor slechts een half jaar (juli tot en met december), terwijl voor 2025 beide verhogingen volledig meetellen.

188. *Is de verhoging van de personeelslasten ingegeven door de aanstelling van professionals in het kader van versterking van de capaciteit van het overheidsapparaat?*

De overheid heeft in 2024 en 2025 begrotingsmiddelen aangewend ter versterking van de capaciteit bij bepaalde vitale diensten. De verhoging van de personeelslasten in 2025 is echter voornamelijk te wijten aan de toegekende indexeringen.

Een belangrijk aspect hierbij is dat het Land zich competitiever moet positioneren voor het aantrekken van professionals. Daarom heeft de overheid overwogen om de indexering procentueel toe te kennen in plaats van een vast bedrag voor iedereen, zodat de primaire arbeidsvoorwaarden beter aansluiten op de markt. Daarnaast heeft de overheid andere maatregelen genomen om meer professionals aan te trekken, zoals het meetellen van de schaarstetoelage voor de pensioengrondslag.

189. *Kan de Minister-President aangeven welke overheidsdiensten gebaat zullen zijn bij de verhoging van de personeelslasten?*

De verhoging van de personeelslasten is voornamelijk te wijten aan de toegekende indexeringen. Hierdoor profiteren alle overheidswerknemers en diensten van deze verhoging.

190. *Uit de ontwerp-begroting 2025 blijkt dat de kostenpost goederen en diensten wederom zijn gestegen. Kan de Minister-President een rechtvaardig hiervoor aandragen?*

Verkiezingen brengen altijd aanzienlijke kosten met zich mee, zoals de organisatie van stemlokalen, drukwerk van stembiljetten, voorlichting en de inzet van personeel. Normaal gesproken waren deze kosten pas voor 2025 begroot, maar omdat verkiezingen in 2024 hebben plaatsgevonden, worden deze uitgaven vroegtijdig en meegenomen in de begroting van dat jaar. Deze factoren zorgen gezamenlijk voor een toename in de begroting van het ministerie.

191. *Welke noodzakelijke diensten zullen worden vergoed vanuit de kostenpost goederen en diensten voor het begrotingsjaar 2025?*

Uit de ontwerp-begroting 2025 blijkt dat de kostenpost 'goederen en diensten' van het ministerie van Algemene Zaken opnieuw is gestegen. Deze stijging is gerechtvaardigd door de toegenomen operationele uitgaven en structurele investeringen die noodzakelijk zijn voor het uitvoeren van de kerntaken van het ministerie. De middelen binnen deze kostenpost worden ingezet voor:

- Infrastructuur: Wegenonderhoud, verkeersveiligheid en deskundige adviezen op infrastructureel, juridisch en personeelsgebied.
- Innovatie en ICT: Digitalisering van overheidsdiensten, softwarelicenties en technologische modernisering.
- Media en communicatie: Publieke voorlichtingscampagnes, mediabeheer en social media communicatie.
- Personeelszaken: Trainingen, arbeidsvoorwaarden en welzijnsprogramma's voor ambtenaren.
- Wagenpark: Aanschaf, onderhoud en beheer van voertuigen voor overheidsdiensten.

- Domeinen en vastgoedbeheer: Renovatie, onderhoud en technische keuringen van overheidsgebouwen en terreinen. Landmeetkunde: Kosten voor bedrijfsvoering en aanschaf van meetapparatuur.
- Uitgifte en beheer van documenten: Aanschaf en afgifte van paspoorten, rijbewijzen en ID-kaarten, evenals de productie en verwerking van deze documenten.
- Dienst Technische Inspectie: Technische keuringen van voertuigen en inspecties van elektrische installaties.
- Nationale Veiligheid en Buitenlandse Zaken: Handhaving van de staatsveiligheid en Internationale contacten en samenwerkingen.
- Wetgeving en Juridische zaken: Regelgeving, beleid en wetgevingsadvies en juridische ondersteuning.
- Centraal Documentenbeheer: Beheer en archivering van officiële documenten en overheidsgegevens.
- Centraal Magazijn: Voorraadbeheer en logistieke ondersteuning voor overheidsdiensten.
- Middelen voor verkiezingen: Financiering van de verkiezingsprocessen, inclusief logistieke en administratieve kosten voor de verkiezingen die volgens de planning in juni 2025 moesten plaatsvinden.

De stijging van deze uitgaven weerspiegelt de groeiende behoefte aan investeringen in zowel fysieke als digitale infrastructuur, verbeterde dienstverlening en versterkte nationale veiligheid. Het ministerie zet zich in om deze middelen efficiënt en doelgericht te besteden, met als doel de publieke dienstverlening te optimaliseren en de duurzame ontwikkeling van Aruba te ondersteunen.

192. *Het landspakket en het beleidsplan "Repositioning our Sails" zijn leidend voor de Regering van Aruba. De visie van de Regering is vervat in de voornoemde beleidsplan documenten.*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 28.

193. *In hoeverre is rekening gehouden met de bestaanszekerheid en het algemeen welzijn van de Arubaanse maatschappij?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 28.

194. *Welke maatregelen zullen worden genomen om de minimumloners, pensioenge-rechtigden en bijstandtrekkers te ondersteunen?*
195. *Uit de memorie van toelichting blijkt dat het algemeen Regeringsbeleid geënt is op de SDG'S, zoals die zijn vastgesteld door de VN.*
196. *Kan de Minister-President aangeven waarom beleidsmatig geen aandacht wordt besteed aan de SDG'S 1, 2 en 10, waarin de Regering een positieve verplichting op zich neemt om zich in te spannen om armoede, sociale verpaupering, frag-mentatie, achteruitgang en inkomensongelijkheid aan te pakken?*
197. *Welke beleidsmatige keuzes zijn gemaakt om de burgers met een inkomen be-neden het bestaansminimum niveau te ondersteunen?*
198. *Uit de beleidsprioriteiten van de Ministerie van Algemene Zaken blijkt dat innova-tie en het doorvoeren van innovatie binnen de overheidsorganisatie, van wezen-lijk belang is.*

De samenleving verandert continu en binnen de overheid is innovatie continu in beweging.

199. *Welke projecten zullen in het kader hiervan worden uitgevoerd?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 23.

200. *Uit de memorie van toelichting blijkt dat Koninkrijksrelaties en samenwerking hoog staan op de prioriteitenlijst. Welke strategische aanpakken zal de Minister-President ondernemen om een constructieve relatie binnen het Koninkrijk te be-vorderen?*

Momenteel heeft de regering van Aruba een constructieve werkrelatie met het Koninkrijk.

201. *De vertrouwenscrisis van het Koninkrijk ten opzichte van Aruba, is ingegeven door het feit dat de Minister-President van Aruba de door haar gemaakte afspraken niet nakomt. Hoe is de Minister-President van Aruba van plan om het vertrouwen te herstellen?*

Hetgeen in de vraagstelling gesteld wordt klopt niet en is gebaseerd op schadelijke en eenzijdige veronderstellingen waarbij slechts de uitingen van vooringenomen partijen in beschouwing wordt genomen. Daarbij kan aangegeven worden dat afspraken binnen het Koninkrijk op basis van consensus dienen te scheiden en niet onder druk afgedwongen kunnen worden. Hiervoor is juist aandacht voor gevraagd en ook met name voor het handhaven van de democratische rechtsstaat waarin de Staten van Aruba een prominente positie inneemt.

202. *Zullen de Staten van Aruba worden betrokken bij het plan van aanpak inzake het bevorderen en herstellen van de relatie tussen het Koninkrijk en Aruba?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 200.

203. *Uit de toelichting op de ontwerp- begroting 2024 en 2025 blijkt dat er geen aandacht is besteed aan koopkrachtverbetering. In hoeverre is het Regeringsbeleid gericht op het toekennen van indexering aan de ambtenaren, ter compensatie van hun koopkrachtsverlies?*

Zoals algemeen bekend is aan de ambtenaren in 2024 een compensatie toegekend van 5.7% ter bestrijding van koopkrachtverlies en in 2025 is daar 6% bijgekomen.

204. *Uit het algemeen Regeringsbeleid blijkt dat koopkracht compensatie geen prioriteit is van de Regering van Aruba. Kan de Minister-President als "primus inter pares" een rechtvaardiging hiervoor aandragen?*

De regering van Aruba deelt deze mening niet, de overheid is bezig met diverse manieren ter bevordering van de koopkracht, zoals positieve belastinghervormingen voor de burgers, uitbetaling indexering, verhoging pensioen en minimumloon. In dit kader kan ook verwezen worden naar het antwoord bij vraag 205.

205. *Zal de Regering van Aruba overwegen om de reparatietoeslag voor lage inkomens te verhogen, in het kader van koopkrachtverlies compensatie?*

Met ingang van 1 januari 2025 is de eerste schijf van de IB/LB tabel verlaagd naar 0% (was 10%). De belastingvrije voet is daarbij ongewijzigd gebleven. Deze aanpassing is gebaseerd op een grondige analyse van de meest kwetsbare huishoudens, met gebruik van de meest recente inkomstenbelastinggegevens uit 2022.

206. *In hoeverre is bij de vaststelling van de Ontwerp- begroting 2025, rekening gehouden met de koopkrachtachteruitgang van de burgers in het licht van de nieuwe fiscale maatregelen (BBO bij de grens 7%, verhoging BBO naar 2.5%) en de aanhoudende torenhoog prijzen van benzine en utiliteiten?*

207. *Kan de Minister-President een overzicht geven van de publieke investeringen die zullen worden gedaan?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 126.

208. *Segun informacion a nombra hende na Kadaster minister por duna Parlamento un bista di cuanto hende a ser nombra na Kadaster?*

Er zijn in 2023 en 2024 geen indienstnemingen geweest bij het kadaster.

209. *Minister por splica Parlamento den ki posicion y con esaki ta refleha den e organogram di Kadaster pa e añanan 2023, 2024, 2025?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 208.

210. *Segun informacion den e landspakket privatisacion di Kadaster mester sosode. Minister por duna Parlamento un bista di con leu e privatisacion di Kadaster ta?*

Het wel of niet privatiseren van de kadaster zal meegenomen worden in het reeds aangevangen onderzoek naar de herinrichting van het overheidsapparaat.

211. *Minister por splica Parlamento ki consecuencia esaki tin pa cu trahadornan y con esaki lo ser mitiga y si esaki lo tuma lugar na 2025?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 210.

212. *Minister por splica Parlamento con Kadaster lo genera entrada pa cu su gastonan?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 210.

213. *Minister por duna un bista di cuanto tereno a ser midi door di Kadaster; cuanto ta tereno pa vivienda y cuanto ta pa tereno commercial den e ultimo añanan?*

In het jaar 2022 heeft de DLV in totaal 136 kavels uitgezet en kadastraal ingemeten. Van dat aantal vallen 85 kavels onder de bij de DLV gehanteerde categorie bouw kavels. Voor het jaar 2023 zijn gemelde aantallen 205 respectievelijk 107. Voor het jaar 2024 tot en met 7 oktober 2024 zijn gemelde aantallen 165 respectievelijk 58.

De gemelde categorie incorporeert zowel kavels voor woningbouw als voor commerciële doeleinden. Bij de DLV worden verzoeken voor het meten van kavels tot op het niveau van bouw kavels geadministreerd.

214. *Minister por duna Parlamento un lista na unda e terenonan aki ta situa?*

De in de jaren 2022, 2023 en 2024 (tot en met 7 oktober), door de DLV gemeten kavels, vallen verspreid over het gehele grondgebied van Aruba. Rond de 80% van vorenbedoelde ingemeten kavels geschiedde als uitvoering van verzoeken ontvangen van de DIP.

215. *Minister por splica Parlamento cuanto recurso financiero tabata tin mester pa cu e midimentonan aki?*

De voor het door de DLV meten van de in de jaren 2022, 2023 en 2024 (tot en met 7 oktober), gemeten kavels, gebruikte financiële middelen zijn geheel aangewend van de door de vastgestelde begroting van de DLV voor het betreffende jaar, daarvoor geboden ruimte. In het proces van dat meten zijn doorgaans alle afdelingen van de DLV betrokken. En daar namen alleen personeel van de DLV aan deel en werd dus geen gebruik gemaakt van externe krachten.

216. *Despues di mudamento di haf di carga pa Barcadera a keda terenonan liber pa otro desaroyo na e haf di Oranjestad, esaki a ser yama Port City, durante e ultimo*

añanan gobierno a cambia diferente biaha di plan. Minister por suministra Parlamento un copia di e ultimo plan?

Een beschrijving van het algehele project 'Port City' is gepubliceerd en te vinden op de webpagina <https://www.arubaports.com/main/port-city-oranjestad/>. Dit project is reeds uitvoerig aan de vaste commissie van de Staten gepresenteerd.

217. *E terenonan pa cu e proyecto aki ta den erfpacht di APA, pa APA por desaroya e proyecto aki ta esencial aprobacion y maneho di e minister di infraestructura, minister por duna Parlamento kico ta e vision di minister pa cu e proyecto aki awor na aña 2024-2025?*

Het 'Port City' project werd middels een ministerraad besluit genomen en in de maand van februari 2019 goedgekeurd. De aanbesteding voor de uitgifte van het eerste perceel is geprojecteerd te starten in het eerste en tweede kwartaal van 2025.

218. *APA mester aprobacion di minister di infraestructura pa cambia destinacionnan di e terenonan aki cu tabata destina pa free zone y awor mester bira comercial, Minister a duna aprobacion pa esaki nan sosode caba y ki dia y si por haya un copia di esaki?*

De formalisatie van de overeenkomst van splitsing, gedeeltelijke prijsgeving en vestiging van erfpacht zal in in het eerste en tweede kwartaal van 2025 plaatsvinden.

219. *APA mester aprobacion di minister di infraestructura pa por duna onder erfpacht na e diferente desaroyadonan di e proyecto aki. Minister por confirma na Parlamento cu esaki a sosode caba y si por haya un copia di e decision aki?*

In de akte is er een clause opgenomen die automatisch onder erfpacht toestaat zonder toestemming van de Dip.

220. *Minister por confirma si mester a pasa erfpacht nobo pa APA, na cua notario y ki dia esaki a sosode?*

Hierbij wordt opgemerkt dat er geen nieuwe akte nodig is.

221. *Parlamento por haya un copia di e erfpacht aki?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 220.

222. *Mirando e embergadura di e proyecto aki y den cuadro di transparencia di e proyecto aki mester tin reglanan bon stipula pa cu e destaho di ortogamento y ki tipo di proyecto ta cuadra den e plan aki, Minister por duna Parlamento un copia di e reglanan di destaho aki?*

Het ligt thans in de bedoeling van de APA om een aanbesteding te doen in verband met de uitgifte van de bewuste percelen deel uitmakende van het 'Port City' project. Het onderhavige project is in het kader van de (vrijwillige) naleving van de Didam-regels zoals voorschreven door de Hoge Raad in het DIDAM-arrest voorzien van een transparante en objectieve procesbeschrijving voor de selectie van potentiële ontwikkelaars. Het bijgevoegde masterplan maakt melding van de toe te laten activiteiten die binnen het onderhavige masterplan mogen worden uitgevoerd. Dit traject wordt in overeenstemming met Port of Amsterdam gedaan.

223. *Minister por duna Parlamento un copia di ken ta den e comision di evaluacion y ken si y ken no lo haya oportunidad pa desaroya un proyecto na Port City?*

Zoals eerder aangegeven worden de processen, voorwaarden en bepalingen rondom de voorgenomen aanbesteding van de percelen deel uitmakende van het 'Port City' project worden thans bediscussieerd. Dit geldt ook voor de samenstelling van de evaluatiecommissie. Enkele uitgangspunten (niet-limitatief) voor de samenstelling is onafhankelijkheid en transparantie. Er is een adviescommissie ingesteld bestaande uit vertegenwoordigers van de Aruba Ports Authority N.V. (inbegrepen Port of Amsterdam), de Aruba Tourism Authority, de Directie Economische Zaken, Handel en Industrie, de Directie Infrastructuur en Planning en de Dienst Openbare Werken die de selectiecommissie van APA (bestaande uit leden van APA) zal adviseren.

224. *Minister por splica Parlamento cuanto lo costa un desaroyador pa por bin na remarca pa haya un terreno na Port City?*

Thans worden de exacte kosten samen met Land Aruba bepaald. Eenmaal dat deze kosten bekend zijn zullen ze onderdeel uitmaken van het aanbestedingsproces.

225. *Minister por splica con leu nos ta den e realizacion di e proyecto aki na 2024?*

Dienaangaande kan worden opgemerkt dat de terreinen worden voor de eerste fase van het 'Port City' project voorbereid. Het ligt in de planning om de aanbesteding van de eerste twee bouwpercelen ter hoogte van de Bushiri Beach Resort in het eerste en tweede kwartaal van 2025 te laten plaatsvinden.

226. *Minister por confirma na Parlamento cu e proyecto aki no tin efectonan negativo pa comerciantenan den nos caya principal, manera tiendanan di retail cu lo por competi cu comerciantenan de nos caya grandi?*

227. *Minister por confirma cu lo no duna ningun concesion riba e tereno di ex Bushiri Hotel y esaki lo keda pa beach publico pa e pueblo di Aruba?*

Deze vraag kan bevestigend worden beantwoord en dit valt onder de ROPV die bedoeld is voor openbare activiteiten. Er is geen bestemming voor hotelontwikkeling, hetgeen betekent dat de grond niet kan worden toegewezen voor andere ontwikkelingen. Dit garandeert dat de beschikbare grond effectief wordt gebruikt voor de beoogde publieke doeleinden.

228. *Segun informacion a nombra hende na DIP, Minister por duna Parlamento un lista di cuanto persona a ser nombra na DIP den e ultimo añanan y cuanto lo ser nombra na 2024 y 2025?*

Hierna volgt een kort overzicht.

Jaar	2022	2023	2024
Indiensttreding	2	6	2
Uitdiensttreding	5	7	3

229. *Minister por splica Parlamento den ki posicion y con esaki ta cuadra cu e organogram di DIP?*

Hoofd FPC (bestaande functie conform organogram)
 Front office medewerker PB (bestaande functie conform organogram)
 Medewerker FPC (2x) (bestaande functie conform organogram)
 Senior Medewerker UC (bestaande functie conform organogram)

Senior Medewerker IC/TRN (bestaande functie conform organogram)
 Beleidsmedewerker BRO (bestaande functie conform organogram)
 Beleidsmedewerker TCH (nieuwe functie)
 Beleidsmedewerker IC/TRN (bestaande functie conform organogram)
 Jurist BRO (bestaande functie conform organogram)

230. *Kico lo pasa cu e director di DIP sr Haime Croes?*

Het disciplinair onderzoek bevindt zich in een afrondende fase. Details over disciplinaire onderzoeking, rechtsgeschillen en rechtspositie over ambtenaren kunnen niet verstrekt worden aan Statenleden, gelet op de Landsverordening persoonsregistratie.

231. *Den cuadro di e suspencion di Director di DIP minister por splica Parlamento ken of kendenan ta responsabel pa DIP?*

Naar aanleiding van het advies van de DRH en de DIP, is de persoon belast met de leiding de waarnemend directeur conform de waarnemingslijst van de DIP.

232. *Minister por splica Parlamento ken a nombra e personannan aki y ken a duna nan e responsabilidad pa tuma decision na nomber di DIP?*

De eerste waarnemer was vastgesteld door de directeur DIP en de tweede waarnemer was reeds vastgesteld door de eerste waarnemer van de DIP. Dit is allemaal geschied conform de reguliere procedures zoals vastgesteld door de DRH en met advies van de DRH.

233. *Minister duna Parlamento den liñanan grandi kico ta e cambionan cu a ser introduci den e ROP, Ropv y kico ta e retonan cu a constata den e ultimo aña aki?*

De veranderingen die zijn doorgevoerd, hebben inderdaad invloed op het maximaal te ontwikkelen aantal hotelkamers in de periode van de Ropv, die bindend is voor iedereen. Dit houdt in dat de bestemmingen verplicht zijn, wat betekent dat bepaalde gebieden, zoals natuurgebieden, niet kunnen worden bebouwd. Deze bindende bepalingen zijn bedoeld om de integriteit van het milieu te waarborgen en de duurzame ontwikkeling te bevorderen. Dit zorgt voor een benodigde balans onder alle belangen.

234. *Minister por splica Parlamento cuanto persona y organisacion a entrega keho contra e cambionan aki awor cu nan ta ser confronta cu e realidad?*

Bij de introductie van de ROPV waren er 39 zienswijzen ingediend.

235. *Minister por informa Parlamento kico a haci cu e kehonan aki?*

Deze zienswijzen waren elk separaat beantwoord.

236. *Minister por duna Parlamento splicacion con implementacion ROPv ta bayendo y ki consecuencia e tin pa e comunidad y comerciantenan?*

De introductie van de ROPV brengt veel regels met zich mee, en zeker nu ons kleine eiland steeds meer bevolkt raakt, is dat uiterst noodzakelijk. Het is belangrijk dat deze regels goed bekend zijn bij onze gemeenschap. Naast handhaving is voorlichting en educatie essentieel. Burgers moeten begrijpen waar de regels vandaan komen en waarom ze belangrijk zijn voor het behoud van ons eiland en de kwaliteit van leven. Door bewustwording te creëren, kunnen we ervoor zorgen dat iedereen zich betrokken voelt en de regels respecteren.

237. *Gobierno a anuncia cu ta bin cu un oroyecto nobo di parke di molina. Minister por confirma si a tene cuenta cu e proyecto aki den e cambionan di ROPv?*

Op dit moment is men bezig met het aanbrengen van wijzigingen in de ROPV om de mogelijkheid te creëren voor het aanleggen van molenparken. Dit is een belangrijke stap richting duurzame energieproductie en kan bijdragen aan de energiebehoeften van Aruba. Het is essentieel om de gemeenschap goed te informeren over deze veranderingen en de voordelen die deze met zich meebrengen, zowel ecologisch als economisch. Door deze initiatieven te ondersteunen, kunnen we de transitie naar duurzame energie versnellen en tegelijkertijd de lokale economie versterken.

238. *Minister por duna Parlamento cifra di cuanto persona a ricibi un reservering den e ultimo añanan 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024 pa por construi nan vivienda?*

Verwezen wordt naar de bijgevoegde tabellen, die afkomstig zijn van de DIP.

Aktes 2020

Product DIP	Totaal
verlening woningbouw	59
omzetting huur erfpacht	5
prijsgeving en uitgifte	5
verlenerfpacht 60 jaar	84
60 jaar comm.	0
uitbreiding erfpacht	11
uitbreiding eigendom	3
splitsing	4
projecten commerciële doeleinden	9
uitbreiding commerciële	4
Bestemmingswijzing	9
uitbreiding /bestemming	0
bestemming/splitsing	0
grondruil	3
volkswonig	0
Retificatie	0
Ringweg	0
Levering	2
Totaal	198

Aktes 2021

Product DIP	Totaal
verlening woningbouw	191
omzetting huur erfpacht	23
prijsgeving en uitgifte	18
verlenerfpacht 60 jaar	54
60 jaar comm.	15
uitbreiding erfpacht	51
uitbreiding eigendom	7
splitsing	4
projecten commerciële doeleinden	3
uitbreiding commerciële	2
Bestemmingswijzing	3
uitbreiding /bestemming	2
bestemming/splitsing	1
grondruil	0
volkswonig	0
Retificatie	0
Ringweg	0
Levering	0
Totaal	374

Aktes DIP 2022

Product DIP	Totaal
60 jaar	39
60 jaar commercieel	3
60 jaar sociaal	1
Bestem/comm.	1
Commercieel	1
Grondruil	1
Beëindig huur vestiging van erfpacht	10
Koop en verkoop	2
Prijsgeving	10
Ruiling	1
Splitsing	4
Uitbreiding verkoop/koop	1
Uitbreiding commercieel	1
Uitbreiding	10
Woningbouw/ Verlening	122
Weg levering	2
Totaal	209

Aktes DIP 2023

Product DIP	Totaal
60 jaar woningbouw	37
60 jaar annex appartement	2
60 jaar commercieel	7
Beëindiging huur vestiging van erfpacht	7
Bestemming wijziging	4
Commercieel	1
Prijsgeving	6
Retificatie	4
Splitsing+	10
Uitbreiding	17
Uitbreiding commercieel	2
Verkoop en koop	3
Weg overname	1
Wijziging +	8
Woningbouw	77
Totaal	186

Aktes DIP 2024 Q1

Product	Totaal
60 jaar	13
60 jaar annex appartement	3
60 jaar commercieel	3
Beëindiging huur vestiging van erfpacht	8
Commercieel	1
Verkoop en koop	1
Prijgeving	3
Uitbreiding	4
Uitbreiding commercieel	1
Woningbouw	12
Totaal	49

239. *Minister por duna Parlamento cuanto di e reserveringnan aki a pasa acto notarial den e ultimo aña?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 237.

240. *Minister por splica Parlamento si e cambionan cu a ser introduci den e ultimo 4 aña pa bin na remarca pa un tereno pa realisa nan cas ta na vigor ainda?*

Hierbij wordt opgemerkt dat het beleid over de afgelopen vier jaren niet is veranderd.

241. *Si un persona kier bende su cas e mester un aprobacion di DIP prome cu pasa e acto na notario, segun notarionan creando un red tape y retraso pa esakina tuma lugar innesesario minister ta na haltura di e problematico aki?*

Als iemand zijn huis wil verkopen, is goedkeuring van de DIP nodig voor het overdragen van het erfpachtrecht. De DIP controleert bij het overdragen van erfpachtrechten of het terrein bebouwd dit ter voorkoming van verkopen van onbebouwde erfpachtrecht.

242. *Minister por splica Parlamento con ta bay soluciona esaki?*

Alvorens de controle-afdeling moet versterkt worden. Een robuuste controle-afdeling kan helpen bij het versnellen van processen, het verminderen van bureaucratie en het waarborgen van naleving van de regels. Dit zou niet alleen

de efficiëntie verbeteren, maar ook het vertrouwen van de gemeenschap in de procedures vergroten.

243. *Minister por duna Parlamento cifranan di cuanto tereno comercial a ser duna den optie den e ultimo añanan?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 237.

244. *Minister por duna Parlamento un bista di ki tipo di comercio ta vincula cu e optienan aki?*

Hotels, condo's en opslagplaatsen om een paar te noemen.

245. *Minister por duna Parlamento cifranan di cuanto a pasa actonan notarial?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 237.

246. *Minister por duna Parlamento di cuanto inversion e proyectonan aki ta representa den nos economia principalmente pa 2023, 2024 y 2025?*

Om een effectief antwoord te kunnen geven op deze vraag dient nader onderzoek te doen over de geslagen akte's voor commerciële doeleinden en of deze projecten van start zijn gegaan.

247. *Den e ultimo añanan diferente proyecto di hotel y condominium a start Minister por suministra cua ta e proyectonan aki y kendenan ta tras di e proyectonan aki?*

De DIP heeft geen informatie voorhanden wanneer een project van start gaat.

248. *Un di e proyectonan aki ta Embassy Suite Hotel cu a haya permiso di Minister di infraestructura pa desaroya y mehora e beach dilanti di e hotel, minister por splica Parlamento con por ta posibel cu e Minister di naturalesa a para e proyecto?*

Als de aanlegvergunning afhankelijk is van een ontheffing voor verwijdering of herplanten van grassoorten of andere vegetatie, maar deze ontheffing nooit is verleend, kan dat leiden tot complicaties. Dit kan betekenen dat de aanlegvergunning niet volledig uitgevoerd kan worden totdat de ontheffing is verkregen.

249. *Minister por splica Parlamento si e proyecto aki a ser discuti den Ministerraad y kico tabata e resultado di esaki?*

Deze vraag kan ontkennend worden beantwoord, aangezien dit op het uitvoeringsniveau tussen de diensten onderling plaats vond.

250. *Minister ta na haltura cu e desaroyadoman a cuminsa of ta bay cuminsa un caso contra gobierno pa daño y prehuicio cu lo por costa pais Aruba miyones?*

Deze informatie is niet bekend.

251. *Minister por splica Parlamento ken lo ta responsabel pa e gasto aki?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 250.

252. *Minister por suministra Parlamento di Aruba tur correspondencia entre gobierno y e desaroyadoman?*

Gelet op de algehele vraagstelling, is het niet mogelijk om aan dit verzoek te voldoen.

253. *Minister por duna Parlamento un copia di DIP pa cu e "strandenbeleid" pa cu e area aki?*

Het strandenbeleid is beschikbaar op de website van de DIP (www.dip.aw). Dit is een handige bron voor iedereen die meer wilt weten over de regels en richtlijnen met betrekking tot stranden.

254. *Minister por splica Parlamento kico ta of tabata e rol di DOW den e problematica aki?*

Opgemerkt zij dat de rol van DOW was beperkt, en is slechts gericht tot advies aan DIP ter zake van de aanlegvergunning.

255. *Minister por duna un bista con ta regla e disputa aki?*

De betrokken partijen zijn in bespreking met de diensten DOW en DIP.

256. *Den e ultimo añanan tin mas persona cu kier dedica nan mes na agricultura, Minister por splica Parlamento kico ta e maneho pa e sector aki pa cu e terenonan disponibel door di DIP?*

Er zijn twee belangrijke sporen voor het stimuleren van de primaire sector.

Ten eerste tuinbouw dicht bij woningen: Dit bevordert niet alleen de lokale voedselvoorziening, maar kan ook de levenskwaliteit verbeteren door vers voedsel dichterbij te brengen.

Ten tweede het commercieel ontwikkelen van grond voor landbouw, veeteelt en kippenfokkerij. Dit kan worden gerealiseerd door middel van kortlopende erfpacht, wat flexibiliteit biedt voor ondernemers en investeringen in deze sectoren aanmoedigt.

Beide sporen kunnen bijdragen aan de economische ontwikkeling en voedselzekerheid, en het is belangrijk om strategieën te ontwikkelen die deze initiatieven ondersteunen.

257. *Minister por splica Parlamento con un persona ta bin na remarca pa un tereno pa agricultura?*

Voor het huren van grond dient een aanvraag online ingediend te worden via de website www.dip.aw. Dit maakt het proces transparant en toegankelijk voor iedereen die geïnteresseerd is in het huren van terreinen.

258. *Riba 20 di october 2021, Gobierno di Aruba a firma MOU cu Bohama pa e edificio nobo pa Departamento di Aduana y pa cu esaki gobierno lo dunanan e edificio na LG Smith Blvd. Minister por splica Parlamento den cua corant of media a publica e destaho publico cu esaki?*

In 2016 hebben zich twee activiteiten plaatsgevonden, namelijk 1. de prijsvraag voor het ontwerp van het nieuwe Douane kantoor gebouw en 2. De openbare verkoop van het bestaande pand aan de L.G. Smith Boulevard. Het eerste traject is met succes afgerond maar het tweede traject was gefaald. Er waren een aantal potentiële kopers die zich hebben aangemeld voor de openbare verkoop en de benodigde documenten gekocht. Echter bij de opening van de bus waren er geen inschrijvingen ingediend. In de jaren 2017 tot en met 2019 hebben twee partijen

offertes ingediend bij het Land voor de verkrijging van het bestaande pand. Naar aanleiding van deze offertes is een evaluatie gedaan van beide offertes naast drie andere alternatieven van het Land. Na de evaluatie is gebleken dat de offerte van Bohama het meest gunstige is voor het Land.

259. *Minister por duna Parlamento e documentonan di conseho di e departamentonan di gobierno cu a conseha Minister pa sin destaho duna Bohama?*

Voorts is eveneens het Didam arrest toegepast in het proces om andere kandidaten de mogelijkheid te geven om zich aan te melden en deze procedure is succesvol afgerond voor het Land.

260. *Minister por splica Parlamento ken lo controla si loke Bohama bay traha ta di mes un balor cu e taxatie di e edificio di Aduana na L.G. Smith Blvd?*

Allereerst worden taxatierapporten opgemaakt van het bestaande pand, met name de "Vrijemarktwaarde". Op basis van het Programma van Eisen (PvE) van de Douane heeft Bohama het winnende ontwerp aangepast, bestektekeningen en bestek opgemaakt. Het bestek en bestektekening van het nieuwe kantoor gebouw geeft aan hoe het kantoorgebouw gemaakt zal moeten worden en met welke kwaliteitsniveau. Deze nieuwe bouwtekeningen zijn getaxeerd ter bepaling van de "future marketvalue" en deze waarde is circa Afl. 5 miljoen hoger dan de vrijemarkt waarde van het bestaande pand. De DOW zal de directievoering en toezicht voeren op de bouw om zorg te dragen dat kwaliteitseisen zoals vervat in het bestek worden nagekomen.

261. *Minister a declara cu tabata tin un comision cu a conseha Minister cu otro negoshantenan cu tabata tin interes den e edificio aki no ta serio. Minister por duna Parlamento un copia di e evaluacion aki y kendenan a hacie?*

Het advies kan ter inzage worden gelegd gedurende de openbare vergadering.

262. *Minister por duna Parlamento un copia di e acuerdo cu minister a cera cu FCCA riba e maneho di vivienda social principalmente ortogamento di tereno na FCCA?*

De samenwerking tussen Land Aruba en de FCCA is conform de statuten vastgelegd door middel van een convenant. Het concept van deze convenant

voor de periode 2022-2025 is ter beoordeling voorgelegd aan de desbetreffende minister.

263. *Minister por duna Parlamento un bista di cuanto persona ta riba e lista di espera pa un cas social?*

Op dit moment staan er momenteel 3.776 personen ingeschreven op de wachtlijst.

264. *Minister por suministra Parlamento un lista di e proyectonan cu FCCA ta realizando na e momentonan aki y kico ta e plannan pa 2025?*

FCCA werkt aan de voorbereiding van verschillende projecten voor 2025. De uitvoering van deze projecten zijn afhankelijk van de beschikbare financiering die op dit moment nog niet geregeld is. Bedoeling is dat zodra de financiering geregeld is om deze projecten meteen uit te voeren. Projecten die momenteel in voorbereiding zijn:

1. 17 woningen in Rooi Bosal
2. 19 studentenappartementen bij het Ex-OM gebouw
3. 61 woningen in Kiviti fase
4. 21 appartementen door Verbouwing gebouw Wilhelminastraat
5. 30 woningen (Houses on the Hill) te Weg Kustbatterij
6. Seniorencomplex Boegoeroei fase 2

265. *Minister por splica cuanto tereno a ser ortoga na FCCA den 2023 y 2024?*

Voor de periode 2023 - 2024 is er 1 terrein gelegen te Kas Paloma, groot 16.214 m², aan FCCA in erfpacht overgedragen door Land Aruba.

266. *Minister por splica Parlamento unda e terenonan aki ta ubica?*

Het terrein is gelegen te Kas Paloma.

267. *FCCA a nombra un directora nobo. Minister por splica Parlamento con esaki a bay y kico ta e maneho di e directora nobo pa cu benta di e casnan cu hendenan tin hopi tempo ta biba den nan?*

De FCCA heeft het afgelopen jaar geen enkele afdeling opgeheven of inactief gezet. Indien er gerefereerd wordt naar de afdeling Project Directie Voering en Toezicht (PADT), functioneert deze afdeling normaal.

268. *Minister por suministra Parlamento ken ta den e raad nobo di FCCA?*

Zoals vermeld in het antwoord op vraag 267, heeft geen enkel bedrijf de werkzaamheden van de afdeling overgenomen. Voor de uitvoering van de diverse projecten wordt regelmatig expertise ingehuurd van gespecialiseerde privébedrijven. Dit varieert van aannemers voor de bouw van woningen tot technische en architecturale bureaus voor ontwerp- en planningswerkzaamheden, ter waarborging en handhaving van hoge kwaliteitsnormen.

269. *Minister por splica Parlamento con y ken a nombranan den e Raad y for di ki fecha nan a ser nombra?*

270. *Segun informacion e afdeling di planning di FCCA ta cera. Minister por splica Parlamento kico ta motibo y kico e planesnan ta pa cu esaki?*

271. *Mientrastanto cua companianan priva ta haciendo e trabounan awor?*

272. *Minister por duna Parlamento un copia di e erfpacht overeenkomst di e tereno cu a ser duna na e desaroyadoman pa cu e hotelnan na Baby Beach?*

Een erfpachtovereenkomst is een contract tussen twee partijen, waarbij de rechten en plichten van beide partijen schriftelijk worden vastgelegd. Het is belangrijk om te vermelden dat deze overeenkomst niet zomaar kan worden gedeeld of overgedragen zonder toestemming van de andere partij.

273. *Minister por splica Parlamento den ki fase e proyecto aki ta?*

De eerste aangepaste fase is in uitvoering na een reeks van 30 à 40 rechtzaken van enkele buurtbewoners tegen het Land. Het streven is om thans het hotel conform de eerste fase te openen februari 2025.

274. *Minister por splica Parlamento kico ta e ultimo veredicto di hues pa cu e proyecto aki?*

De zaken in geschil betroffen de bouwvergunningen verleend voor hotel "Secrets" in Hoger Beroep is eind september 2024 beslist dat er geen gronden bestonden om de bouwvergunningen te weigeren. Het beroep van de buurtbewoners te Sero Colorado is ongegrond verklaard en in de uitspraak in Eerste aanleg werd dit ook bevestigd. Dit impliceert dat de bouwvergunningen blijven bestaan, en de buurtbewoners voor wat betreft deze vergunningen uitgeprocedeerd zijn. De bouwvragen zijn onherroepelijk.

275. *Minister por duna Parlamento un copia di e acuerdo cu gobierno tin cu e proyecto aki pa loke ta trata e facilidadnan riba beach pa cu e hotel aki?*

Er is geen sprake van een overeenkomst voor strandgebruik.

276. *Minister por confirma si ta bin bar y restaurant riba beach pa e hotel?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 275.

277. *Minister por confirma cuanto stoel y palapa lo ser permiti pa e hotelnan aki riba beach?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 275.

278. *Minister por confirma cu gobierno lo bay traha e infraestructura, careteranan pa e proyecto aki?*

Het Land zal de benodigde toegangsweg aanleggen.

279. *Minister por suministra Parlamento cuanto esaki ta bay costa y unda riba e presupuesto esaki ta?*

De asfaltweg is geraamd op circa Afl. 1 miljoen. Verfraaiing van de bermen zal in een volgende fase uitgevoerd worden en dient nog uitgewerkt en geraamd te worden.

280. *Minister por splica Parlamento cuanto hende ta trahando den e proyecto aki?*

Het is een aangelegenheid van de investeerder om mensen aan te trekken, het exacte aantal wordt niet aan de overheid doorgegeven.

281. *Minister por splica Parlamento ki efecto e BBO na frontera tin pa e proyecto aki y otronan pa gastonan?*

De verwachting is dat het effect niet anders zal zijn dan op de rest van de bevolking van Aruba.

282. *Minister por splica Parlamento bao cual ley ta permiti Minister di infraestructura bende terenonan erfpacht pa eigendom y si ta posibel kico ta e reglanan mirando cu kier bende e terenonan di WEB den erfpacht pa eigendom?*

Dat betreft de Landsverordening uitgifte eigendommen.

Eigendom (eigendomsrecht): De eigenaar heeft volledige en onvoorwaardelijke rechten over het vastgoed. Dit omvat het recht om het onroerend goed te gebruiken, te verkopen, te verhuren of te wijzigen zonder goedkeuring van een derde partij. Eigendom kan permanent zijn en is meestal niet gebonden aan voorwaarden. Erfpachtsrecht: Dit is een recht om grond te gebruiken en te ontwikkelen, terwijl de grond zelf eigendom blijft van een andere partij (de vererfpachter). De erfpachter betaalt meestal een jaarlijkse vergoeding (erfpachtcanon) en heeft bepaalde verplichtingen.

Erfpachtsrechten kunnen tijdelijk zijn (bijvoorbeeld voor 30 of 50 jaar) en kunnen onderhevig zijn aan voorwaarden en beperkingen die zijn vastgelegd in de erfpachtakte. De vraagstelling of de percelen van WEB wil verkopen klopt niet, ze zijn al in erfpacht uitgegeven. Zowel uitgifte in erfpacht als uitgifte in eigendom is geregeld in de Landsverordening uitgifte eigendommen (AB 1989 no. GT 21).

283. *Un di e proyectonan cu tatata ser desaroya riba tereno di gobierno sin ningun permiso ta e proyecto di casitanan den lama na Savaneta. Minister por duna Parlamento un splicacion di con e proyecto aki ta desaroyando awe na 2024 y con a duna e proyecto aki e erfpacht?*

Het project beschikt over alle nodige vergunningen en aktes die binnen de wettelijke kaders zijn gegeven. Het project is uitgevoerd volgens de bouwplannen en er zijn 10 eenheden gebouwd.

284. *Minister por confirma cu e proyecto aki no tin ningun efecto negativo pa nos medio ambiente y ta cuadra cu ROP?*

Het project is uitgevoerd met een milieu-effectrapportage (MER) en in overeenstemming met de ROPV. Dit zorgt ervoor dat zowel de milieueffecten als de regelgeving voor ruimtelijke ordening in acht zijn genomen, wat essentieel is voor duurzame ontwikkeling.

285. *Minister por suministra Parlamento un copia di DNM su conseho pa cu e proyecto aki?*

286. *Minister por confirma cu e actanan notarial a ser pasa y cu huridicamente a ortoga e terenonan den erfpacht na e desaroyadoman?*

Deze vraag kan bevestigend worden beantwoord.

287. *Minister por splica Parlamento bao cua ley e 7 promil cu ta ser reserva na notario pa proyectonan social ta y con Minister di infraestructura ta tuma decision riba e fondonan aki?*

Dit stond vroeger bekend als de maatschappelijke contributie, en die al sinds 2021 niet meer in rekening wordt gebracht. Dienaangaande kan voorts worden opgemerkt dat op basis van artikel 25c van de Landsverordening uitgifte eigendommen de minister, belast met het beheer van overheidsgronden, bevoegd is om een optie te verlenen op uit te geven erfpachtsgronden tegen door hem voor elk afzonderlijk geval te stellen voorwaarden en voorts tegen een recht bedragende drie ten honderd van de door die minister vast te stellen grondwaarde.

288. *Minister por splica Parlamento kendenan ta bin na remarca pa ricibi fondo pa nan proyecto?*

Er was een commissie die hierover adviseerde, bij de overname van het ministerie Infrastructuur is dit traject stop gezet.

289. *Minister por splica Parlamento kendenan ta evalua e peticionan aki y ta dicidi ken ta haya?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 288.

290. *Minister por splica Parlamento si ta Minister di infraestructura so ta politicamente y huridicamente responsabel pa cu e distribucion di e fondonan aki?*

Ter zake zij opgemerkt dat de minister, belast met het beheer van overheidsgronden, verantwoordelijkheid draagt voor toepassing van artikel 25c van de Landsverordening uitgifte eigendommen.

291. *Minister por suministra Parlamento un lista di kendenan a haya fondonan y pa ki tipo di proyecto den e ultimo 4 añanan?*

Verwezen wordt naar het antwoord op de vorige vraag.

292. *Minister por splica Parlamento kende ta controla cu e fondonan duna, berdaderamente ta ser duna uza manera palabra?*

Dienaangaande kan worden geantwoord dat de controle op de rechtmatige besteding van de ontvangen middelen een aangelegenheid is van de Centrale accountantsdienst (CAD). Dit neemt uiteraard niet weg dat de betrokken ambtelijke dienst (i.c. DIP in samenwerking met de Directie Financiën) zelf over adequate procedures dient te beschikken die onder meer een rechtmatige besteding van de verkregen middelen in kwestie waarborgen. Ten slotte controleert de Algemene Rekenkamer van Aruba ten behoeve van de Staten op zowel de rechtmatige als de doelmatige besteding van de middelen in kwestie.

293. *Minister por suministra Parlamento cuanto placa a ser genera den e ultimo 5 añanan pa cu e fondo aki?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 291.

294. *Minister por suministra Parlamento den cua post den e presupuesto e fondonan aki ta ser registra?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 291.

295. *Wat is de huidige staat van de Arubaanse economie en welke verwachtingen heeft de Regering voor de komende jaren?*

Nominale en reële groei van het bruto binnenlands product.

In 2024 zal het bbp naar verwachting met 8,5 procent stijgen, gevolgd door een meer gematigde groei van 1,3 procent in 2025. De verwachting is dat het nominale Bruto Binnenlands Product voor 2024 (Afl. 7.408 mln.) op 121,8 procent van het niveau van 2019 (Afl. 6.080 mln.) zal uitkomen, terwijl het nominale Bruto Binnenlands Product in 2025 (Afl. 7.504 mln.) op 123,4 procent van het niveau van 2019. De groei in 2024 wordt voornamelijk beïnvloed door de totale investeringen (privaat en publiek), de verwachte toerismegroei en de particuliere consumptie. Voor het jaar 2025 is de groei lager omdat er geen nieuwe grote projecten worden voorzien. De sterke groei na de Covid-19 periode waarbij verschillende hotel en condominium projecten weer van start gingen, hebben een grote invloed gehad op de groei van 2024 terwijl deze groei langzamerhand afzwakt omdat er onder andere geen grote projecten worden voorzien voor 2025.

296. *Hoe beoordeelt de Regering de groeiende armoede op Aruba en welke maatregelen worden genomen om dit aan te pakken?*

297. *Kunt u uitleggen hoe de afbraak van collectieve regelingen in de zorg, het onderwijs en de arbeidsmarkt de levenskwaliteit van de burgers beïnvloedt?*

Deze vraagstelling is niet geheel duidelijk.

298. *Welke maatregelen worden genomen om de toegankelijkheid tot kwalitatief goede medische zorg voor alle Arubanen te waarborgen? De invoering van eigen bijdragen voor medicijnen is een duidelijke indicatie van de afbraak van een belangrijke collectieve regeling, namelijk de algemene ziekteverzekering.*

Hierbij wordt opgemerkt dat er is geen sprake van een eigen bijdrage. Er is juist sprake van normalisering van de positieve lijst, zijnde de lijst van geneesmiddelen die door de verzekeraar worden gedekt.

299. *Hoe ziet de Regering de verdeling van sociale risico's tussen individuele burgers en collectieve regelingen?*

300. *Wat zijn de plannen van de Regering om het minimumloon aan te passen aan de stijgende kosten van levensonderhoud?*

Met de Regeling van de minister van Arbeid, Energie en Integratie van 20 december 2022 (AB 2022 no. 160) tot wijziging van het minimumloon met ingang van 1 januari 2023 alsmede de Regeling van de minister van Arbeid, Energie en Integratie van 15 december 2023 (AB 2023 no. 60) tot wijziging van het minimumloon met ingang van 1 januari 2024, zijn de bedragen van het minimumloon verhoogd.

301. *Welke maatregelen worden genomen om de schrijnende tekorten tussen het minimumloon en het bestaansminimum aan te pakken?*

De regering tracht verder via de basisconsumptiegoederen (Canasta basico) (Prijzenverordening AB 1991 No. GT 17) de prijzen van basisconsumptiegoederen in supermarkten te regelen en via Macuto di compras, deze prijzen te blijven controleren.

302. *Zijn er programma's om gepensioneerden en gezinnen op bijstand te ondersteunen bij het verlichten van hun financiële lasten?*

Deze vraag zal tijdens de openbare behandeling worden beantwoord.

303. *Welke initiatieven zijn er om saamhorigheid en solidariteit in de samenleving te bevorderen?*

Deze vraag zal tijdens de openbare behandeling worden beantwoord.

304. *Hoe kan de gemeenschap worden gemobiliseerd om gezamenlijk uit de huidige sociaaleconomische uitdagingen te komen?*

Deze vraag zal tijdens de openbare behandeling worden beantwoord.

305. *Wat is het standpunt van de Regering met betrekking tot het dreigende verval van de bestaanszekerheid op Aruba?*

Deze vraag zal tijdens de openbare behandeling worden beantwoord.

306. *Hoe evalueert de Regering de huidige situatie met betrekking tot armoede op Aruba?*

Op Aruba ontbreekt het tot op heden aan een breed gedragen definitie van armoede en een daaraan gekoppelde methode voor de bepaling van een armoedegrens. Dit gemis hindert zowel het voeren van goed geïnformeerde discussies over armoede op Aruba als het opstellen en monitoren van armoedebelid. In het kader van het bestrijden van armoede en als onderdeel van de duurzame ontwikkelingsdoelen en het monitoren van het sociaal-economisch beleid, wordt gewerkt aan het bepalen van de armoedegrens voor Aruba daar het van belang is dat een nationale definitie van armoede, welke de Arubaanse context reflecteert, bepaald wordt. Het is noodzakelijk dat Aruba een duidelijke definitie van armoede kent opdat de ontwikkeling in armoedebestrijding objectief gevolgd kan worden en deze kwetsbare groep gericht geholpen kan worden.

Armoede is een veelomvattende term die ook in internationaal opzicht vanuit verschillende invalshoeken wordt bekeken. Enerzijds wordt armoede bekeken vanuit het monetair perspectief. Armoede wordt gezien als een uitgesproken deprivatie van welzijn of als een toestand dat is gekoppeld aan consumptie. Aan de andere kant wordt armoede bekeken vanuit het sociaal-maatschappelijk perspectief, waarbij verschillende factoren (ook in combinatie met elkaar) een rol worden toebedeeld in het voorkomen van armoede. Armoede wordt vanuit dit perspectief gezien als een gebrek aan mogelijkheden/kansen die individuen in de weg staan om adequaat te functioneren in de maatschappij.

Voor de bepaling van de armoedegrens zijn verschillende werkzaamheden verricht. De Commissie Bevolkingsontwikkeling, bestaande uit het Centraal Bureau van de Statistiek en de Directie Sociale Zaken hebben in dat kader een advies uitgebracht aangaande de bepaling van armoede op Aruba en wordt ook binnen het kader van het Landspakket hieraan gewerkt.

307. *Welke concrete maatregelen worden genomen om de bestaanszekerheid van de bevolking te waarborgen?*

Verwezen wordt naar het antwoord op een soortgelijke vraag die eerder is beantwoord.

308. *In hoeverre houdt de Regering rekening met de principes van artikel 20 van de Nederlandse Grondwet, met name de zorg voor bestaanszekerheid?*

309. *Hoe zorgt de Regering voor een eerlijke spreiding van welvaart onder de Arubaanse bevolking?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 204.

310. *Wat zijn de plannen van de Regering om de levenskwaliteit van de burgers te verbeteren?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 204.

311. *Welke specifieke sociale zekerheidsmaatregelen zijn er ingevoerd om de bestaanszekerheid te waarborgen?*

Er bestaan reeds sociale zekerheidsmaatregelen. In dit kader wordt verwezen naar het Landsbesluit bijstandsverlening (AB 1988 no. 88). Tevens kan verwezen worden naar het antwoord bij vraag 204.

312. *Hoe beoordeelt de Regering de impact van de stijgende kosten van levensonderhoud op de bestaanszekerheid van de bevolking?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 204.

313. *Hoe wordt de effectiviteit van bestaande sociale bijstandsprogramma's gemeten?*

De hervorming en modernisering van het stelsel van bijstand is ook onderdeel van het Landspakket.

314. *Hoe wordt de financiële situatie van gepensioneerden en gezinnen op bijstand geëvalueerd en verbeterd?*

Verwezen wordt naar onder meer het antwoord bij vraag 319.

315. *Welke rol speelt de overheid bij het verlichten van de financiële lasten van gezinnen met kinderen?*

De overheid speelt een cruciale rol bij het verlichten van de financiële lasten van gezinnen met kinderen.

316. *Welke stappen worden genomen om de toegang tot betaalbare huisvesting te verbeteren, gezien de invloed ervan op de bestaanszekerheid?*

Het huisvestingbeleid zal binnen kort herzien en gepubliceerd worden.

317. *Zijn er specifieke programma's om werklozen beter te ondersteunen en hun bestaanszekerheid te waarborgen?*

In het Landspakket wordt momenteel gewerkt naar de professionalisering van een arbeidsbureau (jobcenter) om werklozen optimaal te ondersteunen tijdens het zoeken naar een baan. Tevens wordt gewerkt naar een werkloosheidsregeling om werklozen (tijdelijk) met een overbruggingstoelage te ondersteunen bij het verliezen van hun baan.

318. *Wat is het plan om de gezondheidszorg betaalbaar en toegankelijk te houden, rekening houdend met de bestaanszekerheid van de bevolking en de bezuinigingen in de zorgsector?*

Ten aanzien van de gezondheidszorg, wordt verwezen naar de roadmap voor het Landspakket F3 - die cruciaal is voor het halen van de doelen - door het ministerie van Volksgezondheid, aan de ministerraad is aangeboden en goedgekeurd. Deze roadmap is in samenspraak met VWS en de stakeholders gemaakt en heeft verschillende rapporten en adviezen ten grondslag. Deze roadmap is meerdere malen aan de Staten aangeboden.

Zo zijn er diverse trajecten gaande zoals:

- o Versterking van het kwaliteitsinstituut;
- o Lancering innovatieproject: uitbreiding AHA ten behoeve van digitalisering tezamen met SETAR en UA AZV;
- o Oprichting Healthy Lifestyle Center.

319. *Welke maatregelen worden genomen om de bestaanszekerheid van kwetsbare groepen, zoals ouderen, te verbeteren?*

Hierbij wordt opgemerkt dat bij de samenstelling van het koopkrachtpakket heeft de regering geprobeerd om een balans te vinden tussen de uitvoerbaarheid, het budgettaire beslag en de wens om alle huishoudens te helpen om de gevolgen voor de koopkracht te dempen en daarbij ook de laagste-inkomensgroepen een extra steun in de rug te geven. De regering zorgt daarnaast met verschillende maatregelen voor een meer gelijkmatigere verdeling van de koopkrachtontwikkeling. Met de Landsverordening Beastingplan 2023 zijn de laagste-inkomensgroepen gecompenseerd, bestaande uit een compensatiepakket waaronder de verhoging van de belastingvrije bedrag in de inkomstenbelasting en een verlaging van de loon- en inkomstenbelastingtarieven opdat zodoende aan een verbetering van de koopkracht voor alle belastingplichtigen kan worden gerealiseerd.

Met de Regeling van de minister van Arbeid, Energie en Integratie van 20 december 2022 (AB 2022 no. 160) tot wijziging van het minimumloon met ingang van 1 januari 2023 alsmede de Regeling van de minister van Arbeid, Energie en Integratie van 15 december 2023 (AB 2023 no. 60) tot wijziging van het minimumloon met ingang van 1 januari 2024, zijn de bedragen van het minimumloon verhoogd tot tweemaal toe verhoogd. Tevens is de reparatietoeslag voor ouderen verhoogd en los hiervan is het ouderdomspensioen voor pensioengerechtigden met ingang van 1 januari 2023 met minimaal 3% verhoogd.

Met ingang van 1 januari 2025 is de eerste schijf van de IB/LB tabel verlaagd naar 0% (voorheen was dit 10%). Deze aanpassing is gebaseerd op een grondige analyse van de meest kwetsbare huishoudens, met gebruik van de meest recente inkomstenbelastinggegevens uit 2022.

320. *Hoe evalueert de Regering de impact van belastingverhogingen op de bestaanszekerheid van de bevolking?*

Sinds mei 2024 beschikt Land Aruba over een koopkrachtmodel om de effecten van beleidsinterventies op de koopkracht van huishoudens in kaart te brengen. De impact van belastingaanpassingen zal via het koopkrachtmodel worden geëvalueerd.

321. *Zijn er plannen om de koopkracht van de burgers te herstellen, gezien de lastenverzwaringen?*

In dit kader kan verwezen worden naar het antwoord bij vraag 319.

322. *Welke rol spelen charitatieve instellingen bij het ondersteunen van mensen die in hun bestaan niet kunnen voorzien?*

Charitatieve instellingen hebben een zeer belangrijke ondersteunende rol.

323. *Hoe kan de Regering de saamhorigheid en solidariteit in de samenleving bevorderen om de bestaanszekerheid te versterken?*

Mensen met een uitkering of een laag inkomen hebben onvoldoende geld om rond te komen en mee te doen in de maatschappij. Door inmiddels een sterke groei van de werkgelegenheid en een aantal inkomensmaatregelen, zoals de verhoging van het minimumloon wordt de bestaanszekerheid versterkt.

324. *Welke lessen kunnen worden getrokken uit vergelijkbare situaties in andere landen of regio's met betrekking tot bestaanszekerheid?*

Structureel beleid is nodig waarbij het bieden van een toereikend inkomen om rond te komen en het zorgdragen voor een voorspelbaar en toegankelijk stelsel van het sociaal minimum dat uitvoerbaar en houdbaar is.

325. *Welke concrete stappen zal de Regering ondernemen om de bestaanszekerheid van alle Arubanen te waarborgen?*

Verwezen wordt naar het antwoord op vraag 316.

326. *Zijn er internationale samenwerkingen of steunmaatregelen om de bestaanszekerheid op Aruba te verbeteren?*

In dit kader wordt ook verwezen naar het Landspakket, thema E.

327. *Hoe zal de Regering moed tonen en vertrouwen wekken in de bevolking om gezamenlijk de bestaanszekerheid en levenskwaliteit te verbeteren, zelfs in tijden van druk?*

Verwezen wordt naar het antwoord op vraag 150.

328. *Wat zijn de specifieke maatregelen die de Regering heeft genomen om het verlies aan koopkracht van overheidsmedewerkers en gesubsidieerde instellingen als gevolg van geen aanpassingen en inkortingen in salarissen in 2020 en 2021 te adresseren?*

Reeds vóór de uitbraak van de coronapandemie is de regering, op verzoek van de vakbonden, hiermee begonnen. De regering heeft immers eind 2019 een indexeringscommissie ingesteld met als taak om financieel haalbare alternatieven voor te stellen omtrent het indexeren van de salarissen van overheidswerknemers. Wegens de uitbraak van de coronacrisis zijn deze gesprekken echter tijdelijk gestopt.

329. *Welke plannen heeft de Regering om de salarissen van deze overheid werknemers en van gesubsidieerde instellingen te indexeren om gelijke tred te houden met de stijgende kosten van levensonderhoud?*

Dienaangaande wordt hierbij opgemerkt dat aan ambtenaren is in 2024 reeds een compensatie toegekend van 5.7% ter bestrijding van koopkrachtverlies en in 2025 is daar 6% bijgekomen.

330. *Heeft de Regering overleg gevoerd met vakbonden en vertegenwoordigers van overheidsmedewerkers over de indexering van salarissen?*

Deze vraag kan bevestigend worden beantwoord.

331. *Hoe reageert de Koninkrijksregering op de sociaaleconomische uitdagingen op Aruba?*

332. *Is Nederland bekend met de enorme achteruitgang in de bestaanszekerheid op Aruba?*

De Nederlandse regering kent de sociaal economische uitdagingen in Aruba.

333. *Zijn er plannen om het vertrouwen van de burgers in de Regering te herstellen?*

Het streven van het coalitiekabinet is om het vertrouwen van de burgers in de regering te vergroten. De integriteits-agenda speelt daarbij een belangrijke rol.

334. *Op welke manieren wil de Regering Arubanen inspireren om samen te werken en de gemeenschap te versterken?*

Op elke mogelijke wijze worden Arubanen geïnspireerd om de gemeenschap te versterken. De regering is constant bezig met het bevorderen van verschillende initiatieven om het gemeenschapsgevoel te versterken, ook in de scholen met jongeren participatie.

335. *Wat is het standpunt van de Regering ten aanzien van de voorgestelde oprichting van het Sociaal-Cultureel Planbureau Aruba (SCPA) zoals voorgesteld in de motie van de AVP-fractie?*

Opgemerkt kan worden dat deze motie niet door de Staten van Aruba is aangenomen.

336. *Hoe ziet de Regering de rol van het SCPA bij het verbeteren van het begrip van sociaaleconomische en maatschappelijke ontwikkelingen op Aruba?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 235.

337. *Deelt de Regering de verwachte voordelen van de oprichting van het SCPA, met name in termen van het verschaffen van objectieve informatie aan beleidsmakers en de samenleving?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 235.

338. *Hoe staat de Regering tegenover de gedachte om de SCPA in samenwerking met de Nederlandse Regering op te richten en in werking te doen stellen?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 235.

339. *Is de Regering bereid om financiële middelen te reserveren in de Begroting 2025 voor de oprichting en werking van het SCPA?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 235.

340. *Hoe staat de Regering tegenover een SCPA dat onafhankelijk en vrij is om onbevooroordeeld onderzoek uit te voeren?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 235.

341. *Hoe ziet de Regering de impact van een SCPA op het algemeen welzijn van Aruba en de bredere relatie tussen Aruba en Nederland?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 235.

342. *Hoe evalueert de Regering de huidige staat van de openbare ruimte op Aruba in termen van verpaupering?*

De regering deelt deze mening niet.

343. *Welke investeringen zijn er de afgelopen jaren gedaan in nieuwbouw en onderhoud van openbare ruimte en infrastructuur op Aruba?*

In de afgelopen drie jaren heeft DOW ruim Afl. 46.100.000 besteed aan de onderhoud van openbare ruimtes en infrastructuur. En eind 2024, mede dankzij het meevallersbeleid is er nog meer dan 30 miljoen toegewend.

344. *Wat is het budget dat in de begroting voor 2025 is toegewezen voor investeringen in infrastructuur en openbare ruimte?*

DOW heeft jarenlang geen investeringspot. Het budget voor voornamelijk onderhoudskosten aan infrastructuur en openbare ruimtes bedraagt rond de Afl. 20 miljoen, in investeringen en begroting DOW.

345. *Hoe wordt het onderhoud van scholen en overheidsgebouwen momenteel aangepakt, en zijn er specifieke plannen voor verbeteringen?*

Het onderhoud van de publieke scholen valt onder de DOW. Deze scholen zitten op een planning waarbij groot onderhoud (schilderen, ramen, elektrische installatie, wc) wordt gedaan om de 5 jaar. De scholen van de stichtingen moeten een aanvraag doen bij de DOW en deze zal een opname doen en offerte opmaken. Bij goedkeuring door de stichting zal het werk worden ingepland. Voor wat betreft de overheidsgebouwen, deze vallen onder de DIP. Echter zijn er gesprekken opgestart tussen DIP, DOW en het ministerie met het doel om het onderhoud van

de overheidsgebouwen onder te brengen bij de DOW. Dit moet nog worden afgerond.

346. *Wat zijn de gevolgen van het gebrek aan investeringen in scholen voor de kwaliteit van het onderwijs op Aruba?*

De steller of stellers van deze vraag gaat of gaan kennelijk uit van een verkeerde veronderstelling. Dat er een gebrek aan investeringen is, kan niet worden gesteld. Integendeel, het normbedrag is aangepast en structureel verhoogd met Afl. 6,4 miljoen per jaar. Er is Afl. 1,7 miljoen geïnvesteerd in het project voor de registratie van kengetallen. Er is ongeveer Afl. 2 miljoen geïnvesteerd in het taalbeleid. Er wordt geïnvesteerd in de uitvoering van aanbeveling 3 van het doorlichtingsrapport van het Arubaans onderwijsbestel aangaande de zorgstructuur en infrastructuur.

Er is Afl. 6,7 miljoen voor een nieuwe Mon Plasir school geïnvesteerd. Er wordt Afl. 2,6 miljoen geïnvesteerd om de Mon Plasir Havo af te ronden. Er is geïnvesteerd in het opstellen van een accountantsprotocol en een accountantsverklaring voor alle scholen, zodat er een uniforme wijze van verantwoording van gelden uit de openbare kas wordt bewerkstelligd. Als gevolg van het voorgaande kan niet worden gezegd dat er sprake is van bezuinigingen in het onderwijs. Er is veel tijd, moeite en fondsen besteed aan de optimalisering van de kwaliteit van het onderwijs in Aruba. Staande de openbare vergadering zal dit desgewenst nader worden toegelicht.

347. *Welke maatregelen worden genomen om de verpaupering van wijken en gemeenschappen tegen te gaan?*

De diensten binnen het ministerie van infrastructuur zetten zich dagelijks in om verpaupering te voorkomen. In sommige gevallen geschiedt dit samen met de private sector.

348. *Zijn er specifieke projecten of programma's gericht op het herstel en behoud van historische monumenten op Aruba?*

Voor het begrotingsjaar 2025 heeft het Monumentenbureau de volgende projecten als wenselijk opgevoerd, zijnde onderhoud van Kapel Bethania (Noord 2). In 2024 heeft het Monumentenbureau goedkeuring gekregen van de investering voor "Onderhoud Zoutmanstraat 1". Programma's voor het herstel zijn waarbij het

Monumentenbureau eigenaren technisch ondersteunt middels begeleiding en het maken van de tekeningen en bestekken voor de uitvoering, mits de minister van Cultuur dit goedkeurt. Andere programma's voor het behoud zijn het verstrekken van informatie door het Monumentenbureau door middel van voorlichting van lessen aan de scholen en diensten.

349. *De AVP-fractie constateert een zorgelijke fysieke verpaupering op Aruba als gevolg van een gebrek aan investeringen in nieuwbouw en onderhoud van openbare ruimte, infrastructuur, scholen, overheidsgebouwen, wijken en monumenten?*

Dit is een constatering dat op veronderstellingen is gebaseerd.

350. *Hoe evalueert de Regering de impact van de verpaupering op het welzijn en de levenskwaliteit van de bevolking?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 347.

351. *Welke strategieën worden overwogen om particuliere investeringen en de vorming van publieke fondsen te bewerkstelligen voor de revitalisatie van verwaarloosde gebieden?*

352. *Hoe wordt de veiligheid van de openbare ruimte en infrastructuur gehandhaafd ondanks de verpaupering?*

Met de middelen die de DOW beschikt wordt regelmatig opname gedaan naar de onderhoudstoestand van de openbare ruimte en infrastructuur. Op basis hiervan wordt prioriteiten gesteld voor onderhoud c.q. reparatie om de veiligheid te waarborgen. Tevens is einde 2024 een bedrag van Afl. 18 miljoen gealloceerd voor het onderhoud van wegen.

353. *Wat is het plan om de verpaupering van openbare parken en recreatiegebieden aan te pakken?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 352.

354. *Zijn er initiatieven om de verpaupering van kustgebieden en stranden tegen te gaan, gezien hun belang voor het toerisme?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 352.

355. *Welke maatregelen worden genomen om de verpaupering van wegen en aanleg van nieuwe wegen aan te pakken?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 352.

356. *Welke stappen worden genomen om ervoor te zorgen dat openbare voorzieningen toegankelijk en functioneel blijven?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 352.

357. *Zijn er plannen voor het herstel en behoud van natuurlijke hulpbronnen en milieu op Aruba?*

Dienaangaande kan worden opgemerkt dat onlangs heeft de ministerraad het nationaal biodiversiteit strategisch actieplan (NBSAP) aangenomen. In deze nota worden de doelen en acties beschreven voor het behoud en herstel van de Arubaanse natuur voor de periode 2024-2030 met een vooruitblik naar 2050.

358. *Wat is het plan om de verpaupering van sportfaciliteiten aan te pakken en de sportgemeenschap te ondersteunen?*

Het aanpakken van de verpaupering van sportfaciliteiten en het ondersteunen van de sportgemeenschap op Aruba kan verschillende strategieën omvatten:

1. Renovatie en Onderhoud

Inventarisatie van Faciliteiten: Identificeer welke sportfaciliteiten het meest verouderd zijn en prioriteit hebben voor renovatie.

Onderhoudsprogramma: Ontwikkel een duurzaam onderhoudsprogramma om ervoor te zorgen dat faciliteiten in goede staat blijven.

2. Financiering en Samenwerking

Overheidsinvesteringen: Zoek naar overheidsfondsen of subsidies om investeringen in sportfaciliteiten mogelijk te maken.

Publiek-private samenwerking: Werk samen met lokale bedrijven om sponsoring en financiering te krijgen voor sportprojecten.

3. Community Betrokkenheid

Inspraak van de Gemeenschap: Betrek de lokale sportgemeenschap bij de plannen en vraag om feedback over hun behoeften en wensen.

Vrijwilligersprogramma's: Stimuleer vrijwilligerswerk onder lokale inwoners om betrokkenheid en eigenaarschap te creëren.

4. Programma's en Activiteiten

Sportevenementen: Organiseer regelmatig sportevenementen om de gemeenschap te activeren en bewustzijn te creëren over het belang van sport.

Training en Workshops: Bied trainingen aan voor coaches en vrijwilligers om de kwaliteit van sportprogramma's te verbeteren.

5. Toegankelijkheid en Inclusie

Verbeterde Toegankelijkheid: Zorg ervoor dat sportfaciliteiten toegankelijk zijn voor mensen met een beperking en dat er inclusieve programma's worden aangeboden.

Jeugdprogramma's: Richt je op jeugdprogramma's om kinderen en jongeren actief te betrekken bij sport.

6. Langetermijnstrategie

Visie voor de Toekomst: Ontwikkel een langetermijnplanning voor de sportinfrastructuur op Aruba, inclusief investeringen in nieuwe faciliteiten en modernisering van bestaande structuren.

Door deze strategieën te combineren, kan Aruba de verpaupering van sportfaciliteiten effectief aanpakken en de sportgemeenschap ondersteunen, wat uiteindelijk bijdraagt aan een gezondere en meer actieve samenleving.

359. *Hoe wordt het gebrek aan investeringen in het openbaar vervoer en mobiliteit geadresseerd?*

De structuur bij de Arubus N.V. moet volledig worden herzien. De grote belastingschulden uit het verleden en de vorderingen op de twee dochtermaatschappijen (Arutram N.V. en Aruparking N.V.) met ieder een negatief eigen vermogen, maken het helaas onmogelijk om deze bedrijven operationeel te houden. Echter, alle drie de vennootschappen zouden in principe levensvatbaar zijn, maar dat vereist een volledige herziening van de structuur en ook de bereidheid van de regering om de nodige investeringen te doen. De plannen hiervoor worden momenteel afgerond en een voorstel kan binnenkort worden verwacht.

360. *Wat zijn de gevolgen van de verpaupering van het cultureel erfgoed voor de identiteit en het toerisme van Aruba?*

Deze mening wordt niet gedeeld door de regering.

361. *Zijn er partnerschappen of samenwerkingsverbanden met internationale organisaties of andere landen om de verpaupering aan te pakken?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 360.

362. *Hoe wordt de lokale gemeenschap betrokken bij de inspanningen om de verpaupering tegen te gaan?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 360.

363. *Welke 'benchmarks' of doelstellingen zijn vastgesteld om de fysieke verpaupering op Aruba aan te pakken?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 360.

364. *Wat is het tijdsbestek voor de uitvoering van maatregelen om de verpaupering te verminderen?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 360.

365. *Hoe zal de Regering verantwoording afleggen aan de bevolking over de voortgang en resultaten van inspanningen om de fysieke verpaupering op Aruba aan te pakken?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 360.

Financiën en Cultuur

366. *Hoeveel inkomen heeft de Regering van Aruba tot nu toe gegenereerd met de invoering van BBO aan de grens?*

In de onderstaande tabel zijn de bruto-inkomsten uit de BBO/BAVP en BAZV aan de grens weergegeven voor de periode van januari tot en met september 2024,

evenals voor de periode van augustus tot en met december 2023. Deze zijn on-
derverdeeld naar de 4% BBO/BAVP en de 3% BAZV.

Departamento di Aduana															
2024 (*1.000)															
Middelsoorten	Begroting	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	oktober	november	december	2024	% van begroting behaald
Ontvangsten van derden															
BBO/BAVP (vanaf 1 augustus 2023)	100,000	7,778	8,174	7,866	9,220	8,285	8,341	8,808	8,914	8,778				76,163	76%
BAZV (vanaf 1 augustus 2023)	73,000	5,834	6,131	5,900	6,915	6,214	6,256	6,607	6,686	6,584				57,126	78%
	173,000	13,613	14,304	13,766	16,135	14,498	14,597	15,415	15,599	15,361				133,289	77%
Restitute BBO/BAVP (vanaf 1 augustus 2023)					(0)	(17)	(16)	(5)	(38)						
Restitute BAZV (vanaf 1 augustus 2023)					(1)	(12)	(12)	(4)	(28)						
					(1)	(29)	(28)	(9)	(66)	-	-	-	-	(133)	
		13,613	14,304	13,766	16,135	14,469	14,569	15,406	15,533	15,361	-	-	-	133,156	
2023 (*1.000)															
Middelsoorten	Begroting	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	oktober	november	december	2023	% van begroting behaald
Ontvangsten van derden															
BBO/BAVP (vanaf 1 augustus 2023)	32,000								6,303	7,678	8,667	9,225	8,289	40,161	126%
BAZV (vanaf 1 augustus 2023)	29,200								4,728	5,759	6,500	6,919	6,217	30,123	103%
	61,200	-	-	-	-	-	-	-	11,031	13,436	15,167	16,144	14,506	70,284	115%
Restitute BBO/BAVP (vanaf 1 augustus 2023)									(10)						
Restitute BAZV (vanaf 1 augustus 2023)									(8)						
									(18)					(18)	
									11,013	13,436	15,167	16,144	14,506	70,266	

Bron: Asycuda

Uit de analyses van DIMP blijkt dat de invoering van de BBO/BAVP en BAZV-heffing aan de grens, jaarlijks een extra opbrengst van Afl. 34 miljoen genereert.

367. *De minister van Financiën ziet toe op een beheersbaar personeelsbeleid. Hoe is het te verklaren dat de personeelslasten voor het komend begrotingsjaar weer zal toenemen?*

368. *Welke bezuinigingsmaatregelen zijn geïmplementeerd op luxe en overbodig goederen en diensten van Ministers?*

De regels van budgetdiscipline zijn op zijn plaats. Met andere woorden tegenvallers binnen een ministerie dienen door hen gecompenseerd te worden, indien de oorzaak ligt in de keuze van beleid. Als het een algemeen belang is, dan dient een algemene compensatieronde plaats te vinden. Compensatie houdt in budgetruimte vrijmaken door geen doorgang plaats te laten vinden van beleidsvoor-nemens.

369. *Is in het kader hiervan een algemeen gedragslijn ontwikkeld?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 368.

370. *De post goederen en diensten is gestegen ten opzichte van het vorige begrotingsjaar. Kan de minister een rechtvaardiging hiervoor aandragen?*

De uitgavenpost voor goederen en diensten van DIMP bedroeg Afl. 17.261.500 in 2024, terwijl het budget voor 2025 is vastgesteld op Afl. 17.221.100. Dit betekent een marginale daling van Afl. 40.400, in plaats van een stijging in de post voor goederen en diensten.

371. *Welke maatregelen zullen tijdens de Regering worden getroffen om het koopkrachtverlies te compenseren?*

In de afgelopen decennia is wereldwijd een duidelijke trend zichtbaar waarbij landen de nadruk verleggen van directe belastingen, zoals de inkomstenbelasting en winstbelasting, naar indirecte belastingen, zoals de BTW en accijnzen. Deze verschuiving wordt vaak ingegeven door de wens om belastingstelsels eenvoudiger, efficiënter en minder verstorend voor economische groei te maken en zijn gemakkelijker te innen.

Aruba heeft ook deze trend gevolgd van een verschuiving van directe naar indirecte belastingen. Dit beleid is onder andere vastgelegd in het regeerakkoord 2021-2025, waarin belastinghervormingen worden voorgesteld met een nadruk op deze verschuiving.

Met ingang van 1 januari 2019 is de tariefstructuur van de inkomsten- en loonbelasting (IB/LB) ingrijpend herzien als onderdeel van de hervorming van de belastingwetgeving (reforma fiscal). Deze wijziging resulteerde in een model van veertien naar vier tariefschijven, waarbij het belastingvrije bedrag werd verhoogd naar Afl. 27.751 voor het kalenderjaar 2019. Op 1 januari 2021 zijn de tarieven van de eerste twee schijven verlaagd naar respectievelijk 12% en 23%. Twee jaar later, per 1 januari 2023, zijn deze opnieuw met twee procentpunten verlaagd naar 10% en 21%, terwijl de belastingvrije voet werd verhoogd van Afl. 28.861 naar Afl. 30.000.

Vervolgens is in augustus 2024 een plan opgesteld voor een verdere verlaging van de belastingdruk van de IB/LB, in lijn met de internationale trend, om de nadruk verder te verleggen van directe naar indirecte belastingen om niet alleen de

economie te stimuleren, maar om tevens de effecten van inflatie en/of koopkracht-verlies in de afgelopen twee jaar te kunnen compenseren.

Met ingang van 1 januari 2025 is de eerste schijf van de IB/LB tabel verlaagd naar 0% en was voorheen 10%. De belastingvrije voet is daarbij ongewijzigd gebleven. Deze aanpassing is gebaseerd op een grondige analyse van de meest kwetsbare huishoudens, met gebruik van de meest recente inkomstenbelastinggegevens uit 2022.

372. *De Algemene Rekenkamer maakt zich zorgen om het feit dat er sinds 2019 geen jaarrekening is vastgesteld en goedgekeurd. In het kader van transparantie en verantwoording afleggen is het vaststellen van jaarrekeningen onmisbaar. Welke concreet maatregel zal worden getroffen om deze problematiek het hoofd te bieden?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 107.

373. *In hoeverre heeft de Minister van Financiën belangengroepen benaderd, om hen te attenderen op hun bezwaren met betrekking tot de uitvoering van de BBO aan de grens?*

De uitvoerende diensten, zoals het Departamento di Impuesto (DIMP) en de Douane (DAD), onderhouden, op basis van hun jaarplan, voortdurend contact met diverse belangengroepen, waaronder de ATIA, CUA en de Kamer van Koophandel en Nijverheid, om onder andere de implementatie van de BBO/BAVP en BAZV-heffing aan de grens en andere digitaliseringstrajecten te evalueren. Op basis van de ontvangen feedback bij de invoering van de BBO/BAVP en BAZV-heffing bij de grens heeft het Departamento di Impuesto vorig jaar een helpdesk opgezet, waar ondernemers direct ondersteuning konden krijgen van BBO-experts van de belastingdienst bij de invoering van dit nieuw systeem. Dit werd door ondernemers als zeer waardevol ervaren.

Daarnaast heeft het DIMP aanvullende ondersteuning geboden via desk audits en boekenonderzoeken, om ervoor te zorgen dat ondernemers goed worden begeleid bij het toepassen van de aftrek van voorbelasting op handelsgoederen. De Douane verstrekt de benodigde gegevens digitaal aan de belastingdienst, waardoor ondernemers hun voorbelasting direct kunnen claimen in hun maandelijkse

digitale aangifte BBO. De daaruit voortvloeiende restituties worden binnen de afgesproken termijn van 4 tot 6 weken uitbetaald, wat heeft bijgedragen aan verbetering van het vertrouwen van de ondernemers in dit relatief nieuwe systeem.

374. *Kan de Minister van Financiën cijfermatig inzicht geven, in de financiële middelen die zijn geplaatst voor de verdere verbetering van de dienstverlening van de SIAD?*

De Arubaanse belastingdienst heeft net als andere belastingdiensten een breed scala aan meetbare strategische doelen zoals:

1. Optimalisatie van de (belasting) opbrengsten;
2. Optimalisatie van de nalevingsgraad en/of compliance;
3. Verbeterde dienstverlening;
4. Het garanderen van vertrouwen van het publiek in de integriteit en eerlijkheid van de organisatie;
5. Het waarborgen van de rechtszekerheid;
6. Zorgen voor billijkheid en kwaliteit bij de heffing en inning van belastingen;
7. Verbeterde productiviteit;
8. Het bevorderen van Private en Publieke samenwerking;
9. Optimale fraudepreventie;
10. Efficiënt, effectief en correct gebruik van diverse middelen;
11. Gebruik van adequate en moderne technologie;
12. Werving en selectie van gemotiveerd, competent en goed opgeleid personeel.

Het project zoals opgenomen in ontwerp-begroting 2025 richt zich op de verdere optimalisering en modernisering van de belastingdienst en op het verbeteren van compliance door middel van digitale versterking van de invorderingscapaciteit. De aanleiding van dit project heeft te maken met het feit dat verschillende beperkingen door de jaren heen aanzienlijk hebben bijgedragen aan de voortdurende en overweldigende achterstanden in de aanpak van de openstaande belastingaanslagen en verwerking van betalingsregelingen. Het onvermogen van de belastingdienst om dit probleem op te lossen, heeft onder andere te maken met de beperkte capaciteit en budgettaire ruimte om de functionaliteiten die aanwezig zijn in de technologie en operationele systemen te moderniseren en implementeren.

Ondanks het feit dat er een aanzienlijke vooruitgang in de afgelopen jaren, middels inzet van de huidige capaciteit, is geboekt, zijn de volumes gewoon te groot om ze op korte termijn in te halen. Dit project streeft naar de ontwikkeling van een self-service klantenportaal om onder andere deze uitdagingen aan te pakken. De verwachte resultaten omvatten onder meer de implementatie van digitale diensten, het verbeteren van de efficiëntie van diverse invorderingsprocessen en het verhogen van de klanttevredenheid.

De projectuitvoering omvat de organisatie van diverse activiteiten binnen het softwaresysteem van het Departamento di Impuesto, kostenramingen en een tijdsplanning, met een duidelijk begin- en eindpunt. De benodigde middelen omvatten implementatiekosten voor de ontwikkeling van het klantenportaal BO impuesto (BOi) en bijbehorende personeelstraining.

De verwachte resultaten van dit project hebben met name betrekking op:

1. De implementatie van een self-service klantenportaal, waardoor belastingbetalers online toegang hebben tot diverse diensten zoals inzage in hun basis administratiegegevens, rekeningoverzicht en (digitale) correspondentie.
2. De verbetering van de efficiëntie van het invorderingsproces door digitalisering en automatisering van een groot gedeelte van het inningsproces.
3. De verhoging van de nalevingsgraad en/of compliance doordat belastingbetalers gemakkelijker betalingsregelingen kunnen treffen en digitaal inzicht hebben in openstaande belastingaanslagen.
4. De vermindering van achterstanden in de verwerking van betalingsregelingen en openstaande belastingaanslagen.
5. De verhoging van de klanttevredenheid door een verbeterde dienstverlening en gebruiksvriendelijkheid van het klantenportaal.
6. De optimalisatie van (belasting)opbrengsten door een efficiëntere inning van belastingen.
7. De modernisering van de belastingdienst, waardoor deze beter is toegerust om te voldoen aan de hedendaagse technologische en operationele eisen.
8. De versterking van het vertrouwen van het publiek in de integriteit en eerlijkheid van de belastingdienst door een transparante dienstverlening.
9. De verbetering van de productiviteit van de belastingdienst door de inzet van moderne technologieën en digitale oplossingen.

375. *Is de Minister van Financiën voornemens, om een evaluatie moment te houden met betrekking tot de knelpunten die worden ervaren bij het uitvoeren van het BBO aan de grens?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 373.

376. *Uit de memorie van toelichting blijkt dat wijziging van belastingwetgeving, doorslaggevend zal zijn voor het behalen van de normen vervat in de protocol inkadering richting solide en duurzaam overheidsfinanciën.*

De recente wijzigingen in de belastingwetgeving hebben een significante impact gehad op het herstel van de balans in de openbare financiën van het Land. Deze hervormingen waren essentieel om de vastgestelde norm van een 1% surplus van het BBP te behalen voor de boekjaren 2023 en verder. Bovendien hebben extra aflossingen geleid tot een aanzienlijke daling van de totale overheidsschuld ten opzichte van het BBP. Uit de memorie van toelichting blijkt dat de wijzigingen in de belastingwetgeving doorslaggevend zullen zijn voor het blijven voldoen aan de normen die zijn vastgelegd in het protocol voor een solide en duurzame overheidsfinanciën. Deze hervormingen creëren de nodige ruimte om de overheidsfinanciën structureel te versterken en tegelijkertijd een stabiele economische basis te kunnen waarborgen.

377. *Welke wijziging van ons belastingwetgeving zitten nog in de pijplijn?*

Er zal worden onderzocht of verdere aanpassingen in de huidige belastingwetgeving noodzakelijk zijn, vooral in het kader van de ingrijpende hervormingen die per 1 januari 2023 zijn ingevoerd. Hierbij zal niet alleen aandacht worden besteed aan de rechtvaardigheid en effectiviteit van de hervormingen, maar ook aan de bredere macro-economische gevolgen voor de Arubaanse economie. Daarnaast zal de uitvoerbaarheid van eventuele wijzigingen voor de private- en publieke sector zorgvuldig afgewogen moeten worden om zowel de belastingbetaler, de uitvoerende instanties en de private sector daarbij ondersteund kunnen worden.

Daarnaast zijn ook de volgende wetsvoorstellen van belang:

De Algemene Landsverordening Douane en Accijnzen (ALDA) Lands-verordening tot algehele herziening van de douanewetgeving (Algemene Landsverordening Douane en Accijnzen). Deze ontwerp-Landsverordening betreft een algehele herziening van de douanewetgeving en regelt het toekomstige stelsel voor

de heffing, inning en invordering van invoerrechten en accijnzen in Aruba. Het voorstel voorziet in regelgeving op het terrein van de invoerrechten en de accijnzen alsmede het formele douanerecht. Daarbij dient ook nog een pakket aan onderliggende regelgeving te worden opgesteld.

Een ontwerp-Landsverordening tot wijziging van de Landsverordening internationale bijstandsverlening belastingen en ontwerp-Landsbesluit houdende algemene maatregelen, tot wijziging van het Landsbesluit uitvoering Common Reporting Standard (AB 2017 no. 76) (beide in het kader van OESO verplichtingen).

Ontwerp-Landsbesluit renseigneringsverplichting dat verband houdt met de Landsverordening van 20 december 2022 (AB 2022 no. 163) tot wijziging van de Algemene landsverordening belastingen (AB 2004 no. 10) (invoering renseigneringsverplichting).

378. *Kan de Minister van Financiën aangeven of zij bereid is een begunstigd beleid op te stellen voor pensioengerechtigden (met een marginaal pensioen) die hun belastingaanslagen niet kunnen betalen?*

Het Departamento di Impuesto heeft op zijn website al geruime tijd beleid gepubliceerd met betrekking tot flexibele betalingsregelingen voor ondernemers, natuurlijke personen en gepensioneerden. Hieruit blijkt dat bedrijven, particulieren en gepensioneerden (niet-ondernemers) vanaf 2020 en 2021 (lees: COVID- en post-COVID-jaren) eenvoudiger toegang hebben tot nieuwe flexibele betalingsregelingen. Deze regelingen gelden voor reeds opgelegde aanslagen, invorderingsrente, aanmaankosten, betekeningskosten en eventuele verzuim- en vergrijpboeten. Dit betreft zowel belastingmiddelen als niet-belastingmiddelen, zoals premies voor volksverzekeringen en erfpacht.

De betalingsregelingen zijn als volgt gespecificeerd:

- Bedrijven kunnen kiezen voor een betalingsregeling van 3, 6 of 12 maanden, met een minimaal aflossingsbedrag van Afl. 500 per maand.
- Particulieren kunnen kiezen voor 6, 12 of 18 maanden, met een minimaal aflossingsbedrag van Afl. 100 per maand.
- Gepensioneerden die geen onderneming hebben kunnen kiezen voor 12, 18 of 24 maanden, met een minimaal aflossingsbedrag van Afl. 75 per maand.

Deze regelingen bieden verlichting aan verschillende groepen door hen de mogelijkheid te geven om hun fiscale verplichtingen op een flexibele en beheersbare

manier te voldoen. Verwezen wordt naar de website Departamento di Impuesto met link: Fiscaal Noodplan 2020 - deel 2 |

379. *In hoeverre is bij het vaststellen van de beleidslijnen voor het komend jaar rekening gehouden met de bestaanszekerheid van de Arubaanse maatschappij?*

Bij elk te nemen actie/besluit wordt de bestaanszekerheid van de Arubaanse maatschappij overwogen.

380. *Welke investeringen zullen worden gedaan, om de compliance met belastingwetgeving te verbeteren?*

De Arubaanse belastingdienst heeft net als andere belastingdiensten een breed scala aan meetbare strategische doelen zoals:

1. Optimalisatie van de (belasting) opbrengsten;
2. Optimalisatie van de nalevingsgraad en/of compliance;
3. Verbeterde dienstverlening;
4. Het garanderen van vertrouwen van het publiek in de integriteit en eerlijkheid van de organisatie;
5. Het waarborgen van de rechtszekerheid;
6. Zorgen voor billijkheid en kwaliteit bij de heffing en inning van belastingen;
7. Verbeterde productiviteit;
8. Het bevorderen van Private en Publieke samenwerking;
9. Optimale fraudepreventie;
10. Efficiënt, effectief en correct gebruik van diverse middelen;
11. Gebruik van adequate en moderne technologie;
12. Werving en selectie van gemotiveerd, competent en goed opgeleid personeel.

Het investeringsproject zoals opgenomen in OB 2025 richt zich op de verdere optimalisering en modernisering van de belastingdienst en op het verbeteren van compliance door middel van digitale versterking van de invorderingscapaciteit.

De aanleiding van dit project heeft te maken met het feit dat verschillende beperkingen door de jaren heen aanzienlijk hebben bijgedragen aan de voortdurende en overweldigende achterstanden in de aanpak van de openstaande belastingaanslagen en verwerking van betalingsregelingen. Het onvermogen van de belastingdienst om dit probleem op te lossen, heeft onder andere te maken met de

bepaalde capaciteit en budgettaire ruimte om de functionaliteiten die aanwezig zijn in de technologie en operationele systemen te moderniseren en implementeren.

Ondanks het feit dat er een aanzienlijke vooruitgang in de afgelopen jaren, middels inzet van de huidige capaciteit, is geboekt, zijn de volumes gewoon te groot om ze op korte termijn in te halen. Dit project streeft naar de ontwikkeling van een self-service klantenportaal om onder andere deze uitdagingen aan te pakken. De verwachte resultaten omvatten onder meer de implementatie van digitale diensten, het verbeteren van de efficiëntie van diverse invorderingsprocessen en het verhogen van de klanttevredenheid.

De projectuitvoering omvat de organisatie van diverse activiteiten binnen het software systeem van het Departamento di Impuesto, kostenramingen en een tijdsplanning, met een duidelijk begin- en eindpunt. De benodigde middelen omvatten implementatiekosten voor de ontwikkeling van het klantenportaal BO impuesto (BOI) en bijbehorende personeelstraining.

De verwachte resultaten van dit project hebben met name betrekking op:

1. De implementatie van een self-service klantenportaal, waardoor belastingbetalers online toegang hebben tot diverse diensten zoals inzage in hun basis administratiegegevens, rekeningoverzicht en (digitale) correspondentie.
2. De verbetering van de efficiëntie van het invorderingsproces door digitalisering en automatisering van een groot gedeelte van het inningsproces.
3. De verhoging van de nalevingsgraad en/of compliance doordat belastingbetalers gemakkelijker betalingsregelingen kunnen treffen en digitaal inzicht hebben in openstaande belastingaanslagen.
4. De vermindering van achterstanden in de verwerking van betalingsregelingen en openstaande belastingaanslagen.
5. De verhoging van de klanttevredenheid door een verbeterde dienstverlening en gebruiksvriendelijkheid van het klantenportaal.
6. De optimalisatie van (belasting)opbrengsten door een efficiëntere inning van belastingen.
7. De modernisering van de belastingdienst, waardoor deze beter is toegerust om te voldoen aan de hedendaagse technologische en operationele eisen.

8. De versterking van het vertrouwen van het publiek in de integriteit en eerlijkheid van de belastingdienst door een transparante dienstverlening.
9. De verbetering van de productiviteit van de belastingdienst door de inzet van moderne technologieën en digitale oplossingen.

381. *Is de Minister van Financiën bereid loonbelasting op overwerkuren af te schaffen?*

Het afschaffen van loonbelasting op overuren zou complexe gevolgen met zich meebrengen, vooral gezien het brede loonbegrip in de huidige fiscale wetgeving (zie artikel 6 van de Landsverordening Loonbelasting). Het loonbegrip omvat immers alle vormen van beloning, waaronder ook overuren, hetgeen betekent dat elke vorm van inkomen die voortvloeit uit arbeid in principe belastbaar is.

Als overuren vrijgesteld zouden worden van de loonbelasting, zou dit een uitzondering vormen binnen dit ruime loonbegrip. Het creëren van zo'n uitzondering kan leiden tot juridische en administratieve complicaties, omdat de belastingdienst dan onderscheid moet maken tussen reguliere beloning en overwerk, iets wat in strijd is met de uniforme toepassing van het loonbegrip.

Daarnaast moet rekening worden gehouden met mogelijke ongewenste neven-effecten, zoals verstoring van de arbeidsmarkt. Zo kunnen werkgevers de prikkel voelen om werknemers vaker overuren te laten draaien in plaats van extra personeel aan te nemen, wat de werkgelegenheid negatief kan beïnvloeden. Werknemers zelf zouden ook de voorkeur kunnen geven aan het draaien van overuren boven reguliere werktijden, omdat deze overuren fiscaal voordeliger zijn. Dit zou leiden tot een scheve arbeidsverdeling en mogelijk zelfs overbelasting van werknemers, hetgeen vanuit sociaal en economisch oogpunt onwenselijk is. Het doel van de belastingwetgeving is immers niet om onevenwichtigheden in arbeidspatronen te stimuleren, maar om een eerlijke en stabiele arbeidsmarkt te waarborgen.

382. *Het uitvoeren van het belastingplan heeft verschillende wijzigingen met zich meegebracht.*

De recente wijzigingen in de belastingwetgeving hebben een significante impact gehad op het herstel van de balans in de openbare financiën van het Land. Deze hervormingen waren essentieel om de vastgestelde norm van een 1% surplus van het BBP te behalen voor de boekjaren 2023 en verder. Bovendien hebben

extra aflossingen geleid tot een aanzienlijke daling van de totale overheidsschuld ten opzichte van het BBP. Uit de memorie van toelichting blijkt dat de wijzigingen in de belastingwetgeving doorslaggevend zullen zijn voor het blijven voldoen aan de normen die zijn vastgelegd in het protocol voor een solide en duurzame overheidsfinanciën. Deze hervormingen creëren de nodige ruimte om de overheidsfinanciën structureel te versterken en tegelijkertijd een stabiele economische basis te kunnen waarborgen.

383. *Het afschaffen van de ouderenaftrek was onderdeel van het belastinghervormingspakket. Welke gevolgen had dit voor de pensioengerechtigden die hierop een aanspraak hadden kunnen maken?*

De ouderenaftrek is het verschil tussen de jaarlijkse AOV-uitkering voor gehuwden en het belastingvrije bedrag. Aangezien het belastingvrije bedrag per 2021 is verhoogd, resulteert dit in een ouderenaftrek die op nihil wordt vastgesteld. Ter verduidelijking wordt hieronder een voorbeeldberekening gegeven.

Voorbeeldberekening:

Gehuwden AOV-uitkering 2021:	Afl. 24.837
Af: belastingvrije bedrag 2021:	-/- Afl. <u>28.861</u>
Vershil:	Afl. - 4.024 (negatief)

Omdat het verschil negatief is en dus geen positief bedrag oplevert, wordt de ouderenaftrek voor het jaar 2021 op nihil vastgesteld. Dit betekent dat er geen verdere aftrek kan worden toegepast, aangezien dit door de verhoging van het belastingvrije bedrag is opgevangen (Artikelen 8a lid 2 en lid 3 van de Landsverordening Inkomstenbelasting).

384. *De beperking van de investeringsaftrek en afschrijvingen was tevens onderdeel van de reeds doorgevoerd belastinghervorming. Welke gevolg had dit voor privé investeringen?*

Het percentage van de investeringsaftrek is met de Landsverordening Belastingplan 2023 (AB 2022 no. 161) per 1 januari 2023 verhoogd van 6% naar 10% en tevens uitgebreid voor buitenlandse investeringen.

De aftrekbepijking voor de afschrijving op onroerende goederen is van toepassing op ondernemingen binnen zowel de winstbelasting als de inkomstenbelasting. De fiscale afschrijving op onroerend goed blijft beperkt tot de zogenoemde

bodemwaarde. Deze bodemwaarde bedraagt 50% van de waarde die aan het gebouw is toegekend voor de heffing van grondbelasting en omvat zowel de waarde van de grond als de opstal. Indien een grondbelastingwaarde ontbreekt, geldt de marktwaarde van het onroerend goed als uitgangspunt. Aangezien deze wijzigingen per 1 januari 2023 zijn ingevoerd en pas in de aangiften inkomstenbelasting en winstbelasting 2023 zullen worden verwerkt, is het te vroeg om de effecten ervan te meten. De uiterste indieningsdata voor de aangiften over 2023 zijn 9 december 2024 voor de inkomstenbelasting en 2 december 2024 voor de winstbelasting.

385. *Kan de Minister aangegeven hoe vanuit haar ministerie ondersteuning wordt geboden aan het bevorderen van ons culturele erfgoed?*

Het ministerie van Financiën en Cultuur biedt op verschillende manieren ondersteuning aan het bevorderen van het cultureel erfgoed van Aruba. Dit gebeurt onder andere door het Cultuurfonds dat specifiek is opgezet om cultureel erfgoed te documenteren, te behouden en waar mogelijk te digitaliseren. Door middel van dit fonds worden financiële middelen vrijgemaakt voor projecten die gericht zijn op het duurzaam behoud en de toegankelijkheid van het cultureel erfgoed, met als doel het versterken van de culturele identiteit van Aruba.

Daarnaast is de samenwerking met Nederland, binnen het kader van het vierlandenoverleg, een belangrijk instrument voor de bevordering van cultuur. Er worden gezamenlijke bewustwordingscampagnes ontwikkeld om wederzijds respect en begrip binnen het Koninkrijk te bevorderen. Door middel van deze initiatieven wordt gewerkt aan een inclusieve samenleving waarin culturele diversiteit wordt erkend en gevierd.

Bovendien draagt het ministerie bij aan het bevorderen van culturele participatie en diversiteit door middel van het GO/NGO-subsidiebeleid. Dit beleid is gericht op het financieel ondersteunen van initiatieven die bijdragen aan het viere van culturele diversiteit en het bevorderen van cultureel ondernemerschap. Op deze manier wordt bijgedragen aan zowel de sociaaleconomische ontwikkeling van Aruba als het behoud van het culturele erfgoed voor toekomstige generaties.

386. *Kan de Minister van Financiën haar zienswijze met betrekking tot de Raft uit een zetten?*

De leden van de fractie verzoeken naar de zienswijze omtrent het Ontwerp-Rijks-wet Aruba Financieel Toezicht (RAft). Hierbij wordt aangegeven dat ingevolge de door de Staten aangegeven bezwaren en veranderde omstandigheden sinds de opstelling van het ontwerp met de Nederlandse regering is afgesproken middels een bestuurlijk akkoord, dat Aruba blijft werken aan de uitvoering van de hervormingen in het kader van het landspakket en conceptvoorstel voor de RAft ingetrokken zal worden.

387. *Kan de minister aangeven in hoeverre bij het vaststellen van de ontwerp- begroting 2025, rekening is gehouden met de inhoud van de Raft?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 386. Voorts zij hierbij ten overvloede opgemerkt dat de inhoud van de RAft dus irrelevant is en hiervan is bij het opstellen van dit ontwerp dan ook geen rekening gehouden.

388. *Kan de minister een overzicht verstrekken van het bedrag dat is teruggevorderd van bedrijven die salarissubsidie hebben ontvangen?*

389. *Om hoeveel bedrijven gaat het?*

390. *Kan de minister een overzicht verstrekken van de aantal bezwaren dat is ingediend tegen de terugvordering van salarissubsidie?*

391. *Kan de minister aangeven hoe wordt bewerkstelligd dat het proces van terugvordering proportioneel en zorgvuldig geschiedt?*

De terugvordering van de teveel uitgekeerde loonsubsidie geschiedt met inachtneming van de regels die van toepassing zijn op de invordering van de directe belastingen als bedoeld in de Landsverordening invordering directe belastingen (AB 1991 no GT 4). Op deze wijze wordt zorggedragen dat het proces van terugvordering loonsubsidie proportioneel en zorgvuldig verloopt.

392. *In welke gevallen zal de SVB en de Regering van Aruba afzien van terugvordering van het bedrag dat is ontvangen als salarissubsidie?*

In het geval dat een bezwaarschrift gegrond wordt verklaard door de SVb en een correctie gedaan dient te worden op de vaststelling van de loonsubsidie. Ook in geval een beroepszaak door het gerecht wordt toegewezen zal de SVb en de regering van Aruba afzien van het terugvorderen van de uitgekeerde loonsubsidie.

393. *Hoe zal worden geborgd dat financieel kwetsbare bedrijven niet disproportioneel worden geschaad, in het proces van terugvordering van het bedrag dat is ontvangen aan salarissubsidie?*

In geval een bedrijf zich niet financieel in staat acht om de teveel uitgekeerde loonsubsidie terug te betalen, kan het bedrijf een betalingsregeling aanvragen bij de SVb. En indien het bedrijf zich niet in staat acht om aan de betalingsregeling te voldoen, kan het bedrijf een verzoek indienen om een betalingscapaciteit te laten bepalen door de SVb.

394. *Gobierno por informa Parlamento e rason cu cada dia mas departamento di gobierno no ta tuma placa cash?*

Contant betalen heeft grote nadelen voor alle betrokkene en daarom wordt het verrichten van elektronische betalingen gestimuleerd door de regering, de Centrale Bank van Aruba en de financiële sector. In een moderne samenleving behoort iedereen een bankrekening te hebben zodat de gevaren van het werken met contant geld (w.o. diefstal, verlies, overval, corruptie, e.d.) kan worden vermeden. Ook de ruimte voor zwart geld en duister vermogen wordt op deze manier aangepakt.

Het afschaffen van contante betalingen bij onder andere de belastingdienst draagt bij aan meer efficiëntie en verhoogt de veiligheid van zowel personeel als belastingplichtigen. Digitale betalingen verkleinen het risico op diefstal, fraude en verwerkingsfouten van contante bedragen. Daarnaast vergemakkelijkt het de controle en tracering van financiële stromen, wat belastingontduiking en witwaspraktijken helpt tegengaan. De overstap naar digitale betalingen leidt bovendien tot lagere administratieve kosten en snellere verwerkingstijden, wat de dienstverlening aan burgers en bedrijven verbetert. In een steeds verder digitaliserende samenleving sluit deze maatregel naadloos aan bij de behoefte aan moderne, veilige en efficiënte overheidsprocessen. Volledigheidshalve wordt opgemerkt dat voor gepensioneerden en uitkeringsgerechtigden een uitzondering

geldt: zij kunnen nog contant betalen bij het hoofdkantoor in Camacuri. Bij alle bijkantoren is betaling uitsluitend mogelijk via een debetkaart en worden online betalingen actief gestimuleerd.

395. *Por informa Parlamento cuanto caso di malversacion tawata tin cu placa na departamento di gobierno den e ultimo 6 añanan?*

De informatie die de Staten vraagt is niet direct voorhanden. Er bestaat immers geen centraal register voor het bijhouden van malversaties binnen de overheid met een procedure die moet voorzien in het melden voor registratie in zo'n register. In de afgelopen zes jaar is bijvoorbeeld bij DIMP slechts één geval van interne fraude gerapporteerd. Dit heeft geleid tot een aanscherping van de interne checks and balances. Belangrijke maatregelen hierbij zijn het afschaffen van contante betalingen en de overstap naar digitale betalingen, die bijdragen aan een veiliger en transparanter financieel beheer.

396. *Por informa Parlamento cuanto placa a wordo malversa y si Gobierno a recupera parti e placa aki?*

Verwezen wordt naar het antwoord op de voorgaande vraag.

397. *Gobierno por informa Parlamento si ta bay elimina uzo di florin cash na Aruba?*

Het einde aan contant geld is nog lang niet nabij. Het is ook geen project van de regering om het gebruik van cash op Aruba te verdrijven. Maar voor betalingen aan de regering is het wel zo dat er geen betaling van de bevolking wordt verwacht dat niet elektronisch kan worden uitgevoerd.

398. *Kan de minister de Staten informeren over de inkomsten van BAZV in 2022, 2023 en 2024?*

Verwezen wordt naar de onderstaande tabel:

	2022	2023	2024
Ontvangsten BAZV	221.811	235.670	148.164*

De bedragen luiden in Arubaanse florins x Afl. 1.000. De BAZV ontvangsten over het jaar 2024 zijn tot en met de maand augustus 2024*.

399. *Waarom wordt ondanks alle bezuinigingen en maatregelen middels o.a. BBO-verhoging en austerisatie van de positieve lijst toch niet bezuinigd door de overheid op hun eigen uitgaven?*
400. *De Regering heeft recentelijk de 7% BBO aan de grens geïntroduceerd met alle gevolgen van dien voor de koopkracht van de bevolking, de negatieve nadelen voor de (kleine) bedrijven, de horeca en de toeristische sector als ook gevolgen voor de inflatie, de concurrentiepositie van Aruba in vergelijking met andere Caribische eilanden en de investeringsruimte van bedrijven. Kan de Regering aangeven hoeveel de inkomsten zijn van BBO aan de grens?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 366.

Justitie en Sociale Zaken

401. *De beleidsprioriteiten van het ministerie van Justitie en Sociale Zaken liggen wederom met name op het gebied van Justitie. Het landspakket zal worden uitgevoerd dus is er weinig te zeggen door de minister zelf. Er zijn raden opgericht en wederom wordt er gesproken over een Directoraat Justitie. De vraag aan de Minister is om dit te verantwoorden aan de Staten.*

Het antwoord op deze vraag volgt staande de vergadering.

402. *Dezelfde punten zoals in de begroting 2025 worden aangegeven zoals veilige barrios en sociaal crisisplan. Er is een grote achterstand in het sociaal veld opgelopen in de afgelopen 7 jaren. Ondanks de geïnvesteerde 38 miljoen florin, zijn de wachtlijsten voor psychosociale hulpverlening niet verlaagd. De wachtlijsten voor kinderen met meer ernstige problematiek met name voor psychologische behandeling en psychiatrische behandeling zijn langer geworden. De landsverordening kinderopvang is niet naar behoren uitgevoerd. Een groot aantal gezinnen, die onder het bestaansminimum leven, kunnen hun kinderen niet naar een crèche sturen. Dit aangezien de tarieven zijn gestegen en de Regering geen subsidie-mogelijkheid heeft gecreëerd voor minderbedeelde families. Er wordt wederom de urgentie van een 'Famiy Justice Center' aangegeven, maar er wordt niet over-*

gegaan tot uitvoering. Veel plannen en beloftes maar weinig concrete actie gericht op de verschillende doelgroepen. Zal de 'Family Justice Center' net voor de verkiezingen worden gerealiseerd?

Het FJC programma draait al sinds 2023 met veel succes. Ter versterking van het programma heeft Land Aruba voor het eerst een Forensisch Arts ter beschikking. De volgende mijlpaal is het openen van het gebouw voor FJC in november 2024 samen met de Jeugd- en Zedenpolitie, Bureau Slachtofferhulp, Forensische Arts en Veiligheidshuis

403. *Voor wat verslavingszorg betreft is tot nu toe weinig veranderd, behalve dat een stichting is opgericht. Het is urgent om hierin verandering aan te brengen. De vraag aan de Minister is om een overzicht te geven van de resultaten van de Stichting Hunto. Hoeveel drugsverslaafden zijn reeds geholpen?*

De Stichting HUNTO die belast is met Basis Geestelijke Gezondheidszorg inclusief verslavingszorg, met meer dan 2.000 cliënten draagt bij aan het vroegtijdig behandelen van patiënten, wat AZV en Land Aruba miljoenen bespaart door te voorkomen dat deze cliënten doorstromen naar specialistische zorg, wat zou leiden tot langere wachtlijsten en hogere kosten.

Stichting Hunto heeft meer dan Afl. 2.700.000 geïnvesteerd in infrastructuur en materialen voor personeel in een gebouw in Dakota, waar een Kind- en Jeugdafdeling is gevestigd (ondersteund door het Sociaal Crisis Plan), waar meer dan 450 kinderen worden behandeld. Daarnaast worden meer dan 1.500 volwassenen behandeld voor geestelijke gezondheidsproblemen en wordt ambulante verslavingszorg vanuit deze locatie aangeboden.

De afgelopen twee jaar heeft Stichting Hunto meer dan Afl. 1.500.000 geïnvesteerd in Centro Colorado, dat recentelijk werd heropend als officieel rehabilitatiecentrum van Aruba, met plaats voor 40 mannelijke en 8 vrouwelijke cliënten. Er zijn nieuwe behandelkamers, sportfaciliteiten, extra personeel en uitbreiding van behandelingsmethoden zoals kooktherapie en trainingen voor personeel.

Verder is Stichting Hunto van plan om een aanvullend bedrag van Afl. 1.000.000 te investeren in een inloophuis voor het project van bemoeizorg, met ruimte voor 24 mannelijke en 8 vrouwelijke cliënten. Op deze locatie zal een multidisciplinair

team aanwezig zijn om verslaafden te ondersteunen en door te verwijzen naar Centro Colorado.

Voor meer informatie over de visie wordt verwezen naar het Corporate Plan 2022-2025, reeds ingediend bij de Staten, en voor gedetailleerde informatie en cijfers over de stichting naar het Activiteitenrapport 2023.

404. *De sociale problemen zijn erg groot. De Raad van Advies geeft in haar jaarverslag 2023 de situatie uitzichtloos is. Een groot aantal gezinnen gaan gebukt onder een forse schuldenlast, en zien zelfs hun inkomen opgaan aan het afbetalen van schulden. Hoe zal de Regering deze groep tegemoet komen en mogelijkheden bieden?*

DSZ biedt diverse mogelijkheden voor betrokkenen om uit hun financiële problemen te komen, bijvoorbeeld op basis van artikel 10 van de Landsverordening Maatschappelijk Zorg waarbij begeleiding wordt gegeven om hen te leren budgetteren. Daarnaast subsidieert het ministerie particuliere initiatieven, zoals Fundacion pa nos Comunidad.

405. *Hoe kan gezien de zeer hoge kosten van levensonderhoud, schulden, stress van families het socialezekerheidsstelsel worden gestimuleerd?*

Een persoon die niet in staat is in zijn eigen bestaan te voorzien kan in eerste instantie een beroep doen op de Sociale verzekeringen. De SVB is de uitvoerder van de sociale verzekeringswetten van volks- en werknemersverzekeringen. Wie niet in aanmerking komt voor een uitkering via een sociale verzekeringswet, kan een beroep doen op de sociale voorzieningen, ook wel het sociale vangnet genoemd. De sociale voorzieningen worden betaald uit belastinggelden. De DSZ is de uitvoeringsinstantie voor het sociale vangnet in de vorm van bijstandsverlening. Bijstand is van tijdelijke aard en vormt een integraal onderdeel van de overheidsstrategie om de betreffende personen uit de persoonlijke- en gezinscrisis te helpen, een en ander uitgaande van het subsidiariteitsbeginsel, waarbij de overheid de laatst geroepen is om een persoon en diens gezin bij te staan. Cliënten worden gestimuleerd om weer aan het werk te gaan of om aan re-integratie te werken. Dit is niet vrijblijvend daar indien cliënten hieraan niet meewerken vanuit de DSZ actie ondernomen wordt.

In de afgelopen jaren is het aantal gezinsbijstandsuitkeringen sterk gedaald als gevolg van de stijgende werkgelegenheid en bevindt zich nu op het laagste niveau in 15 jaar. Thans ontvangen bijna 700 gezinnen een gezinsbijstand, dit is een daling van meer dan 1000 gezinnen.

De gehandicaptenuitkering wordt thans aan 1414 personen uitgekeerd. Vanaf 1 juli 2024 is de gehandicaptenuitkering toegenomen van Afl. 950,- naar Afl. 1080,-. Deze problematiek wordt momenteel onderzocht door CBS en de uitkomsten daarvan zullen leiden tot een holistische aanpak.

406. *Hoe kunnen net risicogroepen zoals alleenstaande moeders, gehandicapten, ouderen en andere minderbedeelden toch worden gestimuleerd om te participeren aan het economisch proces?*

Vornoemde groep werkzoekenden kunnen vaak zonder ondersteuning niet aan werk komen en behoeven speciaal voor hen uitgestippelde trajecten. Deze trajecten kunnen opleidingen bevatten en/of stages en werkervaringsplaatsen. Van mensen die geruime tijd in een uitkeringspositie zitten zou eventueel ook een tegenprestatie verwacht kunnen worden in de vorm van vrijwilligerswerk bij een stichting met behoud van uitkering. De re-integratie kandidaten zijn verplicht aan de aangeboden trajecten mee te werken, ook als deze minder goed aansluiten op hun wensen en/of het werk dat zij eerder hebben gedaan. Het is zeer aan te bevelen dat het Departamento pa Progreso Laboral (DPL) in samenwerking met de DSZ een aantal vormen van trajecten te gaan identificeren cq. ontwikkelen voor de bijstandtrekkers. Deze speciale groep werkzoekenden kunnen onderverdeeld worden in categorieën afhankelijk van hun afstand tot de arbeidsmarkt. De duur van een traject hangt vervolgens af van de afstand tot de arbeidsmarkt. Aan werkzoekenden die geen afstand hebben tot de arbeidsmarkt wordt werk aangeboden, uiteraard indien beschikbaar. Desnoods kan de bijstandsgerechtigde middels een proefplaatsing geplaatst worden conform de voorschriften van de Directie Arbeid. Alle andere werkzoekenden krijgen verplichte trajecten aangeboden. Daarnaast moet ook worden nagegaan met werkgevers of zij tegemoet kunnen komen aan voorzieningen zoals kinderopvang en transport om reactivering van deze cliënten te vergemakkelijken.

407. *De Regering heeft ondanks alle maatregelen en na austerisatie van de positieve lijst en de introductie van BBO aan de grens met ernstige consequenties voor de koopkracht en het welzijn van de bevolking, geen sociale vangnet geïntroduceerd*

om al deze families die in armoede leven tegemoet te komen. De bevolking kan deze situatie niet meer aan. Wanneer zal deze austerisatie worden ingetrokken?

Het antwoord op deze vraag volgt staande de vergadering.

408. *De hulp aan jongeren met psychosociale problematiek staat steeds onder druk. Er is weinig gedaan de wachtlijst voor hulp aan jongeren te verlagen. Hierdoor is de situatie van jongeren verergerd waardoor ze met ernstiger psychosociale problematiek kampen. Wanneer zal aandacht hieraan worden besteed?*

In 2022 zijn F.M.A.A. en SPD gefuseerd en is Stichting Hunto pa Mental Health Aruba opgericht. De eerste officiële stichting dat zowel verslavingszorg als psychiatrie behandeling aanbiedt. Een holistisch aanpak voor de problematiek van GGZ inclusief verslavingszorg. Dit is direct ook de oprichting van de Basiszorg voor de GGZ van Aruba.

In het jaar (2023) heeft Stichting Hunto een project gestart "Project Basis GGZ en verkorte wachtlijsten" waarbij de problematiek van de wachtlijsten van meer dan 18 maanden dat vast lag bij de specialistisch zorg opgepakt door Stichting Hunto. Dit project werd met succes afgerond per 31 december 2023.

In mei 2024 heeft Stichting Hunto, hun Multifunctioneel Centrum geopend met een apart team voor Kind en Jeugd. Verslavingstraject behandeling wordt hier ook aangeboden. Een centrum met 15 behandelkamers en een Multi Functioneel Team met een staff van meer dan 25 personen. Op deze locatie worden meer dan 350 kinderen en meer dan 1.000 volwassenen per jaar behandeld.

Om de wachtlijsten problematiek aan te pakken heeft Stichting Hunto in het afgelopen jaar meer dan 15 additionele FTE's in dienst genomen (Sociaal Maatschappelijke Werkers, Welzijnswerkers, Ervaringsdeskundigen, Counselors etc.)

Preventie is de beste behandeling voor GGZ en hierdoor is Stichting Hunto ook meer gaan investeren in vroegtijdig aanpak van kinderen door samenwerkingsprotocollen met scholen zoals EPB.

Er is flink wat gedaan om de wachtlijsten problematiek aan te pakken, maar juist omdat er meer bewustwording is over Mental Health, zoeken mensen meer hulp. Dus de vraag stijgt sneller dan het aanbod.

409. *Wat houden de sociale veiligheidsvraagstukken in en wat wordt hiermee gedaan?*

De Sociale Veiligheidsberaad (verder te noemen SVB) bevordert de samenwerking tussen verschillende diensten die onder het ministerie van Justitie en Sociale Zaken ressorteren. Er wordt getracht om op landelijk en bestuurlijk niveau tot afstemming te komen over verschillende sociaal maatschappelijke en justitieel thema's en bezorgdheden die ingebracht worden door de partners van het SVB. Er wordt ook gebruik gemaakt van de gelegenheid om de 'good practises' en successen in het werkveld met elkaar uit te wisselen.

410. *Voor wat betreft personen met beperkingen, is het de vraag of binnenkort het landsbesluit materiele zorg, zal worden gewijzigd, conform het voorstel van Eman en Wyatt-Ras, om ouders van jongeren met beperking jonger dan 16 jaar financieel bij te staan?*

Het actualiseren en moderniseren van het Landsbesluit bijstandsverlening maakt deel uit van het Landspakket E.1-E.4. Een plan van aanpak is al bestuurlijk vastgesteld en er zijn middelen beschikbaar gesteld. De regering wil de gehandicaptenuitkering apart regelen in een nieuw landsbesluit, waarbij het niet alleen als loondervingsregeling fungeert, maar ook rekening houdt met het potentieel van sommige gehandicapten. Dit moet nog verder worden uitgewerkt, waarbij belangrijke stakeholders moeten worden geconsulteerd. Ook moet nog nader worden onderzocht of de nieuwe uitkering zal dienen als compensatie voor het feit dat iemand niet of minder kan werken, of als compensatie voor extra zorgkosten. Deze vraagstukken zullen verder worden uitgewerkt.

411. *Samenwerking is van belang is voor professionele en structurele aanpak van de jeugdproblematiek. Welke processen zullen met elkaar worden afgestemd?*

Door middel van de Codice di Protezione werken verschillende professionals en instanties op het gebied van jeugdzorg samen. Het is van belang dat deze processen continu gemonitord blijven. Daarnaast is er een startnotitie voor een jeugdwet opgesteld om de samenwerking, het beleid en de processen op het gebied ter voorkoming kindermishandeling wettelijk vast te leggen.

412. *Welke instellingen werken nauw samen en welke niet?*

Er zijn veel instellingen die nauw samenwerken om de jeugdproblematiek aan te pakken, zoals bijvoorbeeld DMH, DVR en DSZ. Het is echter belangrijk om te erkennen dat de samenwerking tussen instellingen voortdurend evolueert. Hoewel er geen specifiek meetinstrument of evaluatiesysteem is om de samenwerking tussen alle instellingen structureel te beoordelen, blijven we ons inzetten om de onderlinge afstemming en samenwerking verder te versterken. Dit is een doorlopend proces dat tijd en aandacht vraagt.

Daarnaast kan worden opgemerkt dat erkende NGO's subsidie van het ministerie ontvangen voor werkzaamheden die met name buiten de inspanningen van de overheid vallen. Nieuwe initiatieven op dit gebied kunnen vanzelfsprekend ook in aanmerking komen voor subsidie.

413. *Wat zal worden ondernomen ter afstemming hiervan?*

Om de afstemming tussen de betrokken instellingen te verbeteren, wordt gewerkt aan het ontwikkelen van nieuwe communicatiekanalen en structurele samenwerkingsafspraken. Daarnaast wordt de mogelijkheid van een evaluatiemechanisme onderzocht in te voeren, dat de samenwerking effectief kan monitoren en verbeteren. Het doel is om een meer gecoördineerde aanpak te realiseren, waarbij alle instellingen elkaar beter aanvullen en ondersteunen in het belang van de jeugd.

414. *Wat zijn de afspraken met Nederland hierover?*

Met Nederland zijn afspraken gemaakt om de samenwerking tussen de ketenpartners in het jeugdbeschermingssysteem te blijven versterken. Deze richt zich op het verbeteren van de afstemming en coördinatie, zodat gezamenlijk een effectieve aanpak kan worden ontwikkeld. Ten slotte blijft Aruba in nauw contact met Nederland om best practices te delen en de jeugdbescherming te verbeteren.

415. *Is het advies voor wat betreft de omvorming van de politieschool naar een zogenaamde 'Academie voor Justitie en Veiligheid Aruba' reeds uitgevoerd en wat is de ervaring ermee.*

Deze vraag kan ontkennend worden beantwoord en is niet uitgevoerd. De Politie Opleidings & Ontwikkelingsschool zal voorlopig blijven bestaan. Er is niet over enige omvorming gesproken.

416. *Hoe zal de samenwerking worden geregeld met internationale opsporingsdiensten?*

Er is een regionale samenwerking die continu in stand wordt gehouden met de andere eilanden van het Koninkrijk. Deze samenwerking vindt plaats binnen de College van Korpschefs.

417. *Wat is het hiermee gemoeide bedrag?*

Aan de bedoelde samenwerking zijn geen noemenswaardige kosten gebonden.

418. *Voor het Bureau Examen Rijbewijzen is middels een MB een 'Commissie Verzelfstandiging Bureau Rijexamens' ingesteld, dat advies moet uitbrengen en een oplossing aan moet dragen voor de huidige problematiek.*

Het antwoord op deze vraag volgt staande de vergadering.

419. *Kan de minister aangeven of dit advies reeds afgerond is en of kan hij deze aan de Staten aanbieden?*

Het antwoord op deze vraag volgt staande de vergadering.

420. *Voor wat betreft het Directoraat Justitie heeft de Raad van Advies reeds in eerdere begrotingen dit directoraat bekritiseerd. Alhoewel het volgens de minister budgetneutraal zal zijn is het meer dan een vereiste dat er personeel hiervoor dient te worden aangesteld. Van welk budget zal dit zijn?*

Het antwoord op deze vraag volgt staande de vergadering.

421. *Voor wat betreft veilige bario's is het project van barioregisseurs niet door deze Regering voortgezet. Hoe kan men criminaliteit in de bario's bestrijden zonder leden van het politiekorps?*

De korpschef heeft ervoor gekozen, in het kader van de herstructurering van het KPA, om meer waarde te hechten aan het bevorderen van de vakmanschap en de professionalisering van het Korps en het bieden van perspectieven aan de collega's. Daarbij is de Bariozorg (Community Policing) als een van de prioriteiten

aangemerkt ter investering in de verschillende leefbaarheidsthema's. Met de herstructurering van de afdeling Bariozorg en het versterken van de informatiepositie van het KPA is het korps strategische allianties aangegaan met verschillende partners in de veiligheids- en sociale keten, zodat het op een effectieve en efficiëntere manier kan inspelen op ontwikkelingen en veiligheidsvraagstukken in de wijken op Aruba. Op strategische niveau heeft dit geleid tot duurzame afspraken en samenwerkingsprotocollen.

422. *Hoeveel barioregisseurs zijn er momenteel en in welke bario's?*

Momenteel zijn er 23 barioregisseurs waarvan 2 niet in het bezit zijn van de wijk-agent diploma. Van de 23 barioregisseurs hebben een 6-tal inmiddels de wijk-agent diploma behaald, maar zitten elders geplaatst binnen de organisatie in afwachting van een definitieve plaatsing binnen de afdeling barioregie. Een overzicht van de plaatsing van de barioregisseurs binnen de wijken/per district, is in onderstaande tabel aangegeven.

SANTA CRUZ DISTR 4

Barcadera & Omgeving

Santa Cruz Noordelijk gedeelte van Hfdverkeersweg

Paradera & Piedra Plat

Santa Cruz Zuidelijk gedeelte van Hfdverkeersweg

Coordinator

NOORD DISTR 2

Buurt Noord

Buurt Noord

Buurt Noord

Buurt Noord

Geen bario aangewezen (reserve)

Geen bario aangewezen (reserve)

SINT NICOLAAS DISTR 3

Sint Nicolaas Centrum

Kuststrook

De Vuist & Omgeving

Sabana Basora & Pos Chiquito

Savaneta, Brazil & Sportpark omgeving

Geen Bario aangewezen (reserve)

ORANJESTAD DISTR 1

Geen Bario aangewezen (Reserve)

Oranjestad Oost

Sero Patrishi/Dakota

Oranjestad Centrum & West

Geen Bario aangewezen (reserve)

Geen Bario aangewezen (reserve)

423. *Nog steeds worden verschillende buurten geterroriseerd door bepaalde criminele jongeren die tevens drugs verkopen en of lid zijn van gangs? Wat zal hiermee worden gedaan?*

Het antwoord op deze vraag volgt staande de vergadering.

424. *Heeft de minister zicht op deze problematiek en kan hij deze informatie met de Staten kan delen? Kan hij een overzicht geven omtrent het aantal gangs die er momenteel zijn en waar of in welke buurten zijn ze gelokaliseerd?*

Het antwoord op deze vraag volgt staande de vergadering.

425. *Welke zijn dus de meest risicovolle bario's?*

Het antwoord op deze vraag volgt staande de vergadering.

426. *Welke strategieën zullen worden geïmplementeerd om de drugs en gang problematiek aan te pakken?*

Bewustwording campagne van FADA en samenwerkende partners.

427. *Welke naschoolse programma's zijn geïntroduceerd?*

De naschoolse programma's zijn inmiddels van start gegaan. CEDE Aruba heeft alle Centro di Bario's overgenomen. In april van dit jaar is begonnen met een pilot project "conta cu mi den bo bario", waar kinderen van de vijfde als zesde klassen van de onderbouw extra bijlessen hebben gekregen voor de vakken Nederlands en Rekenen. Het pilot project is bij Sint Micheal School (Brazil), Santa Famia

School (Pos Chikito), Casique Macuarima (Santa Cruz) uitgevoerd. De resultaten voor de vakken Nederlands en rekenen zijn volgens de onderwijzers van genoemde scholen van de kinderen die hebben geparticipeerd flink verbeterd. Na dit succes wordt dit project voortgezet bij ander geïnteresseerde scholen.

428. *Wat is nodig om deze programma's te laten werken. Wat is het financieel prijskaartje hiervan?*

Na het pilotproject is een evaluatie gestart waarbij gekeken is of het aangeboden programma aansluit bij de geconstateerde behoefte van de participerende scholen. Deze evaluatie is nog niet afgerond maar nu al kan worden geconstateerd dat bij meerdere participerende scholen er ook meer financiële middelen beschikbaar dienen te worden gesteld. Het is moeilijk vooraf een prijskaart aan te geven van de gemoeide kosten, aangezien dit afhankelijk is van het aantal scholen en scholieren die participeren. Voorts zijn de kosten van dit programma mede afhankelijk van het aantal docenten die ingezet worden.

429. *Het sociaal crisisplan van 3.8 miljoen florin kwam eind 2021 aan zijn einde. Het crisisplan heeft niet de gewenste resultaten geboekt. De wachtlijsten zijn niet geëlimineerd. Sommige projecten die zijn geëntameerd hebben niet de nodige ondersteuning gehad en dus niet genoeg effect gehad. De samenwerking tussen de belangrijkste instanties is niet verbeterd zoals verwacht werd. Er wordt nog steeds niet goed geregistreerd en de informatieoverdracht tussen instanties is nog steeds niet optimaal te noemen. Cliënten geven aan dat zij nog steeds van het kastje naar de muur worden gestuurd wanneer ze om hulp vragen. Ouders worden nog steeds niet genoeg ondersteund in hun opvoedingstaak*

Deze opmerkingen van de A.V.P.-fractie bevatten geen concrete vraagstellingen.

430. *De A.V.P.-fractie heeft gevraagd om het evaluatierapport van het sociaal crisisplan. Echter heeft de minister te kennen gegeven dat het eindrapportage al aan de Staten is aangeboden. De leden van A.V.P.-fractie hebben niet om de eindrapportage van de vorige minister gevraagd maar om een evaluatierapport. De vraag aan de minister, die andere projecten met de rest van het bedrag van het sociaal crisisplan wil opstarten, is in hoeverre hij het resterend bedrag goed zal besteden, indien hij niet eerst rekenschap kan geven?*

Er is een tussenevaluatierapport opgesteld dat echter geen financiële verantwoording inhoudt. De deelnemende instanties en projecten zijn diverse malen aangeschreven om dit alsnog te doen, maar gebleken is dat de meeste instanties niet bij machte zijn om aan deze verplichting te voldoen vanwege gebrek aan capaciteits- en expertiseproblemen. Thans ligt voor de vraag of aan deze instanties technische bijstand moet worden verleend.

431. *Het project Family Justice Center heeft lang op zich laten wachten. Kan de Regering aangeven wanneer dit project uitgevoerd zal worden?*

Zoals bekend zijn de randvoorwaarden voor het Family Justice Center (FJC) complex en afhankelijk van de medewerking van verschillende overheidsinstanties en diverse ministeries. Er bestaan uiteenlopende visies, prioriteiten en belangen op zowel wettelijk, beleids- als uitvoeringsniveau. De afstemming ervan vergt een grote inspanning van alle betrokken partijen. Thans is besloten om dit project centraal aan te sturen via het FJC. Het FJC moet nog institutioneel worden verankerd; er is een aanbeveling bij Departamento di Recurso Humano (DRH) om het onder het Korps Politie Aruba (KPA) te plaatsen. Momenteel wordt het verankeren van het FJC meegenomen in het herstructureringsproces van het KPA. Hier dient gedurende de volgende maanden invulling aan te worden gegeven. Voor het overige zij verwezen naar hetgeen ondergetekende heeft opgemerkt bij de beantwoording van de MEP-fractie vragen over het FJC.

432. *Het Family Justice Center zou in 2022 worden opgestart, maar deze is nog steeds niet gerealiseerd. Bij gebrek aan registratie en coördinatie zal het nog altijd een knelpunt blijven of degenen die bij het FJC worden aangemeld, later doorverwezen zullen worden en behandeling zullen krijgen. Rekening dient te worden gehouden met het feit dat voor mensen in het politiekorps en het justitieel circuit het van belang is dat de rechtsgang goed gebeurt maar voor hulpverleners in het sociaal veld is het van belang dat de cliënt goede begeleiding krijgt voor, tijdens en na de rechtsgang. De vraag aan de minister is of deze samenwerking goed geregeld is. Wat kan nog beter?*

Zoals al eerder is opgemerkt bij de beantwoording van de vragen van de MEP-fractie, draait het FJC programma al sinds 2023 met veel succes. Ter versterking van het programma heeft Land Aruba voor het eerst een Forensisch Arts ter beschikking. De volgende mijlpaal is het openen van het voor FJC in november 2024

samen met de Jeugd- en Zedenpolitie, Bureau Slachtofferhulp, Forensische Arts en het Veiligheidshuis.

433. *In de memorie van toelichting blijkt dat bij introductie van het Family Justice Center geïnvesteerd zal worden en in de politie en de justitiële keten en in scholing. Zelfs wordt valse beschuldigingen genoemd. Geen woord wordt echter gerept over het sociaal aspect van de Family Justice Center. Zal er aandacht aan het sociale aspect en de familie worden besteed? Hoe zal de hulpverlening hierna worden voortgezet?*

Voor de beantwoording van deze vraag wordt verwezen naar hetgeen hierover is opgemerkt bij de beantwoording van de vragen van de MEP-fractie.

434. *Het is een feit dat instanties op Aruba als eilanden naast elkaar werken. Hoe zal voorkomen kunnen worden dat het Family Justice Center ook een eiland gaat worden naast alle eilanden in de hulpverlening?*

Hiervoor verwijst ondergetekende naar hetgeen reeds is opgemerkt over de uitgangspunten van het FJC.

435. *Stichting Respaldo heeft voor kinderen een wachtlijst van 2 jaar. Met name kinderen met bepaalde ontwikkelingsstoornissen of afwijkingen zijn hiervan de dupe. Bij gebrek aan 'early detection' and diagnosis worden deze kinderen niet op tijd behandeld waardoor ze geen kans krijgen op een goede start met gerichte behandeling of therapie. Wat is gedaan om deze wachtlijst te verlagen? Uit hoeveel cliënten bestaat de wachtlijst?*

Voor de goede orde zij allereerst opgemerkt dat de Polikliniek Kind en Jeugd van Stichting Respaldo geen wachttijd van 2 jaar heeft. Per 1 oktober 2024 zijn er slechts 12 kinderen op de wachtlijst geplaatst, waarvan de wachtpriode maximaal 6 weken bedraagt. Spoedintakes worden binnen 2 weken ingepland. Per 1 oktober 2024 heeft Respaldo een waarnemend Kind en Jeugd Psychiater die de polikliniek zal ondersteunen om de wachttijden voor dit doelgroep verder te verlagen.

436. *Kan de minister de Staten informeren of hierin vooruitgang is geboekt?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij de vorige vraag.

437. *Voor wat betreft het programma 'Collaborative Partnership' waarbij maatschappelijke werkers via de school kwetsbare gezinnen thuis bezoeken en ondersteunen is de vraag aan de minister hoe dit programma heeft gewerkt? Hoeveel maatschappelijke werkers doen dit werk en welke scholen vallen onder dit programma.*

Het programma "Collaborative Partnership" was een pilotproject gefinancierd vanuit de fondsen van het Sociaal Crisisplan. Het programma is in 3 rondes getest en positief geëvalueerd.

Ter versterking van de formatie heeft de DSZ in augustus 2019 6 nieuwe maatschappelijk werkers en 3 welzijnswerkers op contractbasis aangenomen. De financiering liep via de fondsen van het Sociaal Crisisplan. Binnen de groep ervaren maatschappelijk werkers zijn twee procesmanagers aangesteld, die de uitvoering van het project hebben aangestuurd en het nieuwe personeel hebben begeleid.

Voor de tweede ronde waren er in totaal vijf maatschappelijk werkers en drie welzijnswerkers van DSZ bezig met de casussen met ondersteuning van twee procesmanagers.

De derde ronde hield in dat in totaal vijf maatschappelijk werkers en drie welzijnswerkers van DSZ bezig waren met de casussen. Na enkele maanden is het aantal maatschappelijk werkers en een welzijnswerkers met één verminderd door uitdiensttreding. Ook bij deze ronde kreeg het team ondersteuning en begeleiding van twee procesmanagers.

Inmiddels is de werkwijze geïntegreerd in de reguliere aanpak binnen de eerste lijnsafdeling van de Directie Sociale Zaken.

438. *Wat is concreet gedaan door de minister en het departement voor kind en jongeren om de rechten van het kind te verstevigen? Welke rechten zijn reeds aan bod gekomen?*

In het kader van de Commissie Kinderrechten zijn er werkbezoeken afgelegd aan organisaties die werkzaam zijn op het gebied van jeugdstrafrecht en onderwijs aan risicojongeren teneinde inzicht te krijgen in de bestaande problematiek en de lopende en geplande activiteiten. In totaal zijn twaalf organisaties bezocht in de periode juli tot oktober 2023. Op basis van de bevindingen van de bezoeken die zijn afgelegd aan voornoemde organisaties en de resultaten van een onderzoek

verricht in het kader van de MGZ-opleiding ("Samen investeren in krachtgerichte (gezondheids-) zorg aan gedetineerde jeugdigen in het Korrectie Instituut Aruba (KIA)"), heeft de Commissie geconcludeerd dat er diverse verbeterpunten zijn aan te wijzen in het kader van de bevordering en waarborging van de rechten van kinderen en jongeren die in aanraking komen met het Arubaanse strafrechtelijk systeem.

439. *Zal dit departement een vertegenwoordiging hebben in de commissie belast met kinderrechten die rapporteert aan de Verenigde Naties?*

De gedachte achter de samenstelling van de commissie, zoals vastgelegd in de Ministeriële Beschikking van 29 oktober 2014, was dat de commissie zou bestaan uit Gouvernemente organisaties (GO's) en non-gouvernemente organisaties (NGO's) die een overkoepelende rol hebben in de samenleving. Voor de GO's betreft het voornamelijk beleidsdirecties die overzicht hebben op hun respectievelijk aandachtsterrein.

De Commissie voor de Rechten van het Kind is als volgt: samengesteld:

Directie Sociale Zaken

Buitenlandse Betrekkingen

Bureau Sostenemi

Directie Voogdijraad

Directie Onderwijs

Directie Volksgezondheid

Directie Arbeid en Onderzoek

Centraal Bureau voor de Statistiek

Asociacion Trabao Pa Hubentud na Aruba

CEDE Aruba

440. *Zo ja is reeds gerapporteerd? Of wanneer zal worden gerapporteerd?*

De rapportagecyclus van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind omvat een proces waarin landen die het verdrag hebben geratificeerd, periodiek rapporteren over de uitvoering van kinderrechten. Binnen twee jaar na ratificatie en vervolgens om de vijf jaar dienen landen hun rapporten in bij het Comité voor de Rechten van het Kind, dat de ingediende documenten beoordeelt en een dialoog aangaat met vertegenwoordigers van de regering. Na deze beoordeling geeft het comité slotopmerkingen met aanbevelingen voor verbetering.

De laatste behandeling van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind voor Aruba (als deel van het Koninkrijk) vond plaats tijdens de 87e zitting van het Comité voor de Rechten van het Kind op 22 januari 2022. De laatste aanbevelingen van het Comité voor de Rechten van het Kind aan Aruba, als deel van het Koninkrijk, was op 11 februari 2022.

441. *Kan de minister de Staten informeren over de implementatie van de landsverordening kinderopvang die is opgestart?*

De Landsverordening kinderopvang (AB 2017 no. 38), het Landsbesluit register en klachtenregeling kinderopvangcentra (AB 2023 no. 26) en het Landsbesluit bestuurlijke handhaving voorschriften kinderopvang (AB 2023 no. 27) zijn gezamenlijk in werking getreden met ingang van 15 augustus 2023. Op basis van artikel 2, eerste lid, van de Landsverordening kinderopvang, verboden is zonder vergunning van de minister, belast met kinderopvang, een kindercentrum te exploiteren. Op grond van artikel 42 van de Landsverordening kinderopvang kwamen de bestaande kindercentra in aanmerking om gedurende 12 maanden na 15 augustus 2023 een vergunning voor de exploitatie van een kindercentrum aan te vragen. Voorwaardelijk daarbij is dat het kindercentrum voldoet aan de voorschriften van de Landsverordening kinderopvang. Gedurende deze overgangsperiode werden kindercentra gelijk worden gesteld met een kindercentra die beschikken over een vergunning. Zodoende konden kinderopvangcentra blijven exploiteren in afwachting van een beslissing over hun vergunningsaanvraag.

442. *De leidsters van de diverse kinderopvang volgen bekwaamheidscursussen. Wie heeft deze cursussen verzorgd?*

De kinderopvanghouders dienen tenminste in het bezit te zijn van een erkend MBO-3 SPW-diploma. In de handleiding kwaliteitseisen kinderopvang Aruba (HKE) staat dat alle medewerkers minimaal één keer per jaar moeten deelnemen aan een cursus of workshop in het kader van bijscholing en deskundigheidsbevordering. Fundacion Enseñansa pa Aruba (FEPA) heeft inmiddels een opleiding verzorgd.

443. *Hoeveel is het gemoeide bedrag ter betaling van de cursussen?*

Het was geen cursus, maar een verkorte opleiding van 2 jaar, waarbij het Land gedurende die periode maandelijks Afl. 125,- per student heeft bijgedragen. De totale kosten voor het Land bedroegen Afl. 156.000,-.

444. *Zijn er groepsleiders die vrijgesteld zijn om deze cursussen te volgen? Zo ja, om welke redenen?*

Drie groepsleiders hebben vrijstelling gekregen door de inspectie onderwijs door middel herwaardering van hun laatst behaalde diploma.

445. *Hoeveel leidsters hebben deze cursussen met goed resultaat afgerond?*

In totaal hebben 49 van de 51 ingeschreven kinderopvanghouders (96%) in december 2023 de opleiding van MBO-3 SPW gehaald.

446. *Welke maatregelen zal de Minister treffen om de knelpunten in het sociaal zekerheidsstelsel het hoofd te bieden?*

Eind februari 2022 is, in het kader van het Landspakket Aruba, thema E4, het onderzoek afgerond "Modernisering en versterking sociale zekerheidsstelsel Aruba". In dit rapport zijn voorstellen opgenomen om de bijstand te moderniseren. Modernisering en versterking omvat een veelheid aan maatregelen. De belangrijkste hervormingsvoorstellen zijn:

- het opstellen van een nieuwe Landsverordening bijstand;
- verbeteren van de interne efficiency van de uitvoering door automatisering en training en (om) scholing van medewerkers;
- verbeteren van de controle op rechtmatigheid;
- het verbeteren van de activeringsfunctie; en
- op termijn maken van volumeafspraken met DSZ.

447. *Het sociaal zekerheidsstelsel biedt niet genoeg bescherming aan hulpbehoevende burgers, hun bestaanszekerheid komen in het gedrang. Wat is de visie van de Minister inzake het voornoemde?*

Verwezen kan worden naar het antwoord bij de voorgaande vraag van de A.V.P.-fractie.

448. *Kan de minister een overzicht verstrekken van de aantal bijstandtrekkers?*

Verwezen wordt naar de onderstaande tabel.

2021	Gezins- uitkering	Gehandicapten- uitkering	Pleegkind- uitkering	Totaal
Jan	1654	1290	70	3014
Feb	1640	1290	70	3000
Mar	1657	1292	70	3019
Apr	1686	1296	70	3052
May	1682	1299	67	3048
Juni	1713	1304	67	3084
Juli	1773	1303	67	3143
aug	1758	1329	64	3151
sept	1712	1330	63	3105
okt	1649	1337	62	3048
Nov	1599	1341	59	2999
Dec	1518	1359	57	2934

449. *Welke maatregelen zal worden genomen om de bijstandtrekkers een ondersteuning te bieden, vanwege de aanhoudende stijging van de kosten van levensonderhoud?*

Een persoon die niet in staat is in zijn eigen bestaan te voorzien kan in eerste instantie een beroep doen op sociale verzekeringen. De SVB is de uitvoerder van de sociale verzekeringswetten van volks- en werknemersverzekeringen. Wie niet in aanmerking komt voor een uitkering via een sociale verzekeringswet, kan een beroep doen op de sociale voorzieningen, ook wel het sociale vangnet genoemd. De sociale voorzieningen worden betaald uit belastinggelden. De DSZ is de uitvoeringsinstantie voor het sociale vangnet in de vorm van Bijstandsverlening. Bijstand is van tijdelijke aard en vormt een integraal onderdeel van de overheidsstrategie om de betreffende personen uit de persoonlijke- en gezinscrisis te helpen, een en ander uitgaande van het subsidiariteitsbeginsel, waarbij de overheid de laatst geroepen is om een persoon en diens gezin bij te staan. Cliënten worden gestimuleerd om weer aan het werk te gaan of om aan re-integratie te werken. Dit is niet vrijblijvend daar indien cliënten hieraan niet meewerken vanuit de DSZ actie ondernomen wordt.

In de afgelopen jaren is het aantal gezinsbijstandsuitkeringen sterk gedaald als gevolg van de stijgende werkgelegenheid en bevindt zich nu op het laagste niveau in 15 jaar. Thans ontvangen bijna 700 gezinnen een gezinsbijstand, dit is een daling van meer dan 1000 gezinnen.

De gehandicaptenuitkering wordt thans aan 1414 personen uitgekeerd. Vanaf 1 juli 2024 is de gehandicaptenuitkering toegenomen van Afl. 950,- naar Afl. 1080,-.

450. *De sociale problemen nemen toe, en de noodzaak voor interventie van sociale werkers op scholen nemen tevens toe. Is in de ontwerp – begroting 2025 rekening gehouden met de meldingen en de noodzakelijkheid van meer sociale werkers op scholen?*

Het antwoord op deze vraag volgt staande de vergadering.

451. *Kan de Minister een overzicht verstrekken van het aantal drop-outs?*

De Inspectie kan een overzicht geven van het aantal leerlingen dat vroegtijdig een school heeft verlaten, dus voordat zij een diploma hebben behaald. Niet met zekerheid kan worden vastgesteld dat dat drop-outs zijn, omdat vele van hen een ander schooltype is gaan volgen. Het overzicht van het aantal schoolverlaters zal staande de openbare vergadering ter inzage worden gelegd.

452. *Welke maatregelen zullen worden getroffen, vanuit het ministerie van sociale zaken en de daaronder ressorteren diensten, om het fenomeen van drop-outs het hoofd te bieden?*

Het antwoord op deze vraag volgt staande de vergadering.

453. *Wat is de stand van zaken omtrent het kinderopvang wet?*

Verwezen zij naar het antwoord aan de AVP-fractie op vraag 441.

454. *In hoeverre is de Minister bereid om een kinderopvangtoeslag regeling in te voeren voor minderbedeelde ouders?*

Deze mogelijkheid wordt momenteel onderzocht. Probleem is dat er geen zicht is op wat er momenteel gevraagd wordt aan ouders per uur per kind. De kinderopvangorganisaties variëren enorm qua prijs en dienstverlening.

455. *Een adequaat beleid inzake Geestelijk gezondheidszorg is dringend noodzakelijk. Welke concrete maatregel zal worden genomen om de wachtlijst inzake psychologische hulp weg te werken?*

Het beleid inzake geestelijke gezondheidszorg op Aruba is grotendeels gebaseerd op de "Roadmap for Mental Health and Substance Use Disorders in Aruba 2021-2031", ontwikkeld in samenwerking met PAHO. Deze roadmap gebruikt zes essentiële bouwstenen om de GGZ-structuur te versterken, waarvan met name bouwstenen 2 (Health Service Delivery) en 3 (Health Workforce) relevant zijn voor het aanpakken van de wachtlijsten.

Bij de bouwsteen Health Service Delivery ligt de focus op het verbeteren van de toegankelijkheid en continuïteit van zorg, zodat patiënten sneller en efficiënter geholpen kunnen worden. Er wordt ingezet op het uitbreiden van de diensten en het waarborgen van een goede kwaliteit van zorg voor iedereen.

Wat betreft Health Workforce, wordt gewerkt aan de versterking van het personeelsbestand door middel van verschillende werkgroepen en strategieën om het tekort aan professionals in de GGZ aan te pakken. Naarmate er meer aandacht wordt besteed aan het promoten van geestelijke gezondheid, neemt de vraag naar zorg toe, waarbij het vinden van voldoende gekwalificeerd personeel een grote uitdaging is. Er blijft gewerkt worden aan oplossingen om deze capaciteitsproblemen te verlichten en de wachttijden terug te dringen.

Deze aanpak biedt een strategische en stapsgewijze oplossing om de wachtlijsten voor psychologische hulp effectief aan te pakken.

456. *Kan de minister een overzicht verstrekken van de op Aruba beschikbaar kinderpsychologen die belast zijn met de behandeling van geestelijke klachten bij kinderen?*

Momenteel is er geen officieel register voor psychologen op het eiland. Het Kwaliteitsinstituut is bezig met de activering van AruBIG, wat zal helpen om een volledig overzicht te geven van de soorten professionals die we op het eiland hebben. Men hoopt dit volgend jaar te kunnen introduceren. Er is zeker een tekort aan kinderpsychologen, wat consistent terugkomt in de feedback die wordt ontvangen van organisaties binnen de geestelijke gezondheidszorg.

457. *Uit de beleidsvoornemens blijkt dat de eerstelijns zorg inzake GGZ zal worden verbeterd. Hoe zal hieraan invulling worden gegeven?*

De verbetering van de eerstelijnszorg op het gebied van GGZ zal op verschillende manieren worden gerealiseerd. Wit Gele Kruis is gestart met een POH-GGZ opleiding om de beschikbaarheid van geestelijke gezondheidszorg op Aruba verder uit te breiden. Daarnaast speelt FADA een belangrijke rol in preventief werk op scholen en werkplekken. Stichting Hunto breidt de basis GGZ uit en neemt samen met andere stichtingen op het eiland het voortouw in de nazorg. Deze initiatieven dragen bij aan een meer toegankelijke en gecoördineerde GGZ-zorg in de eerste lijn.

458. *Kan de minister een overzicht van gesubsidieerde stichtingen verstrekken die actief zijn op het vlak van psychiatrische- en verslavingszorg?*

Er zijn verschillende gesubsidieerde stichtingen die actief zijn op het gebied van psychiatrische- en verslavingszorg. Stichting Hunto biedt basis-GGZ en ondersteuning bij verslavingsproblematiek. FADA is actief in preventief werk op zowel het vlak van verslaving als geestelijke gezondheid, met programma's gericht op scholen en werkplekken. Respaldo is een gespecialiseerde organisatie die zorg en behandeling biedt aan psychiatrische patiënten.

459. *Welke concreet stappen zullen worden genomen, om de toegankelijkheid tot GGZ te bevorderen?*

Om de toegankelijkheid tot de GGZ te bevorderen, worden verschillende concrete stappen genomen. Stichting Hunto breidt haar basis-GGZ diensten uit, inclusief verslavingszorg, en neemt het voortouw in het bieden van nazorg in samenwerking met andere stichtingen op het eiland. FADA richt zich op preventief werk op scholen en werkplekken, waar zij informatie en ondersteuning bieden rondom geestelijke gezondheid en verslavingspreventie. Respaldo biedt gespecialiseerde zorg aan psychiatrische patiënten.

Daarnaast worden evenementen zoals conferenties en informatieavonden georganiseerd voor de gemeenschap, zodat mensen beter inzicht krijgen in de beschikbare opties voor geestelijke gezondheidszorg op het eiland. Tot slot worden

deze organisaties geholpen hun diensten verder uit te breiden en wordt samengewerkt om ervoor te zorgen dat ze een verhoging in financiering krijgen om hun capaciteit te vergroten en hun bereik te versterken.

460. *Welke ondersteunende maatregel zullen worden genomen, om RESPALDO te ondersteunen?*

Om Respaldo te ondersteunen, zijn zij geholpen hun diensten uit te breiden. Er is geholpen om goedkeuring te krijgen voor een verhoging van hun financiële capaciteit, zodat zij een Crisisdienst kunnen opzetten die verantwoordelijk zal zijn voor de 24/7 opvang en begeleiding van mensen in een geestelijke gezondheids crisis. Daarnaast zijn zij geholpen om goedkeuring te krijgen voor een Kind en Jeugd FACT-team, dat ambulante zorg biedt aan kinderen en jongeren. Dit team zal helpen om beter in te spelen op de groeiende vraag naar zorg voor kinderen op het eiland en zorgt voor meer gespecialiseerde professionals op dit gebied.

461. *Welke concrete stappen zijn gezet om het forensische onderzoek naar vermeende zedendelicten te verbeteren?*

Om Respaldo te ondersteunen, zijn zij geholpen hun diensten uit te breiden. Er is geholpen om goedkeuring te krijgen voor een verhoging van hun financiële capaciteit, zodat zij een Crisisdienst kunnen opzetten die verantwoordelijk zal zijn voor de 24/7 opvang en begeleiding van mensen in een geestelijke gezondheids crisis. Daarnaast zijn zij geholpen om goedkeuring te krijgen voor een Kind en Jeugd FACT-team, dat ambulante zorg biedt aan kinderen en jongeren. Dit team zal helpen om beter in te spelen op de groeiende vraag naar zorg voor kinderen op het eiland en zorgt voor meer gespecialiseerde professionals op dit gebied.

462. *Welke concrete stappen zijn gezet om het opsporen van zedendelicten te verbeteren?*

In het kader van de implementatie van het nieuwe wetboek van strafvordering heeft het personeel van de Jeugd- en Zedenpolitie een volledige training in kinderverhooren gevolgd. Daarnaast is er een ondersteuningsstructuur opgezet, waarbij psychologen voorbereidingsgesprekken voeren voorafgaand aan het kinderverhoor. Hierdoor worden zowel het kind als de ouders beter voorbereid over wat men kan verwachten tijdens het verhoorproces, wat uiteindelijk moet leiden

tot een kwalitatief beter verhoor. Er is tevens geïnvesteerd in een automatisch digitale verhooropname systeem.

463. *Uit de memorie van toelichting blijkt dat maatregelen zal worden getroffen om informatie vergaring en het inzetten van data te bewerkstelligen als onderdeel van het plan van aanpak om criminaliteit en ondermijnende criminaliteit te bestrijden. Welke concrete maatregelen zullen worden getroffen om deze voornemens te verwezenlijken?*

Allereerst zij opgemerkt dat concrete acties altijd in samenwerking met ketenpartners worden genomen. Het Interinsulair Informatie Coördinatie Platform (IICP) is bijvoorbeeld een samenwerkingsverband tussen onder andere het Openbaar Ministerie Aruba, de rechediensten en informatie-organisaties van die rechediensten van alle landen in het Caribisch deel van het Koninkrijk. Ook het KPA (Infodesk) is, onder aansturing van de informatie-officier van justitie bezig met het verzamelen en analyseren van informatie vanuit KPA-recherches en andere diensten, om een beter criminaliteitsbeeld van Aruba te krijgen en vervolgens preweeg-documenten op te stellen voor de lokale stuurgroep Aruba.

Binnen KPA wordt gestimuleerd dat relevante informatie wordt vastgelegd en gemuteerd in Actpol.

464. *Kan de minister een overzicht verstrekken van de financiële middelen die zijn gereserveerd voor de verwezenlijking van het project van veilige bario's?*

De insteek van het project was dat de overheid een financiële bijdrage per jaar geeft en dat CEDE ARUBA vervolgens aanvullende partners gaat betrekken. Hieronder een overzicht:

Jaarlijkse bijdrage Land Aruba

Kostenpost	Bedrag (AWG)
Reguliere subsidie Centro di Barios	613.200
Aanvullende subsidie voor programma-leiders	514.300
Aanvullende subsidie voor NGO activiteiten in de centra	350.000
Totaal	1.477. 500

Jaarlijkse bijdrage CEDE ARUBA en Samenwerkende Fondsen Cariben
Aanvullende op de bijdrage van de overheid is CEDE ARUBA op zoek gegaan naar verschillende nieuwe samenwerkingspartners. Deze zijn als volgt:

Kostenpost	Bedrag (AWG)
Jaarlijkse programma coördinatie CEDE	350.000
Activiteitenbijdrage Samenwerkende Fondsen Cariben	250.000
Totaal	600.000

Aanvullende partners van CEDE ARUBA

Gedurende de laatste twee jaar heeft CEDE ARUBA actief gezocht naar nieuwe samenwerkingspartners. Hierbij zijn enkele zeer positieve resultaten geboekt:

Partner	Bedrag (AWG)
Buurtfonds Nationale Postcodeloterij (buurtbudgetten)	400.000
Stichting Jantje Beton (constructie van 2 speelplekken)	600.000
Fonds voor Cultuurparticipatie (culturele programma's)	1.600.000
Totaal	2.400.000

465. *Welke projecten zijn al van start en welke projecten zullen worden geïnitieerd in het kader van het project veilige bario's?*

Sinds de start van het project in juni 2023 zijn er 62 activiteiten georganiseerd in zeven van de elf gemeenschapscentra. Deze activiteiten trokken in totaal gemiddeld 2912 deelnemers. De activiteiten zijn gevarieerd, van sport zoals volleybal, basketbal en zumba tot educatieve workshops, kunst- en theatervoorstellingen voor kinderen, en netwerkbijeenkomsten. Specifieke voorbeelden van succesvolle programma's zijn:

Activiteiten	Potentiële Impact
Theater- en kunstworkshops voor kinderen/jongeren	Stimuleert creativiteit, verbetert sociale en communicatieve vaardigheden, verhoogt zelfvertrouwen.

Skateboard en rollerblade activiteiten	Bevordert fysieke gezondheid, versterkt gemeenschapsgevoel, ontwikkelt motorische vaardigheden.
Opvoedingscursussen	Verbeterd ouderlijke vaardigheden, draagt bij aan betere ontwikkelingsuitkomsten voor kinderen.
Taalcursussen voor migranten	Vergemakkelijkt integratie en communicatie, opent educatieve en professionele mogelijkheden.
Sociaal gerichte initiatieven zoals de schoenendoosactie	Voorziet in basisbehoeften, verhoogd maatschappelijk bewustzijn en bevordert empathie.
Steungroepen voor vrouwen	Biedt emotionele steun en empowerment, versterkt persoonlijke ontwikkeling en netwerken.
Empowerment activiteiten (budgetteringscursussen, emotiemanagement)	Vergroot financiële stabiliteit en emotionele veerkracht, biedt tools voor persoonlijke groei.
Spel- en bewegingsactiviteiten voor senioren	Vermindert sociaal isolement, bevordert sociale interacties, kan cognitieve functie ondersteunen.
Fysio Fit voor senioren onder begeleiding van een fysiotherapeut	Bevordert gezondheid en mobiliteit, helpt bij het voorkomen van vallen en andere verwondingen.

466. *Hoeveel gedetineerden zijn in de afgelopen twee jaren, in vrijheid gesteld op grond van de zogenaamde treinregeling (voorwaardelijke invrijheidstelling)?*

Op grond van de treinregeling van artikel 1:37 eerste en tweede lid, van het Wetboek van Strafrecht zijn in 2023 in totaal 28 gedetineerden vervroegd voorwaardelijk in vrijheid gesteld en in 2024 zijn dat 21 (meting tot 9 oktober).

467. *Kan de minister een toelichting gegeven omtrent de situatie van minderjarige gedetineerden in de KIA? Wordt er onderwijs geboden aan de minderjarige gedetineerden?*

In het KIA is in april van dit jaar gestart met een pilotproject in de jeugdafdeling. Het doel van dit project is om zorg te bieden aan jeugdige gedetineerden. Een vast team van medewerkers op de jeugdafdeling is door medewerkers van het Orthopedagogisch Centrum getraind in de Youturn-methodiek. Deze methodiek wordt in alle jeugdinrichtingen in Nederland gehanteerd. Wat betreft het onder-

werp onderwijs worden op de jeugdafdeling in het KIA momenteel lessen aangeboden op het gebied van alfabetisering, klantenservice, klein ondernemerschap, agroforestry, budgetbeheer, landsexamen en horecacursussen. Dit heeft als doel om de jeugdige gedetineerden van de nodige vaardigheden te voorzien voor hun re-integratie. Deze lessen worden verzorgd door FEPA, EPE, Okido en het programma 'Tur Cos Ta Posibel'. Het is de bedoeling dat het aanbod in 2025 kan worden uitgebreid met meer variatie en verdieping, indien daarvoor de gevraagde middelen ter beschikking worden gesteld.

468. *Kan de minister de Staten van Aruba toelichten, omtrent de situatie en onderhoud van de infrastructuur van KIA?*

Momenteel lopen er diverse projecten via externe leveranciers, zoals de vernieuwing van de omheining en het oostelijk deel van de buitenmuur, gepland voor begin 2025. Het interne onderhoud blijft beperkt mogelijk door de tekortkomingen in personeel en middelen.

469. *Gobierno por informa con ta cu status di mantencion di e proyecto di camara di KIA?*

De onderhouds-SLA voor het camerasysteem van het KIA is verlopen. Er wordt momenteel met verschillende partijen overlegd om de SLA te vernieuwen, waarbij rekening wordt gehouden met de uitbreiding van het systeem die door de jaren heen heeft plaatsgevonden. Een gedetailleerd programma van eisen is opgesteld om de service en het onderhoud te waarborgen. Er ligt een offerte ter goedkeuring om dit proces af te ronden. Door beperkte personeelscapaciteit verloopt het huidige onderhoud vertraagd.

470. *Gobierno por informa tocante di e programa di educacion cu tin actualmente den KIA?*

Voor volwassen gedetineerden werkt de DGWA samen met verschillende instanties zoals EPE, FEPA, Okido, SEDA, 'Tur Cos Ta Posibel', Scol di Idioma en Teen/Adult Challenge. Deze organisaties bieden al, of zullen in 2025 een verscheidenheid aan cursussen aanbieden voor zowel mannelijke als vrouwelijke gedetineerden. Om te verzekeren dat deze cursussen en opleidingen structureel plaats kunnen vinden, dient het personeel van de DGWA substantieel te worden uitgebreid. Het personeel is immers verantwoordelijk voor de bejegening van en het toezicht op gedetineerden.

471. *Gobierno por informa cuanto hoben bao di 25 aña tin deteni den KIA?*

Op 9 oktober 2024 waren er 57 gedetineerden onder de leeftijd van 25 jaar in het KIA gedetineerd.

472. *Gobierno por informa Parlamento cuanto persona total ta deteni den KIA?*

Op 9 oktober 2024 zaten er 276 gedetineerden in het KIA.

473. *Cuanto hende muher ta detene den KIA?*

Op 9 oktober 2024 zaten er 19 vrouwen gedetineerd.

474. *Gobierno por informa cuanto no residente di Aruba ta detene den KIA y pa ki tipo di delito?*

Per 9 oktober 2024 zaten er 104 gedetineerden in het KIA die geen ingezetene van Aruba zijn en die voor de onderstaande delicten zijn veroordeeld:

Diefstal	18
Brandstichting	1
Moord/Doodslag	22
LVM	44
Mensensmokkel	4
Ontucht/verkrachting	11
Valsheid in geschrifte	2
Witwassen	1
Mishandeling	1

475. *Gobierno por informa Parlamento cuanto persona den KIA tin bida largo y cuanto tin tbs?*

Slechts 1 gedetineerde zit een levenslange gevangenisstraf uit en twee hebben TBS opgelegd gekregen

476. *Gobierna por informa tocante e structura di management cu tin na KIA actualmente?*

Volgens het formatierapport bestaat de leiding van de DGWA uit de manager Detentie, de manager Veiligheid, de manager Gedetineerdenzorg en de directeur, tevens hoofd van het KIA. De functie van directeur DGWA/hoofd KIA is nog vacant en wordt thans waargenomen door de voorzitter van het managementteam.

477. *Gobierno por informa Parlamento si tin programa pa stimula integridad na KIA actualmente?*

De leiding van de DGWA treedt, samen met DRH en het OM, hard op tegen medewerkers die integriteitsschendingen begaan. In het curriculum voor nieuwe aspiranten is een module opgenomen over integriteit te geven door Bureau Integriteit Aruba (BIA). De samenwerking met BIA dient verdere vorm te krijgen bij de uitrol van de landelijke gedragscode integriteit en de daarop gebaseerde eigen integriteitscode van de DGWA.

478. *Gobierno por informa Parlamento ken ta responsabel pa handhaving di e ley di cachu?*

De hondenverordening dient in samenhang met de Politieverordening gelezen te worden en overeenkomstig het bepaalde in artikel 2 van die landsverordening draagt de politie zorg, naast de strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde en de handhaving van de openbare orde, voor het voorkomen van feiten die de openbare orde, rust en veiligheid kunnen verstoren, daaronder valt ook het beschermen van personen, goederen en dieren. In de uitoefening van zijn taak heeft de politie een discretionaire bevoegdheid om domein-, tactische en zelfs prioriteitsbeslissingen te nemen.

479. *Por comparti cifra cuanto cachu a wordo kita for di caminda publico?*

Het ligt niet in de bedoeling om los lopende honden te af te maken. Dit zal kritiek met zich brengen onder de bevolking en stichting zoals "Animal Rights Aruba" en andere stakeholders. In de tabel hieronder staan de aantallen per district gedurende de periode van januari tot 31 mei 2024 aangegeven.

FEITEN PER DISTRICT		DISTR			DISTR 4-
JAN/MEI 2024	TOT	1- O'stad	DISTR 2- Noord	DISTR 3- Sint Nicolaas	Santa Cruz
AANRIJDING TEGEN DIER	4	1	1	1	1
DIERENMISHANDELING	28	10	6	8	4
GEVAARLIJK DIER	31	10	8	7	6
HONDENBEET	60	27	12	9	12
LOS LOPENDE HOND	140	35	45	31	29
OVERLAST BLAFFENDE HOND	23	5	6	7	5
OVERLAST TANK	13	6	1	3	3
OVERTREDING					
HONDENVERORDENING	38	7	14	7	10
TOTALEN	337	101	93	73	70

480. *Por informa Parlamento den cuanto caso a aplica ley di cacho contra esnan cu ta maltrata of negligha cachos?*

481. *Por informa Parlamento si ta aplica ley di cacho ariba beach y ken ta responsabel pa esaki?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 478.

482. *Por informa Parlamento si a verbalisa un of mas persona cu cachos riba beach?*

Verwezen wordt naar de bijlage.

483. *Por informa Parlamento e motibo cu no ta actua contra cachonan cu ta frecuente areanan publico y tambe turista frecuentemente?*

De beantwoording op deze vraag staat vermeld in de antwoorden bij de vragen 478 en 479.

484. *Minister por duna Parlamento un lista di cuanto persona a ser nombra den e ultimo aña 2022, 2023 y 2024 na DTI?*

485. *Minister por splica Parlamento den ki posicion y con esaki ta cuadra cu e organogram di DTI?*

486. *Minister por duna Parlamento e cifranan di cuanto vehiculo a keur na DTI na 2023 y 2024?*

487. *Minister por duna Parlamento un bista riba e controlnan cu DTI ta haci pa loke ta trata seguridad riba tereno di construction y companianan grandi?*

488. *Minister por suministra e cifranan y e boetnan cu a ser reparti en conexion cu e violacion di reglanan di seguridad riba tereno di construccion y companianan grandi?*

489. *Minister por duna Parlamento un copia di e contract cu Polis a firma cu huur di e edificio den Paardenbaaistraat?*

Dit contract zal ter inzage worden gelegd gedurende de openbare behandeling.

499. *Minister por splica Parlamento con por ta posibel cu DIP ta duna permiso n'e compania pa construi riba tereno di gobierno sin cu a pasa acto notarial y sin consulta cu DOW?*

500. *Minister por suministra un copia di e carta cu a ser manda door di DOW pa para e trabao?*

Onderhandelingen en afspraken werden door het Bureau afgehandeld.

501. *Minister por splica Parlamento kico tabata ser construi eynan y ki efecto esaki tin pa e funcionalidad di Polis?*

Onderhandelingen en afspraken werden door het Bureau afgehandeld. Met betrekking tot wat er gebouwd werd, betreft het de cellencomplex.

502. *Minister por suministra Parlamento kico ta e solucion cu a ser proponi pa resolve e problema?*

Onderhandelingen en afspraken werden door het Bureau afgehandeld.

503. *Na october 2018 gobierno a solicita un destaho publico pa huur di un helicopter pa polis. Minister por suministra Parlamento un copia di e documentonan di e aanbesteding?*

De AVP-fractie stelt een vraag over een kwestie uit een inmiddels afgesloten dienstjaar en de minister, belast met Justitie ziet daarom niet de noodzaak om deze thans aan de orde stellen. Daarbij komt dat de minister, belast met Justitie ruimschoots is ingegaan op vragen over de aanbesteding van de politiehelikopter in een eerdere Statenvergadering van 21 september 2023, de strekking en inhoud waarnaar korthedshalve moge worden verwezen. Desgewenst is de minister bereid om vragen over dit onderwerp in een separaat onderhoud met de Staten te beantwoorden.

504. *Pa cu esaki Minister a instala un comision pa conseha y realiza e destaho. Minister por duna Parlamento copia di e MB y kende e personanan aki ta?*

Verwezen wordt naar het antwoord op de voorgaande vraag.

505. *Minister por suministra Parlamento un copia di e experticio y experiencia di e personanan aki pa coduci un destaho asina?*

Verwezen wordt naar het antwoord op de voorgaande vraag.

506. *Minister por suministra cuanto y e nombernan di e companianan cu a participa?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 503.

507. *Prome cu e aanbesteding a cera e comision ta conseha e minister pa termina e destaho Minister por a duna Parlamento un copia di e conseho aki y kico tabata e rason pa cu esaki?*

Nogmaals wordt verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 503.

508. *Despues di esaki e comision cu minister ta solicita un RFI "Request for Information". Minister por a duna Parlamento un copia di tur cu a participa y un copia di e propuesta cu nan a duna gobierno?*

Nogmaals wordt verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 503.

509. *E comision a conseha minister pa tuma e proposicion di e compania SADI Sociedad Aerea de Ibague minister por a duna Parlamento un copia con e comision a evalua esaki compara cu e otro nan?*

Wederom wordt verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 503.

510. *Minister por suministra Parlamento un copia di e conseho aki pa e Minister?*

Wederom wordt verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 503.

511. *Na maart 2019 e comision a biaha pa Colombia pa bay negosha cu e compania SADI. Minister por suministra Parlamento e decision di ministeraad cu ta duna e comision e autoridad pa bay negosha den nomber di gobierno?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 503.

512. *Minister por suministra un lista di kende a bay y a participa na e negosacion aki?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 503.

513. *Minister por suministra Parlamento cuanto esaki a costa?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 503.

514. *Na mei 2019 minister hunto cu sr. Restrepo Osoria ta firma e contract pa lease e Helicopter. Minister por duna Parlamento un copia di e contract aki?*

Desgewenst is de minister, belast met Justitie bereid om vragen over dit onderwerp in een separaat onderhoud met de Staten te beantwoorden.

515. *Minister por a duna e consehonan di Polis, VDA, Aviacion Civil di Aruba riba e contract aki?*

Desgewenst is de minister, belast met Justitie bereid om vragen over dit onderwerp in een separaat onderhoud met de Staten te beantwoorden.

516. *Den e contract tin un prijs minimo pa oranan di servicio. Minister por a duna Parlamento cuanto e helicopter aki a costa Aruba te cu awor?*

Verwezen wordt naar het antwoord op de voorgaande vraag.

517. *Durante minister su informacion na Parlamento minister a declara cu na 2020 Gobierno di Aruba tabata sa cu sr. Restrepo ta wordo sospecha di ta meti den trafication di droga. Minister por splica Parlamento pa kico no a informa Cuerpo Policial di esaki?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 516.

518. *Minister a declara cu e tempo ey a pidi representante di SADI na Aruba pa manda un carta cu e compania ta den 'good faith', minister por suministra Parlamento un copia di e correspondencia aki?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 516.

519. *Minister por splica pa kico no a pidi conseho for di e instancianan oficial di Aruba manera Cuerpo Policial, VDA, Ministerio Publico?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 516.

520. *Gobierno por informa Parlamento cuanto polis a wordo admiti den opleiding di polis den e ultimo 20 añanan cu un especificacion pa aña?*

Jaar	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2011	2012	2013	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Niveau	N 4	N 4	Geen	N 4	N 4	N 4	N 4	N 2	N 4	N 4	N 2	N 4	Geen	Geen	N 4	N 4	N 4	N 4	Geen	N 4	Geen	N 4	N 4
Aantal	18	23	Klas	15	15	20	24	11	17	20	19	22	Klas	Klas	23	36	15	15	Klas	25	Klas	13	18

521. *Gobierno por informa Parlamento cuanto polis tin riba 'non-actief' na e momento aki?*

Momenteel zijn er 3 politie-ambtenaren geschorst (niet werkzaam).

522. *Gobierno por informa cuanto di e polisnan riba 'non-actief' a gana nan caso contra gobierno?*

Momenteel heeft er geen non-actieve politieagent een zaak gewonnen voor de rechter.

523. *Cuanto polis a keda sin ricibi nan bevordering pa motibo di malesa?*

Dit jaar (van januari 2024 tot heden) zijn er 55 bevorderingsadviezen van het KPA uitgeboekt. Van de 55 bevorderingsadviezen zijn er 7 gevallen verschoven wegens arbeidsongeschiktheid.

524. *Por informa Parlamento cuanto director di departamento di husticia ta na cas y a gana nan caso contra gobierno. Cuanto aña nan ta na cas y cuanto esaki ta costa?*

Momenteel is 1 directeur non actief. De personeelskosten voor de directeur is Afl 185.000,-.

525. *Por informa Parlamento cuanto polis ta cobra e salario di Korpschef na e momento aki?*

Drie ambtenaren hebben een bezoldiging van Korpschef.

526. *Por informa Parlamento unda esnan cu ta cobra salario riba nivel di Korpschef ta trahando?*

Bij de NCTVI (2) en Inmigracion Aruba (1).

527. *Gobierno por facilita Parlamento e cifranan di crimen bao hubentud pa edad, bario, status social y genero?*

Verwezen wordt naar de bijlage op pag. 4, tabel 3. Recentelijk is de Infodesk van de KPA samen met het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) een

samenwerking aangegaan om eiland breed tot criminaliteitscijfers te komen. De eerste conceptcijfers staat tentatief gepland voor 1 december 2024.

528. *Gobierno por facilita Parlamento cu e cifranan di accidente hopi grave y tambe e cifranan di accidente fatal pa loke ta e ultimo 20 añanan?*

Gelet op de geheimhoudingsplicht bij het ziekenhuis, heeft het KPA geen registratie van ernstige ongelukken.

Aanrijdingen met dodelijk afloop:

2000:	15
2001:	20
2002:	18
2003:	18
2004:	14
2005:	15
2006:	15
2007:	11
2008:	20
2009:	17
2010:	17
2011:	14
2012:	17
2013:	13
2014:	07
2015:	12
2016:	10
2017:	02
2018:	10
2019:	08
2020:	06
2021:	07
2022:	14
2023:	09
2024:	08

529. *Gobierno por facilita Parlamento cu e cifranan violencia domestico di e ultimo 6 añanan?*

Table 1. Total of number of survivors who sought assistance at FCVR

	2021	2022	2023	2024 (Jan-Sept):
New clients	145	149	121	63
Existent clients	61	54	51	13
Total	206	203	172	76

530. *Minister por splica Parlamento di Aruba con lo atende cu pago di overtime na Cuerpo Policial?*

Hoewel dit schier onmogelijk is vanwege de nog steeds bestaande onderbezetting, stuurt het KPA strak aan op het gebruik van overtime. Vanwege de beperkte capaciteit wordt veel gevergd van het Korps. Het welzijn en de veiligheid van de ambtenaren staat voorop. Daarom wordt momenteel onderzocht naar een manpower-planningsysteem dat aansluit op het bestaande Afas-systeem. Daarnaast is het Korps doende om meer politieambtenaren op te leiden. Er is inmiddels een klas begonnen op 1 oktober 2024, de volgende begint 1 november 2024 en januari 2025 begint een derde klas.

531. *Minister por splica Parlamento cuanto polis lo ricibi oportunidad pa sigui forma nan mes y profesionalisa nan mes?*

In de gaande beweging wordt geïnvesteerd in al het personeel. Door middel van verschillende trajecten en opleidingen en cursussen. Dienstopleidingen, zoals: KO, MKO, HKO, Universitaire opleidingen, MD-trajecten en leiderschapstrainingen. Hiermee is een aanvang gemaakt en in 2025 wordt dit voortgezet.

532. *De minister van Justitie en Sociale Zaken heeft wederom advies gevraagd aan de Directie Wetgeving omtrent betaling van 23 werknemers in verband met bevorderingen bij de Stichting voor Verstandelijk Gehandicapten Aruba (SVGA). Het resultaat is negatief. Het gaat om een totaalbedrag van AWG 337.274,19. De vraag is waarom uitgaande van de situatie van de werknemers niet overgegaan wordt tot betaling?*

Deze zaak is momenteel nog in behandeling bij de bestuursrechter.

533. *Wat zal de Regering doen om meevallers en dividenden te investeren in het verhogen van de bijstand of reparatietoeslag om de koopkracht van de bevolking te stimuleren?*

Conform het meevallersbeleid dient het meerdere overschot enerzijds voor 50% worden aangewend aan schuldverlaging en anderzijds 50% worden ingezet voor bekostiging investeringen. Dividend maakt deel uit van de algemene ontvangsten van het Land dat ingezet wordt om de uitgaven te bekostigen. De recente verhoging van de reparatietoeslag en de gehandicaptenuitkering zijn bekostigd uit de algemene middelen van het Land. Indien het Land ruimte heeft in haar begroting, zal deze gebruikt worden voor extra uitgaven zoals verhoging van de reparatietoeslag en andere uitkeringen.

534. *Het gaat om risico groepen die ondersteuning nodig hebben om aan hun dagelijkse uitgaven en taken te kunnen voldoen. Hierbij gaat het om ouderen, alleenstaande ouders, bijstand gerechtigden en de speciale jeugd (gehandicaptenuitkering 0-16 jaar). Wat kan de Regering voor deze risicogroepen betekenen?*

De Directie Sociale Zaken is belast met zowel materiele als immateriële hulpverlening.

De materiele hulpverlening is bij 3 afdelingen in 4 verschillende vormen van maatschappelijke hulpverlening georganiseerd, te weten:

- Bijstand - Sectie Bijstand
 - o Gezinsbijstand
 - o Gehandicaptenuitkering en overige bijzondere uitkeringen
- Kosteloze Rechtskundige Bijstand - Sectie KRB
- Tegemoetkoming Begrafeniskosten - Sectie Bijstand
- Artikel 10 – Sectie Guia Social

De immateriële hulpverlening is onderverdeeld in drie afdelingen:

- Primaire Preventie voor de doelgroep jeugd en gezin
- Eerstelijns maatschappelijk zorg – Sectie Guia Social
- Tweedelijns specialistisch psychosociale hulpverlening – Sectie Bida y Familia

De garantie van de uitvoering van deze taken vloeit voort uit het wettelijke mandaat, vastgesteld in o.a. de Landsverordening Maatschappelijke Zorg, Landsbesluit Bijstandsverlening en Landsverordening Kosteloze Rechtskundige Bijstand,

welk de continuïteit garandeert. De Directie Sociale Zaken is belast met zowel materiele als immateriële hulpverlening.

Er zijn verder verschillende gesubsidieerde stichtingen die actief zijn op het gebied van alleenstaande ouders, bijstand gerechtigden en de speciale jeugd (gehandicaptenuitkering 0-16 jaar).

535. *In het antwoord van de Regering wordt niet genoeg ingegaan wat gedaan zal worden in het sociaal veld om het aantal gevallen van kindermishandeling te behandelen en te voorkomen. Kan de minister aangegeven wat voor kinderen gedaan zal worden ter voorkomen van mishandeling en misbruik?*

Directie Voogdijraad voert een raadsonderzoek uit wanneer er een gegrond vermoeden is van ernstige bedreiging van de ontwikkeling van een minderjarige, ondanks de geboden hulp, begeleiding, of behandeling. Dit betekent dat het wegnemen van deze bedreiging niet afdoende is aanvaard door de gezaghebbende(n) of voogd, en/of dat zij er niet in zijn geslaagd om blijvende veiligheid te waarborgen binnen het vrijwillige kader. De Directie Voogdijraad kan dan overgaan tot een raadsonderzoek om te beoordelen of een kinderschermingsmaatregel noodzakelijk is.

In het kader van de preventieve aanpak wordt door het ministerie nauw samengewerkt met de ketenpartners zoals DSZ, Fundacion Respetami, Fundacion Telefon pa Hubentud uitgevoerd, waarbij vooral wordt ingezet op de vergroting van bewustwording op dit vlak.

536. *Beleidsprioriteiten van het ministerie van Justitie en Sociale Zaken lijken met name te liggen op het gebied van Justitie. Voor wat betreft stimuleren arbeidsdeelname is het de vraag aan de Minister hoe jeugdige drop-outs zullen worden gestimuleerd om te werken of om naar school te gaan?*

Hiervoor zij verwezen naar de voorgaande opmerkingen over de strekking en inhoud van het project Family Justice Center.

537. *Hoe kan gezien de zeer hoge kosten van levensonderhoud, schulden, stress van families, het sociaalezekerheidsstelsel worden gestimuleerd?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 405.

538. *Hoe kunnen risicogroepen, zoals alleenstaande moeders, gehandicapten, ouderen en andere minderbedeelden worden gestimuleerd om te participeren aan het economisch proces?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 406.

539. *De Regering heeft ondanks alle maatregelen en na austerisatie van de positieve lijst van AZV en de introductie van de BBO aan de grens, met ernstige consequenties voor de koopkracht en het welzijn van de bevolking, geen sociaal vangnet geïntroduceerd om al deze families die in armoede leven tegemoet te treden. Wat vindt de minister van een vangnet voor de risicogroepen in onze gemeenschap?*

De Directie Sociale Zaken (DSZ) is de uitvoeringsinstantie voor het sociale vangnet in de vorm van Bijstandsverlening. Bijstand is van tijdelijke aard en vormt een integraal onderdeel van de overheidsstrategie om de betreffende personen uit de persoonlijke- en gezinscrisis te helpen, een en ander uitgaande van het subsidiariteitsbeginsel, waarbij de overheid de laatste geroepen is om een persoon en diens gezin bij te staan. Cliënten worden gestimuleerd om weer aan het werk te gaan of om aan re-integratie te werken. Dit is niet vrijblijvend daar indien cliënten hieraan niet meewerken vanuit de DSZ actie ondernomen wordt.

540. *Hoe kan met de rechten van de mens rekening worden gehouden, alsook met de SDG's om honger tegen te gaan en te garanderen dat er schoon water en elektriciteit voor mensen beschikbaar zijn?*

Op Aruba gaan wij ervan uit dat eenieder door werk zelfstandig in staat is in zijn eigen bestaan en dat van zijn gezin te voorzien waarbij de bevordering van voldoende werkgelegenheid voorwerp is van aanhoudende zorg van de overheid. Echter kan het door verschillende omstandigheden, zoals ziekte, zwangerschap, werkongeval, arbeidsongeschiktheid, verlies van een kostwinner, werkloosheid of ouderdom, voorvallen dat een persoon, wellicht tijdelijk, niet zelf voor zijn inkomen of een gedeelte ervan kan zorgen. Aruba kent een sociaal zekerheidsstelsel dat personen of gezinnen helpt, die vanwege bepaalde omstandigheden in financiële problemen komen. Een persoon die niet in staat is in zijn eigen bestaan te voorzien kan in eerste instantie een beroep doen op de Sociale verzekeringen. Op Aruba is de Sociaal Verzekeringsbank (SVB) de uitvoerder van de sociale

verzekeringswetten van volks- en werknemersverzekeringen. Wie niet in aanmerking komt voor een uitkering via een sociale verzekeringswet, kan een beroep doen op de sociale voorzieningen, ook wel het sociale vangnet genoemd. De Directie Sociale Zaken (DSZ) is de uitvoeringsinstantie voor het sociale vangnet in de vorm van Bijstandsverlening

541. *Is het niet tegenstrijdig dat uitgaande van SDG's toch zoveel maatregelen worden genomen, waarbij met name de risicogroepen de dupe zijn?*

De regering streeft naar een inclusieve samenleving waarin iedereen gelijke kansen heeft. De regering zet in op het creëren van meer werkgelegenheid en het bieden van sociale voorzieningen voor de meest kwetsbare groepen in de samenleving.

In de afgelopen jaren is het aantal gezinsbijstandsuitkeringen sterk gedaald als gevolg van de stijgende werkgelegenheid en bevindt zich momenteel op het laagste niveau in 15 jaar. Thans ontvangen bijna 700 gezinnen een gezinsbijstand, dit is een daling van meer dan 1000 gezinnen.

542. *Wat heeft het sociaal veiligheidsraad tot nu toe concreet bereikt voor de geboden hulp aan jongeren met psycho-sociale problematiek?*

Het Sociaal Veiligheidsberaad is een professioneel platform voor de directeurs van de desbetreffende diensten die te maken hebben met het sociaal vlak op Aruba. In dit platform is direct contact geweest met de directeurs en kunnen bepaalde beleidstaken en instructies gegeven en besproken worden. Belangrijke beleidsbeslissingen worden hier genomen worden, zodat dit op het werkveld als taken worden uitgevoerd.

543. *Wat is veranderd voor de ouders van deze jongeren?*

Zoals vermeld in het antwoord bij vraag 91, het is geen beraad voor ouders maar een platform voor directeurs naar de minister toe.

544. *Wat is gedaan om de wachtlijst bij de verschillende sociale instellingen te verlagen?*

De Directie Sociale Zaken biedt immateriële hulp via de eerstelijns afdeling "Guia Social" en de tweedelijnsafdeling voor specialistische hulp, "Bida y Famia". De

afdeling "Guia Social", die hulp biedt door middel van maatschappelijk werkers, heeft geen wachtlijst. Elke cliënt kan een afspraak krijgen. De afdeling "Bida y Famia" is kwetsbaarder voor het ontstaan van een wachtlijst, aangezien het om een team van vijf behandelaars gaat. De vraag is groter dan de beschikbare capaciteit aan personeel, met name voor de doelgroep kind en jeugd. Met de lopende herstructurering van de Directie Sociale Zaken zal het aantal formatieplaatsen binnen deze afdeling worden geëvalueerd. Daarnaast moet ook het in 2023 geïntroduceerde GGZ-verwijsbeleid nog worden geëvalueerd.

De Directie Voogdijraad heeft door inhuren van tijdelijke krachten, de meldingen beter kunnen screenen, alsook de raadsonderzoekers die met ontslag zijn gegaan, kunnen vervangen.

545. *Wat houden de sociale veiligheidsvraagstukken in en wat wordt hiermee gedaan?*

Het Sociale Veiligheidsberaad (verder te noemen SVB) bevordert de samenwerking tussen verschillende diensten die onder het ministerie van justitie en sociale zaken ressorteren. Het doel is om op landelijk en bestuurlijk niveau tot afstemming te komen over verschillende sociaal maatschappelijke en justitiële thema's en knelpunten die ingebracht worden door de partners van het SVB. Er wordt ook gebruik gemaakt van de gelegenheid om de 'good practices' en successen in het werkveld met elkaar uit te wisselen.

546. *Welke verdragen in het kader van de Rechten van het Kind en personen met beperkingen worden bedoeld?*

Het VN-Verdrag inzake de rechten van het kind en het VN-Verdrag inzake rechten van personen met een handicap.

547. *Voor wat betreft personen met beperkingen, is het de vraag of binnenkort het landsbesluit materiele zorg zal worden gewijzigd conform het voorstel van Eman-Wyatt-Ras om ouders van jongeren met beperking jonger dan 16 jaar financieel bij te staan?*

Het actualiseren en moderniseren van het Landsbesluit Bijstandsverlening maakt deel uit van het Landspakket E.1-E.4. Een plan van aanpak is al bestuurlijk vastgesteld en er zijn middelen beschikbaar gesteld. De regering wil de gehandicaptenuitkering apart regelen in een nieuw landsbesluit, waarbij het niet alleen als loondervingsregeling fungeert, maar ook rekening houdt met het potentieel van

sommige gehandicapten. Dit moet nog verder worden uitgewerkt, waarbij belangrijke stakeholders moeten worden geconsulteerd.

Daarbij zal nog nader worden onderzocht of de nieuwe uitkering zal dienen als compensatie voor het feit dat iemand niet of minder kan werken, of als compensatie voor extra zorgkosten.

548. *Samenwerking is van belang voor professionele en structurele aanpak van de jeugdproblematiek. Welke processen zullen met elkaar worden afgestemd?*

Beleidsvoornemens opgenomen in het regeerprogramma voor de periode 2021 – 2025: “Aruba mester di nos turl”, herkent en onderschrijft de behoefte de persoonlijke ontwikkelingen te stimuleren, kwaliteit van het leven en de veerkracht van alle inwoners en voornamelijk de meest kwetsbare groepen in onze samenleving. In dit kader, de regering heeft zich ingezet om hun visie, doelen en uitgangspunten op één lijn te hebben met de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG’s). Het uitgangspunt dat ‘niemand achterblijft’ ingebed in de Duurzame ontwikkelingsdoelen, waarbij de internationaal gemeenschap zich ook ertoe heeft verbonden een gezamenlijke inspanning te leveren om het leven van degenen die het verst staan, als eerst te identificeren en te transformeren, is leidende principe van de beleidsinspanningen en interventies van de Ministerie van Sociale Zaken. Samenwerking is van belang voor professionele en structurele aanpak van de jeugdproblematiek, daarom, en zoals vermeld in de beleidsvoornemens van het Ministerie van Justitie en Sociale Zaken: samenwerking voornamelijk met behulp van (strategische) hulpmiddelen en informatieproducten, op en met informatie sturen. Hiermee, het (verder) bevorderen van een stelsel waarmee de hulpvraag van jeugdigen (vroeg) tijdig gesignaleerd wordt, en de preventieve inzet op basis van goede samenwerking onder relevante instanties uit diverse sectoren en disciplines op een gecoördineerde wijze, door de juiste autoriteiten en op de correcte plek kan worden geattendeerd zodat de jongeren snel en beter geholpen worden.

Collectieve inspanningen vanuit multiple invalshoeken, zijnde justitie, cultuur, gezondheidszorg, onderwijs en sociaal, zijn noodzakelijk om de jeugdige bij te staan in de ontwikkeling van zijn of haar maximaal menselijke potentieel. Bevorderen van programma’s en trajecten die bijdragen aan het ontwikkelen van leiderschap talenten onder jongeren. Het bewerkstelligen van een gezonde fysieke en sociale omgeving waarin de jeugd van Aruba kan opgroeien: Informatie omtrent vrijetijdsactiviteiten, culturele bezigheden en sport deelname, geven van informatie, advies en hulp, gericht op het voorkomen, verminderen of opheffen van vragen en

problemen van individuele of sociale aard bij kinderen, jongeren en groepen jongeren, alsmede het signaleren van de in de samenleving bestaande behoeften, tekorten, ontwikkelingen, verwachtingen en dergelijke die op enigerlei wijze de belangen van kinderen en jongeren betreffen en het ontwikkelen van een kritische functie in antwoord daarop, alsmede alles wat met de voorschreven doelstelling in de ruimste zin verband houdt.

549. *Welke instellingen werken nauw samen en welke niet?*

De meeste instellingen hebben op een of ander moment op de een of andere manier deel uitgemaakt van een samenwerkingsverband en worden door de regering en de ministeries aangemoedigd om samen te werken om de reikwijdte van de hulp aan jongeren en kinderen uit te breiden (Jeugdhulpverlening netwerk).

Op het gebied van nauwe samenwerking, delen en verzamelen de meeste jeugdinstellingen informatie om de best mogelijke strategieën te vormen om jonge Arubaanse jongeren te helpen. Hen informeren, advies geven en voor hen zorgen.

(131 kind en jeugd telefoon) heeft samenhang met sector van onderwijs, sociaal, gezondheid, justitie en sport (Hulpverlenende instanties en preventieve instellingen). En werk nauw samen met instellingen zoals: "Parlamento Hubenil", "YMCA", ATHA ("Asociacion trabou di hubentud na Aruba"), "Fundacion Respetami", "Fundacion pa nos muchanan" en "Tienda di educacion).

"Fundacion Respetami", net als de meeste andere instellingen, werken samen met andere instellingen die het zelfde doel behartigen, met scholen, en andere organisaties. Redenering: Samenwerking en integrale samenwerking zijn een vereiste voor preventie.

ATHA is een ondersteunende service verlenende organisatie die zich inzet voor bevorderen en promoveren van effectief en efficiënt jeugdwelzijnswerk. Alom een bekende overkoepelende organisatie die zich volledig inzet voor een gezonde samenleving waarin ruimte, respect en mogelijkheden voor jeugdigen aanwezig zijn en die ondersteuning biedt aan alle jeugdorganisaties. ATHA telt momenteel 49 leden, die werkzaam zijn in o.a. buurthuiswerk, internaten, gehandicaptenzorg, gezondheidszorg, justitiële zorg, cultuur, jeugdwerk, padvinderij, vormingswerk, kinderopvang en dagverblijven. o.a. "Parlamento Hubenil".

“Tienda di Educacion” (161), wiens doel is het geven van algemene opvoedingsinformatie op zo veel mogelijke verschillende gebieden, ontwikkeling van informatiemateriaal voor ouders/opvoeders, bieden van hulp en ondersteuning, werken samen met o.a. “Fundacion pa nos muchanan”, Wit Gele Kruis Aruba, “Departamento di Asunto Social”, “Fundacion Respetami”, en “CEDE Aruba”, om bovengenoemde doelen uit te breiden. (“CARNAVAL” SAFE PA TUR MUCHA Y HOBEN), Carnavalscampagne 2025.

550. *Wat zal worden ondernomen ter afstemming hiervan?*

Dit aan de hand van samenwerking binnen de Jeugdhulpverlening netwerk waarbij in het oog springende prioriteiten worden benadrukt en gecentraliseerd. Er wordt kritisch gekeken naar de bedrijfsvoering en de organisatiestructuur van de diensten. Daarbij worden de randvoorwaarden in acht genomen die nodig zijn om efficiënt en effectief te kunnen functioneren. De samenwerking tussen de diensten, de verbinding met partners en het gebruik van technische hulpmiddelen c.q. technologie. Ook het zorgdragen voor de basisvoorzieningen binnen de organisaties en het vaststellen van (basis)procedures die nodig zijn om te sturen en effectief op te treden.

551. *Het optimaliseren van informatieprocessen binnen het ministerie van Justitie blijft een prioriteit zoals aangegeven in de memorie van toelichting. Zal dit project en andere genoemde projecten, zoals het ICT-project, worden uitgevoerd in het kader van landspakketten?*

Het gebruik van informatiesystemen is nodig om de juiste beslissingen te nemen in de strijd tegen de criminaliteit. Het ICT-project dat momenteel gaande is ter vervanging van de verouderde thin clients /ict-systeem van het Korps Politie Aruba (KPA) heeft momenteel de hoogste prioriteit. Dit project alsmede alle andere vernieuwingsprojecten zullen grotendeels uit eigen middelen, opgenomen in de begroting van het ministerie van Justitie en Sociale Zaken worden bekostigd, niet vanuit het Landspakket.

552. *Wat zijn de afspraken hierover met Nederland?*

Deze vraag kan ontkennend worden beantwoord.

553. *Hoe zal de samenwerking worden geregeld met de internationale opsporingsdiensten?*

Dit wordt in de meeste gevallen geregeld door sluiten van een protocol tussen opsporingsdiensten.

554. *Wat is het hiermee gemoeide bedrag?*

Elk land draagt zijn eigen kosten, de totale kosten zijn daardoor niet bekend.

555. *Binnen het Justitieel Veiligheidsberaad zal tevens een plan van aanpak opgesteld worden om te groeien naar een 'real time intelligence center'. Kan de Minister wat verdere informatie hierover geven?*

Het antwoord op deze vraag volgt staande de vergadering.

556. *Welke juridische, technische en andere stappen zullen worden ondernomen?*

Het antwoord op deze vraag volgt staande de vergadering.

557. *Voor het bureau examen is middels een MB een commissie 'Verzelfstandiging Bureau Rijexamens' ingesteld die advies moet uitbrengen en een oplossing dient aan te dragen voor de huidige problematiek. Kan de minister aangeven of dit advies reeds af is gerond en kan hij deze aan de Staten aanbieden?*

Het antwoord op deze vraag volgt staande de vergadering.

558. *Voor wat betreft het Directoraat Justitie heeft de Raad van Advies reeds in eerdere begrotingen dit directoraat bekritiseerd. Alhoewel het volgens de Minister budgetneutraal zal zijn is het meer dan een vereiste dat er personeel hiervoor dient te worden aangesteld. Hoeveel? Van welk budget zal dit zijn?*

Het antwoord op deze vraag volgt staande de vergadering.

559. *Er bestaat bij de Korps Politie Aruba vacatures voor 17 personen. Kan de minister dit verantwoorden gezien de personeelsstop?*

Er is geen sprake van een personeelsstop bij KPA. Verzoek voor openstellen van vacatures worden strenger getoetst voordat ze worden gepubliceerd.

560. *Het meldpunt Kindermishandeling heeft een totaal aan personeel van 8 personen en voor 2025 staan ramingen voor 4 vacatures. Wat doet dit meldpunt momenteel?*

Bij Bureau Sostenemi (het landelijk Advies- en Meldpunt Kindermishandeling) kunnen burgers en instanties terecht voor zorgen over minderjarigen.

Een casus kan op 3 manieren geregistreerd worden:

Ter registratie

Een casus die al wordt opgepakt door andere instanties en alleen ter registratie aan Bureau Sostenemi wordt gemeld. Bureau Sostenemi handelt verder niet in de casus.

Advies vraag

Een burger of professional vraagt anoniem advies over een casus. Bij een advies vraag wordt geen verder onderzoek gedaan. Adviesvragen kunnen ook resulteren in een melding.

Melding

Bij een melding doet Bureau Sostemi uitgebreid onderzoek naar de casus. Ook wordt er, waar nodig, doorgeleid naar verdere hulpverlening, zowel vrijwillig als gedwongen.

561. *Hoe verloopt verwijzing van gevallen naar de verschillende instanties zoals de Directie Sociale Zaken, de Voogdijraad en andere hulpverlenende en/of adviseerende instanties/stichtingen?*

DSZ: Verwijzingen naar de instanties worden doorgaans gedaan middels officiële aanmeldings- of verwijzingsformulieren. Bij onduidelijkheden of complexe situaties worden de zaken telefonisch besproken, zodat de verwijzing correct kan worden uitgevoerd. Afhankelijk van de complexiteit van het geval, kan er een warme overdracht plaatsvinden. Dit houdt in dat er een persoonlijke overdracht plaatsvindt om ervoor te zorgen dat alle betrokken partijen op één lijn zitten met betrekking tot de reden van de verwijzing en de verwachtingen ten aanzien van de verdere samenwerking. Indien nodig, afhankelijk van de aard van het geval, kunnen er Multidisciplinaire Overleggen (MDO's) of wraparound-bijeenkomsten worden georganiseerd. Dit gebeurt om de samenwerking tussen de betrokken instanties

beter af te stemmen, wat de effectiviteit van de geboden hulpverlening ten goede komt.

DVR ontvangt via het formulier 'Verzoek tot onderzoek'(VTO) vermoedens van kindermishandeling van ketenpartners zoals BSOS, KPA/JZP en SOH, HOH, DSZ. Doorverwijzing van zaken naar de diverse instanties verloopt conform de hun meldingsformulieren. Tot op heden loopt dit goed en conform afspraken

562. *Wat is het aanbod aan verslavingszorg gericht op jongeren en vrouwen?*

Stichting Hunto biedt psychosociale begeleiding voor jongeren met verslavingsproblematiek. Recentelijk is er ook een vrouwenafdeling geopend in het Centro Colorado rehabilitatiecentrum, waarmee verslavingszorg voor vrouwen verder wordt uitgebreid.

Stichting Hunto heeft geïnvesteerd (Ruim Afl. 1.500.000) in Centro Colorado. Nieuwe behandel kamers, nieuwe programma, nieuwe activiteiten, meer dan 15 additioneel FTE, opleidingen en materiaal. Ruimte vergroot van 16 cliënten naar maximaal 48 cliënten, waarvan 8 vrouwen.

Er is geen intramurale behandeling voor jongeren. Deze worden via het verslavingstraject behandeld bij het Multifunctioneel Centrum van Stichting Hunto bij Dakota.

563. *Hoeveel gezinnen hebben in 2021, 2022, 2023 en 2024 bijstand gekregen?*

Antwoord:

2021	Gezins- uitkering	Gehandicapten- uitkering	Pleegkind- uitkering	Totaal
Jan	1654	1290	70	3014
Feb	1640	1290	70	3000
Mar	1657	1292	70	3019
Apr	1686	1296	70	3052
May	1682	1299	67	3048
Juni	1713	1304	67	3084
Juli	1773	1303	67	3143
aug	1758	1329	64	3151
sept	1712	1330	63	3105

okt	1649	1337	62	3048
Nov	1599	1341	59	2999
Dec	1518	1359	57	2934

2022	Gezins- uitkering	Gehandicapten- uitkering	Pleegkind- uitkering	Totaal
Jan	1451	1346	57	2854
Feb	1416	1346	56	2818
Mar	1382	1372	55	2809
Apr	1370	1390	54	2814
May	1340	1397	54	2791
Juni	1292	1425	52	2769
Juli	1261	1439	51	2751
aug	1232	1448	49	2729
sept	1186	1447	48	2681
okt	1139	1442	48	2629
Nov	1121	1445	45	2611
Dec	1089	1452	45	2586

2023	Gezins- uitkering	Gehandicapten- uitkering	Pleegkind- uitkering	Totaal
Jan	1072	1435	44	2551
Feb	1050	1429	43	2522
Mar	1021	1429	43	2493
Apr	992	1430	41	2463
May	956	1440	41	2437
Juni	938	1423	39	2400
Juli	921	1429	39	2389
aug	922	1431	38	2391
sept	889	1429	38	2356
okt	862	1415	38	2315
Nov	838	1428	37	2303
Dec	825	1428	36	2289

2024	Gezins- uitker- ing	Gehandicapten- uitkering	Pleegkind- uitkering	Totaal
Jan	812	1423	36	2271
Feb	794	1428	35	2257
Mar	789	1425	35	2249
Apr	781	1434	35	2250
May	769	1432	35	2236
Juni	761	1436	34	2231

Juli	748	1435	34	2217
aug	725	1432	34	2191
sept	703	1415	33	2151
okt	691	1414	33	2138
Nov				
Dec				

564. *Hoeveel is het hiermee gemoeide bedrag? Hoeveel mensen hebben een gehandicapten uitkering ontvangen?*

2021: Afl. 29.793.087,50

2022: Afl. 28.101.435,-

2023: Afl. 25.098.664,40

2024 t/m okt 2024: Afl. 17.816.745,-

565. *Hoeveel gezinnen hebben in 2019, 2020, 2021, 2022, 2023 en 2024 een schoolkinderen toeslag ontvangen?*

Schooluitkering		
Jaar	aantal kinderen	aantal gezinnen
2019	830	523
2020	998	531
2021	919	596
2022	879	467
2023	614	337
2024	528	339

566. *Hoeveel kinderen betreft het toeslag?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 565.

567. *Het Buro Sostenemi is middels het de landsverordening Burgerlijk Wetboek sinds 2016 het officiële meldpunt voor kindermishandeling. Er wordt geïnvesteerd in*

samenwerking met andere instanties, opleidingen en cursussen. Wat zijn de resultaten hiervan. Hoeveel casussen zijn in 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023 en 2024 gemeld?

2016: 318 casussen

2017: 391 casussen

2018: 390 casussen

2019: 348 casussen

2020: 237 casussen

2021: 396 casussen

2022: 457 casussen

2023: 426 casussen

2024 tot oktober: 300 casussen.

568. *Uit de praktijk blijkt dat er nog steeds geen algemeen registratiesysteem voorhanden is en dat casussen blijven hangen tussen instanties. Het sociaal crisisplan zou werken aan zo'n registratiesysteem. Echter is het project afgesloten sinds 2021 en is er nog steeds geen registratiesysteem bekend. Wanneer zal het registratiesysteem in werking treden?*

Hoewel de betrokken instanties het belang inzien van een dergelijk registratiesysteem, is de juridische uitvoering hiervan niet zonder uitdagingen. Een belangrijk struikelblok bij de realisatie van een algemeen registratiesysteem is de noodzaak om rekening te houden met de verschillende bevoegdheden van de betrokken instanties, die niet altijd gelijk zijn. Daarnaast speelt de bescherming van privacy een cruciale rol en het feit dat enkele instanties al hun eigen registratiesysteem hebben. Iedere instantie is verplicht de vertrouwelijkheid van de gegevens die zij beheert te waarborgen, waardoor het uitwisselen van informatie complex wordt.

569. *Hoeveel barioregisseurs zijn er momenteel en in welke bario's?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 422.

570. *Wat wordt bedoeld met de zin: "het bewerkstelligen dat het sociale zekerheidsstelsel een activeringsfunctie zal hebben waarbij wordt zorggedragen voor een adequaat sociaal vangnet (conform Landspakket maatregel E4 in samenhang met maatregel E1)?"*

Hiermee wordt bedoeld dat verkend wordt hoe binnen het huidige stelsel van sociale zekerheid bevorderd kan worden dat voor hen die (deels) kunnen werken het eenvoudiger en aantrekkelijker wordt om te gaan werken. Tegelijkertijd wordt er gekeken naar manieren om het socialezekerheidsstelsel uit te breiden, bijvoorbeeld door het invoeren van een werkloosheidsregeling.

Volksgezondheid en Toerisme

571. *Wat is de beleidsstrategie van de Minister om hoogwaardig toeristen aan te trekken en is deze geïmplementeerd? Met welk resultaat?*
572. *Uit de beleidsvoornemens van de Minister blijkt dat infrastructurele projecten van belang zijn voor de verdere versterking van het product Aruba, als toeristenbestemming. Kan de minister een overzicht geven van de projecten die het komend jaar zullen worden geïnitieerd?*
573. *Kan de minister aangeven hoeveel deze projecten land Aruba zullen kosten en vanuit welke begroting dit zal worden bekostigd?*
574. *Kan de Minister een overzicht verstrekken van de investeringen die ATA heeft gedaan en zal doen in het komend jaar?*
575. *Het is een aanhoudende klacht van toeristen dat Aruba duurder is geworden. Is een onderzoek verricht naar de mogelijke gevolgen voor de toeristenmarkt als Aruba steeds duurder wordt?*
576. *De prognose en cijfers gepubliceerd door de Regering schetsen een beeld dat de toeristische sector breed welvaart genereert. Echter is het een aanhoudende zorg van degenen die werkzaam zijn in de horecasector voor de 'trickle-down effect' hiervan. Welke beleidsvoornemens zal de minister ontplooien om te bewerkstelligen dat de welvaart die het toerisme genereert wordt vertaald in daadwerkelijk*

betere beloningen, arbeidsvoorwaarden en omstandigheden voor de diegenen die werkzaam zijn in de horecasector?

577. *Uit de ontwerpbegroting blijkt dat er geen landsbijdrage is gereserveerd voor AZV. Is de minister van plan om de positieve lijst af te schaffen voor medicatie die betrekking hebben op niet-chronische ziekten?*
578. *Kan de Minister een overzicht verstrekken van hoeveel inkomen is gegenereerd met de invoering van het positieve lijst van medicatie in 2022, 2023, 2024?*
579. *Kan de Minister de Staten van Aruba informeren over hoeveel patiënten verplicht worden om medicatie te betalen?*
580. *Kan de Minister de Staten van Aruba, een lijst verstrekken van de medicatie waarvoor moet worden betaald en de bijbehorende prijs?*
581. *Welke concrete stappen zijn genomen om de wachtlijsten voor tweede lijn zorg weg te werken?*
582. *Kan de Minister een overzicht verstrekken van hoeveel specialisten aangesteld zijn bij HOH?*
583. *Met het vertrek van longarts S. Kock is er nog steeds dringend behoefte aan een medische specialist op het gebied van longziekten. Heeft de minister hieraan aandacht besteed?*
584. *Welke maatregelen zijn door de Minister getroffen om te borgen dat Aruba voldoende medische specialisten ter beschikking hebben om Aruba hoog kwaliteit tweede lijn zorg te bieden?*

585. *Kan de minister toelichten wat de stand van zaken is inzake het afronden van de uitbreiding van de HOH?*
586. *Is de Minister van plan om in het kader van landspakket bezuiniging door te voeren in de medische zorg?*
587. *Welke maatregelen zijn door minister genomen om fraudeleuze handelingen binnen de onder zijn ministerie ressorterende overheidsdiensten (DVG) te vermijden, of althans tegen te gaan?*
588. *Kan de Minister toelichten of er een besluit is genomen ten aanzien van de huisvesting van een pet-scan voor Aruba?*
589. *Wat is de huidige stand van zaken in de Arubaanse gezondheidszorg, met name met betrekking tot de bezuinigingen?*
590. *Welke gevolgen hebben de bezuinigingen in de zorg gehad op de kwaliteit van de medische zorg op Aruba voor zowel de burgers als de zorgverleners?*
591. *Wat zijn de effecten geweest van de invoering van eigen bijdrage voor medicijnen op de toegankelijkheid tot zorg?*
592. *Zijn er maatregelen genomen om ervoor te zorgen om voorkeursbehandeling te voorkomen in de zorg, in die zin dat vermogende patiënten voorkeursbehandeling krijgen ten koste van anderen?*
593. *Hoe kan de Regering de toegankelijkheid van de zorg voor minderbedeelden verbeteren?*

594. *Zal de minister een deel van de dividenden besteden aan initiatieven ter opheffing van de grote negatieve consequenties die de austerisatie van de positieve lijst met zich meebrengt voor de gezondheid van de bevolking? Zo nee, waarom niet?*
595. *Het Kwaliteitsinstituut valt niet meer onder de Directie Volksgezondheid maar zal onafhankelijk haar taken kunnen uitvoeren. Wat is nog nodig om het Kwaliteitsinstituut (meer) operationeel te maken?*
596. *Met welke entiteiten zal het instituut samenwerken?*
597. *Welke stappen zijn of zullen worden ondernomen om het medisch toerisme op Aruba te stimuleren?*
598. *Door verhoging van de BBO zijn de prijzen op Aruba erg gestegen. De Minister geeft aan dat hij een luxe jachthaven wil ontwikkelen met hoogwaardige faciliteiten zoals luxe detailhandel. Gezien de hogere prijzen op het eiland zullen de prijzen erg hoog liggen.*
599. *De Dienst Warenkeuring en Hygiëne worden verzelfstandigd tot een Sui Generis belast met voedselveiligheid, warenkeuring, hygiëne alsmede de optimalisering van horecaverGUNningen in 2024. Wanneer zal de verzelfstandiging plaatsvinden. Wat zijn de gemoeide kosten die hiermee gepaard zullen gaan?*
600. *Om de zorgkosten te beheersen wordt door de Minister steeds bezuinigd bij de bevolking die al in armoede leeft en worden zorgkosten op andere gebieden helemaal niet aangeraakt laat staan beheerst. Waarom heeft de Minister nog steeds geen stappen ondernomen om tot centrale inkoop van medicijnen te komen?*

601. *De ziekenhuizen hebben dit idee opgepakt. Echter heeft de overheid tot nu toe niets ondernomen om medicijnen tegen lagere prijzen in te kopen opdat niet bezuinigd hoeft te worden bij burgers die al in armoede leven door de bezuinigen van deze harteloze Regering.*
602. *Wat is reeds gedaan tot efficiënte en effectieve samenwerking tussen het HOH en IMSAN?*
603. *Wat zal worden gedaan om tot efficiënte en effectieve samenwerking tussen het HOH en IMSAN te komen?*
604. *Hoe verloopt deze samenwerking? Wat is reeds bereikt en wat zijn de knelpunten?*
605. *Wanneer zal het MOU worden ondertekend?*
606. *Wat heeft de Regering reeds gedaan voor wat betreft verlaging van tarieven en kosten bij verwijzing van patiënten naar andere landen, met name Colombia?*
607. *Wat heeft de Regering reeds ondernomen om criteria en regels vast te stellen voor medische verwijzing naar het buitenland?*
608. *Patiënten blijven erg lang in het buitenland wanneer ze op medische indicatie worden verwezen. Sommigen blijven weken en zelfs maanden in het buitenland in afwachting van een test of onderzoeken en operatie, met alle gevolgen van dien voor familie en werkgelegenheid.*
609. *Hieraan dient aandacht te worden geschonken om wachttijden in het buitenland te verkorten en meer efficiënt hiermee om te gaan. Wanneer gaat de Regering dit aspect van doorverwijzing naar het buitenland onderzoeken en veranderen?*

610. *Het Kwaliteitsinstituut is het product van de landsverordening kwaliteit in de zorg, die in 2014 is aangenomen door de Staten van Aruba. Negen jaar later is het Kwaliteitsinstituut losgekoppeld van de DVG. In 2024 zal zij zich toeleggen op het opstellen van standaarden en protocollen ten behoeve van de waarborging van goede kwalitatieve zorg op Aruba. Alsmede het maken van een Nationaal Zorgplan en Manpower plan. Hiertoe zijn de nodige middelen gebudgetteerd. Welke middelen zijn gebudgetteerd?*
611. *Is het Instituut al belast met de registratie van beroepsbeoefenaren voor AruBIG? Voor wat betreft de implementatie van de AruBIG, hoeveel beroepsbeoefenaren hebben zich reeds in 2021, 2022, 2023 en 2024 geregistreerd? Om welke beroepen gaat het? Waar hebben zijn gestudeerd en waar zijn deze beroepsbeoefenaren te werk gesteld? Met welke internationale organisaties werkt het Kwaliteitsinstituut samen? Met welke (internationale) entiteit zal het Kwaliteitsinstituut samenwerken om kwaliteit te garanderen?*
612. *Hoe is de huidige samenwerking met de IVA en beroepsbeoefenaren?*
613. *Kan de Minister de Staten informeren over de intensievere nauwgezette toezichthoudende taken van de IVA die meer capaciteit vragen?*
614. *In 2023 zijn de nodige middelen in 2023 overgeheveld uit het project Bureau Medicinale Cannabis. Deze taken en de daarmee gemoeide middelen werden voortgezet in 2024. Kan de minister het gemoeide bedrag specificeren en aangeven wat reeds is bereikt?*
615. *Wat is nog meer nodig om IVA beter te ondersteunen in haar belangrijke taak ten aanzien van ouderen?*

616. *De intentie van de Regering is om de bestaande Aruba Health App verder uit te breiden als dashboard voor de patiënten en faciliterend voor een eenvoudige uitwisseling van gegevens met instemming van de patiënt. Hiervoor is het van belang dat er criteria en goede afspraken en protocollen zijn voor wat betreft implementatie van digitale zorg. De privacy van patiënten is uitermate belangrijk. Het is inacceptabel, zoals reeds een paar jaar geleden is gebeurd met gegevens over COVID, dat informatie over de gezondheid van patiënten in handen komt van derden die deze informatie rondsturen middels hun whatsapp. Hoe zou dit worden voorkomen met een meer uitgebreidere informatie van de nieuwe Health App? Welke veiligheidsclausules zullen worden gehanteerd?*
617. *Wie zal verantwoordelijk zijn hiervoor?*
618. *De Health App was in beheer van de SETAR. Echter is gebleken door de PR van de VGZ dat het beheer van de App te Cocolishi plaats vond. Wie zal de Aruba Healthapp beheren? Hoe zeker kan men zijn van privacy van gegevens in een app die beheerd wordt door Cocolishi? Het is riskant voor burgers om hun private gezondheidsinformatie toe te vertrouwen aan een App beheerder die in Cocolishi zit. Beseft de Regering en de betreffende minister dat dit niet professioneel is en duidt op 'friends and family'? Hoe kan zo'n privacycrisis worden voorkomen?*
619. *Voor wat vaccinaties betreft is er fraude geweest. De 'vacunagate' is nog steeds in het geheugen van velen. Hoe kan het vaccinatieprogramma voor wat betreft de administratie en financiën fraudebestendig worden gemaakt?*
620. *Wie/welke instantie is daarmee belast?*
621. *Door de Minister van Volksgezondheid wordt net zoals bij andere directies een nieuwe Directie gecreëerd naast de Directie Volksgezondheid. Zoals de minister aangeeft is er een concept formatierapport klaar. De vraag aan de regering is of de Staten dit rapport kunnen ontvangen?*

622. *In november 2021 zijn de eerste gesprekken begonnen met DRH ter vaststelling hiervan. In 2023 heeft DRH haar definitief advies met betrekking tot het formatierapport afgerond. Is de DRH met deze directie akkoord gegaan? Kan de Staten dit advies van de DRH ontvangen? Om hoeveel FTE's gaat het?*
623. *In 2015 is de IHR-samenwerkingsregeling binnen het Koninkrijk gezamenlijk getekend voor samenwerking tussen het Koninkrijk voor wat betreft epidemieën. Op grond van deze regels is gezamenlijk besloten tot het inrichten van een virtueel netwerk van IHR- deskundigen: alle eilanden en het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) zijn deelnemers, op gelijkwaardige basis. De Minister geeft aan dat implementatieprocessen, zoals communicatie, protocollen en wetgeving met betrekking tot de IHR werden voortgezet in 2024. De vraag aan de minister is wanneer deze implementatieproces afgerond zal zijn? Wanneer zal worden geëvalueerd? Kan de Staten het evaluatierapport ontvangen?*
624. *Er zal een regionale hub worden opgezet waardoor kennis en expertise in de regio zal worden versterkt. Het doel is om de organisatie van infectieziektebestrijding en pandemische paraatheid op de verschillende eilanden te verbeteren. Alle eilanden worden verwacht een deel van de kosten te dragen. Wat zou dat voor Aruba gaan kosten? Hoeveel experts van Aruba zullen van deze regionale hub deel uitmaken en welke expertises?*
625. *Kan de minister de Staten informeren over het aantal gevallen van endemisch dengue, chikungunya en zika in 2021, 2022, 2023 en 2024?*
626. *Plannen voor de komende tijd zijn het herschrijven van het National Vector Borne Diseases Prevention and Control Plan 2016-2019, namelijk het 2023-2030 plan volgens de Global Action Plan framework. Kan de Staten informatie hierover ontvangen?*
627. *Naar het zeggen van medeburgers is het aantal gevallen van COVID stijgende. Echter wordt er geen informatie hierover gegeven. De vraag aan de regering is hoeveel gevallen er van COVID zijn geregistreerd in de jaren 2021, 2022, 2023*

en 2024 en waarom de bevolking niet regelmatig wordt geïnformeerd over COVID?

628. *Is het Mosquito Surveillance Plan Aruba dat gestart is begin 2019 nog steeds gaande? Wat zijn de kosten hiervan?*
629. *De jeugdgezondheidszorg is een belangrijke pijler van de preventieve gezondheidszorg. Door de Regering wordt in de begroting 2025 aangegeven dat het registratiesysteem JGZ (cloud based) of het digitaal sociaal medisch kind dossier een koppeling zal maken met het WGK en het Leerlingvolgsysteem. Hierbij zullen duidelijke privacyrichtlijnen gevolgd en wettelijk vastgelegd moeten worden en aangegeven welke informatie wel/niet gedeeld mag worden. Kan de Regering de Staten informeren wat de stand van zaken hiervan is?*
630. *Zal een ontwerplandsverordening binnenkort naar de Staten ter behandeling worden gestuurd?*
631. *Wie zal het vernieuwde registratiesysteem van de JGZ en het centrale registratiesysteem (kinderbescherming systeem) die halverwege 2023 operationeel is geworden gaan evalueren? Wanneer en of de Staten het evaluatierapport kunnen ontvangen?*
632. *Volgens de Regering zou in 2023 aandacht worden besteed aan het recht van jeugdigen op toegang tot zorg(gelijkheid). Kan de Staten worden geïnformeerd over de bevindingen hiervan?*
633. *De JGZ zal preventieve gezondheidszorg onderzoeken en zal starten met onder anderen onderzoek naar de wachtlijst problematiek. Dit is van belang aangezien de wachttijd voor jonge kinderen bijvoorbeeld bij Respaldo 2 jaar is. Wanneer zal het onderzoek afgerond zijn?*

634. *Zullen de Staten over de onderzoeksresultaten worden geïnformeerd? Kan de Staten het betreffende rapport ontvangen?*
635. *Op dit moment is er sprake van klassezorg. Slechts degenen die hun medicijnen kunnen betalen kunnen na een doktersconsult in alle rust zich begeven naar een botica. Anderen moeten hun hart vasthouden wanneer ze moeten aanhoren dat bepaalde medicijnen niet meer in de nieuwe positieve lijst vallen en dat ze moeten betalen. Wat gaat de Regering doen voor degenen die hun medicijnen niet kunnen betalen?*
636. *Wordt er bijgehouden wie niet kan betalen en voor welke medicijnen?
Er is een surplus door alle maatregelen en de wetswijzigingen. Desalniettemin zullen de zorgkosten in 2024 met 5% stijgen ten opzichte van 2023. Dus er is nog geen sprake van beheersing van de kosten. De vraag aan de minister is waarom niet bezuinigd wordt bij uitzendingen naar het buitenland, waarom niet wordt overgegaan tot centrale inkoop van medicijnen en waarom de samenwerking tussen instellingen niet zo'n prioriteit van deze overheid krijgt?*
637. *Een aandachtspunt is nog steeds de wachtlijsten voor medische specialisten. Wat wordt ondernomen om deze wachtlijsten te verlagen? Wat zijn de resultaten?*
638. *Wanneer zal het renovatieproject van het dr. Horacio Oduber ziekenhuis worden afgerond?*
639. *Wanneer zullen de bouwwerkzaamheden van het HOH worden afgerond?*
640. *Kan de Staten nader uitleg ontvangen over de meerjarenraming van de AZV?*
641. *Wat wordt gedaan om ons toerisme te diversifiëren?*

642. *Welke stappen zijn of zullen worden ondernomen om het Medische toerisme op Aruba te stimuleren?*
643. *Er is een zorgakkoord op 2 juni 2023 ondertekend tussen verschillende instanties en organen met de noodzaak om de kwaliteit en houdbaarheid van de zorg te waarborgen. Er is ook een zorgconoom om goede betaalbare zorg te garanderen. Betekent dit dat er meer maatregelen zullen volgen binnen de zorg? Zo, ja, welke maatregelen?*
644. *Hoeveel artsen zullen nodig zijn voor de versterking van de HAP?*
645. *Kan de minister de Staten informeren welke risicofactoren (tabaksgebruik, ongezonde voeding, lichamelijke inactiviteit, alcoholmisbruik en luchtvervuiling) reeds in het National Multisectoral Action Plan for Non-Communicable Diseases reeds zijn aangepakt? En wat is het resultaat hiervan?
Welk projecten en actieplannen zijn reeds aangevangen en/of reeds geëvalueerd?
Kan de minister de Staten hierover informeren?*
646. *Wat houdt het nationale zorgplan in?*
647. *De wetgevingsproducten die worden genoemd is een opsomming van de wetgeving die sinds lang geleden aangepast moest worden. Kan de Minister een aantal prioriteiten aangeven?*
648. *Door de JGZ zal onderzoek worden gedaan naar het recht van jeugdigen op toegang tot zorg. Er zal een onderzoek starten naar wachtlijst problematiek. Waarom niet naar oplossing van de wachtlijst problematiek?*
649. *Hoeveel toezichthouders zullen worden aangesteld in het platform Veiligheid in kinderopvang?*

Transport, integriteit, Natuur en Ouderenzaken

650. *De financiële situatie van SABA is onder de loep geweest in de Staten. De Regering communiceert niet met SABA en er was zelfs sprake van een kortgeding. De Regering heeft een werkgroep "Ouderenzorg in Perspectief" in leven geroepen om advies uit te brengen ten aanzien van ouderenzorg in het algemeen en die van SABA in het bijzonder. Kan de Regering de Staten informeren over vorderingen in deze en of de Regering SABA tegemoet zal komen om te kunnen voldoen aan de eisen die de Regering stelt omtrent een goedgekeurde accountantsverklaring voor wat betreft jaarrekeningen die door SABA al ingeleverd zijn doch niet door de Regering worden geaccepteerd?*

De relatie met SABA is na meer dan een decennia weer in goede orde hersteld. SABA heeft momenteel een nieuwe Raad van Toezicht en een directie die zich volledig inspannen om samen met de regering de precaire financiële situatie bij de stichting recht te trekken. Het opleveren van een goedgekeurde accountantsverklaring, na jaren van verwaarlozing en onbekwaam bedrijfsvoering neemt de benodigde tijd in beslag. De boeken moeten op elkaar voortbouwen, en dat vergt onderzoek en intensief zoekwerk. Desondanks wordt een deugdelijke jaarrekening nog dit jaar verwacht. Hierbij wordt wel benadrukt dat het overleggen van jaarrekeningen niet enkel een eis is van de regering, maar zelfs een wettelijke eis.

651. *Van SABA die zich bezighoudt met ouderen wordt geëist om een accountantsverklaring te presenteren terwijl dit niet wordt vereist van andere entiteiten die geld ontvangen van de Regering. Deze entiteiten hebben gedurende jaren geen jaarrekening gepresenteerd. Hierbij wordt bedoeld Post NV, Serlimar en Arubus. Wanneer dienen zij hun jaarrekening te presenteren? Wat is de toekomst van deze entiteiten?*

De situatie bij Serlimar en Arubus zijn niet te vergelijken met die bij SABA. De eerste twee zijn geen gesubsidieerde instellingen, en bevinden allebei in een precaire financiële situatie. De achterstanden in de jaarrekeningen van Serlimar en Arubus worden ingehaald, maar zoals eerder gesteld, gaat het om de boekhouding die op elkaar moeten voortbouwen en dat maakt het proces langer. SABA daarentegen ontvangt wel subsidie en behoort diensten te leveren die aansluiten met de visie en beleid van de minister. Ten aanzien van Arubus N.V. kan

worden opgemerkt dat de jaarrekening dient conform de statuten, 8 maanden na afloop van het boekjaar door de directie te worden overgelegd aan de Raad van Commissarissen (RvC). De RvC wijst vervolgens een registeraccountant aan om de jaarrekening te controleren. Tijdens de jaarlijkse Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVA) wordt de jaarrekening vastgesteld. Arubus heeft tot en met boekjaar 2020 de gecontroleerde jaarrekening ingediend bij de AVA. De controle van de jaarrekening van boekjaar 2021 bevindt zich in de afsluitende fase en zal binnenkort worden afgerond. Direct daarna zullen de boekjaren 2022 en 2023 gecontroleerd en afgehandeld worden. Er wordt momenteel door Arubus hard gewerkt aan een herstelplan om de toekomst van het bedrijf te waarborgen en het vertrouwen van de belanghebbenden te herstellen.

652. *Hoe werkt de 125-hotline voor ouderen? Hoeveel menskracht is hiermee belast en wat zijn de resultaten hiervan?*

In totaal zijn er 17 vrijwilligers die worden begeleid door een projectleider (20 uur per week) en een assistent-projectleider/sociaal maatschappelijk werker (40 uur per week). De projectleider en assistent-projectleider worden betaald vanuit subsidiegelden van het project "Mi ta inlui".

653. *Waarom wil de Regering juist degenen straffen die met onze ouderen werken?*

Deze vraag kan door het uitblijven van een samenhang of onderbouwing niet worden beantwoord. Hier wordt wel gewezen op het feit dat het huidige demissionaire coalitiekabinet is met een ministerie dat expliciet als taak heeft het behartigen van de belangen van onze ouderen en dat vereist dus het kunnen waarderen en belonen van degenen die met onze ouderen werken.

654. *Gobierno por informa Parlamento cuanto placa e proyecto trash to cash a costa Gobierno? Gobierno por informa Parlamento si e proyecto aki ta cla? Gobierno por informa cuanto cash Gobierno a ricibi pa trash te cu e momento aki? Gobierno por informa Parlamento cuanto tereno pa deposita sushi tin na Aruba ?*

Dienaangaande zij hierbij opgemerkt dat "Trash to Cash" had niet als doel om inkomsten te genereren voor de regering, maar juist als doel de verwerkingsactiviteiten in de particuliere sector te inventariseren en te stimuleren. Behalve het "Trash to Cash" evenement, die in 2022 heeft plaatsgevonden, die

Afl. 9.854,20 heeft gekost, waren er geen extra kosten voor Land voor wat betreft “Trash to Cash”.

655. *Minister a papia di dump ilegal. Por informa Parlamento kico ta e definicion di un dump? Por informa si tin maneho pa yena buracunan grandi coba pa saca santo? Por facilita Parlamento e maneho aki?*

Een stortplaats is een locatie waar afval gestort wordt. De Algemene Politieverordening (APV) reguleert het storten van afval. Indien er geen officiële aanwijzing is en er ook geen Hindervergunning verkregen is, gaat het om een illegale stortplaats. Er is in 2023 een beleidsdocument opgesteld, namelijk Kansen voor hergebruik en herontwikkeling illegale stortlocaties op Aruba. In dit beleid wordt een overzicht gegeven van alle illegale stortplaatsen op Aruba (tot maart 2023). Vervolgens worden er verschillende opties beschreven voor de herbestemming van de afgravingen.

656. *Por facilita Parlamento informacion cuanto sushi ta wordo dera pa luna na Sero Teishi?*

Er wordt gemiddeld 7000 MT per maand aan afval begraven.

657. *Por informa Parlamento si ta separa sushi domestico, esta e sushi cu Serlimar ta colecta na cas, na e facilidad aki?*

Deze vraag kan bevestigend worden beantwoord. Het afval dat Serlimar meeneemt wordt bij Ecotech Free Zone verwerkt en gescheiden.

658. *Si ta separa sushi cua sushi ta wordo dera y kico ta haci cu locual no ta wordo dera?*

Ecotech Free Zone exporteert karton, kantoorpapier, ferrometalen en non-ferrometalen. Puin gaat naar de wasinstallatie van APEX. Het gerecycleerde water gaat terug naar RWZI. Pallets worden op verzoek gemulcht. Al het andere materiaal wordt in balen geperst en begraven op de sanitaire stortplaats.

659. *Minister por duna Parlamento e jaarverslagnan di Serlimar di año 2018, 2019, 2020, 2021, 2022 y 2023?*

Momenteel wordt gewerkt aan de jaarverslagen van 2018 en 2019. De resterende jaren zullen naar verwachting in 2025 en indien nodig in 2026 worden gecontroleerd.

660. *Minister por duna Parlamento un copia di e business plan di Serlimar cu a ser proyecta awor cu a sali for di e surseance van betaling?*

Er is geen business plan voorhanden.

661. *For di 2018 minister Oduber a cumpra trucknan nobo cu e pretexto cu e trucknan di e tempo ey lo wordo bendi. Minister por splica Parlamento cuanto truck di sushi di Serlimar a ser bendi caba?*

In 2021 zijn er 3 trucks met een totale opbrengst van Afl. 212.000,00 verkocht en in 2023 zijn er 4 trucks met een totale opbrengst van Afl. 259.648,60 verkocht.

662. *Minister por splica Parlamento con esaki a bay, si tabata tin un destaho publico pa cu esaki?*

Er is voor gekozen om internationaal te verkopen tegen de dagwaarde en de inzamelingstrucks te exporteren.

663. *Minister por duna Parlamento un copia di e resultado di e destaho aki? Minister por duna Parlamento un copia di ken a gana y pa cuanto placa e trucknan aki a ser bendi?*

Er was geen sprake van een openbare veiling. Voor de opbrengsten wordt verwezen naar het antwoord bij vraag 661.

664. *Minister por duna Parlamento un copia di cuanto placa a ser paga na e abogado cu a trata e surseance van betaling?*

Er dient rekening gehouden te worden met non-disclosure clauses en kan deze informatie niet worden verstrekt

665. *Minister por duna Parlamento un copia di cuanto compania ta duna servicio na Serlimar riba ki area y cuanto placa e companianan aki ta costa pa aña?*

De kosten service van derden aan Serlimar per jaar zijn als volgt:

Carwash wagenpark	381,927
Beveiliging	320,274
Accountancy	272,000
Advies/Advocaat	199,597
Huishoudelijk afvalverwerking fabriek	5,402,299
Printing facturen	53,793
Bezorging facturen	170,376
IT Service	<u>115,413</u>
Totaal Afl.	6,915,679

666. *Minister a organisa un campaña yama “Trash to Cash” unda diferente compania a entrega nan propuesta pa soluniona e problematica di sushi. Minister por duna Parlamento un lista di kendenan a participa?*

Deze activiteit heeft in maart 2022 plaatsgevonden, waarbij 24 bedrijven/ personen aan hebben deelgenomen.

667. *Minister por duna Parlamento un copia di e rapport y conseho di e comision cu a duna minister ken y bao cua condicionnan a ortoga contract?*

Trash to Cash was georganiseerd om de expertise op Aruba binnen de afval(verwerkings)sector te inventariseren en hiertoe werd er geen enkel contract gegend.

668. *Minister por suministra Parlamento un copia di e contractnan aki?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 667.

669. *Minister por splica Parlamento ki rol Serlimar a hunga den henter e tumamento di decision pa cu e contractnan aki?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 667.

670. *Riba e website di “Trash to Cash” pueblo ta ser manda na diferente compania pa desperdicio di sushi, Serlimar no ta aparece riba e website aki es decir gobierno no ta tuma ningun responsabilidad ni directo ni atraves di serlimar pa cu e*

problematico aki y ta lag'e completamente den man di sector priva. Minister por splica con a yega na e decision aki?

Vooropgesteld zij dat Serlimar heeft nooit gewerkt aan afvalverwerking. Het ophopen van afval op een stortplaats en het opstapelen daarvan voor verbranding wordt niet aangemerkt als afvalverwerking. Vanwege de erbarmelijke financiële situatie kon Serlimar niets doen om de deplorabele staat waarin de stortplaats te Parkietenbos zich bevond te verbeteren. Dat gebied was voor de buurtbewoners en zelfs de medewerkers van Serlimar een bijzonder gevaarlijk stuk terrein geworden. Er is voor gekozen om de markt open te laten voor de private sector, terwijl Serlimar de tijd en de kans krijgt om weer op sterkte te komen zodat ook zij op een bepaald moment deel kan gaan uitmaken van de afvalverwerkingsmarkt. In de tussentijd doet Serlimar alleen mee met de afvalinzamelingsmarkt. Aangezien Serlimar er weer beter voor staat, wordt een onderzoek afgerond naar de mogelijke kansen voor Serlimar binnen de afvalverwerkingssector.

671. *31 di december 2022 minister a dicidi di cera Dump di Parkietenbos. Minister por duna Parlamento un copia di e conseho cu a conduci na esaki?*

De noodzaak voor het sluiten van de Dump te Parkietenbos is al jaren bekend en ook onder meer onderbouwd door het PAHO-rapport. De sluitingsdatum is uiteindelijk door het ministerie van Natuur vastgesteld op 31 december 2022.

672. *Minister por suministra Parlamento di e rapport cu a yega na minister di kico por ta e consecuencia di e decision aki?*

Het besluit om de stortplaats te Parkietenbos te doen sluiten is genomen op basis van het feit dat het Land de eigenaar is van de vuilstortplaats te Parkietenbos, dat een ongezonde en primitieve bron van verderf en overlast voor de bevolking veroorzaakt. Voor de bewoners bij Parkietenbos en omgeving was de situatie al jaren niet houdbaar en het laatste waar men op zou willen wachten was de productie van wederom een rapport waarbij reeds bekende feiten worden vermeld. Naast de morele overwegingen moest ook rekening worden gehouden met het feit dat het Land bij ongewijzigd handelen onvermijdelijk aansprakelijk zou worden gesteld voor materiële en immateriële schade aan de buurtbewoners, een miljoenenclaim voor schadeloosstelling. Het Land blijft bovendien nog altijd verplicht om de situatie te herstellen. De gevolgen van het sluiten werden zoveel

mogelijk via het project 'Trash-2-Cash' uitgestippeld en tegelijk werden oplossingen voorgedragen die nu samen met partners in de private sector worden uitgevoerd.

673. *Minister por splica Parlamento kico e saki a nifica pa Serlimar pa maneho y e parti financiero?*

Met het sluiten van de stortplaats Parkietenbos is terstond een einde gemaakt aan activiteiten die Serlimar op dat terrein uitvoerde. Het strooien en verbranden van afval was, naast een primitieve vorm om met afval om te gaan, ook zeer schadelijk voor de werknemers van Serlimar. Gelijktijdig met het uitvallen van de activiteiten bij Parkietenbos, is het beleid bij Serlimar verscherpt en gericht op het ophalen van afval, dat deel van de sector waar Serlimar nog in staat is om te concurreren. Tegelijk zijn stappen genomen om de situatie bij Parkietenbos te saneren hetgeen door Serlimar wordt uitgevoerd. Serlimar wordt eveneens betrokken bij alle (deel)projecten die te maken hebben met de sanering van Parkietenbos. Terzelfdertijd zijn stappen genomen om de investeringen in kaart te brengen waarmee Serlimar op zeer korte termijn zodanig kan worden uitgerust dat zij ook kan deelnemen aan afvalverwerking.

674. *Minister por splica Parlamento con a tuma e decision cu Serlimar no ta esun cu ta maneha dump di Sero Teishi?*

De erbarmelijke situatie bij vuilstortplaats Parkietenplaats laat duidelijk zien dat Serlimar ontzettend veel moeite had om die dump op een verantwoorde manier te opereren. Het bedrijf heeft een gebrek aan middelen en door haar financiële situatie was zij ook niet in staat om aan middelen te komen. Het zou onverantwoord zijn geweest om diezelfde Serlimar te belasten met operationalisering van Sero Teishi. De sanitaire stortplaats in Sero Teishi is opgestart in januari 2018 door Serlimar. Begin 2020, nadat was vastgesteld dat de operationele werkzaamheden niet optimaal functioneerde, heeft de toenmalige regering Ecotech Free Zone ingeschakeld om de situatie te verhelpen en sindsdien heeft dit bedrijf ook de operationele werkzaamheden van Ser'i Teishi overgenomen.

675. *Minister por suministra Parlamento un copia di e rapport cu ta avisa minister di cuanto aña Sero Teishi por carga pa e cantidad di sushi di pais Aruba?*

Gebaseerd op de huidige volume van afval, heeft Ecotech Free Zone nog een capaciteit van 8 jaar over.

676. *Basa riba e informacion aki minister por splica Parlamento kico lo ta e futuro pa cu maneho di desperdicio pa Aruba?*

Het afvalbeleid was gericht op een lineaire behandeling waarbij storten de sluitpost is. Het nieuwe beleid van 2022, richt zich echter op om een cyclische behandeling te bewerkstelligen waarbij alle producten en grondstoffen hergebruikt/regeneratief worden (niet meer storten).

677. *Parlamento ta constata cu desde cu a cera dump cu Aruba ta birando mas sushi, minister a tuma nota di esaki y kico minister ta bay haci pa para y mehora e situacion aki?*

Er is geen verband tussen het sluiten van de stortplaats in Parkietenbos en sluikstorten, ook wel middernachtstorten genoemd. Het sluiten van de dump bij Parkietenbos heeft niets veranderd aan de operationele activiteiten voor de ophaal van afval bij huishoudens. De diensten van Serlimar en Ecotech zijn niet veranderd. Het vuil worden van Aruba betreft zwerfafval. Dat is afval die vanuit ramen van auto's op de openbare wegen worden gestort. Dat afval had evengoed naar huis kunnen worden gebracht en op de juiste manier in een vuilnisbak gestort worden. Deze manier van wegwerpen van afval is aldus een persoonlijke en culturele keuze. Traditionele culturele waarden en normen, gebrek aan kennis over verwerkingsopties, openingstijden van verwerkers, opzettelijk dumpen of achterlaten en sociaaleconomische omstandigheden voor het niet kunnen betalen voor afvalinzamelingsdiensten, sinds de introductie van facturering door Serlimar, zijn mogelijke verklaringen. Er wordt onderzoek gedaan naar een actieplan om elke mogelijke verklaring direct aan te pakken. Zodra dit onderzoek compleet is zal dit gepubliceerd worden.

678. *Parlamento ta constata cu constantemente City Inspector mester bay haci e lugarnan aki limpi. Minister por suministra Parlamento e rapportnan di City inspector di cuanto lugar mester a haci limpi desde cu a cera dump?*

Net de introductie van de Fixi app per 17 augustus 2022 kan de burger een melding doorgeven over bijvoorbeeld zwerfvuil op straat of andere gebreken.

Volgens Bureau City Inspector is voor 2023 het aantal typische locaties voor illegale stortplaatsen, ook wel middernachtdumping genoemd 43.

679. *Minister tin un idea di cuanto esaki a costa?*

Vanaf januari tot en met september 2024 heeft BCI een totaal van 20.280 kg "green waste" en 593.180 kg "bulk waste" verzameld. De totale kosten om dit afval te laten verwerken was Afl. 116.850,42.

680. *Minister tin un idea di cuanto dump ilegal a lanta desde cu a cera dump?*

Op basis van het rapport 'Cero Tolerancia' uit 2012 waren er 62 opgravingen op Aruba waarbij er op dat moment 31 (50%) die geëxploiteerd werden als illegale stortplaatsen. Op basis van een geactualiseerde beoordeling door Directie Natuur en Milieu in 2023 waren er 6 van deze opgravingen actief als illegale stortplaatsen.

681. *Minister por relata cu e dumpnan aki a lanta ya cu pueblo no por paga e suma cu ta ser cobra na e lugaman cu minister ta manda pueblo hiba nan sushi?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 677.

682. *Durante gobernacion di gabinete Wever Croes I, minister Oduber a firma un contract cu Caribbean Trucking Company cu DOW pa cumpra y maneha un incinerator. Minister por duna Parlamento un copia di e contract aki?*

Het contract zal ter inzage worden gelegd bij de openbare behandeling.

683. *Segun informacion e incinerator aki no ta funcionando na e momento aki cu consecuencia cu por lo menos 15 ton di sushi principalmente di Hospital ta wordo warda pa dia, minister por confirma esaki y cuanto ton tin warda te cu awor?*

Het opslaan van medisch afval vanaf de periode eind april tot en met september 2024 is als volgt:

- 13 containers 20 yrd. (Serlimar)
- 8 containers 30 yrd. (Serlimar)
- 18 shipping containers 40' (Serlimar)
- 6 containers 40' (DOW)

De gemiddelde opslag is 411.6 ton aan medisch afval. Dagelijks inkomend medisch afval is 2 ton.

684. *Conforme DOW a cumpra e incinerator aki a base di estudio cu e lo no maneha mas di 8 tonelada pa dia. Minister por duna Parlamento un copia di e conseho aki duna e tempo ey?*

Het aanbestedingsdocument voor de aanschaf van de vuilverbrandingsinstallatie zal tijdens de openbare vergadering ter inzage worden gelegd.

685. *Segun DOW desde cu minister a cera dump e incinerator aki tin cu procesa mas di 15 ton pa dia cu consecuencia cu e incenarator aki tin cu traha mas di 15 ora pa dia cu consecuencia cu e incinerator a kibra. Minister por confirma si e datonan aki di DOW ta corecto?*

Per 1 juli 2024 is met de Landsverordening overdracht rioolnetwerk en vuilverbrandingsinstallatie (AB 2024 no. 23) de verbrandingsoven onder het beheer van de verbrandingsoven aan de naamloze vennootschap Aruba Wastewater Sustainable Solutions N.V. overgedragen. Voorts wordt hierbij ten overvloede opgemerkt dat DOW niet meer belast is met de vuilverbrandingsinstallatie.

686. *Si esaki ta corecto minister por splica Parlamento dicon Minister no tabata sa esaki prome cu e cera dump?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij de vorige vraag.

687. *Minister por suministra Parlamento informacion di cuanto placa extra esaki a costa DOW pa por a maneha tur e extra toneladanan di sushi cu nan no a conta cu ne?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 685.

688. *Segun director di DOW e solucion lo ta pa cumpra 2 incinerator mas for di e mesun compania Caribbean Trucking Company sin bay un destaho publico. Minister ta comparti e opinion aki?*

De procedure bij aankoop van twee incinerators wordt door DOW uitgevoerd onder toezicht van de minister van algemene zaken. De onderliggende adviezen en de beschouwingen om wederom met dit bedrijf in zee te gaan is in het verlengde daarvan een keuze van voornoemde minister.

689. *Minister por splica cuanto esaki ta bay costa y na unda Parlamento por wak esaki den e presupuesto?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij de vorige vraag.

690. *Minister por splica Parlamento ken y con ta hibando e sushi aki pa Parkietenbos? Segun DOW esnan cu ta produci e sushi aki ta pagando DOW. Minister por confirma esaki, cuanto placa esaki ta y unda Parlamento por wak esaki riba presupuesto como entrada?*

Volledigheidshalve wordt hierbij opgemerkt dat DOW resorteert onder het ministerie belast met Infrastructuur.

691. *Segun nos informacion DNM a tuma diferente trahador nobo, minister por confirma esaki y cuantonan ta y den cua posicion?*

Opgemerkt kan worden dat in oktober 2023 heeft er een interne overplaatsing binnen de overheid plaatsgevonden voor de positie van een financieel administratief medewerkster. De enige andere nieuwe medewerker betreft een beleidsmedewerker die vanaf mei 2022 in dienst genomen is. Over dezelfde periode is er iemand met VUT gegaan, is er een contract verlopen en is er een medewerker overgeplaatst naar DOW.

692. *DNM den e ultimo aña a duna conseho riba diferente proyecto priva. Minister por duna Parlamento un copia di e consehonan aki y pa cua proyecto?*

Het gaat hier om inventarisaties en adviezen die Directie Natuur en Milieu (DNM) heeft uitgevoerd voor de Aanlegvergunningen (Build with Nature beleid).

693. *Un di e consehonan cu a ser duna ta negacion tocante mehoracion di e beach dilanti Embassy Suites Hotel. Minister por duna Parlamento un copia di esaki?*

Relevante adviezen worden eventueel en onder voorbehoud ter inzage gelegd tijdens de openbare vergadering.

694. *Minister por splica Parlamento con porta cu e Minister di infraestructura ta duna permiso pa Embassy Suites Hotel crea y amplia e beach y e Minister di medio ambiente ta para esaki y asta ta bay corte contra e decision aki?*

De overheid heeft een vergunning verleend voor de uitbreiding van een strand onder bepaalde voorwaarden. Een van deze voorwaarden is dat het verboden is om beschermde soorten te verwijderen of schade toe te brengen zonder een ontheffing van de minister belast met natuurbescherming. Dit verbod is tevens vastgelegd in de Natuurbeschermingsverordening. Het betreffende gebied bevat beschermde soorten. Daarom is volgens zowel de verleende vergunning als de Natuurbeschermingsverordening een ontheffing vereist om deze beschermde soorten te verwijderen of schade toe te brengen. Natura Development N.V. heeft, ondanks uitdrukkelijke waarschuwingen om niet met de uitbreiding te beginnen zonder de vereiste ontheffing, toch een aanvang gemaakt met het aanleggen van strand. Dit heeft uiteindelijk geleid tot een gerechtelijke procedure. Inmiddels is er een verzoek om ontheffing ingediend.

695. *Minister por suministra Parlamento e conseho cu Minister a ricibi pa bay corte contra e decision di e Minister di infraestructura y e conseho pa despues minister trek esaki in?*

Er is geen advies voor de minister verantwoordelijk voor natuur om een zaak aan te spannen tegen de minister verantwoordelijk voor infrastructuur. Toen de minister van Natuur opmerkte dat er zonder ontheffing volgens de vergunning en de wet een strand werd uitgebreid, heeft de minister van Natuur stappen ondernomen om de natuur te beschermen. Tegelijkertijd was ook een stichting bezig met het nemen van stappen om de natuur te beschermen. Vanwege een misverstand over de manier om samen te werken om de natuur te beschermen, ontstond de indruk dat een minister van plan was om naar de rechtbank te stappen tegen een andere minister. Dit is uiteindelijk gecorrigeerd. De betrokken ministers richten zich op de processen met betrekking tot de aanlegvergunning en de bescherming van de natuur.

696. *Minister por duna Parlamento un copia?*

Het misverstand is inmiddels gecorrigeerd in overleg met de betrokken advocaat.

697. *Minister por splica Parlamento kico ta e solucion awor? Unda gobierno ta duna permiso y e mesun gobierno ta bay en contra?*

Natura Development heeft geen ontheffing en heeft inmiddels Juanita Beach in gebruik voor zijn gasten.

698. *Minister por suministra Parlamento un copia di tur e correspondencia entre gobierno y e Embassy Suites Hotel?*

De correspondentie wordt onder voorbehoud eventueel ter inzage gelegd, behoudens mogelijke wettelijke beperkingen.

699. *Minister a anuncia proyecto pa sector primario. Na september 2023 a establece e Stuurgroep Good Agriculture Practices (GAP), bon practicanan di Agricultura. Minister por splica Parlamento con esaki concretamente lo beneficia nos agricultornan y si ta bay tin fondo disponibel pa esaki y unda e agricultornan lo por bay pa bin na remarca pa e fondonan aki?*

Met ingang van 1 september 2023 is een stuurgroep voor Good Agricultural Practices per ministeriële beschikking ingesteld. Deze stuurgroep bestaat uit vertegenwoordigers van de Directie Landbouw, Veeteelt en Visserij, de Directie Natuur en Milieu, de Directie Volksgezondheid, het ministerie van Economische Zaken, Communicatie en Duurzame Ontwikkeling en van de Directie van Economische Zaken, Handel en Industrie. De taak van de stuurgroep is het ontwikkelen van een GAP-programma, het implementeren ervan en het presenteren van concrete acties om te voldoen aan alle technische en operationele (internationale) voorschriften met betrekking tot landbouwpraktijken. Inmiddels is begonnen met een holistische beoordeling van alle commerciële boeren en het proces dat op hun boerderijen wordt geïmplementeerd. Santa Rosa zal de gegevensverzameling doen over hygiëne, chemicaliën, hoeveelheid werknemers, bestaande beperkingen en kwaliteitscontrole. De audit zal bestaan uit twee jaarlijkse bezoeken aan elke boerderij en een productie-, irrigatie- en chemische gegevensverzameling om het type, de hoeveelheid en de kwaliteit van de producten te identificeren. Zodra is vastgesteld dat de praktijk en de producten op een verantwoorde en constante manier worden geproduceerd, krijgen de boeren toestemming van Santa Rosa om het officiële Local Gap-logo op hun

verpakkingen te gebruiken om de producten te identificeren als lokaal geproduceerde producten van goede kwaliteit. Santa Rosa zal ook zorgen voor de promotie en ondersteuning van deze lokale GAP-beoefenaarsgroep.

700. *Segun nos informacion Parke National a nombra hende den 2023. Minister por duna Parlamento un copia di cuanto hende a ser nombra den 2023 y 2024?*

FPNA is een onafhankelijke niet-gouvernementele organisatie voor natuurbescherming. Sinds 2017 is er een privatiseringsproces gestart waarbij FPNA zelfstandig haar financiële en personele middelen beheert. De wervingsprocessen voor nieuwe medewerkers worden dus onafhankelijk buiten het overheidsstelsel uitgevoerd. De interne processen worden bepaald door het uitvoerend bestuur van FPNA onder toezicht van de raad van toezicht van FPNA. Aangezien de medewerkers van FPNA geen ambtenaren zijn en met het oog op hun privacy, kan er geen lijst met vertrouwelijke informatie worden verstrekt over wie FPNA in 2023 heeft aangenomen. In totaal zijn er vier (4) nieuwe medewerkers permanent in dienst getreden bij FPNA tussen 1 januari en 1 september 2023. De vier medewerkers hebben het afgelopen jaar al op flexibele basis bij FPNA gewerkt. Bovendien heeft FPNA, na een open en transparant wervingsproces uitgevoerd door de raad van toezicht van FPNA en ondersteund door Advance HR Group, een nieuwe Chief Executive Officer aangenomen, een functie die vacant werd tijdens de pandemie. Om de financiële gevolgen van de pandemie te dragen, heeft FPNA haar personeelsbestand in 2020 - 2021 met ongeveer 30% verminderd, waarbij alleen is ingezet op primaire diensten. Sindsdien is FPNA voorzichtig geweest met het aannemen van nieuwe medewerkers in vaste dienst.

In 2024 zijn er totaal vijf (5) nieuwe werknemers op contractbasis indienstgetreden waar van drie (3) met een vast contract en twee (2) met een flexibel contract. In 2025 zal het team van FPNA verder worden uitgebreid met de oprichting van de afdeling Nature Conservation Operations om in staat te zijn de verschillende beheersplannen voor beschermde gebieden en soorten uit te voeren en ondersteuning te bieden bij de implementatie van het nationale biodiversiteitsstrategisch actieplan van de overheid.

2023

Nr	Position	Department	Employment Date

1	Technical Project Coordinator*	Conservation Management	24 April 2023
2	Terrestrial Conservation Ranger	Conservation Management	1 August 2023
3	Nature Experience Ranger	Nature Experience Operations	11 July 2023
4	Nature Experience Ranger	Nature Experience Operations	16 July 2023
5	Nature Experience Ranger	Nature Experience Operations	9 Nov 2023
6	Nature Experience Ranger	Nature Experience Operations	10 Nov 2023
7	Visitor Experience Ranger	Nature Experience Operations	16 July 2023
8	Marketing & Communications Specialist	Business Development, Marketing & Communications	11 December 2023
9	Chief Executive Officer	Executive Board	1 July 2023

2024

Nr	Position	Department	Employment Date
1	Nature Experience Ranger	Nature Experience Operations	20 May 2024
2	Nature Experience Ranger	Nature Experience Operations	17 June 2024

3	Experience Operations Manager	Nature Experience Operations	8 January 2024
4	Accounting Associate	Finance	22 January 2024
5	Human Resources Officer	People & Organizational Culture	4 March 2024

*dit is een tijdelijke functie als onderdeel van een EU-gefinancierde natuurherstelproject.

701. *Minister por splica den ki posicion nan a ser nombra y con esaki ta cuadra den e organogram?*

Alle aanwervingen zijn in overeenstemming met de door de Raad van Toezicht van FPNA goedgekeurde organisatiestructuur. Elk jaar stelt de Raad van Bestuur, ondersteund door de HR- en Finance-afdelingen, een personeelsplan op waarin rekening wordt gehouden met de benodigde capaciteiten en de financiële ruimte. Het personeelsplan wordt jaarlijks goedgekeurd samen met het jaarplan en de jaarbegroting door de Raad van Toezicht.

702. *Parke National a haya mas teritorio cu ta cay bao su maneho como teritorionan protehi. Minister, con parke ta manehando e areanan aki y kico ta e plannan pa e areanan aki pa futuro?*

Op dit moment beheert ACF de additionele natuurgebieden op beperkte basis. Dit betekent dat de veiligheid van de natuur wordt gemonitord en dat er wordt gereageerd op onregelmatigheden met betrekking tot natuurgerelateerde incidenten, evenals het inzamelen van afval in de gebieden. Wekelijks controleren Rangers de gebieden, rapporteren zij onregelmatigheden, en wordt de inspectie en inzameling van afval uitgevoerd door ingehuurde teams. ACF wordt daarnaast ondersteund door de gemeenschap en bedrijven met vrijwillige opruimacties.

Om de impact van gemotoriseerde voertuigen bij de Sasarawichi Duinen te beperken, heeft ACF aan het einde van 2022 rotsblokken rond het gebied geplaatst en borden met regels en voorschriften geplaatst om de bezoekersstroom en impact op natuur te reguleren. Hetzelfde heeft ook plaatsgevonden in de Franse Pas bij natuurgebied Spaans Lagoen en Rooi

Lamunchi. Deze conservatieprojecten zijn uitgevoerd met financiële steun van de Aruba Tourism Authority (ATA) en ACF.

Samen met Wageningen Environmental Research heeft ACF in 2023-2024 een nulmeting uitgevoerd van de Western Wetlands (Saliña Druif, Malmok, Cerca, Palm Beach en Bubali). Dit dient om een goed inzicht te krijgen in de natuurlijke waarden van deze gebieden voor beheerdoeleinden. Dit onderzoeksproject werd gefinancierd door het Tourism Product Enhancement Fund (TPEF). In het laatste kwartaal van 2024 zal ACF borden met regels en voorschriften plaatsen bij Saliña Druif, Saliña Malmok, Saliña Cerca, Saliña Palm Beach en Saliña Bubali. Dit conservatieproject wordt medegefinancierd door de Aruba Tourism Authority (ATA) en ACF.

Aan het einde van 2023 heeft DOW geholpen bij het verwijderen van de invasieve waterhyacint in Bubali Plas. Deze actie is essentieel om ervoor te zorgen dat de waterkwaliteit in dit zoetwaterlichaam niet verslechtert. De aanwezigheid van waterhyacint kan schadelijk zijn voor de inheemse flora en fauna, omdat het de zuurstofniveaus in het water verlaagt en het ecosysteem verstoort. Door deze invasieve soort te verwijderen, wordt de biodiversiteit in Bubali Plas bevorderd en kan het water weer een gezond leefgebied bieden voor verschillende aquatische organismen. Deze actie is gepland om in het laatste kwartaal van 2024 te worden herhaald.

ACF ontwikkelt momenteel samen met verschillende belanghebbenden drie (3) verschillende beheerplannen voor de beschermde gebieden, onderverdeeld in een Beheerplan voor Beschermde Terrestrische Gebieden, een Beheerplan voor Beschermde Kustgebieden en een Beheerplan voor Beschermde Marinegebieden. Deze drie beheerplannen zullen, samen met het nationale biodiversiteitsstrategisch actieplan van de Overheid (NBSAP), de basis vormen voor het natuurbeheer voor de komende vijf jaar. De beheerplannen zullen gereed zijn in het laatste kwartaal van 2024. Het proces van het opstellen van deze beheerplannen wordt ondersteund door de experts van Natural Dialogue en Fleming Ecology, en wordt medegefinancierd door de Dutch Caribbean Nature Alliance (DCNA) en ACF.

Zoals eerder al vermeld in het antwoord op vraag 700, zal ACF in 2025 haar team uitbreiden, met name door de oprichting van de afdeling Nature Conservation Operations. Deze afdeling zal de nodige expertise bevatten en ontwikkelen en in staat zijn om de verschillende natuurbeheerplannen en herstelprogramma's uit te voeren.

703. *Un di e teritorionan aki ta Bubali Plas y keto bay nos ta mira cu tin problema cu RWZI. Minister por splica Parlamento kico ta e situacion na e momentonan aki y con ta bay solucion e?*

Kern van het probleem bij de RWZI was een tekort aan planning en operationeel inzicht, waardoor de plant jarenlang op een ad-hoc basis en zonder financieel inzicht werd gedraaid. Bij een tekort aan middelen werd steeds bij de regering aangeklopt, maar telkens voor vluchtig en provisorische oplossingen. Daarom is er voor gekozen om RWZI integraal over te dragen aan een bedrijf dat naast technische kennis ook over de nodige financiële vaardigheden bezit en ervaring heeft met bedrijfsvoering. De toestand per heden is dat de nodige investeringen zijn gedaan om het acute gevaar van barsten van de waterbakken te voorkomen. De uitbreiding van de capaciteit zal hierna door de nieuwe eigenaar worden uitgevoerd.

704. *Kico ta bira e vision di Parke pa cu e problematica di awa sushi cu ta sali di e planta di RWZI? Den e cuadro aki Minister por duna Parlamento kico ta e vision y maneho pa cu Bubali Plas?*

De visie van FPNA is duidelijk gericht op een toekomst die positief is voor de natuur, in plaats van negatief, en deze filosofie is bekend bij de partners DOW en DNM. In 2022 heeft FPNA geadviseerd om een mobiele afvalwaterzuiveringsinstallatie (RWZI) te implementeren in Bubali, totdat er een nieuwe installatie is om de waterkwaliteit van het effluentwater dat in Bubaliplas stroomt, te verbeteren. Om de overheid te ondersteunen bij het voorkomen van overstromingsnoodsituaties en het stoppen van de lozing van effluentwater in de oceaan in oktober en november 2022, heeft FPNA betaald voor technische aanpassingen aan het waterbeheer, aangezien DOW geen financiering beschikbaar had. FPNA heeft ook betaald voor sondes die uit de Verenigde Staten zijn ingevoerd om waterkwaliteitstesten uit te voeren op troebelheid en zuurstof, omdat dit niet beschikbaar was bij DVG en er geen financiering beschikbaar was. Totdat de waterkwaliteit internationaal aanvaardbare normen heeft bereikt, mag effluentwater niet via de sluizen in zee worden geloosd, omdat dit het mariene milieu, inclusief koralen, aantast. Ook zullen aanpassingen moeten worden gedaan aan de wetlands om het toenemende afvalwater dat wordt gegenereerd door de groeiende toerismesector op te vangen. Er is behoefte aan een gestructureerde milieuwetgeving en -beleid om de talrijke

bronnen van vervuiling die de afvalwaterzuiveringsinstallatie en de natuurlijke wateropvanggebieden binnenkomen te beheren.

Als onderdeel van het nulmetingonderzoek uitgevoerd door Wageningen Environmental Research in 2023-2024 van de westelijke wetlands zijn er enkele indicatieve waterkwaliteitsdoelstellingen vastgesteld voor Opgeloste Zuurstof (DO) en Zuurtegraad (pH). Deze indicatieve waterkwaliteitsdoelstellingen zijn afgeleid van de waterkwaliteitscriteria voor lichtbrak waters in de Europese Waterkaderrichtlijn. Deze basisindicatieve waterkwaliteitsdoelstellingen zijn gecommuniceerd aan AWSS zodat deze kunnen worden opgenomen voor het afvalwater dat uit de zuiveringsinstallatie komt. Nadat de beheerplannen voor natuurbehoud gereed zijn en de natuurbehoudsdoelstellingen bekend zijn, zal ACF met AWSS bijeenkomen om de gewenste waterkwaliteit voor de natuur verder te bespreken.

De visie van Overheid, ACF, samen met belanghebbenden, is dat het vogelleven en de natuurlijke waarden floreert binnen een hersteld, veerkrachtig en goed verbonden wetlandssysteem, waarbij duurzame, geïntegreerde en inclusieve natuurbehoud wordt gestimuleerd. ACF ontwikkelt momenteel de beheerplannen voor de kustomgeving op basis van de fundamentele natuurbeschermingsbehoeften van de beschermde gebieden, waaronder Bubali Plas. Daarnaast zal ACF ook een masterplan voor bezoekersfaciliteiten voor Bubali Plas moeten ontwikkelen. Dit masterplan voor bezoekersfaciliteiten zal uitkijktorens, diverse landschapsuitzichten, een bezoekerscentrum en een museum omvatten, evenals een multifunctionele ruimte. Dit alles zal worden ontworpen vanuit een op de natuur- en duurzaamheids- gebaseerde benadering. De reden voor het creëren van bezoekersfaciliteiten is om de gemeenschap en toeristen in staat te stellen verbinding te maken met de natuur, te leren over de bijzondere natuur van Aruba inclusief de wetlands, en de uniciteit van deze ecosystemen en biodiversiteit te respecteren. Met de oprichting van bezoekersfaciliteiten ontstaat ook de mogelijkheid om aanvullende inkomsten te genereren uit bezoekersdiensten, wat de duurzaamheid van zowel het natuurbehoud als financieel van de beschermde gebieden ondersteunt.

705. *Minister por splica Parlamento cuanto placa tin pa cu esaki den presupuesto di Parke?*

De middelen die beschikbaar worden gesteld voor ACF, worden begroot onder de begroting van Directie Natuur en Milieu, begrotingspost 4613. Het gaat hierbij om Afl. 3.243.100.

706. *Minister por pone na disposicion un copia di e maneho cu Parke tin pa cu tur e teritorionan aki pa 2025 en adelante?*

Het proces van het ontwikkelen van de fundamentele beheerplannen voor de beschermde gebieden, inclusief stakeholders consultatie, wordt momenteel afgerond en zal beschikbaar komen voor het algemene publiek zodra ze door de overheid zijn goedgekeurd. Het wordt verwacht dat de drie (3) beheerplannen voor natuurbehoud, gebaseerd op terrestrische, kust- en mariene ecosystemen, in het laatste kwartaal van 2024 gepubliceerd zullen worden.

707. *Minister por duna Parlamento un bista di cuanto gasto ta envolvi pa e mantencion y maneho di e teritorionan aki?*

Momenteel worden de patrouillekosten van de rangers voor de aanvullende natuur beschermde gebieden gedragen door FPNA. De afvalverzameling wordt ondersteund door de overheid door middel van aanvullende landsbijdragen voor vier (4) ingehuurd teams.

708. *Awor cu a perde e entrada di e UTV y ATV Minister por splica Parlamento unda Parke ta haya su entrada pa por cubri e gastonan y maneho di e teritorionan aki?*

We kunnen niet langer spreken van verlies van inkomsten als gevolg van het beleid dat in 2020 is ingevoerd voor het beheer van de impact van gemotoriseerde voertuigen in beschermde gebieden. Dit beleid heeft de overgang geleid van hoog-impact gemotoriseerd naar laag-impact gemotoriseerde recreatie in natuurgebieden, terwijl er nog steeds inkomsten worden gegenereerd via de natuurbehoudpasjes. Met deze prestatie is het ACF gelukt om de aanwezigheid van hoog-impact gemotoriseerde voertuigen in Parke Nacional Arikok met succes te verminderen, waarmee wordt voldaan aan de primaire wettelijke verplichting van ACF op het gebied van natuurbehoud.

Deze overgang sluit aan bij de strategische pijler van ACF - de transitie naar duurzame natuurgebaseerde ervaringen - en het nationale toerismebeleid van laag-impact, hoogwaarde recreatie. Volgens de financiële prognoses van ACF zal de omzet uit natuurbehoudpassen in 2024 de cijfers van 2019 (voor de pandemie) overschrijden. Het is ook belangrijk te vermelden dat de strategie van ACF niet gericht is op het verhogen van het aantal bezoekers in de beschermde gebieden (carrying capacity), maar op het creëren en verhogen van waarde uit

elke individuele bezoeker, wat weer aangewend wordt voor het verder realiseren van de doelstellingen van de natuurgebieden, inclusief natuurbesef en -educatie. Daarnaast heeft ACF de afgelopen jaren fondsen geworven en is zij benaderd door donoren voor natuurbeschermingsprojecten van lokale, regionale en Europese financiers. Volgens de Multi Annual Corporate Strategy 2023 – 2032 van ACF is het doel voor duurzaam natuurbescherming om actief diversificatie van de inkomstenbronnen na te streven, zodat er niet uitsluitend afhankelijk is van de natuurbeschermingsbijdragen en de beheervergoeding die van de overheid wordt ontvangen (nature security). ACF heeft altijd financiële transparantie gewaarborgd door alle financiële verslagen op haar website te publiceren.

709. *Minister por duna Parlamento un bista di cuanto viviendanan den mal estado a ser basha abao den e ultimo aña y den ki barionan?*

710. *Minister por duna un bista cuanto e gastonan tabata pa cu e acionnan aki?*

711. *Minister por duna Parlamento un bista di cuanto auto bieu a ser recoge for di riba caya den e ultimo aña?*

In 2023 70 autowrakken en in 2024 (halverwege oktober) 65 autowrakken.

712. *Minister por splica Parlamento kico a haci cu e auto bieunan aki y cuanto e acionnan aki a costa?*

De autowrakken worden door sleepbedrijven opgehaald en naar Daltra N.V. gebracht. De sleepbedrijven brengen geen kosten in rekening, aangezien ze betaling van Daltra N.V. ontvangen voor het terugwinnen van metalen.

713. *Minister por duna Parlamento un copia di e vision pa cu trabaonan di City Inspector pa cu e proximo añanan?*

De visie is om de Bureau City Inspector (BCI) een grotere rol en handhavingsbevoegdheden te geven in het schoon en leefbaar houden van Aruba. Daarnaast zal er binnenkort begonnen worden met het opruimen van zwerfvuil. De wens is uiteindelijk dat de BCI samenwerking krijgt van alle

afdelingen, zodat we gezamenlijk Aruba schoon kunnen houden ter behoud van de natuur.

714. *Minister por a splica Parlamento con ta teniendo consideracion cu e recomendacionnan haci den e NIS-Assessment Aruba?*

Deze aanbevelingen vormen de rode lijn voor het integriteitsbeleid, zowel binnen de ministeries als overheid breed.

715. *Minister ta responsabel pa promove integridad den gobernacion. Minister por splica con ta realisa e meta aki?*

Verwezen wordt naar de brief aan de Staten (met bijlagen) van 23 november 2023, kenmerk MTINO - SvA 060, met als onderwerp besluiten en acties betreffende bestuurlijke integriteit.

716. *Minister por splica cuanto caso di supuesto falta di integridad den gobernacion a wordo registra of trata den Consejo di Minister?*

Specifieke integriteitsschendingen door overheidsdiensten, worden door BIA en DRH behandeld.

717. *Minister por splica kico ta e retonan cu integriteitskamer tin pa por funciona optimalmente?*

Er is geen integriteitskamer ingesteld. De instelling van een integriteitskamer zal in ieder geval niet op korte termijn plaatsvinden. De prioriteit voor wat betreft instellingen gerelateerd aan het integriteitsbeleid gaat uit naar het versterken van het Bureau Integriteit Aruba en het instellen van een Autoriteit Corporate Governance.

718. *Minister por duna Parlamento un copia di esnan cu ta percura pa funcionamiento di integriteitskamer?*

Verwezen wordt naar het antwoord op de vorige vraag.

719. *Minister por splica con ta bay garantiza cu e ombudsman por funciona independiente di influencia politico?*

De Landsverordening Ombudsman biedt waarborgen voor het onafhankelijk functioneren van de Ombudsman, substituut-ombudsmannen en het Bureau van de Ombudsman. Overeenkomstig de Landsverordening Ombudsman benoemt de Staten een Ombudsman op basis van aanbevelingen van de voorzitter van de Raad van Advies, de voorzitter van de Algemene Rekenkamer en de president van het Gemeenschappelijk Hof van Justitie van Aruba, Curaçao, Sint Maarten en van Bonaire, Sint Eustatius en Saba. De Staten hebben een profielschets goedgekeurd en er is een vacature geplaatst. De Ombudsman is een onafhankelijk instituut dat geen verantwoording aflegt aan de regering of aan de Staten. Op 1 oktober 2024 werd in de Staten van Aruba de eerste ombudsvrouw voor Aruba beëdigd.

720. *Minister por manda pa Parlamento e documento Aruba integriteitsstrategie (AIS)?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 715.

721. *Minister por splica con ta bay duna contenido na "burgerparticipatie"?*

Democratische participatie van burgers vereist dat burgers over voldoende informatie beschikken. Mede hiertoe wordt onder andere een pilotproject ter bevordering van Active Transparency gelanceerd. Voorts zullen steeds meer consultaties bij de voorbereiding van regelgeving plaatsvinden, terwijl in consultatie een meer structurele en systematische vorm van burgerparticipatie zal worden voorbereid. Een voorbeeld van een consultatie die heeft plaatsgevonden is de consultatie voor de ontwerp-Landsverordening corporate governance, en de Code corporate governance. Gedurende de consultatie is nuttige informatie ontvangen en is ervaring opgedaan op basis waarvan dergelijke consultaties verbeterd kunnen worden. Uiteindelijk dient een platform tot stand te komen waarmee burgers hun mening op een representatieve en goed geïnformeerde manier kunnen uiten. Op deze manier kunnen de regering en de Staten bij besluitvorming beter rekening houden met de betrokkenheid van burgers.

722. *Minister por splica dicon a tarda asina hopi pa realisa cu participacion di cuidadania ta di vital importancia pa goberna efectivamente?*

Het voornemen voor het bevorderen van burgerparticipatie is sinds 2021 opgenomen in het regeerprogramma. Voor meer informatie wordt verwezen naar het antwoord op de voorgaande vraag.

723. *Minister por splica kico ta e situacion di e fast ferry? kico ta e intencion cu e proyecto aki?*

Het realiseren van een ferry- verbinding tussen de ABC-eilanden is een langgekoesterde ambitie en past binnen het economisch beleid om de handel in de regio c.q. de handel tussen Aruba en Curaçao en eventueel Bonaire te bevorderen en daarmee bij te dragen aan een inclusieve duurzame economische ontwikkeling.

Update Voortgang ferry-verbinding voor personeelsvervoer tussen Aruba en Curaçao:

1. Het project Ferry- verbinding is opgenomen in de Uitvoeringsagenda;
2. Het project Ferry-verbinding houdt in het inhuren van een consultant voor:
 - Het in kaart brengen van e benodigde voorwaarden op Aruba en Curaçao voor de realisatie van de veerverbinding;
 - Het voorbereiden van het aanbestedingstraject inclusief evaluatie en advies;
3. Een conceptplan van aanpak is opgesteld en besproken met Curaçao. De ontvangen feedback is verwerkt in het concept;
4. Het concept plan van aanpak wordt nu op officieel niveau besproken met TWO-Ned voor Aruba en Curaçao;
5. Na ontvangst en verwerking van de Nederlandse inbreng wordt het definitieve plan ter goedkeuring voorgelegd aan de minister van EZCDO. De deadline voor officiële indiening bij TWO-Ned is februari 2025;
6. De aanbesteding wordt voorbereid en uitgevoerd, met een verwachte afronding in het tweede kwartaal van 2025.

724. *Minister a formula un maneho cu lo por crea un alivio pa e chauffeuman di autobus, mirando e hecho cu gasoline/diesel ta subi structuralmente. Minister ta consciente cu den e aña binidero ta bay tin un necesidad grandi pa cas di cuido pa nos grandinan. Con minister ta acerca e problemtica aki?*

De oplossing ligt in het drastisch verminderen van de afhankelijkheid van fossiele brandstof naar alternatieve en schone energie. De tarieven dienen zodanig te zijn

dat enerzijds gebruikers van het autobusvervoer een betaalbare toegang tot dat vervoer behouden en anderzijds de rendabele uitoefening van het autobusvervoer voor de betrokken ondernemers behouden blijft.

De laatst gewijzigde tarieven zijn in 2022 aangepast conform het Landsbesluit, houdende algemene maatregelen, van 5 december 2022 (AB 2022 no. 151) tot wijziging van het Landsbesluit personenvervoer (AB 1997 no. GT 4) (nieuw tarievenstelsel kleine autobussen).

Er is aandacht voor de kwaliteit van de zorg die zorginstellingen bieden. Daarnaast is er ook een initiatief genomen om pasadia's voor ouderen te ontwikkelen, zodat zij langer in hun eigen huis kunnen blijven wonen.

725. *Welke stappen zal de Regering nemen om een marine park rondom het hele te introduceren met het behoud en duurzaam gebruik van onze oceanen, zeeën en maritieme hulpbronnen? Met wie zal er samengewerkt worden? Wat zal het gemoeide investeringsbedrag zijn?*

Net zoals Aruba een stakeholderproces heeft doorlopen om een Ruimtelijk Plan te ontwikkelen, is het doel om een soortgelijk proces te doorlopen met onze territoriale wateren, namelijk via Maritieme Ruimtelijke Planning. Het doel is om, samen met alle belanghebbenden, een verantwoorde aanpak te bepalen voor het beheer van onze mariene hulpbronnen. Diverse internationale stichtingen en experts hebben aangeboden om Aruba te ondersteunen met expertise bij het ontwikkelen van een Maritiem Ruimtelijk Plan. Gesprekken zijn momenteel nog gaande. Voor het aanwijzen van een marien park rondom het hele eiland heeft de minister de Directie Natuur en Milieu (DNM) opdracht gegeven voor het leveren van een onderbouwing hiervan. Dit is ook als actie genomen in de NBSAP (nationaal biodiversiteit strategisch actieplan). Wanneer het eiland rond marine park als natuurreservaat aangewezen wordt, zal daaraan een beheerder gekoppeld worden. De beheerder dient vervolgens een beheersplan op te stellen met begroting. Aangezien het eiland rond marine park nog niet officieel aangewezen is als natuurreservaat, is het niet duidelijk wat het gemoeide investeringsbedrag is.

726. *MinTINO geeft aan de introductie van rechten van de natuur te willen beschermen. Een nieuwe milieuwetgeving wordt genoemd die de effecten van projecten op mariene en terrestrische ecosystemen zal beoordelen ter bevordering van het*

behoud van het leven op het land. Hoe verhoudt zich de bescherming van rechten van de natuur met de constructie van nieuwe hotels? Wanneer zal de Staten deze landsverordening ter behandeling ontvangen?

Het uitgangspunt dat natuur moet buigen voor ontwikkeling voor nieuwe hotelbouw is de 'status quo'. Met Rights of Nature kan deze 'status quo' getransformeerd worden van een antropocentrische benadering naar een ecocentrische benadering. In de huidige Staatsregeling en landsverordeningen van Aruba heeft de natuur zelf geen grondrechten. Helaas leidt onze huidige wet- en regelgeving tot onrechtvaardige situaties waarbij de natuur schade oploopt door bouwactiviteiten en/of de ontwikkeling van infrastructuur maar 'stemloos' is. Terwijl mensen en bedrijven advocaten hebben om voor hen te pleiten, heeft de natuur op Aruba geen vertegenwoordiger. Met de huidige wetgeving kan onze natuur vaak niet degelijk beschermd worden. Wellicht kan er een verschil gemaakt worden door de natuur juridische rechten te geven, naar analogie van de rechten van de mens. Met deze erkenning zal duidelijk gesteld worden dat de natuur geen voorwerp is dat zomaar uitgebuit kan worden, maar juist een subject dat bescherming verdient. Hiertoe wordt een constitutionele erkenning voorgesteld van inherent recht op bescherming, behoud, onderhoud en restauratie van ecosystemen. Tevens is het van belang om verder te regelen wie op kan komen voor de rechten van de natuur, zowel te land als te water en dat de nodige informatie hiertoe beschikbaar is. In het geval van nieuwe constructies, waaronder hotels, zal tijdig rekening moeten worden gehouden met de effecten daarvan op ecosystemen en zal handhaving plaats dienen te vinden.

727. *Hoe verhoudt zich de bescherming van rechten van de natuur met het bouwen van nieuwe woningen?*

Verwezen wordt naar het antwoord op de voorgaande vraag. Rekening houden met ecosystemen zal ook noodzakelijk zijn voor het bouwen van nieuwe woningen. Dit betekent niet dat woningvoorzieningen en natuurbehoud elkaar uitsluiten. In tegendeel er dient juist een balans te worden nagestreefd tussen natuurbehoud en economische ontwikkelingen, met als gevolg een betere leefomgeving voor inwoners. Het voorstel ter erkenning van de rechten van de natuur in de Staatsregeling gaat dan ook gepaard met de erkenning van het recht voor eenieder op een schone, gezonde en duurzame leefomgeving.

728. *De Raad van Advies geeft aan dat de ontwikkeling Aruba ertoe heeft gebracht dat het toerisme een groter rol speelt voor inkomen van Aruba. De Regering houdt zich dus niet aan hun eigen zienswijze van natuurconservatie. Wat zal MinTINO doen om zijn collega's van zijn zienswijze te overtuigen?*

De erkenning van de rechten van de natuur is opgenomen in het regeerprogramma. De ministerraad steunt het initiatief voor het opnemen van deze erkenning in de Staatsregeling van Aruba. Verder wordt opgemerkt dat natuurbehoud niet tegenstrijdig hoeft te zijn aan economische ontwikkelingen. De economie is juist sterk afhankelijk van de natuur. Toeristische activiteiten zullen op zodanige wijze plaats moeten vinden dat op verantwoorde wijze rekening wordt gehouden met de ecosystemen. De reeds door de ministerraad goedgekeurde National Biodiversity Strategy and Action Plan (NBSAP) is een eerste stap in de gewenste richting.

729. *Wat wordt bedoeld met de-vervuiler-betaald-principe om innovatie en vooruitgang binnen de afvalsector te stimuleren als deel van het afvalbeleid van MinTINO?*

Het principe de producent betaalt, gaat uit van een levenscyclusbenadering en verwijst naar het verschuiven van de (financiële) verantwoordelijkheid van een overheid, naar het terugplaatsen van de producenten om de verantwoordelijkheid voor de gehele levenscyclus van hun producten op zich te nemen. Door dit principe als beleid toe te passen, wordt innovatie in de sector gestimuleerd, aangezien de juiste financiële mechanismen zijn ingesteld om zowel de minst gewenste producten te ontmoedigen als de gewenste circulaire bedrijfsmodellen te stimuleren.

730. *De overheid zal verschillende directies oprichten: Directoraat Justitie, andere Directie VGZ en Directie Ouderenzorg is evenzo een voorbeeld. Er is een raming van 1.2 miljoen opgenomen ten behoeve van de Directie Ouderenzorg. Kan de minister dit bedrag wat nader specificeren?*

Directie Ouderenzaken (DOZ) heeft pas met de ontwerp-Landsbegroting 2025 officieel middelen toegekend gekregen. De directeur is recent benoemd, dus heeft DOZ niet de gelegenheid gekregen om een degelijke begroting op te stellen. Het grootste gedeelte van deze begroting zal hoogstwaarschijnlijk voornamelijk aan voorlichting en aan deskundig advies besteed worden.

731. *Wat zal deze Directie concreet betekenen voor de kwaliteit van de zorg aan ouderen?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 138.

732. *De vraag aan de minister is wat de toekomst van Serlimar zal zijn?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 159.

733. *Hoe verloopt de inspectie van de IVA ten aanzien van de verschillende verzorgingshuizen voor ouderen? Wat zijn de knelpunten en wat zijn de groeipunten?*

Sinds 2018 is de Inspectie intensief bezig geweest met particuliere verzorgingshuizen om hen te stimuleren, begeleiden en ondersteunen bij het bieden van goede en verantwoordelijke zorg. Sindsdien voert de Inspectie regelmatig onaangekondigde inspectiebezoeken uit aan de verzorgingshuizen om te controleren in hoeverre de gestelde verbetermaatregelen zijn geïmplementeerd en afgerond. Daarnaast voert de Inspectie ook onderzoeken uit naar aanleiding van klachten, meldingen en calamiteiten. Veel verzorgingshuizen doen hun uiterste best om de zorg voor hun cliënten te verbeteren. Desondanks maakt de Inspectie zich zorgen, omdat de meerderheid van de verzorgingshuizen moeite heeft om de doorgevoerde verbeteringen te behouden en het kwaliteitsniveau op een aanvaardbaar niveau te houden. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door de groeiende complexiteit van zorgbehoeften in de verzorgingshuizen in Aruba, die naar verwachting zal blijven toenemen. In particuliere verzorgingshuizen verblijven cliënten met de hoogste zorgzwaarte vanwege een tekort aan bedden en de lange wachtlijst bij SABA. Dit terwijl ze er niet voor uitgerust zijn, zowel qua personeel als infrastructuur en materialen/middelen. Er zijn zeker verbeteringen zichtbaar, waaruit blijkt dat de genomen verbetermaatregelen deels zijn geïmplementeerd. De Directie Ouderenzaken zal op korte termijn in gesprek gaan met de IVA.

734. *Wat zijn de initiatieven van de minister van Ouderenzaken voor wat betreft mantelzorg, thuiszorg en wijkzorg?*

Het ministerie is in gesprek met verschillende stakeholders in de zorgketen voor het opzetten van een integraal project voor de mantelzorg, thuiszorg en wijkzorg. Dit wordt een integraal project met alle partners die direct betrokken zijn met de

ouderen in de zorgketen. Het project “Pasadia’s” is een belangrijk project om deze doelen te verwezenlijken.

Onderwijs en Sport

735. *Kan de minister toelichten wat is de stand van zaken omtrent de SAM?*

SAM houdt het implementeren van de kerndoelen van het Primair Onderwijs in. Nadat het integrale taalbeleid is goedgekeurd, is er een check gedaan op het implementatieplan van SAM. Uit de check is gebleken dat de kerndoelen van Papiamentu en Nederlands als vreemde taal conform het integraal taalbeleid ingevoerd konden worden. De invoering is dit jaar gestart middels het traject van “Alfabetisacion na Papiamentu y Hulandes cu acercamento di idioma stranhero.”

736. *Is de minister in dialoog getreden met het onderwijsveld omtrent het invoeren van de SAM project?*

De minister heeft dialoog gevoerd met de schoolbesturen gedurende verschillende platform vergaderingen waarin o.a. aspecten van de implementatie van de kerndoelen Papiamentu en Nederlands besproken zijn.

737. *Kan de minister een cijfermatig overzicht verstrekken van de investering die waren gedaan, in het kader van ontwerp van materiaal voor de invoering van de SAM?*

Een totaalbedrag van Afl. 9.016.243,- is aan kosten voor de opmaak en productie van de leermiddelen besteed. Het overzicht van de kosten zal ter inzage worden gelegd tijdens de openbare vergadering.

738. *De motivatie onder de onderwijstdocenten nemen structureel af. Wat zijn de voornemens van Minister hieromtrent? Welke incentive zal worden gegeven om de motivatie onder de docenten te bevorderen?*

Er is nieuw beleid ontwikkeld voor het professionaliseren van docenten en een nieuw visiestuk voor de zorgstructuur (kwaliteit onderwijs) waarin ook de zorg

voor leerkrachten is opgenomen. Tevens is er een adviesnota over salarisaanpassingen voor docenten opgesteld dat op dit moment bij andere departementen ter advies ligt.

739. *Kan de minister een toelichting geven, omtrent de stand van zaken inzake de wetgeving op het terrein van onderwijs?*

Momenteel ligt er een concept-Landsverordening Onderwijs Toezicht en is een concept-Landsverordening Beroepsonderwijs in ontwikkeling. Het beleid Primair Onderwijs is afgerond en vastgesteld en wordt nu vertaald in concept- Landsverordening Primair Onderwijs.

740. *Kan de Minister toelichten: Wat zijn de voornemens voor wat betreft de omvang van de klassen in het basisonderwijs?*

In een richtlijnen document voor de organisatie van het primair onderwijs wordt voor de subsidie van schoolbesturen uitgegaan van klassen van 24 leerlingen. Het is aan de schoolbesturen om in hun personeelsbeleid de inzet van leerkrachten in hun scholen te bepalen.

741. *Gobierno por informa cuanto placa a corta den presupuesto di enseñanza den e ultimo 7 añanan y si esaki a afecta e calidad?*

De enige inkorting op de begroting van het onderwijs was in verband met Covid-19 12,5%. Nader informatie hierover wordt behandeld gedurende de openbare vergadering.

742. *Gobierno por informa cuanto schoolgeld ta cobra na scol publico y cuanto ta cobra na tur otro scol cu ta ricibi subsidio for di gobierno?*

Scholen die vallen onder DPS (openbare school) of een schoolbestuur (bijzondere school) innen het schoolgeld volgens hun eigen beleid. Zij zijn vrij om dit te doen. Dit is geen zaak van de overheid en het is ook niet aan de overheid om dit te bepalen of vast te leggen. Dit is aan de school of het schoolbestuur.

743. *Por informa Parlamento con lo uza e facilidad di HAVO cu a wordo construi na Mon Plaisir pero cu no ta grandi suficiente pa un HAVO completo?*

DOW heeft de onderhandse aanbesteding voor het project “2e fase nieuwbouw Mon Plaisir HAVO” in gang gezet, waarmee onder andere 7 extra lokalen gebouwd zullen worden. Volgens planning zal het project in januari 2025 van start gaan. Na oplevering van het gebouw zal het gehele complex ter beschikking gesteld worden aan Mon Plaisir HAVO.

744. *Minister por splica dicon a elimina e incentiva di un prijs faborabel pa electricidad pa veldnan deportivo y si lo re-introduci esaki?*

Deze vraag gaat uit van een onjuiste veronderstelling van de feiten. De stimulans voor de aantrekkelijke prijs voor sportvelden is niet verwijderd. Het is nog steeds geldig en de beheerders van meer velden kunnen aanvragen daartoe indienen.

745. *Minister por splica con lo agilisa e proceso pa conecta enseñansa cu e mercado laboral?*

Het Platform Educacion y Labor (PEL) is in leven geroepen waarin representanten van het onderwijsveld en het bedrijfsleven bij elkaar komen. Verder worden bedrijfstukken apart geconsulteerd wanneer er een wens is om te starten met nieuwe opleidingen. Deze vergaderingen worden door de scholen voor beroepsonderwijs georganiseerd. Op grond van de vergaarde informatie worden de opleidingsprogramma's aangepast en gecontextualiseerd. Ook trainingen van functionarissen uit het bedrijfsleven vinden plaats om het mogelijk te maken om beroepspraktijkvorming in de bedrijven te laten plaatsvinden.

746. *Cual proyectonan lo contribui na realiza e meta aki?*

Innovatie in het Beroepsonderwijs, Wetgevingsproject Beroepsonderwijs, institutionalisering PEL.

747. *Minister tin e intencion pa financia e necesidad pa klassen-assistent?*

Hier is een verzoek voor ingediend door verschillende schoolbesturen. Onderzocht wordt of dit wenselijk en mogelijk is mede voor allocatie van financiën.

748. *Minister por indica kico ta e situacion di e werkstersnan di SKOA y con minister lo precura pa yuda e personannan aki cu merece estabilidad?*

De bezorgdheid over hun rechtspositie en hun oorspronkelijke overeenkomst is ten eerste een privaatrechtelijke verhouding tussen SKOA en de werksters waarbij de overheid ook betrokken is in een lopend rechtsgeding. Ten tweede krijgen de SKOA-werksters ondanks het geschil hun salaris uitbetaald door de SKOA.

749. *Minister por indica kico lo sosode cu e infraestructura di John Wesley MAVO?*

Graf von Zinzendorf moest verhuizen naar een andere locatie, omdat de infrastructuur van Graf von Zinzendorf niet in een staat verkeert waardoor deze niet kan worden verzekerd tegen brand. Het gebouw van Graf von Zinzendorf is aan één kant (de linkerkant) sterk vervallen.

750. *Minister por indica kico lo sosode cu e infraestructura di Graf von Zinzendorf basisschool?*

Omdat de andere locatie geen gymzaal heeft, wordt slechts een deel van het gebouw van Graf von Zinzendorf gebruikt voor gym en enkele lokalen aan de rechterkant, die in goede staat verkeren, voor het leerorkest.

Er wordt nog steeds gebruik gemaakt van het alarmsysteem, de gymzaal, de opslagruimte, de werkruimte en de toiletten tijdens de gym, en het leerorkest geeft les in een paar lokalen (aan de rechterkant waar het veilig is) gedurende de dag en voor het naschoolse project, dat deze maand van start gaat. Kortom: de gymzaal, werkruimte, kantoor, opslagruimte en een aantal lokalen zijn in gebruik.

751. *Minister por indica con lo garantisa calidad di enseñansa na EPI?*

Door te zorgen dat de inspectie van het onderwijs de juiste instrumenten tot haar beschikking heeft (bijvoorbeeld de LOT) om controles uit te voeren en hierover te rapporteren. Op basis van deze rapportages kan worden nagegaan waar ondersteuning ter waarborging van de kwaliteit van het onderwijs nodig is.

752. *Minister por indica con lo atende cu hoben cu tin dificultad pa cumpli cu pago di schoolgeld?*

Dit wordt mede ondersteund door de Directie Sociale zaken. Verder wordt verwezen naar het antwoord op vraag 86.

753. *Minister por duna un splicacion di cuanto a wordo presupuesta pa inverti pa sostene e clubnan deportivo?*

De Federaties hebben toegang tot financiële ondersteuning via de SSA, waar Afl. 4,3 miljoen beschikbaar is voor hun sportprogramma's. Daarnaast reserveert de FLPD ook een bepaald bedrag om clubs te ondersteunen met infrastructuur.

754. *Minister por indica con lo bay yuda club deportivo cu tin dificultad pa cumpli cu pago di electricidad?*

Er is een initiatief project waarbij clubs zich kunnen inschrijven bij Elmar en gratis 1000 kWh korting kunnen ontvangen om dit te bevorderen. Daarnaast is er geen enkele club bekend die het ministerie heeft benaderd omdat zij in moeilijkheden verkeren.

755. *Wat zijn de gevolgen van de bezuinigingen in het onderwijs voor de kwaliteit van het onderwijs op Aruba?*

De steller of stellers van deze vraag gaat of gaan kennelijk uit van een verkeerde veronderstelling. Dat er een gebrek aan investeringen is, kan niet worden gesteld. Integendeel, het normbedrag is aangepast en structureel verhoogd met 6,4 miljoen per jaar. Er is 1,7 miljoen geïnvesteerd in het project voor de registratie van kengetallen. Er is ongeveer 2 miljoen geïnvesteerd in het taalbeleid. Er wordt geïnvesteerd in de uitvoering van aanbeveling 3 van het doorlichtingsrapport van het Arubaans onderwijsbesteld aangaande de zorgstructuur en infrastructuur.

Er is 6,7 miljoen voor een nieuwe Mon Plasir school geïnvesteerd. Er wordt 2,6 miljoen geïnvesteerd om de Mon Plasir Havo af te ronden. Er is geïnvesteerd in het opstellen van een accountantsprotocol en een accountantsverklaring voor alle scholen, zodat er een uniforme wijze van verantwoording van gelden uit de openbare kas wordt bewerkstelligd. Als gevolg van het voorgaande kan niet worden gezegd dat er sprake is van bezuinigingen in het onderwijs. Er is veel tijd, moeite en fondsen besteed aan de optimalisering van de kwaliteit van het onderwijs in Aruba. Staande de openbare vergadering zal dit desgewenst nader worden toegelicht. Aanvullend wordt hierbij verwezen naar het antwoord bij vraag 741.

756. *Hoe kunnen gezinnen met hoger schoolgeld en onzekere banen nog betaalbaar onderwijs voor hun kinderen garanderen?*

Het openbaar onderwijs houdt de kosten voor het onderwijs zo minimaal mogelijk. Verder is er subsidie voor boeken, computers/devices, grafische rekenmachines en busvervoer, zoals aangegeven in het antwoord op vraag 86.

757. *Zijn er plannen om de toegankelijkheid van het onderwijs te waarborgen voor alle Arubaanse kinderen, ongeacht hun sociaaleconomische achtergrond?*

Deze vraag kan bevestigend worden beantwoord.

758. *Wanneer zullen de SKOA-werksters die bezorgd zijn over hun rechtspositie uiteindelijk worden betaald?*

Hierbij wordt verwezen naar het antwoord op vraag 748.

759. *Voor wat betreft onderwijswetgeving is de vraag aan de minister wanneer de Staten deze ontwerplandsverordeningen ter behandeling zullen ontvangen?*

Met DWJZ wordt een nieuw tijdspad voor het project actualisering onderwijswetgeving opgesteld.

760. *Hoever is de overheid gevorderd voor wat betreft de ontwikkeling van taalbeleid met eenduidige en consequente keuze voor de talen in het onderwijs?*

Dit is reeds ontwikkeld en vastgesteld op 31 maart 2023.

761. *Wat zijn de ervaringen met Papiamentu in het onderwijs?*

Goede beheersing van Papiamentu, sterk kritisch vermogen en het vermogen om zich verbaal goed te kunnen uiten zijn resultaten die reeds gezien worden in het onderwijs. Ook is het leerplezier toegenomen. Tevens zijn kinderen van jongs af bekend met de drie andere talen, waaronder Nederlands als vreemde taal door de implementatie van het Multilinguaal model.

762. *Welke zijn de doelstellingen voor wat betreft het beroepsonderwijsbeleid?*

Hierna volgen enkele doelstellingen:

- de deelnemers voorzien van de juiste competenties voor het kunnen functioneren op de arbeidsmarkt, het vervolgonderwijs en in de maatschappij;

- het verbeteren van de aansluiting met de arbeidsmarkt;
- aansluiting op het Arubaans en internationaal onderwijs;
- het aanbieden van een kwalitatief goed en herkenbare beroepsonderwijs;
- zorgdragen dat de randvoorwaarden er zijn.

763. *Wat zijn de doelen voor wat betreft betere samenwerking tussen onderwijs en arbeidsmarkt?*

Beter inzicht op de arbeidsmarktbehoefte door:

- beter inzicht van de benodigde competenties voor een bepaald beroep.
- het aanbod onderwijs aanpassen aan de behoefte en competenties.
- betere begeleiding bij beroepspraktijkvorming (stage) in de bedrijven en toetsen van behaalde competenties.
- zorgdragen voor een goede toeleiding naar de arbeidsmarkt.
- bewustzijn vergroten over competentieontwikkeling.

764. *Het aantal drop-outs is stijgende. Met name nu we geconfronteerd worden met klasse-onderwijs waarin alleen degenen die schoolgeld en aircogeld kunnen betalen naar school kunnen gaan. Hoe hoog is het aantal kinderen/jongeren die jaarlijks niet meer naar school gaan?*

Het feit dat leerlingen niet naar school kunnen gaan, omdat ze geen schoolgeld/aircogeld hebben betaald, heeft niets te maken met drop-outs. Als een schoolbestuur leerlingen niet toelaat, omdat ze geen schoolgeld/aircogeld hebben betaald, neemt de Inspectie met het desbetreffende schoolbestuur contact op om hierin te bemiddelen. In de meeste gevallen kunnen de ouders dan een betalingsregeling treffen, waarna hun kind weer naar school kan.

765. *Welke stappen zal de Regering nemen om een beeld te krijgen van deze problematiek?*

Er wordt nu gewerkt aan een data-registratiesysteem waar alle scholen, schoolbesturen, de Directie Onderwijs, de Dienst Inspectie van het Onderwijs, het Bureau Leerplicht, de DUOS en andere onderwijsinstellingen, voor wat hun competentie betreft, toegang toe hebben. Dit systeem is in de eindfase en zal lokaal beheerd worden.

766. *Welke alternatieven zullen worden gehanteerd om risicojongeren toch binnen de schoolmuren te behouden?*

Het implementeren van het beleid voor versterking van de zorgstructuur.

767. *Welke resultaten heeft het sportprogramma tot nu toe geboekt?*

Aruba heeft van 2021 tot 2024 grote resultaten behaald op verschillende sportterreinen. Het Interinsular Aruba team is kampioen geworden. De CONCACAF U15 vrouwen van Aruba hebben een gouden medaille behaald bij hun eerste deelname in de geschiedenis. Little League Baseball Aruba is kampioen van het Caribisch gebied geworden in de U12-categorie en heeft Williamsport vertegenwoordigd voor het hele Caribisch gebied. Aruba heeft verschillende atleten die gekwalificeerd waren voor de Olympische Spelen in Parijs 2024. Tijdens de Carifta Games heeft Aruba verschillende medailles gewonnen. Wanneer de clubs van gymnastiek deelnemen dan boeken ze ook altijd mooie resultaten. Dit is om een aantal voorbeelden te noemen. Genoemde voorbeelden geven zeker de geweldig behaalde sportresultaten aan.

768. *Wat zal de Regering doen om sport als een vast onderdeel van het onderwijscurriculum aan te bieden?*

Sport is een onderdeel van het curriculum in het primair onderwijs en voortgezet onderwijs. Verder zijn ook de sportprogramma's zoals Weganan Escolar en Weganan Interinsular uitgevoerd.

769. *De overheid geeft aan dat de nodige acties zullen worden ondernomen om sport op Aruba internationaal te bevorderen, gezien het van belang is om de sportbeoefening vanaf jonge leeftijd aan te moedigen. Echter is dit nog steeds niet het geval en ook niet gestructureerd. Wat zal de Regering ondernemen om kinderen voor te bereiden op competities in het buitenland?*

De regering kan verschillende stappen ondernemen om de sportbeoefening onder kinderen op Aruba te stimuleren en hen voor te bereiden op internationale competities:

1. Gestructureerde Sportprogramma's: Ontwikkelen van duidelijke en gestructureerde sportprogramma's in scholen en gemeenschappen die gericht zijn op de training van kinderen in verschillende sporten.

2. Samenwerking met Sportclubs: Bevorderen van samenwerking tussen scholen en lokale sportclubs, zodat kinderen toegang hebben tot professionele coaching en training.
3. Talentontwikkeling: Het opzetten van talentidentificatieprogramma's om veelbelovende atleten op jonge leeftijd te scouten en te begeleiden.
4. Internationale Trainingen en Competities: Organiseren van uitwisselingsprogramma's en deelname aan internationale wedstrijden, zodat kinderen ervaring kunnen opdoen en hun vaardigheden kunnen verbeteren.
5. Opleiding van Coaches: Investeren in de opleiding van coaches om ervoor te zorgen dat zij de juiste vaardigheden en kennis hebben om jonge atleten effectief te trainen en te begeleiden.
6. Financiering en Sponsoring: Ondersteuning bieden in de vorm van subsidies of sponsoring voor sportactiviteiten, zodat kinderen vanuit verschillende socio-economische achtergronden kunnen deelnemen.
7. Bewustwording en Educatie: Het creëren van bewustwordingscampagnes die ouders en kinderen informeren over het belang van sport en de mogelijkheden die er zijn.
8. Gezondheid en Welzijn: Sportprogramma's moeten ook gericht zijn op het bevorderen van een gezonde levensstijl, wat essentieel is voor zowel fysieke als mentale ontwikkeling.

Door deze stappen te implementeren, kan de regering bijdragen aan een meer gestructureerde aanpak van sportontwikkeling voor kinderen, waardoor ze beter voorbereid zijn op internationale competities.

770. *Kan de minister aangeven aan welke randvoorwaarden sporttoerisme dient te voldoen?*

De volgende randvoorwaarden waaraan sporttoerisme dient te voldoen om succesvol en duurzaam te zijn:

1. Infrastructuur: Er moet voldoende en hoogwaardige sportinfrastructuur aanwezig zijn, zoals stadions, sporthallen, en trainingsfaciliteiten, die geschikt zijn voor verschillende sportdisciplines.
2. Toegankelijkheid: Goede transportverbindingen, zowel binnen als buiten het eiland, zijn essentieel om sporttoeristen te faciliteren. Dit omvat wegen, luchthavens en openbaar vervoer.
3. Accommodatie: Er moet voldoende en gevarieerde accommodatie beschikbaar zijn voor sporttoeristen, van hotels tot vakantiewoningen, die kunnen inspelen op de behoeften van verschillende groepen.

4. Duurzaamheid: Sporttoerisme dient op een duurzame manier ontwikkeld te worden, waarbij de impact op het milieu en de lokale gemeenschap in overweging wordt genomen.
5. Marketing en Promotie: Er moet een sterke marketingstrategie zijn om Aruba als sportbestemming te promoten, met aandacht voor de unieke kenmerken en evenementen.
6. Samenwerking: Er dient samenwerking te zijn tussen de overheid, lokale sportorganisaties, en de toerismesector om synergie te creëren en evenementen effectief te organiseren.
7. Veiligheid en Gezondheid: Er moeten maatregelen zijn om de veiligheid en gezondheid van sporttoeristen te waarborgen, waaronder medische voorzieningen en noodplannen.
8. Evenementenkalender: Een goed geplande evenementenkalender kan helpen om sporttoeristen aan te trekken en hen te stimuleren om Aruba te bezoeken voor sportactiviteiten.
9. Kwaliteitsgarantie: Het waarborgen van de kwaliteit van sportevenementen en faciliteiten is cruciaal voor de tevredenheid van sporttoeristen en de reputatie van Aruba als sportbestemming.

Door aan deze randvoorwaarden te voldoen, kan Aruba zich positioneren als een aantrekkelijke bestemming voor sporttoerisme, wat bijdraagt aan de lokale economie en de ontwikkeling van de sportsector.

771. *Aangegeven wordt dat de begrotingsposten goederen en diensten van de DPS-scholen zullen worden verhoogd op basis van de aanpassing van de normbedragen. Hoeveel is het gemoeide bedrag?*

Het gemoeide bedrag is ongeveer Afl. 1.000.000,-.

772. *Zullen de werksters eindelijk uitbetaald worden?*

Hierbij wordt verwezen naar het antwoord op vraag 748.

773. *Zal het schoolgeld worden verlaagd door de aanpassing van de normbedragen? Hoe hoog?
Of wat zal worden gedaan voor kinderen die geen schoolgeld kunnen betalen?*

Hierbij wordt verwezen naar het antwoord op vraag 742.

Economische Zaken, Communicatie en Duurzame Ontwikkeling

774. *De Ontwerpbegroting 2025 gaat uit van een economische groei voor het komend begrotingsjaar. Kan de Minister aangegeven hoe deze economische groei zal worden vertaald in een economisch beleid die kansen biedt voor de Arubaanse burgers?*

In 2025 zal de implementatie van het economisch beleid worden voortgezet die kansen biedt aan de Arubaanse burger, in zijn rol als consument en of ondernemer zijnde:

- De revitalisatie van Oranjestad en San Nicolas met de regering als aanjager van het ontwikkelen van beide stadscentra, verhoogt de aantrekkelijkheid van beide centra als investeringsmogelijkheden en creert het nodige vertrouwen om te investeren;
- Het implementeren van het nieuw precario beleid biedt ondernemers de kans om terrasjes te exploiteren en de aantrekkelijkheid van hun horecaaangelegenheden verhoogt hun kansen onder potentiële klanten;
- Financiële transacties worden bevorderd door in samenwerking met de Centrale Bank van Aruba en de Aruba Banker's Association richtlijnen en afspraken voor redelijke termijnen voor het openen van een bankrekening. Daarnaast wordt gewerkt aan het beschikbaar stellen van een basis-betaalrekening voor iedereen . De concept-Landsverordening houdende regels inzake een basisbetaalrekening voor consumenten en ondernemingen (Landsverordening basisbetaalrekening) met bijbehorende memorie van toelichting is is ter advisering voorgelegd aan de Raad van Advies. Dit project vormt ook onderdeel van het Landspakket.
- De Commissie Economisch Herstel heeft gewerkt aan het opstellen van diverse voorstellen investerings- en fiscale stimuleringsmaatregelen welke thans door de DIMP worden bestudeerd om in begunstigend beleid, dan wel wetgeving te worden vastgelegd;
- De verdere uitvoering van het Actieplan Bestrijden van de Informele Economie;
- Intensivering van de inzet door ARINA om Aruba als investeringsbestemming aantrekkelijk te maken;

- Het versterken van de handelsrelaties om de afzetmarkten van Arubaanse bedrijven te vergroten en ook meer aantrekkelijke keuzemogelijkheden te bieden aan de consumenten.
- De doorstart van het Fast Ferry Project. Het veerbootproject is een initiatief dat al jarenlang wordt geëvalueerd en waarvoor meerdere studies zijn uitgevoerd. Er zijn momenteel gesprekken gaande met Curaçao om in 2025 een “open call” te doen voor plannen, met als doel investeerders te werven die interesse hebben in een veerbootdienst tussen Aruba en Curaçao. In mei 2023 ondertekenden de ministers van Economische Zaken van Aruba en Curaçao een Memorandum of Understanding (MoU), waarin onder andere werd overeengekomen om gezamenlijk te werken aan de totstandkoming van deze veerverbinding. Via een oproep tot het indienen van voorstellen zullen alle relevante omgevingsfactoren worden gedefinieerd waarmee investeerders rekening moeten houden. Vervolgens zullen de ingediende voorstellen van verschillende investeerders worden geëvalueerd om vast te stellen welke optie het meest haalbaar is voor zowel Aruba als Curaçao.;
- In lijn met internationaal aanvaarde standaarden, zoals aanbevolen door de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (“OESO”), is de Landsverordening vrije zones 2000 (AB 2000 no. 28) gewijzigd waardoor het thans slechts is toegestaan diensten te verrichten vanuit de vrije zone indien deze zijn vermeld in een landsbesluit, houdende algemene maatregelen, de zogeheten ‘positieve lijst’. Het is daarom noodzakelijk om te onderzoeken welke diensten zouden kunnen worden toegestaan in de vrije zone die niet strijdig zijn met de internationaal aanvaarde standaarden zoals aanbevolen door de OESO en de Code of Conduct Group van de Europese Unie (EU-COCG). Thans wordt fiscaal advies ingewonnen van een gerenommeerde professor, waarna de lijst van toegestane dienstverleningsactiviteiten kan worden vastgesteld middels een lbham.
- Het stimuleren van entrepreneurship staat hoog op de agenda van het ministerie van Economische Zaken, Communicatie en Duurzame Ontwikkeling. Het is van belang dat iedereen hieraan kan participeren. In het kader van het kernprincipe “leave no one behind” van de Sustainable Development Goals zal samen met Qredits onderzoek worden gedaan naar de mogelijkheden om de training Small Business Academy/Be Your Own Boss voor gevangenen te organiseren opdat zij

ook volwaardig kunnen participeren aan de economische ontwikkeling van Aruba.

- Het midden- en kleinbedrijf (mkb) vormen het fundament van de economie in Aruba. De laatste jaren zijn data en cybersecurity steeds meer in de belangstelling en als overheid dienen wij ondersteuning te bieden aan de kleine / startende ondernemers die het lastig vinden om mee te komen in de transitie naar de digitale wereld, bijvoorbeeld in online verkoop en het gebruik van data voor analyse en optimalisatie. Om die reden is begin 2023 in samenwerking met Impact – Hub Aruba een “Startups and Entrepreneurship for Economic Growth” seminar georganiseerd, geleid door digitale experts van Amazon Web Services. Gezien de vele aanmeldingen en deelnemers is daarmee de behoefte aan zulke seminars getoond. Het voornemen is dan ook om ook in 2024 soortgelijke seminars te organiseren.
- Het bevorderen van een gezonde financiële samenleving is prioriteit van het economisch beleid van het Land. In juni 2022 is de Landsverordening consumentenkrediet in de Staten aangenomen en strekt tot het scheppen van een nieuw wettelijk kader terzake de bescherming van afnemers van consumentenkrediet. Het tegengaan van overkreditering is daarbij een belangrijke doelstelling en daarom is het van belang om informatie in te winnen over de financiële positie van de consument. De Landsverordening consumentenkrediet geeft de minister belast met economische aangelegenheden de bevoegdheid om bepaalde onderwerpen bij ministeriële regeling vast te stellen, waaronder het stellen van regels over een stelsel van kredietregistratie en de inrichting daarvan. De implementatie van een erkend kredietregistratiestelsel dat voldoet aan de General Principles for Credit Reporting die door Wereldbank in 2011 gepubliceerd, is daarbij essentieel. De concept ministriële regeling voor het vaststellen van de maximale kredietvergoedingen conform artikel 5 van de de Landsverordening consumentenkrediet is voor advisering voorgelegd aan de DWJZ;
- Het uitvoeren van 13 concrete projecten voornamelijk gericht op duurzame landbouw, energie, water, gebouwde omgeving en ondernemerschap zoals opgenomen in het Actieplan National Actieplan 2023- 2025 Aruba's Transitie Naar Een Duurzaam & Inclusief Economisch Model;

- De verdere uitvoering van de beleidsnota "Development Orange Economy in San Nicolas, Empowering the Creative Industries for Economic Transformation" om de creatieve industrie te stimuleren met nadruk op San Nicolas. In samenwerking met Qredits zal een "Qreative Business Academy" worden aangeboden aan 40 (aspirante) creatieve entrepreneurs. Een creative fund is in ontwikkeling.

775. *Welke concrete maatregelen zijn genomen om huishoudens met zwak financiële positie te ondersteunen?*

De volgende maatregelen zijn ingevoerd:

1. Inkomstenbelasting- en loonbelastingverlaging: de verlaging van de inkomstenbelasting- en loonbelastingtarieven kan de netto-inkomsten van burgers verhogen, waardoor zij meer geld hebben om te besteden.
2. Verhoging van de belastingvrije som: door de belastingvrije som te verhogen van Afl. 30.000 naar Afl. 36.000 wordt een groter deel van het inkomen van burgers vrijgesteld van belasting hetgeen het beschikbare inkomen verhoogt.
3. Ondersteuning van kwetsbare groepen: specifieke maatregelen zijn, zoals verhoging van de reparatie toeslag voor ouderen, alsmede de individualisering van de AOV-uitkering in de inkomstenbelasting, om de koopkracht van kwetsbare groepen, zoals lage inkomens en gepensioneerden, te verbeteren. Verhoging van het minimumloon: de verhoging van het minimumloon kan ervoor zorgen dat de koopkracht van burgers niet achterblijft bij de wereldwijde stijgende prijzen van goederen en diensten.

776. *Heeft de Regering een beleid ontwikkeld gericht op het aanpakken van armoede?*

Om een coherent en effectief beleid ter bestrijding van armoede te kunnen ontwikkelen is het noodzakelijk om het concept van armoede voor Aruba te definiëren. Op basis van deze definitie kan een duidelijke en meetbare armoedelijn vastgesteld worden. De definitie van armoede en de armoedelijn dienen de Arubaanse context goed te kunnen weergeven maar ook de visie die Aruba heeft voor de kwaliteit van leven van de burger.

Het definiëren van armoede op Aruba dient een gezamenlijk project te zijn van meerdere ministeries door de verscheidenheid aan invalshoeken (sociaal, eco-

nomisch, financieel). Sinds mei 2024 beschikt Land Aruba over een koopkrachtmodel met als doel de effecten van beleidsveranderingen en/of maatregelen (sociaal, economisch, financieel) te meten voor verschillende huishoudens in Aruba. Met dit model zal men simulaties maken van het besteedbaar inkomen van huishoudens, de gevolgen analyseren van beleid op de koopkracht en de druk die nieuw beleid op de verdeling van inkomen, belastingen en sociale voorzieningen zou kunnen hebben.

777. *In hoeverre is de Arubaanse economie geraakt door de invoering van het BBO aan de grens?*

De verwachte nominale economische groeipercentages voor de jaren 2023 en 2024, met de invoering van de BBO/BAVP en BAZV bij de grens per 1 augustus 2023, zijn 13,8% en 3,1% respectievelijk. Deze projecties zijn inclusief gerealiseerde cijfers sinds de invoering van de BBO bij de grens. De verkoopprijzen van de gereguleerde producten is volgens de DEZHI ongewijzigd gebleven.

778. *Welke maatregelen zal vanuit het ministerie van Economische Zaken worden getroffen om verder verhoging van prijzen van goederen te vermijden?*

De overheid stelt voor verschillende producten waaronder de producten in de Canasta Basico, lokaal geproduceerde eieren en aardolieproducten de prijzen vast. Hiermee wordt in principe de verhoging van de prijzen van deze producten niet geëlimineerd maar is gekozen voor een maximale procentuele marge welk toebedeeld wordt aan de ondernemer. Omdat deze producten geïmporteerd worden zijn de prijzen van ook deze producten afhankelijk van de prijzen in het land van productie en onderhevig aan de inflatie in het productieland (prijzen van productiemiddelen en arbeid) en tevens de transportkosten.

De prijzenverordening geeft de minister belast met Economische Zaken de bevoegdheid om maximale prijzen vast te stellen indien kan worden bewezen door middel van onderzoek dat de ondernemer een product voor een onredelijke/onrechtvaardige prijs aan de consument biedt.

De overheid kan dus maximale prijzen vaststellen en hiermee de invloed van de interne kosten/winst op de prijzen verlichten.

Het stimuleren van een gezonde concurrentie, het bestrijden van kartelvorming en monopolies heeft dus de voorkeur van de overheid en ten aanzien van dit aspect zal de Aruba Fair Trade Authority (AFTA) een belangrijke rol spelen. Per

1 januari 2024 is de mededingingsverordening officieel in werking getreden onder toezicht van de AFTA.

Het consumentengedrag kan ook een belangrijke rol spelen bij het vaststellen van prijzen door de ondernemer. Wanneer consumenten goed op de hoogte zijn van hun rechten en van de invloed die zij kunnen hebben om concurrentie te bevorderen kan dit prijsverhogingen mitigeren. Bewustwording van de consumenten kan dus een belangrijke rol spelen om de prijzen van producten en diensten te controleren. In 2023 heeft de minister belast met Economische Zaken bijgedragen aan de bewustwording van de consumenten doormiddel van een campagne uitgevoerd door de SEDECO.

In 2024 heeft de minister een ontwerp landsverordening consumentenrechten laten opstellen met als doel de consumentenbescherming onder te brengen bij de AFTA.

De AFTA zal het toezicht op de naleving van de wettelijke bepalingen over consumentenbescherming houden en zal zorgdragen voor de voorlichting, binnen het kader van de toezichtstaak, over de rechten en plichten van consumenten en van bedrijven. De AFTA zal daarbij gebruik maken van een (digitaal) informatie-loket. De nieuwe consumententaken voor de AFTA houden geen individuele geschillenbeslechting in. Toezicht en handhaving is bedoeld voor ernstige overtredingen van de consumentenrechten op collectief niveau.

De voorlichtingstaak is bedoeld om consumenten weerbaarder te maken zodat zij zelf in staat zijn geschillen, die zij bijvoorbeeld met een leverancier hebben, op te lossen.

De Ontwerp-landsverordening houdende regels ten behoeve van de bestuursrechtelijke handhaving van de consumentenwetgeving (Landsverordening bestuursrechtelijke handhaving consumentenbescherming) is ter advisering voorgelegd aan de Raad van Advies.

779. *Kan de minister een overzicht verschaffen van de controles die zijn uitgevoerd op de prijzen in de supermarkten in de afgelopen jaar?*

Pakket gereguleerde producten

Het geldende prijsbeleid is gebaseerd op de Prijzenverordening (AB 1991 no. GT 17). In het kader van het prijsbeleid gebaseerd op de Prijzenverordening worden de maximale verkoopprijzen van enige producten behorende tot de eerste levensbehoeften van overheidswege vastgesteld. Het huidige pakket van de producten

behorende tot de eerste levensbehoeften bestaat uit verschillende producten waaronder:

Maismeel	Melkpoeder
Broccoli frozen	Spinazie frozen
Gedroogde zwarte bonen	Mixed vegetables frozen
Spaghetti	Gedroogde kidney bonen
Bloem	Gedroogde limabonen
Babyvoeding	Havermout
Eetbare olien	Rijst
Ingeblikte sardine	Thee
Koffie	Ingeblikte tonijn
UHT melk	Ingeblikte zalm
Koffiemelk	

Het huidige pakket van gereguleerde basisproducten bestaat uit 1.298 producten van diverse merken.

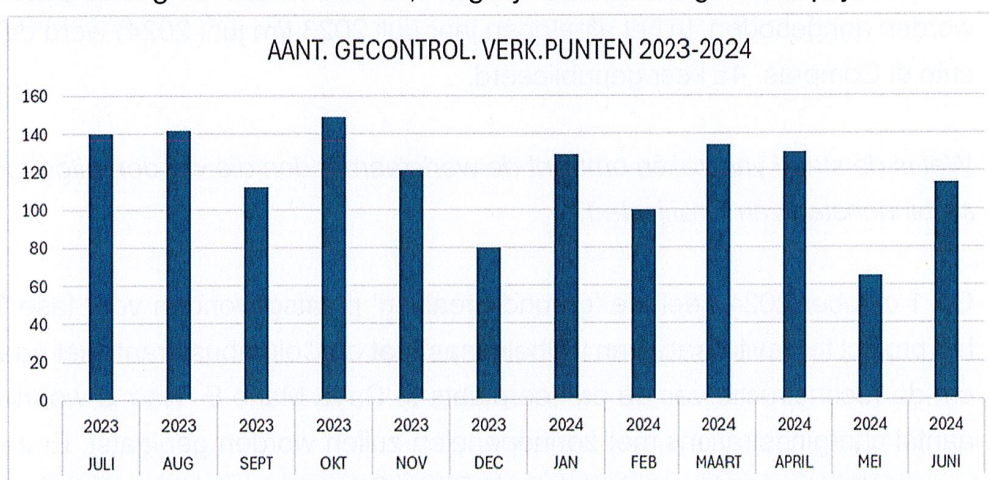
De verkoopprijzen van de lokaal geproduceerde kippeneieren zijn gerelateerd naar een gewicht n.l. boven en onder een gewicht van 720 gram per dozijn. De vastgestelde maximale verkoopprijzen voor de lokaal geproduceerde kippeneieren bedraagt Afl. 6,80 voor een dozijn. Voor de geïmporteerde kippeneieren worden de groothandelsprijs en de kleinhandelsprijs op basis van vastgestelde marges berekend. De groothandelsmarge bedraagt 50 cent per dozijn en de kleinhandelsmarge bedraagt 60 cent per dozijn. Daar de kippeneieren uit verschillende landen, van verschillende pluimveebedrijven en van verschillende merken en grootte werden geïmporteed, heeft dit berekeningssysteem tot gevolg dat er verschillende verkoopprijzen voor de geïmporteerde kippeneieren op de lokale markt zijn.

Controle Prijzenverordening

Voor de controle op de naleving van de vastgestelde maximale verkoopprijzen van de gereguleerde basisproducten wordt Aruba onderverdeeld in drie regio's namelijk I: Oranjestad, II: Noord, Paradera en Santa Cruz en III: Pos Chiquito, Savaneta en San Nicolas. De controleurs worden maandelijks per regio gerouleerd op een zodanige manier dat ieder controleur maandelijks een nieuwe regio te controleren heeft en dat alle regio's maandelijks gecontroleerd worden. De controleurs verrichten de controlewerkzaamheden van de afdeling voor de helft van

de dag, aangezien de andere helft van de dag besteed wordt aan de controlewerkzaamheden van de afdeling VVB. De controle op de naleving van de maximumprijzen geschied aan de hand van een opgestelde lijst. De geconstateerde verkoopprijzen van de gereguleerde basisproducten in de levensmiddelenzaken worden vergeleken met de geldende vastgestelde verkoopprijzen in de lijst.

Uit de controlerapporten (totaal van 1416) op de naleving van de vastgestelde verkoopprijzen van de producten behorende tot de eerste levensbehoeften in het afgelopen jaar (vanaf juli 2023 t/m juni 2024) bleek dat de gemiddelde overtreding 2,0 per verkooppunt bedroeg en 2,2 % uitmaakte van het gemiddelde aantal waarnemingen. Verder was 98,3% gelijk aan de vastgestelde prijzen.

Gedurende de controles op de naleving van de vastgestelde maximale verkoopprijzen behorende tot het pakket gereguleerde basisproducten, wordt tevens toezicht gehouden op de prijsaanduiding van de producten in deze zaken. Indien geconstateerd wordt dat hieraan niet wordt voldaan, wordt de situatie terstond gecorrigeerd en om de producten van een duidelijke zichtbare en leesbare prijsaanduiding te voorzien en in de Arubaanse Courant.

De werkzaamheden van het multidisciplinair controleteam (MCT) werd in 2023/2024 verricht met een gezamenlijke controle bestaande uit DEZHI, Directie Volksgezondheid en Korps Politie Aruba. Gedurende de controle wordt nagegaan of levensmiddelenzaken zich aan de van overheidswege vastgestelde maximale verkoopprijzen houden en of er voldaan wordt aan de door DVG gehandhaafde hygiëne maatregelen en vervaldatum. In totaal werden er bij 9 gelegenheden gezamenlijke controles in de afgelopen jaar (5 tussen juni-december 2023 en 3 tussen januari-juni 2024) verricht van in totaal 31 levensmiddelenzaken. Levensmid-

delenzaken die de regels omtrent hygiëne en gezondheidsverklaring niet na kwamen werden voor een bepaalde periode gesloten, afhankelijk van de zwaarte van de overtreding. Levensmiddelenzaken waarvan overtreding van de maximumprijzen voor de producten behorende tot het basispakket geconstateerd werden, kregen een schriftelijke waarschuwing achteraf. De “Macuto di Compras” prijsopnames worden gemaakt van de verkoopprijzen van producten van verschillende categorieën in verschillende levensmiddelenzaken. De verkoopprijzen van deze producten zijn vrij en worden met elkaar vergeleken en bekend gemaakt op de website www.deaci.aw, de facebook pagina van DEZHI en de App “Control di Prijs”. De bekendmaking dient aan de bevolking de nodige informatie en een beeld te geven van de geldende verkoopprijzen en waar de producten goedkoper worden aangeboden. In het afgelopen jaar (juli 2023 t/m juni 2024) werd de “Macuto di Compras” 45 keer gepubliceerd.

780. *Wat is de stand van zaken omtrent de werkzaamheden die worden uitgevoerd in de binnenstad van Oranjestad?*

Op 1 oktober 2024 heeft de ‘ground breaking’ plaatsgevonden voor fase 3 van het project ter revitalisatie van Wilhelminastraat en Columbusstraat. Het gaat hier om de reconstructie van de parkeerplaats te Caya Mario E. Harms waarbij een aantal chargingstations met zonnepanelen zullen worden geplaatst. Er zal een kunstinstallatie worden geplaatst op de Plaza Comercio om de dynamische geest van de stad en haar inzet voor ondernemerschap, creativiteit en vooruitstrevendheid te representeren. Daarnaast zijn voorbereidingen gaande voor een aanvraag om Oranjestad aan te merken als Culinaire hoofdstad met als doel Oranjestad op de kaart te zetten als Culinaire trekpleister in het Caribisch gebied. Ter verbetering van het afvalbeheer in het centrum van Oranjestad zijn voorts vijftig afvalbakken aangeschaft van gerecycled materiaal van Metabolic Foundation die inmiddels zijn geplaatst in de hoofdstraat. Tevens is een initiatief is een grootschalig vegetatieonderhoudstraject uitgevoerd in de hoofdstraat waarbij alle palmbomen en overige vegetatie zijn gesnoeid en onderhouden om de esthetische waarde van de hoofdstraat te bevorderen. Ter verbetering van de veiligheid van de binnenstad zijn er 150 nieuwe lantaarnpalen laten plaatsen.

Voorts is de restauratie van Cas Veneranda in volle gang. Inmiddels is begonnen met de constructiewerkzaamheden. Het ex-OM gebouw is inmiddels overgedragen aan de FCCA om dit te verbouwen tot een studentenflat. Tevens is het plan om in samenwerking met een private partij een meerlaagse parkeergarage en appartementencomplexen te ontwikkelen in de Wilhelminastraat.

781. *Ondernemers maken zich zorgen omtrent de parkeermeters; als gevolg hiervan is het verkeer van mensen in de binnenstad afgenomen. Welke maatregelen zal de minister nemen, om tegemoet te komen aan de wensen van ondernemers in de binnenstad van Oranjestad?*

Opgemerkt dient te worden dat de groep ondernemers in de binnenstad zeer verdeeld is over de parkeermeters. Er is een kleine groep die zich zorgen maakt en een grotere groep is zelfs voor de parkeermeters, en heeft van de situatie gebruikt gemaakt om juist klanten aan te trekken door hun parkeergeld te vergoeden. Het introduceren van Pay.aw, speciaal tarief en parkeerplaats voor ouderen, gereorganiseerde parkeerplaatsen voor vergunninghouders en het uitbreiden van gratis parkeerplaatsen worden beschouwd als goede beleidsinterventies ten behoeve van meer orde in de binenstad, en structurele inkomsten voor Aruparking.

782. *Kan de Minister aangegeven wat is de stand van zaken met betrekking tot SE-DECO?*

SEDECO heeft als doelstelling het bevorderen van de belangen van huurders en consumenten, het waarborgen van hun recht op voorlichting en hun recht van vereniging ter behartiging van hun belangen, alsmede het bijdragen aan de sociale en economische belangen van huurders en consumenten. In de praktijk ligt de focus van SEDECO op klachtenregistratie op het gebied van - en consumentenzaken en het oplossen van individuele huur- en consumentengeschillen tussen huurders en verhuurders respectievelijk consumenten en leveranciers. Opgemerkt dient te worden dat in de Memorie van Toelichting bij de Mededingingsverordening is aangegeven dat na 3 jaar aan de AFTA een Consumentenautoriteit zal worden toegevoegd.

De wens is om hier een flinke versnelling aan te brengen en zo spoedig mogelijk te starten met de voorbereidingen. Het versneld toevoegen van consumententoezicht aan de AFTA is verstandig omdat dit het consumentenprofiel van de AFTA versterkt. Het draagvlak voor de AFTA in de maatschappij wordt daarmee steviger. Indien consumentenbescherming zoals hiervoor omschreven zal worden ondergebracht bij de AFTA, dan zal SEDECO niet langer belast zijn met voorlichtingstaken. Het toezicht op de naleving van de wettelijke bepalingen over consumentenrechten aan de taken van de AFTA toegevoegd worden alsook de voorlichting over de rechten en plichten van consumenten en bedrijven. De voorlichtingstaak is bedoeld om consumenten weerbaarder te maken zodat zij zelf in staat

zijn geschillen, die zij bijvoorbeeld met een leverancier hebben, op te lossen. De AFTA zal de consument middels een (digitaal) informatieloket voorlichting geven. De handhavingstaak van de AFTA richt zich op collectieve schending van consumentenrechten. De ondersteuning van SEDECO aan de Huurcommissie blijft een overheidstaak. Een voorzitter en plaatsvervangende secretaris voor de Huurcommissie zijn verworven. De beslissing is dat SEDECO een divisie van DEZHI wordt. Hiervoor moet het DEZHI-trainingsrapport worden aangepast. Momenteel bevindt deze aanpassing zich in de laatste fase bij de afdeling Human Resources. Als onderdeel van het economisch beleid om bedrijvigheid in het stadscentrum te stimuleren, verhuist SEDECO naar het centrum van Oranjestad.

783. *Welke beleidsplannen zijn ontplooid om consumenten effectief bescherming te bieden?*

De overheid stelt voor verschillende producten waaronder de producten in de Canasta Basico, lokaalgeproduceerde eieren en aardolieproducten de prijzen vast. Hiermee wordt in principe de verhoging van de prijzen van deze producten niet geëlimineerd maar is gekozen voor een maximale procentuele marge welk toebedeeld wordt aan de ondernemer. Omdat deze producten geïmporteerd worden zijn de prijzen van ook deze producten afhankelijk van de prijzen in de productieland en onderhevig aan de inflatie in de productieland (prijzen van productiemiddelen en arbeid) en tevens aan de transportkosten.

De prijzenverordening geeft de minster belast met Economische Zaken de bevoegdheid om maximale prijzen vast te stellen indien kan worden bewezen door middel van onderzoek dat de ondernemer een product voor een onredelijke/onrechtvaardige prijs aan de consument biedt. De overheid kan dus maximale prijzen vaststellen en hiermee de invloed van de interne kosten/winst op de prijzen verlichten.

Het stimuleren van een gezonde concurrentie, het bestrijden van kartelvorming en monopolies heeft dus de voorkeur van de overheid en ten aanzien van dit aspect zal de Aruba Fair Trade Authority (AFTA) een belangrijke rol spelen. Per 1 januari 2024 zal de mededingingsverordening officieel in werking treden onder toezicht van de AFTA. Het consumentengedrag kan ook een belangrijke rol spelen bij het vaststellen van prijzen door de ondernemer. Wanneer consumenten goed op de hoogte zijn van hun rechten en van de invloed die zij kunnen hebben om concurrentie te bevorderen kan dit prijsverhogingen mitigeren. Bewustwording

van de consumenten kan dus een belangrijke rol spelen om de prijzen van producten en diensten te controleren. In 2023 heeft de minister belast met Economische Zaken bijgedragen aan de bewustwording van de consumenten doormiddel van een campagne uitgevoerd door de SEDECO.

De ontwerp-Landsverordening consumentenrechten heeft als doel de consumentenbescherming onder te brengen bij de AFTA is door de ministerraad reeds goedgekeurd en is momenteel naar de Raad van Advies voor advies doorgestuurd. De AFTA zal het toezicht op de naleving van de wettelijke bepalingen over consumentenbescherming houden en zal zorgdragen voor de voorlichting, binnen het kader van de toezichtstaak, over de rechten en plichten van consumenten en van bedrijven. De AFTA zal daarbij gebruik maken van een (digitaal) informatieloket. De nieuwe consumententaken voor de AFTA houden geen individuele geschillenbeslechting in. Toezicht en handhaving is bedoeld voor ernstige overtredingen van de consumentenrechten op collectief niveau.

De voorlichtingstaak is bedoeld om consumenten weerbaarder te maken zodat zij zelf in staat zijn geschillen, die zij bijvoorbeeld met een leverancier hebben, op te lossen.

De ontwerp-landsverordening houdende regels ten behoeve van de bestuursrechtelijke handhaving van de consumentenwetgeving (Landsverordening bestuursrechtelijke handhaving consumentenbescherming) is ter advisering voorgelegd aan de Raad van Advies.

Het verhogen van de commerciële productie van kippeneieren

Momenteel is DEZHI bezig met de uitvoering van het beleid ter verhoging van de commerciële productie van kippeneieren op Aruba middels het ingestelde (met ingang van 1 augustus 2024) werkgroep 'Commerciële productie van kippeneieren op Aruba'. Door het ministerie van Economische Zaken, Communicatie en Duurzame Ontwikkeling wordt geacht om de lokale productie kippeneieren te verhogen en te zijner tijd het verminderen van de importafhankelijkheid, waardoor een belangrijke bijdrage zal worden geleverd aan voedselzekerheid en de diversificatie van de Arubaanse economie. De beleidsaanpak bestaat uit twee lijnen nl. 1) het versneld oplossen van knelpunten in het huidige proces die de uitbreiding van bestaande bedrijven op en nieuwe toetredingen tot de markt van kippeneieren verstoren en 2) het ontwikkelen en uitvoeren van beleid voor het structureel verhogen van de commerciële productie van kippeneieren.

784. *MKB's zijn de ruggengraat van de Arubaanse economie. Welke beleidsmatige keuzes zijn genomen om de MKB's te ondersteunen?*

De minister belast met Economische Zaken stimuleert en ondersteunt het Midden en-Klein Bedrijf (MKB) doormiddel van workshops, coaching sessies en door het verschaffen van belangrijke informatie over het starten van een bedrijf, exportmogelijkheden. Dit wordt georganiseerd door de Directie Economische Zaken, Handel en Industrie (DEZHI). De DEZHI heeft hiervoor twee units, IDEA en Exprodesk die jaarlijks meerdere workshops en cursussen organiseren voor de MKB. Terwijl IDEA workshops en coaching sessies organiseert voor ondernemers waaronder startende ondernemers, ondernemers in verschillende sectoren, jonge ondernemers enz., verzorgd Exprodesk workshops en coaching sessies voor ondernemers die producten en diensten naar het buitenland willen exporteren. Beide Units hebben elk een website met informatie aan de ondernemers.

In de afgelopen jaren heeft de minister van Economische Zaken verschillende beleidsmaatregelen ingevoerd om MKB's te ondersteunen zoals:

- Digitale transformatie en innovatie:
 - Het beleid is gericht op het ondersteunen van MKB's bij het vestigen van hun bedrijf, waarbij zij hun vestigingsvergunning digitaal kunnen aanvragen via de website van de DEZHI, wat de administratieve rompslomp vermindert.
- Ondernemersondersteuning en capaciteitsopbouw:
 - Verschillende trainingen en workshops worden jaarlijks georganiseerd door de units IDEA en EXPRODESK van de DEZHI om ondernemers te ondersteunen bij digitalisering, e-commerce en online marketing. Dit werd steeds belangrijker naarmate bedrijven zich moesten aanpassen aan de veranderingen in het consumentengedrag. Ander workshops over belastingen, administratie, opstellen van businessplan en nog veel meer onderwerpen die belangrijk zijn voor ondernemers worden regelmatig georganiseerd.
 - Verspillende workshops zoals kidspreneurs en youthpreneurs worden jaarlijks georganiseerd.
- Diversificatie van de economie: De Arubaanse overheid streeft naar diversificatie van de economie en stimuleert MKB's in sectoren buiten het traditionele toerisme, zoals:

- o Landbouw en visserij, om zelfvoorzienendheid te bevorderen en de afhankelijkheid van import te verminderen. Hieraan draagt ARINA bij door potentiële investeerders klein en groot te ondersteunen
- o IDEA organiseert sector specifieke workshops voor het MKB zoals voor ondernemers in de sectoren van landbouw, sport en Creative industrie.
- Qredits: In samenwerking met Qredits is een cursus voor ondernemers in de landbouwsector georganiseerd waarbij zij tevens aan het einde van de workshops de mogelijkheid hebben om een lening bij Qredits te vragen voor een lage rente van 2%. Binnenkort zal de creative academy bij Qredits van start gaan die vergelijkbaar is met de cursus voor landbouwondernemers maar in dit specifiek geval voor ondernemers in de creatieve sector.
- Aruba Trade Board: Maandelijks komen de ATIA, de KvK, de FZA NV, de DEZHI en de DBB samen om trends en knelpunten in de handel en investeringen die de MKB's kunnen belemmeren, te bespreken. Onder andere het entrepreneurs policy is het resultaat van deze besprekingen waarbij acties worden voorgesteld om het MKB te bevorderen. Tevens worden inkomende en uitgaande handelsmissies besproken en georganiseerd waarbij de lokale MKB's worden uitgenoden om deel te nemen aan deze handelsmissies.

De minister heeft de beleidsrichtijnen van de Vestigingsverordening aangepast, de definitie van lokaal is uitgebreid en tevens e-forms zijn geïntroduceerd om de aanvragen voor een vestigingsvergunning te faciliteren en versnellen.

De minister van Economische Zaken, Communicatie en Duurzame Ontwikkeling, heeft onder zijn voorzitterschap de Commissie Economisch Herstel geïnstalleerd. De Commissie Economisch Herstel bestaat uit vertegenwoordigers van de bedrijfs- en bancaire sector, fiscale en juridische specialisten en de (semi-)publieke sector om samen te werken aan het formuleren van fiscale en economische prikkels om bij te dragen aan de bevordering van investeringen en de duurzame economische ontwikkeling van Aruba. De Directie Economische Zaken, Handel en Industrie (DEZHI) heeft een concept-document opgesteld naar aanleiding van de uitvoerige besprekingen binnen de Commissie Economisch Herstel. Hiervoor is als basis gebruikt een door DEZHI uitgevoerde beoordeling en inventarisatie van de focuslanden die zijn aangegeven in de investeringsstrategie 2019-2024 en de

benchmarking van eilanden die concurreren met Aruba om Internationale investeringen aan te trekken. De nota "Proposal of investment and fiscal incentives" is door de ministerraad goedgekeurd en naar de DIMP ter verdere uitvoering doorgestuurd.

In 2023 heeft de Staten van Aruba de minister belast met economische aangelegenheden gemachtigd om een schenking te verrichten aan Stichting Qredits zodat Qredits leningen tegen lage rente kan aanbieden aan ondernemers die door COVID zijn getroffen. Inmiddels zijn de eerste leningen versterkt aan lokale ondernemers en uit de ontvangen terugkoppeling blijkt dat er een grote noodzaak is bij het MKB aan dergelijke laagrentende leningen.

In 2024 heeft de Minister van Economische Zaken samen met Stichting Qredits een agrifund opgericht met een omvang van ongeveer Afl. 3.000.000 om agrarisch ondernemersschap te stimuleren.

Deze maatregelen, in combinatie met publiek-private samenwerkingen, zijn essentieel voor het bevorderen van een veerkrachtige en groeiende MKB-sector op Aruba. De focus ligt niet alleen op herstel na de pandemie, maar ook op het creëren van een duurzame en gediversifieerde economie.

785. *In welke fase bevindt de schuldsaneringsregeling in het wetgevingsproces?*

Concept-wetgeving is nog niet in voorbereiding.

786. *Kan de minister een overzicht verstrekken van gesubsidieerde stichtingen die diensten verrichten voor het ministerie van Economische Zaken?*

Er zijn geen gesubsidieerde stichtingen binnen de begroting van ministerie ECDO.

787. *Kan de Minister toelichten wat de meerwaarde en effectiviteit is van het financieel educatieprogramma?*

In 2022 ging de eerste editie het project "Finansa den mi Hogar" van start in de district van Paradera om vervolgens in 2023 aangeboden te worden in de districten Oranjestad, San Nicolas, Savaneta en Noord.

De eerste editie bestond uit het bieden van de cursus Gedurende vier weken met één sessie per week komen de volgende thema's met bijbehorende onderwerpen aan bod:

1. Ik ben effectief in mijn huis: hoe kan ik sparen, het concept van effectief kopen en kopen zonder emoties;
2. Ik los mijn schuld af: verantwoordelijkheid schuld, wettelijk proces niet aflossen schuld, gevolgen van rechterlijke uitspraak en het voorkomen van niet kunnen aflossen;
3. Ik investeer in mijn toekomst: het belang van doelen, type doelen, investeren voor de toekomst en investeren in onze kinderen;
4. Basic Budgeting: wat houdt budgetteren in, prioriteit en luxe, toepassen van budgetting en budgeteren conform inkomsten.

Op 7 november 2023 vond de laatste sessie van de eerste editie van zal het programma plaats in Santa Cruz. Gelet op de behoefte en succes van de eerste editie van het financieel educatieprogramma is de tweede editie hiervan momenteel in uitvoering. In plaats van vier sessies over vier weken, bestaat het financieel educatieprogramma uit het bieden van een gratis cursus op twee dagen met dezelfde thema's en bijhorende onderwerpen zoals aangeboden tijdens de eerste editie.

Op 4 maart ging de tweede editie van start in Village, gevolgd in Madiki, Jaburibari, Santa Cruz en Savaneta. Op de planning staan nog voor 2024 nog drie sessies zijnde in Dakota, San Nicolas en Noord. Voor de tweede editie zijn 12 sessies gepland.

Het aanbod van specifieke onderwerpen draagt bij aan de meerwaarde van het project Finansa den mi Hogar, een financieel educatie programma. Het project helpt burgers om financiële basisvaardigheden te verwerven zoals zoals budgettering, sparen, investeren en schuldbeheer, waardoor de deelnemers beter in staat zijn om financiële beslissingen te nemen met verbeterde financiële geletterheid als gevolg. Ook leiden de onderwerpen over schuld dat de burgers de risico's en gevolgen van het hebben van schuld waardoor ze meer bewuste keuzes zullen maken over het aangaan van schulden of niet, het beheren van schulden en het vermijden van overmatige schuldenlast. Dit leidt tot risicovermindering en een beter schuldbeheer. Onderwerpen over sparen en investeren kunnen de burgers aanmoedigen om te sparen en te investeren voor hun toekomst, waardoor ze financiële zekerheid opbouwen. Het project over

financiële educatie leert de deelnemers om verantwoorde financiële keuzes te maken waardoor het project een bijdrage levert aan de financiële stabiliteit van de deelnemer en daardoor ook aan een grotere financiële stabiliteit van de Arubaanse samenleving als geheel.

De effectiviteit van het financieel educatie programma is afhankelijk van factoren zoals de onderwerpen, de betrokkenheid van de deelnemers, de toegang tot het lesmateriaal, locatie en tijdstip. Bij het opstellen van het programma was de uitwerking van deze factoren van belang voor een effectief programma. Het programma kan als effectief worden beschouwd doordat:

- De onderwerpen zijn specifiek gerelateerd aan financiële educatie;
- De deelnemers ontvangen bij deelname aan alle vier sessies een deelnamecertificaat;
- De deelnemers ontvangen gratis het lesmateriaal en de deelname is ook gratis;
- Het programma wordt in alle 6 districten van Aruba aangeboden. Het programma vindt plaats in een locatie in hun respectievelijke districten wat laagdrempelig is voor de deelname;
- Er is rekening gehouden met het algemene werkschema op Aruba. Het programma wordt aangeboden van 19:30- 21:00.

In 2025 zal het ministerie van Economische Zaken van start gaan met een nationale campagne om sparen te stimuleren, vooral onder jongeren.

788. *Minister por indica cual incentivo tin pa promove y pa impulsa entrepreneurship? Cual oportunidad economico Minister lo desea di impulsa pa promove entrepreneurship bou di nos hobennan?*

Beleidsacties voor het bevorderen van ondernemerschap zijn onder andere de begeleiding, workshops, trainingen en projecten die IDEA en Exprodesk geheel gratis aan ondernemers geven voor capaciteitsopbouw. Ook Exprodesk bevordert als tegenhanger van RVO het bewustzijn en informeert lokale ondernemers over de vouchers en subsidies die RVO aanbiedt: <https://www.rvo.nl/subsidies-financiering/sib>

Recente projecten van Exprodesk voor de promotie van export:

- De culturele en creatieve industrie;
- Muziekmarktklaar project;

- Tech & Services zonder grenzen project;
- Kunst zonder grenzen project;
- Arubaversi.io
- Het Arubaanse professionele dienstensectorproject;
- Advocaten
- Reclameprofessionals
- Architecten
- Accountants en financieel adviseurs
- Consultants
- Empowered Women Exporters Project.

Kidspreneurs en Jeugdondernemers

Kidspreneur wordt georganiseerd in samenwerking met Trai Merdia, die samenwerking biedt aan instructeurs om op bepaalde dagen van de week tijdens middagen in groep 5 en 6 scholen te bezoeken om kinderen te leren wat een handelaar is en hoe ze er een kunnen worden. De kidspreneurs eindigen tijdens de kerstperiode altijd met een Kidsbazar waar elk kind gedurende enkele weken gebruik kan maken van wat hij heeft geleerd en een product kan maken om tijdens de Bazaar te verkopen. Ze leren een eenvoudig businessplan maken, hoe ze met geld moeten omgaan, hoe ze aan marketing moeten doen, enz. Verschillende vrijwilligers helpen de kinderen bij het leren maken van sommige producten, vaak op creatief of gastronomisch gebied.

In het geval van Jeugdondernemer zijn dit jongeren tussen de 12 en 17 jaar die een workshop volgen die vergelijkbaar is met die van de kidspreneur maar dan meer inhoudelijk gericht met informatie over verschillende onderwerpen die nodig zijn om een bedrijf te starten. Ze sluiten hun workshop af met een businessplan.

Andere gebieden die onze jongeren kunnen stimuleren zijn de creatieve industrie. Jongeren kunnen hun creativiteit en technologische kennis inzetten om startups te lanceren in verschillende sectoren, zoals technologie, voeding, mode en duurzame producten.

789. *Minister a priminti, den programa di partido RAIZ y programa di gobernacion, diversificacion di nos economia. Ki paso concreto Minister a tuma pa asina por realisa e promesa aki y cual otro pilar economico minister ta explorando?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 774.

790. *Welke maatregeling zal worden getroffen om de prijsverhoging van benzine/diesel te mitigeren?*

Op 11 april 2023 heeft de minister belast met Economische Zaken voorstel gedaan om de gevolgen van de stijgende prijzen in aardolieproducten (olie en diesel) te mitigeren met daarbij het verzoek om een zienswijze van het CAft. Op 25 april 2022 heeft het CAft niet positief gereageerd op het voorstel.

791. *Overweegt de minister de korting op accijnzen op benzine/diesel te re-introduceren?*

Het re-introduceren van de korting op accijnzen op benzine/diesel betreft een gebalanceerde afweging rekening houdend met geldende begrotingsnormen en regels van budgetdiscipline. Het verlagen van accijnzen is overigens een aangelegenheid die onder de politieke verantwoordelijkheid valt van de minister van Financiën, hetgeen ook geldt ten aanzien van een verlaging van de BBO.

792. *Welke stappen worden genomen om de economische stabiliteit op Aruba te behouden te midden van externe uitdagingen?*

In de Commissie Macro Model (CMM) onder voorzitterschap van de Directie Economische Zaken, Handel en Industrie komen vertegenwoordigers van het CBS, CBA, ATA, DAO, SER, Directie Financiën en sinds 2020 AHATA en AAA⁺ zitting hebben als toehoorder. In de bijeenkomsten van de CMM worden de laatste ontwikkelingen in hun specifieke sectoren alsmede de assumpties voor de economische projecties besproken. Gezien de impact van de economie op de sociale ontwikkelingen is de CMM in 2024 uitgebreid met de vertegenwoordiging van de Directie Sociale Zaken. Sinds mei 2024 beschikt Land Aruba ook een koopkracht-model om de effecten van beleidsinterventies op de koopkracht van huishoudens in kaart te brengen.

Voor het maken van de economische projecties wordt het macro-economisch model MARUBA gebruikt. Het MARUBA⁺ model is gebaseerd op de nationale rekeningen en weerspiegelt het functioneren van de Arubaanse economie, dat wordt gebruikt om de economische ontwikkelingen van het eiland te voorspellen. Het MARUBA-model illustreert de onderlinge samenhang tussen de verschillende macro-economische variabelen en bootst daarmee de Arubaanse economie na.

Het herziene MARUBA-model, dat door de CARTAC is gevalideerd, heeft het mogelijk gemaakt om maandelijks data te reviseren en met herziene prognoses te komen ten aanzien van de lokale en internationale ontwikkelingen op de Arubaanse economie. De positieve economische prognoses voor 2024 en 2025, namelijk een nominale groei van 8,5% en 1,3% respectievelijk, is het resultaat van goed onderbouwde analyses door lokale deskundigen en het gebruik van het MARUBA model. Het herstel van de economie van Aruba wordt ook door het IMF bevestigd in de Staff Concluding Statement of the 2023 Article IV Mission. Daarnaast bevestigt de Caribbean Investment Climate Index 2023 van het Economisch Bureau Amsterdam dat het sterk herstel van de economie van Aruba de aantrekkelijkheid van het investeringsklimaat onderstreept: voor het derde jaar op rij voert Aruba de Caribische ranglijst aan met het meest aantrekkelijke investeringsklimaat. Van alle landen op de ranglijst herstelt Aruba het sterkst van de coronacrisis.

Dit herstel zien we ook terug in de cijfers van de SVb: het aantal dienstverbanden per eind oktober bedraagt 45.703 (2023: december 44.145, 2022: december 42.086, 2021: december 41.251, 2020: december 39.858). Deze positieve ontwikkeling bewijst dat ondanks internationale ontwikkelingen zoals de nasleep van de pandemie in de toeleveringsketen, de oorlog in Oekraïne en stijgende prijzen, het herstel van de economie van Aruba zich vertaalt in meer registraties bij de SVb wat een indicatie is van meer burgers met een baan en inkomen: er is meer zekerheid over middelen om in het levensonderhoud te kunnen voorzien.

Uitgaande van een verwachte inflatie van 3.1% in 2024 en 2.5% in 2025 volgens de Economic Outlook 2024- 2025, wordt de druk op de koopkracht en bestaanszekerheid minder. Het ministerie van Economische Zaken monitort de inflatieontwikkeling nauwkeuring en aangezien de inflatie een duidelijk dalende tendens weergeeft, kan worden geconcludeerd dat de koopkracht thans minder onder druk staat, in vergelijking met de periode na de pandemie en het begin van de oorlog in Oekraïne.

793. *Wat kan worden gedaan om openbare gebouwen meer toegankelijk te maken voor ouderen of mensen met lichamelijke beperkingen, zij het lopend of met een rolstoel?*

794. *De regering geeft aan dat per 2030 30% van motorvoertuigen op Aruba elektrisch zijn dan wel op duurzame alternatieve energie te draaien. Welke concrete stappen zullen worden ondernomen om dit doel te bereiken?
Wat zullen de kosten hiervan zijn?*

De regering streeft naar een integratie van 15% elektrische voertuigen (EV's) op Aruba tegen 2030, niet 30%, zoals oorspronkelijk werd gesuggereerd. Dit doel maakt deel uit van een bredere strategie om de CO₂-uitstoot te verminderen en bij te dragen aan een duurzamer Aruba. Het besluit van de ministerraad op 15 juli 2024 markeert een belangrijke mijlpaal in de transitie naar een elektrisch wagenpark, te beginnen binnen de overheidsdiensten.

Genomen Acties

1. **Beleidskader:** Alle nieuwe voertuigaankopen voor overheidsdiensten moeten vanaf nu elektrisch zijn, tenzij dit functioneel of technisch niet haalbaar is. De Dienst Openbare Werken (DOW) is aangesteld als coördinerende instantie om deze transitie te begeleiden.
2. **Inventarisatie en Marktonderzoek:** Een uitgebreide analyse van het huidige overheidswagenpark is uitgevoerd, evenals marktonderzoek naar beschikbare EV-opties op Aruba. Hierbij is de Total Cost of Ownership (TCO) van elektrische voertuigen in kaart gebracht, waarbij een kostenbesparing van 15% haalbaar blijkt voor de overheidsvloot.
3. **Oplaadinfrastructuur:** Samen met ELMAR is de benodigde oplaadinfrastructuur versneld gerealiseerd. Zo zijn er oplaadpunten geplaatst bij Sun Plaza en worden er verdere uitbreidingen gerealiseerd, zoals bij Casa Veneranda en de Wilhelminastraat. Hierbij is ook de basis gelegd voor verdere samenwerking en uitbreiding van de nodige oplaadinfra bij de overheidsinstanties en op Aruba in het algemeen.
4. **Aanbesteding en Levering:** In april 2024 vond een openbare aanbesteding plaats voor vier elektrische voertuigen via een leaseovereenkomst voor DEZHI. DEZHI is inmiddels volledig overgestapt op elektrische voertuigen. Daarnaast zijn DOW, CBS en DTZ ook begonnen met de aanschaf van elektrische voertuigen voor hun bedrijfsvoering. Deze diensten zullen ook onderdeel zijn van het Go Facility onderzoekstraject, waarbij de implementatie en monitoring van EV's in overheidsdiensten worden onderzocht. Dit leidt naar verwachting tot een TCO-reductie van 14%.
5. **GO Facility:** Er is technische ondersteuning verkregen via het Green Overseas Programma, gefinancierd door de EU, met een subsidie van €190.000. Dit

project richt zich op EV-monitoring, mobiliteitstransitie, batterijbeheer en communicatie. Daarnaast ook op de herijking juridische framework noodzakelijk om de energietransitie naar hernieuwbare energie te bewerkstelligen.

Kosteninschatting

De kosten van deze transitie zijn afhankelijk van de schaal van de EV-integratie, de uitbreiding van de infrastructuur, en het onderhoud van het wagenpark. Voor het overheidsproject zijn aanzienlijke kostenreducties al gerealiseerd door de lagere Total Cost of Ownership van EV's, die rond de 14-15% ligt. Verdere details over infrastructurele investeringen en subsidies via het EU-programma kunnen de kosten voor de bredere implementatie verminderen.

Arbeid, Energie en Integratie

795. *Durante pandemia gobierno a declara cu no lo prolonga permiso di personanan cu tin menos di 3 permiso pa asina por duna esnan cu a perde trabao y tin mas di tres permiso prome oportunidad. Por duna Parlamento un bista di cuanto persona nos ta papia y kico ta pasa awor cu e pandemia a pasa? Nan ta sigui cu nan permiso of nan tin cu cuminsa di nobo?*

De beleidsinstructie in verband met de Covid-19 maatregelen is destijds met ingang van 11 december 2020 van kracht gegaan. Deze beleidsinstructie is met ingang van 20 april 2021 door de verantwoordelijke minister(s) ingetrokken, met instemming van de ministerraad. In de periode van 11 december 2020 tot en met 20 april 2021, werden 854 aanvragen afgewezen. Deze personen konden na 20 april 2021 opnieuw een aanvraag indienen voor een verblijfsvergunning.

De personen die een negatieve beslissing hebben ontvangen in de periode 11 december 2020 tot en met 8 april 2021, konden bezwaar aantekenen. Bij de beslissing op bezwaar is rekening gehouden met de versoepeling van 8 april 2021.

796. *Kico ta pasa cu e buraco cu e personanan aki ta haya den nan permisonan y consecuencia cu esaki tin pa nan naturalisacion?*

Verblijfsgaten van meer dan drie maanden hebben een stuitende werking. Dit impliceert dat de verblijfsperiode voor naturalisatie of optiedoeleinden dan opnieuw begint te tellen. Ten aanzien van verzoeken om vergunningen voor

onbepaalde tijd is het probleem van de verblijfsgaten echter verholpen door de laatste wijziging van de Landsverordening toelating en uitzetting (AB 1993 no. GT 33).

797. *Minister por splica cuanto persona durante pandemia realmente a bandona Aruba tanto Arubiano como stranhero?*

De vraag is enigszins onduidelijk geformuleerd. Indien de vraagstelling betrekking heeft op de groep “overstayers” gaat, zijnde de toeristen die vanwege de geïntroduceerde voorzorgsmaatregelen en vliegbeperkingen, Aruba niet binnen de toegestane verblijfsduur hebben kunnen verlaten, wordt verwezen naar bijgevoegde rapport van de Inmigracion Aruba (IA) die jaarlijks wordt opgesteld, waarin het aantal wordt weergegeven. Dit rapport geeft echter het aantal toeristen aan die Aruba rechtmatig zijn binnengekomen.

798. *Minister por splica Parlamento cuanto permiso ta ser procesa na e momentonan aki?*

Over de periode van 1 januari 2024 tot en met 4 oktober 2024 zijn er in totaal 13.473 aanvragen voor verblijfs-/werkvergunningen ingediend, waarvan 3.950 eerste aanvragen betreffen.

799. *Minister por duna Parlamento un copia di Dimas pa sa den cua categoria esakinan ta?*

De verblijfsdoelen waarvoor verblijfs-/werkvergunningen zijn aangevraagd zijn:

1. Bijzondere band met Aruba
2. Arbeid in loondienst
3. Gepensioneerde
4. Rentenier
5. Animeerpersoon
6. Evenement
7. Gezinshereniging
8. Gezinsvorming
9. Huishoudelijk personeel
10. Humanitair tijdelijk
11. Sport
12. Stagiaire

13. Studie
14. Vergunning voor onbepaalde tijd
15. Verklaring niet van toepassing (artikel 1 LTU)
16. Verklaring van rechtswege toelating (artikel 3 LTU)
17. Voortgezet verblijf
18. Zelfstandige ondernemer

800. *Tambe minister por informa Parlamento di cua pais e personanan aki ta bin?*

De meest voorkomende nationaliteiten van de aanvragers voor een werkverblijfsvergunning zijn (over de periode tussen 1 januari 2024 tot en met 4 oktober 2024):

Colombiaanse nationaliteit – totaal 3827 aanvragen

Venezolaanse nationaliteit – totaal 2905 aanvragen

Nederlandse nationaliteit – totaal 1477 aanvragen

Dominicaanse nationaliteit – totaal 1293 aanvragen.

801. *Minister por suministra Parlamento informacion unda e directora di DIMAS, sra. Paskel, a bay, despues di a gana tur su casonan?*

Sinds de laatste GAZA uitspraak van 9 oktober 2024 is de persoon in kwestie terug bij Departamento di Integracion Maneho y Admision di Stranhero (DIMAS) in haar hoedanigheid van directeur.

802. *Esaki no ta persecucion politico?*

Deze vraag is gericht aan de voormalige minister van Arbeid, Energie en Integratie die inmiddels ontslag heeft genomen. Gezien het feit dat de vraag niet gerelateerd is aan, of enige dan wel zeer geringe impact heeft op de begroting van 2025 behoeft deze vraag geen nadere beantwoording.

803. *Minister por splica Parlamento ken of kendenan ta responsabel pa DIMAS?*

Om privacy-redenen worden de namen van de personen niet vermeld. Dimas wordt geleid door een directie die bestaat uit een directeur, een beleidsmedewerker belast met de afdeling Beleid en Integratie die tevens eerste waarnemend directeur is, Hoofd Bedrijfsvoering tevens belast met

Vreemdelingenzaken en tevens tweede waarnemend directeur en een Interne controleur.

804. *Minister por duna informacion a base di cual conseho Minister a nombra e personanan aki pa tuma e responsabilidad di DIMAS?*

De huidige directrice is in 2007 bij Landsbesluit benoemd als directeur van de DIMAS. Geen van de overige leden van de directie zijn door de huidige minister aangesteld of benoemd aangezien ze al jaren werkzaam zijn bij DIMAS. Ook de benoeming van eerste en tweede waarnemer geschiedt op voordracht van het departement.

805. *Minister a declara cu un persona ilegal por aplica pa un permiso y keda Aruba wardando esaki, minister por duna Parlamento un copia di e maneho aki?*

Verwezen wordt naar het huidige beleid inzake de “alternative legal pathway” (ALP) waarmee de gelegenheid is gecreëerd om de resultaat van een eerste aanvraag voor een werk- c.q. verblijfsvergunning op het eiland af te wachten.

806. *Minister tin un idea di cuanto persona ta den e situacion aki?*

Van het totaal aantal vergunningsaanvragen in de periode tussen 1 januari 2024 tot en met 4 oktober 2024 (13.473) is het aantal eerste aanvragen 3.950. Hoeveel van deze aanvragers zich reeds op het eiland bevinden is nog niet bekend.

807. *Minister por splica Parlamento kico ta pasa si durante e periodo cu e personanan aki ta warda riba nan permiso nan wordo para pa warda costa of polis?*

Vanuit Guarda nos Costa (GNC) wordt navraag gedaan bij DIMAS om te kijken of er reeds een vergunningsaanvraag is ingediend door of ten behoeve van de betreffende vreemdeling. Indien er sprake is van een ingediende aanvraag die in behandeling is dan wordt aan betrokkene een meldplicht opgelegd.

808. *Minister por garantisa cu nan no ta wordo deporta?*

Indien er door of ten behoeve van de vreemdeling een vergunningsaanvraag is ingediend en deze in behandeling is dan wordt de vreemdeling niet uitgezet.

809. *Minister por suministra Parlamento un copia di un documento cu ta verifica cu Minister su colega Minister di husticia ta di acuerdo cu e maneho aki?*

Sinds 11 oktober 2024 ressorteert het ministerie van Arbeid, Energie en Integratie eveneens onder de minister van Justitie en Sociale Zaken.

811. *Minister a informa cu maneho pa permiso di proyecto principalmente di construccion tambe a cambia. Minister por manda un copia di e maneho aki pa Parlamento?*

Verwezen wordt naar de onlangs uitgevaardigde beleidsinstructies A en B.

812. *Minister a splica cu e companianan di construccion ta haya un permiso temporal mientras ta procesa e permiso definitivo. Minister por duna Parlamento cuanto compania y cua companianan tin e permisonan aki?*

Het gaat voornamelijk om bouwbedrijven die hetzij direct hetzij indirect zijn aangenomen voor de in aanbouw zijnde hotelprojecten, zoals Iberostar, St. Regis, en Secrets hotel, of bedrijven met activiteiten in de toeristische sector. Deze verzoeken werden gedurende het pilot project bij het ministerie ingediend. Kopieën van de goedgekeurde verzoeken werden vervolgens doorgestuurd naar Departamento di Progreso Laboral (DPL), Inmigracion Aruba (IA) en Departamento di Integracion Maneho y Admision di Stranhero (DIMAS) ter verdere afhandeling en afgifte van de kortlopende vergunningen. De meeste aanvragen werden gedaan door de bouwbedrijven zelf of door hun gemachtigde. De laatste aanvragen in het kader van “special projects permits” zijn in de maand juni 2024 verwerkt. De verzoeken in het kader van “special projects permits” worden voortaan direct bij DIMAS ingediend en verwerkt.

813. *Por duna Parlamento e informacion ken ta dicidi ken y con ta haya e permisonan aki?*

Tot eind juni 2024 werden deze verzoeken door het ministerie van Arbeid, Energie en Integratie beoordeeld en beantwoord en werden er kopieën doorgestuurd naar de relevante diensten. De lijst van vereisten voor deze verzoeken staan opgesomd in de afgevaardigde beleidsinstructies en deze zullen voortaan door DIMAS worden afgehandeld en afgegeven.

814. *Minister a informa cu e permisonan pa inversionista tambe a cambia. Minister por a duna Parlamento un copia di e maneho aki?*

Naast de afgegeven beleidsinstructies wordt verwezen naar de onderstaande link:

<https://www.dimasaruba.aw/wp-content/uploads/2023/03/MinAEI-2023-Final-Toelatingshandboek-2023-6-maart-2023.pdf>

815. *Segun informacion PDL no ta asina soepel cu e maneho di minister y hopi peticion di permiso ta ser nenga. Minister por duna Parlamento cuanto peticion pa permiso a ser nenga y kico tabata e motibonan?*

Het Departamento di Progreso Laboral (DPL) adviseert inzake adviezen tot toetreding van de Arubaanse arbeidsmarkt conform het beleid van de minister van Arbeid, Energie en Integratie, dat verwerkt is in onder andere het Beleid DPL, het Handboek Toelating van DIMAS en aanvullende Beleidsinstructies. DPL is niet bevoegd om vergunningen af te geven. Het geven van vergunningen valt onder de competentie van DIMAS.

Ten aanzien van de adviezen die door DPL worden afgegeven is gebleken dat ondanks het feit dat er geen lokale arbeidskracht voorhanden is ter vervulling van de vacatures, DPL de verzoeken afwijst met de vermelding dat er van de werkgevers een extra inspanning wordt verwacht om lokale arbeidskrachten aan te trekken, zonder dat deze afwijzingsgrond in het vigerend beleid voorkomt. Van het totaal aantal vragen (omstreeks 13.473 tot en met 4 oktober 2024) zijn 1.577 afgewezen. Percentage van eerste aanvragen die worden afgewezen: 13.4%. Het totaal aantal aanvragen voor kortlopende projecten die bij DIMAS zijn geregistreerd zijn 3.546 aanvragen.

816. *Den cuadro di e maneho soepel aki minister por splica dicon e Venezolanonan cu ta pidi asilo no ta haya un permiso di trabao?*

Vreemdelingen die een aanvraag ter verkrijging van verdragsbescherming hebben ingediend, kunnen ook (of middels een werkgever) een aanvraag indienen ter verkrijging van een vergunning tot tijdelijk verblijf – arbeid in loondienst (regulier). Dit geldt eveneens voor vreemdelingen van Venezolaanse afkomst.

817. *Segun maneho tin un lista di permiso cu ta haña exoneracion for di DPL. Minister por splica cua tipo di permiso ta riba e lista aki y por duna Parlamento un copia di e lista nobo?*

Verwezen wordt naar het Toelatingshandboek 2023 en de onlangs uitgevaardigde beleidsinstructies A en B. Aanvragen voor toelating tot de arbeidsmarkt in de categorieën die uitgezonderd zijn van de arbeidsmarkttoets hoeven geen notificatiebrief van DPL te overleggen bij de indiening van een vergunningsaanvraag bij DIMAS.

- a) de vreemdeling die gehuwd is met iemand die valt onder artikel 1 of 3 van de LTU;
- b) de vreemdeling die minder dan vijf (5) jaar gehuwd is geweest met een Arubaanse Nederlander (huwelijk is beëindigd door overlijden of echtscheiding) en uit dit huwelijk kinderen zijn geboren;
- c) de minderjarige of meerderjarige kinderen van een op Aruba geboren Nederlander die niet in het bezit zijn van de Nederlandse nationaliteit;
- d) een sportcoach of sportbeoefenaar, die in het belang van de sport op Aruba werkzaam zal zijn. Indien de door de sportcoach of sportbeoefenaar verrichte arbeid anders dan uit sportactiviteiten bestaat zal hij de arbeidsmarkttoets moeten doorlopen;
- e) de vreemdeling die niet in aanmerking komt voor een directeursvergunning conform Vestigingsverordening bedrijven, doch die in het bezit is van tenminste 40% van de aandelen van een in Aruba gevestigde onderneming, met een minimaal investering van Afl. 50.000, - ;
- f) de vertrouwensperso(o)n(en) van de investeerder die, middels een op Aruba gevestigde onderneming, een investering heeft verricht van Afl. 1 miljoen of hoger. Bij een investering van Afl. 1 miljoen een (1) vertrouwenspersoon in aanmerking komt voor een vrijstelling van de arbeidsmarkttoets, en dit aantal (vertrouwenspersonen die vrijgesteld worden van de arbeidsmarkttoets) oploopt evenredig met elke additionele investering van Afl. 1 miljoen tot een maximum van vijf (5) vertrouwenspersonen bij een investering van Afl. 5 miljoen of hoger.

Conform de nieuwe beleidsinstructie die per 1 augustus 2024 is geïntroduceerd gaan Koninkrijk onderdanen, stagiaires, kennismigrant en een lijst van

beroepspersonen direct naar DIMAS. De lijst van beroepspersonen is van toepassing op hotels met meer dan vijftig (50) kamers.

- Director of sales
- Cook
- Chef
- Baker
- Butcher
- Kitchen assistant
- Room attendant
- Housekeeper
- Cleaner
- Pool attendant
- Waiter
- Bartender
- F&B Host
- Front desk clerk
- Technician
- Bookkeeper
- Accountant

818. *Minister por splica Parlamento kico ta e cambionan cu minister a introduci pa loke ta trata reunificacion familiar y duna Parlamento un copia di e maneho aki?*

Gezinshereniging is opengesteld c.q. geflexibiliseerd. Verwezen wordt naar de beleidsinstructie. Voorheen was het vigerend beleid dat de vreemdeling pas na 3 jaar verblijf op Aruba een verzoek voor gezinshereniging kon indienen ten behoeve van zijn of haar gezinsleden. Met de uitvaardiging van het nieuwe beleid is het thans mogelijk voor de vergunningsplichtige om bij ontvangst van de eerste vergunning al een verzoek in te dienen voor zijn of haar gezinsleden.

819. *Minister por splica si un visa wordo rechasa kico ta e caminda cu un persona mester cana pa bay den apelacion?*

Bezwaarschriften in het kader van afgewezen visumaanvragen kunnen zowel bij de betreffende ambassade als bij DIMAS worden ingediend.

820. *Minister por splica Parlamento cuanto visa a wordo rechasa na 2023 y di cua pais y pa ki motibo?*

Het totaal visumaanvragen in het jaar 2023 zijn 9.686. Het land van herkomst van het overgrote gedeelte visumaanvragers zijn als volgt

1. Venezuela: 3.737 aanvragen;
2. Dominicaanse Republiek: 2.276 aanvragen;
3. Haiti: 746 aanvragen.

Van de 9.686 visumaanvragen werden 1.901 aanvragen afgewezen.

821. *Minister por suministra Parlamento cu cuanto hende a bay den apelacion y cuanto por a cambia e negacion pa positivo den apelacion?*

Het aantal bezwaren naar aanleiding van een weigering van een visumaanvraag in 2023 zijn 11. Geen enkel bezwaar heeft geleid tot een toekenning van een visum. De meest voorkomende weigeringsgronden zijn onder andere dat de aanvrager zijn of haar terugkeer naar land van herkomst niet aannemelijk heeft gemaakt of onvoldoende informatie heeft verschaft of de terugkeer niet voldoende heeft gewaarborgd. Vermeldenswaardig is dat er in de meeste gevallen sprake is van twee of meer weigeringsgronden per afwijzing.

822. *Ultimamente tabata tin diferente caso cu a sali den prensa unda minister su colega di husticia kier deporta personanan ilegal y despues Minister ta dunanan VTA pa nan por keda Aruba. Minister por duna Parlamento un copia di e maneho aki.*

Opgemerkt kan worden dat dit niet mogelijk is. In het geval dat een Voorlopige Toelating tot Aruba (VTA) is gegenereerd op het moment dat een vreemdeling zich bij Guarda Nos Costa bevindt, moet er sprake zijn geweest van een ingediend vergunningsaanvraag die de gehele beoordelingsprocedure bij DIMAS heeft doorlopen. Zowel de indiening van de vergunningsaanvraag (uploaden van de aanvraagformulier met vereiste documenten) als de afgifte van de VTA geschieden digitaal via het webportaal.

823. *Parlamento a tuma nota cu minister a kita e directora di DIMAS pone un managment team. Minister por splica Parlamento kico ta e motibo?*

Dienaangaande kan worden opgemerkt dat de directeur is nimmer ontslagen. In 2023 is er een kernstaf ingesteld die nadien is omgezet in een directie met de directeur als leidinggevende. Zie voorts het antwoord bij vraag 803.

824. *Minister por splica Parlamento si tin intencion pa introduci 'flex-arbeid' conforme e landspakket? Den ki fase di implementacion e 'flex-arbeid' ta?*

Thema E van het Landspakket gaat over economische hervormingen. Het gaat hier met name om E1 tot en met E4. Bij maatregel E1 gaat het over het actualiseren en modernisering van het arbeidsmarktbeleid op grond van diverse onderzoeken en verrichtte analyse van het arbeidsmarktbeleid en wet- en regelgeving. Dit moet gepaard gaan met de introductie van een robuust sociaal vangnetstelsel (E4). Aan de hand van de verrichtte onderzoeken en de consultatierondes met stakeholders heeft het bestuur ingestemd met het Principebesluit Arbeidsmarkt en Sociale Zekerheidsstelsel (E1 – E4). Maatregelen die hieronder vallen zijn onder andere:

- Realiseren van een werkloosheidsregeling;
- Het verbeteren en moderniseren van de ontslagprocedure;
- Het verbeteren en moderniseren van het ontslagrecht;
- Introduceren van de ARBO-wet.

825. *Minister por comparti cu Parlamento e estudionan cu a wordo haci riba e impacto di introducion di 'flex-arbeid' na Aruba?*

De eerste fase van Landspakket bestaat uit verrichte onderzoeken bevattende onder andere een assessment van de arbeidsmarkt alsmede onderzoeken naar de mogelijke impact van de voorgestelde maatregelen. De onderzoeksrapporten zijn te vinden op de website www.overheid.aw.

826. *Wat is het doel van de hervormingen op de arbeidsmarkt en welke voordelen worden verwacht?*

Het doel is om economische hervormingen te bewerkstelligen:

- het realiseren van een weerbare, dynamische en veerkrachtige economie;
- het realiseren van een robuust en betaalbaar sociaal zekerheidsstelsel, dat de prikkels op de juiste plek legt voor gerichte reactivering.

Voordelen hiervan zijn:

1. realiseren van een werkloosheidsregeling om de terugval in inkomen bij onvrijwillig ontslag gedeeltelijk op te vangen en zodoende ingrijpende koopkrachtverlies te vermijden.

2. actualiseren en moderniseren van verschillende arbeidswet- en regelgeving zodat de arbeidsmarkt voorbereid is om hevige schokken in de toekomst op te vangen en beter uitgerust is voor het aangaan van nieuwe ontwikkelingen.

827. *Hoe kan de Regering ervoor zorgen dat flexibilisering van de arbeidsmarkt niet leidt tot verlies van zekerheid en perspectief voor werkenden?*

Door de gelijktijdige introductie van een werkloosheidsregeling om de terugval in inkomen bij onvrijwillig ontslag gedeeltelijk op te vangen en zodoende ingrijpende koopkrachtverlies te vermijden.

828. *Zijn er maatregelen om de risico's van flexibel werk te beperken en de kansengelijkheid te verminderen?*

Het openstellen van arbeidsovereenkomsten voor bepaalde tijd is niet gerealiseerd maar wordt daarvoor in de plaats het ontslagrecht versoepeld en nodig geactualiseerd.

829. *Welke ondersteuning wordt geboden aan oudere werknemers die moeite hebben met de veranderende arbeidsmarkt?*

Dit zal onder andere worden bewerkstelligd door het aanbieden van specifieke cursussen bij Enseñansa pa Empleo (EpE) gericht op het bij- en omscholen van de oudere werknemers teneinde hun kansen om tot de arbeidsmarkt toe te treden te vergroten.

830. *Hoe hoog was het werkloosheidscijfer in 2019, 2020, 2021, 2022, 2023 en 2024?*

Verwezen wordt naar de onderstaande tabel.

Jaar	Werkloosheidscijfer (%)
2019	5,2%
2020	8,6%
2021	8,8%
juni 2022	6,6%
nov 2022	4,3%
2023	4,0%

In de periode van 15 oktober 2024 tot en met 26 november 2024 vindt de “*Labor Force Survey*” voor het jaar 2024 plaats, waarna het werkloosheidscijfer voor 2024 gepubliceerd zal worden.

831. *De tarieven van water en elektriciteit zijn erg gestegen. Een deel van de bevolking leeft zonder water- aansluiting. Dit druist in tegen universele mensenrechten en SDG's 6 en 7.*

Om dit aan te pakken is onlangs aan ELMAR de instructie gegeven om de hoogste prioriteit en reële opties en alternatieven voor tariefverlaging te onderzoeken. Er wordt nadruk gelegd om met de nodige spoed de toegankelijkheid en de betaalbaarheid van de essentiële voorzieningen te verbeteren en te bevorderen. Het elektriciteitsbedrijf ELMAR heeft op 5 november 2024 een tariefverlaging van 4,2 procent aangekondigd. Deze verlaging is mogelijk dankzij een lagere energieprijis die ELMAR betaalt aan WEB Aruba, de producent van elektriciteit.

832. *Wat zal in de komende tijd worden gedaan om tarieven van water en elektriciteit te verlagen?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 831.

833. *Voor wat betreft het ministerie van Arbeid wordt aangegeven dat het inkomen van de werknemer zal worden verhoogd evenals gelijke loon voor werk van gelijke waarde. Hoe zal de regering dat bewerkstellingen in de komende periode?*

De omzetting van een minimumloon naar een minimumuurloon zal niet alleen leiden tot verhoging van het minimumloon, hetgeen een inkomensverhoging impliceert, maar zal daarnaast bijdragen tot een meer rechtvaardige en eerlijke loon-tariefstructuur bij het onderscheid tussen een 40-urige of 45-urige werkweek.

834. *Een ander doel is het verhogen van de arbeidsparticipatie op de arbeidsmarkt en met name voor de doelgroep jongeren. De regering heeft aangekondigd hiervoor plannen te hebben om jongeren te plaatsen op de arbeidsmarkt.*

Naast het reeds bekende “National Action Plan on Youth Unemployment” die momenteel gaande is, wordt via Enseñansa pa Empleo (EpE) cursussen aangeboden die speciaal gericht zijn op jongeren met inachtneming van de bestaande

behoefte op de arbeidsmarkt. Door nauwe samenwerking tussen Enseñansa pa Empleo (EpE) en werkgeversorganisaties, fungeert deze voorts als arbeidsbemiddelaar zodat de jongeren na het voltooien van de cursussen meteen door kunnen stromen en tewerk worden gesteld.

835. *Veiligheid van de werknemers en derden op de werkvloer is van belang. Mede door invoering van de Arbowetgeving zal dit worden gewaarborgd. Kan de minister hiervan wat nadere informatie verstrekken aan de Staten?*

Sinds 2019 ligt er een concept-Arbowet bij de Directie Wetgeving en Juridische Zaken (DWJZ). Een van de hervormingsvoorstellen onder maatregel E1 is tevens de integrale invoering van een Arbowet, met daarbij de invoering van een verplichte Risico-Inventarisatie en -Evaluatie (RI&E).

836. *Welke andere nieuwe wet- en regelgeving op het gebied van Arbeid zal worden doorgevoerd?*

Hierbij wordt opgemerkt dat zeer onlangs het nader rapport inzake de ontwerp-landsverordening tot wijziging van de Landsverordening minimumlonen ter invoering van het minimumloon (invoering minimumloon) aan de Staten is aangeboden. Binnenkort zal de ontwerp-Landsverordening houdende regels voor de registratie van werkgevers en zelfstandigen zonder personeel (Landsverordening registratie werkgevers en zelfstandigen zonder personeel) aan de ministerraad worden aangeboden.

837. *Hoe zal de arbeidsparticipatie op de arbeidsmarkt door het tegengaan van illegaliteit van buitenlandse arbeidskrachten worden verhoogd (conform Landspakket maatregel E3)?*

In het kader van de uitvoering van deze maatregel zijn een drietal aandachtspunten geïdentificeerd:

- (i) allereerst moet stil worden gestaan bij de rol van en het identificeren van garantstellers en de noodzaak tot het hanteren van een eenduidig begrip hieromtrent;
- (ii) het bewerkstelligen van een betere gegevensuitwisseling tussen de diensten binnen de keten; en
- (iii) de ontwikkeling van een voorspellingsmodel gebaseerd op data vergaard op het gebied van personeelsbehoefte.

Het uiteindelijk doel is om de illegaliteit van buitenlandse arbeidskrachten op diverse manieren tegen te gaan, waaronder mede door arbeidskrachten die zich in het illegale circuit bevinden, te legaliseren, mits zij voldoen aan de voorwaarden voor een vergunning. De procedures en het beleid voor toelating tot de arbeidsmarkt worden herzien om dit doel te bereiken. Dit zal als gevolg hebben dat de arbeidsparticipatie op de arbeidsmarkt zal toenemen.

838. *Hoeveel illegalen zijn momenteel op Aruba (schatting)? Hoeveel boetes worden per jaar gegeven aan degenen die buitenlandse illegalen in dienst nemen/hebben?*

Uit een analyse verricht door Imigracion Aruba (IA) is gebleken dat bij het geven van een cijfer omtrent het aantal illegalen een onderscheid moet worden gemaakt tussen "overstayers" en de gevallen met een "open record". Het begrip "overstay" omvat de gevallen waarbij een toerist door zijn toedoen het maximale toegestane verblijfsduur heeft overschreden en het begrip "open record" betreft de gevallen welke niet aan een toerist kunnen worden toegerekend. Het aantal toeristen die in 2024 (tot nu toe) het maximaal gegeven termijn van 30 dagen hebben overschreden is: 9.949. Vermeldenswaardig hierbij is dat dit cijfer betrekking heeft op vreemdelingen die Aruba rechtmatig (via de luchthaven) binnen zijn gekomen.

Boete 2022 - 2024			
	2022	2023	2024
Waarschuwing	46	3	20
Administratieve Boete	47	5	1

Boete Overzicht Bedrag in AWG.		
2022	2023	2024
460.416,00	18.749,64	163.888,83

839. *Ter actualisering en de modernisering van het huidige arbeidsmarktbeleid in samenhang met het sinds 1 september 2021 geldende Burgerlijk Wetboek van Aruba zullen tevens diverse landsverordeningen ten aanzien van arbeidsaangelegenheden worden aangepast. Welke landsverordeningen zullen worden aangepast?*

Een van de landsverordeningen die in het kader van het Landspakket aangepast zal moeten worden, is de Landsverordening beëindiging arbeidsovereenkomsten.

840. *Wat is de stand van zaken voor wat betreft immigranten uit Venezuela? Wat wordt voor de groep illegale Venezolanen op Aruba gedaan?*

Er moet hierbij een onderscheid worden gemaakt naar de Venezolaanse immigranten die legaal op Aruba (wensen te) verblijven en de groep Venezolaanse immigranten met een illegale verblijfsstatus. Verwezen wordt naar de uitgevaardigde beleidsinstructies inhoudende een versoepeling van bepaalde vereisten, zoals certificaten/diploma's en referentiebrief, die van toepassing is op alle vreemdelingen, inclusief Venezolanen, die reeds vóór 1 januari 2024 op Aruba verblijven en op legale wijze zijn binnengekomen.

841. *Wanneer zal de Landsverordening toelating en uitzetting en het Toelatingsbesluit 2009 worden gewijzigd?*

De wijziging van de Landsverordening toelating en uitzetting (LTU), eerste tranche, is sinds maart 2023 aangeboden en is in afwachting van een bestuurlijke goedkeuring. Het Toelatingsbesluit (eerste tranche) heeft intussen het advies van de Raad van Advies gekregen. De volgende tranches moeten nog voorbereid worden.

842. *Hoe zullen immigranten in de gemeenschap worden geïntegreerd?*

Met de uitvaardiging van de nieuwe beleidsinstructie die gericht is op het aanbieden van cursussen gericht op het integreren van zowel vreemdelingen die reeds op Aruba verblijven alsmede aankomende immigranten, wordt bewerkstelligd dat vreemdelingen die twee cursussen bij Enseñansa pa Empleo (EpE) van tenminste twaalf weken met succes hebben voltooid worden vrijgesteld van arbeidsmarkttoets. Het gaat met name om cursussen van Papiamento en nog een andere taal of vaardigheid. Daarnaast wordt thans gekeken naar de mogelijkheid ter introductie van een inburgeringstraject bij aanvragen van verlening (vanaf tweede vergunning), waarbij aandacht zal worden gegeven aan cultuur en geschiedenis.

843. *Van belang is het professionaliseren van Job center (DPL). Middels het digital databank LABORA wordt een samenwerkingsplatform gecreëerd ter bevordering*

van employability, betere aansluiting van onderwijs op de arbeidsmarkt en het bevorderen van Job matching door middel van afstemming van vraag en aanbod tussen werkgever en werkzoekenden. Kan de minister de Staten informeren in welke fase van uitvoering de digital databank verkeert?

Het databanksysteem LABORA is bedoeld om werkgegevens van werkgevers en werknemers op de arbeidsmarkt te registreren. De werkgegevens van werknemers omvatten onder andere functiebenaming, mondelinge of schriftelijke arbeidsovereenkomst, type dienstverband, loon, startdatum dienstverband, en ook het beëindigen van een dienstverband. Het opvragen van deze werkgegevens zal op basis van een wettelijke grondslag plaatsvinden.

Het databanksysteem LABORA is sinds het jaar 2023 in gebruik genomen in een pilotfase en een klein aantal bedrijven is hierbij aangesloten. Het databanksysteem heeft een portaal waar de werkgevers hun informatie digitaal kunnen opsturen. Zulks in afwachting van het wettelijke kader, namelijk de ontwerp-Landsverordening houdende regels voor de registratie van werkgevers en zelfstandigen zonder personeel (Landsverordening registratie werkgevers en zelfstandigen zonder personeel).

844. *Wat zijn de resultaten van onderzoeken voor wat betreft de aansluiting van onderwijs op de arbeidsmarkt?*

In 2019 heeft de Directie Arbeid en Onderzoek (DAO) een "School-to-Work-Transition Survey" (SWTS) uitgevoerd om de overgang van school naar werk te onderzoeken onder jongeren en jongvolwassenen in de leeftijd van 15 tot 29 jaar. Uit de resultaten blijkt dat 16% van deze doelgroep zich nog in de overgangsfase bevindt, terwijl 36% de overgang van school naar werk heeft voltooid en voor 48% de overgang van school naar werk nog niet is begonnen. Voor de 16% die nog in de overgang zit, betekent dit dat ze werkloos zijn of een tijdelijk contract hebben, een baan hebben waarin ze geen voldoening vinden, of momenteel inactief zijn, niet naar school gaan en in de toekomst graag zouden willen werken. De bedoeling is om dit onderzoek binnenkort te herhalen.

In 2022 heeft de Directie Onderwijs een onderzoek uitgevoerd met als doel de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt te verbeteren. Dit leidde in 2023 tot de oprichting van het platform Arbeid en Onderwijs (Plataforma di Enseñansa y Labor, afgekort PEL), waarin ook werkgeversorganisaties zijn vertegenwoordigd. Daarnaast wordt in het kader van het Vier Landen Overleg onderzoek verricht

door het bedrijf Strategic Education Alliance (SEA) om de aansluiting van onderwijs op de arbeidsmarkt te versterken. De resultaten hiervan zijn nog niet bekend.

845. *Wat zal worden gedaan om met name vrouwen van de leeftijd van boven de 40 jaar op de arbeidsmarkt te kunnen integreren? Welke incentives zullen er voor deze groep worden ontwikkeld?*

846. *Met name voor alleenstaande moeders is het van belang dat zij aanwezig kunnen zijn in hun gezin voor wat betreft de opvoeding van hun kinderen, met name voor de kinderen die moeilijkheden vertonen op psychosociaal gebied.*

De Directie Arbeid en Onderzoek (DAO) voert momenteel een onderzoek uit naar het totale aantal werkuren per week voor alle werkenden op de arbeidsmarkt. Vanuit het onderwijs draagt Traimerdia bij door een goede en betaalbare opvang te bieden voor kinderen na schooltijd.

847. *Wat zijn de laatste ontwikkelingen voor wat betreft de mogelijkheid van deeltijd-arbeid?*

In het kader van de economische hervormingen uit hoofde van het Landspakket is, als onderdeel van het punt E.1. (actualiseren en moderniseren van de huidige arbeidswet- en regelgeving en arbeidsmarkt) de mogelijkheid om het openstellen van deeltijdarbeid in bipartite overleg besproken. Echter is als voorstel uit het overleg voortgekomen om het artikel in het Burgerlijk Wetboek van Aruba aangaande deeltijdarbeid ongewijzigd te laten en daarvoor in de plaats, het ontslag van een werknemer met een dienstbetrekking van een jaar of korter, te versoepelen dan wel te verruimen.

848. *Kan de Regering de Staten informeren waarom gekozen wordt voor de oprichting van een Directie Energiezaken die een onafhankelijke regelgevende instantie voor de energiezaken zal worden?*

De oprichting van een Directie Energiezaken is tot nader orde aangehouden en zal voorlopig niet worden ingesteld.

849. *Hoe kan een directie die onder de overheid valt toch onafhankelijk kunnen werken? Is het niet beter om dit om te vormen in een stichting of een andere organisatievorm die meer afstand kan nemen van de regering?*

Verwezen wordt naar het antwoord op de vorige vraag.

De A.V.P.-fractie behoudt zich het recht voor om nadere vragen te stellen gedurende de openbare behandeling.

De leden van de MAS-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de onderhavige ontwerp-landsverordening. Naar aanleiding hiervan heeft de fractie de volgende vragen:

Minister di Husticia y Asuntonan Social

850. *Kico ta e plannan pa cu Departamento di Asuntonan Social (DAS)?*

De plannen voor DSZ zijn verwerkt in de “Beleidsvoornemens 2025 Directie Sociale Zaken”. Een kopie van dit document zal tijdens de openbare behandeling van het onderhavige ontwerp ter inzage worden gelegd.

851. *Kico ta intencion di e ISO pa cu DAS?*

In oktober 2023 zijn de gesprekken gestart om een ISO-certificeringstraject te beginnen. Het doel ervan is om ervoor te zorgen dat de processen binnen de organisatie DAS gestandaardiseerd worden, zodat de kwaliteit en efficiëntie gewaarborgd blijven. Daarnaast draagt het ISO-traject bij aan het vergoten van klanttevredenheid d.m.v. effectief beheer van processen. Op deze manier wordt ervoor gezorgd dat de werknemers in een optimale omgeving kunnen werken en daardoor de best mogelijke service kunnen bieden. In maart 2024 is het officiële traject begonnen, en in november 2024 zal de 'proof audit' plaatsvinden, terwijl de eigenlijke audit gepland is voor mei 2025.

852. *Si no logra cu e ISO, kico ta next?*

De directie heeft een structuur gecreëerd om het proces te vergemakkelijken zodat het certificeringstraject succesvol kan worden doorlopen. Het departement heeft er vertrouwen in dat het de audit zal doorstaan.

853. *Dicon DAS no tin edificio propio nobo? Sabiendo cu tanto na Bernhardstraat y Lagoenweg e edificacionan ta afgekeurd?*

De overheidspanden te Lagoenweg en Bernhardstraat zijn beiden toegewezen aan de DSZ. Zover bekend zijn geen van beide gebouwen afgekeurd, maar zij behoeven wel renovatie. De renovatie van het pand te Lagoenweg is bijna afgerond en voor de geplande renovatie van het pand te Bernhardstraat is gekozen voor een tijdelijke herlocatie van de dienst te Savaneta.

854. *Unda e rapport di esakinan ta?*

Er is geen rapport.

855. *Por entrega e rapport aki na Parlamento?*

Zie het antwoord bij de voorgaande vraag.

856. *Dicon ta insisti pa renoba e edificio di DAS na Lagoenweg? E no ta apto pa cliente ni trahado y no tin suficiente parkeo.*

Omdat het overheidspand formeel toegewezen is aan de DSZ, het centraal ligt en er genoeg plaats is voor de volgende afdelingen: Beleid, KRB, Guia Social Ostad, Bijstand Ostad, FinAd, Facilitair en Bida y Famia. Met de renovatie is rekening gehouden met extra parkeervakken voor cliënten voor het gebouw, een afgescheiden locatie achter het gebouw voor de dienstwagens wat ook meer parkeerruimte biedt voor medewerkers als voorheen.

857. *Cuanto ta bay paga pa huur e edificio na Savaneta pa e departamentonan di Guia Social y Bijstand bay aden?*

De huurkosten voor het gebouw te Savaneta zullen Afl. 19.475 per maand bedragen met een oppervlakte van 825 m².

858. *Cuanto ta pagando pa luna pa huur e edificio di FCCA na Belgiëstraat?*

De huurkosten voor het gebouw te Belgiëstraat bedraagt afl. 50.566 per maand.

859. *Dicon cu tur e sumanan aki no ta traha un edificio nobo adecua pa e tipo di cliente cu ta atende, cu lo ta bon ubica y cu bon parking space?*

Gezien de doelstelling en taken van de DSZ dient serviceverlening juist te geschieden binnen diverse districten, waardoor 1 gebouw niet volstaat.

860. *Con a para cu e suma primeramente aproba pa renoba DAS na Lagoenweg? Dicon e no ta completamente cla?*

De werkzaamheden m.b.t. de renovatie van het gebouw te Lagoenweg bevinden zich in de laatste fase en zal naar planning eind juni 2025 worden opgeleverd. Het monumenten deel van het gebouw is reeds gerenoveerd en sinds februari 2024 in gebruik.

861. *Kico a para cu e suma di Sociaal Crisis Plan? Por entrega e jaarrekening na Parlamento?*

Het opstellen van een jaarrekening is alleen voorbehouden aan de Directie Financiën. Voor de redenen hiertoe, wordt verwezen naar het antwoord op vraag 430.

862. *Anteriormente den presupuesto 2023 y 2024 Minister Tjon a indica caba cu e 'bemoeizorg' ta forma parti di prioridadnan pa loke ta su manehonan. Y den ambos presupuesto el a elabora cu e 'bemoeizorg' lo ser reactiva. Pero te na momento aki esaki no ta e caso.*

De opmerking van de fractie bevat geen concrete vraagstelling.

863. *Minister por informa Parlamento kico ta e motibo(nan) specifico pakico despues di 2 aña ainda e 'bemoeizorg' no a ser reactiva?*

Om de bemoeizorg opnieuw te activeren en de effectiviteit van straathoekwerkers te meten, is een gestructureerde aanpak essentieel. Bemoeizorg richt zich op moeilijk bereikbare mensen met complexe problemen, zoals dakloosheid, verslaving of psychische problemen, die zelf geen hulp zoeken. Straathoekwerkers spelen een cruciale rol in het bereiken en ondersteunen van deze doelgroep.

Met het additionele budget voor Stichting Hunto zullen minimaal twee (2) Multidisciplinaire Teams worden gevormd. Bestaande uit een Maatschappelijke werker, Ervaringsdeskundige, Verpleegkundige, Beveiliging en een Case Manager.

De effectiviteit van de Multidisciplinaire Team zal worden gemeten via:

1. Kwantitatieve Indicatoren. (Aantal mensen bereikt)
2. Kwalitatieve Indicatoren (Tevredenheid van Client)
3. Outcome Monitoring (Opstellen van KPI)

4. Feedback van Ketenpartners (KPA, Commercieel)

864. *E edificio di Scol di Polis ta rekeri di un mantencion grandi (groot onderhoud) cu caracter di urgencia.*

Momenteel is de DOW bezig met een inventarisatie om een algehele opname op te stellen om zodoende een concreet kostenplaatje te presenteren.

865. *Minister por informa Parlamento si e mantencion di e scol di polis a inicia? Si esaki ta e caso, Minister por informa si tur e partinan defectuoso a keda drecha? Si contestanan akiriba ta negativo, Minister por informa Parlamente kico por ta e motibo(nan) cu esaki no a inicia ainda?*

De kosten zijn inderdaad aanzienlijk. Op het moment dat de volgende centra die als pasadia zullen functioneren worden geopend, zal geprobeerd worden om de kosten zo laag mogelijk te houden door middel van het verstrekken van subsidies.

Minister di Transporte, Integridad, Naturalesa y Adultonan mayor

866. *Minister ta indica cu pa atende cu e problematica di scarsedad di vivienda y soledad di nos grandinan Gobierno di Aruba kier amplia e cantidad di 'dagverblijf', principalmente esunnan cu ta duna e cuida na e grandinan cu demencia. Minister ta na altura cu pa e grandi por atende e programa di e casnan di cuida aki, famia mester paga un suma substancial y sin papia mes si ta e caso cu e famia mester cubri gastonan di transporte tambe.*

De kosten zijn inderdaad aanzienlijk. Op het moment dat de volgende centra die als pasadia zullen functioneren worden geopend, zal geprobeerd worden om de kosten zo laag mogelijk te houden door middel van het verstrekken van subsidies.

867. *Minister por informa Parlamento kico lo ta su maneho pa e grandinan di poco recurso pa asina garantisar cu nan tambe por bira cliente di e 'dagverblijf'? Mas ainda considerando cu un parti substancial di nos adultonan mayor tin unicamente e pensioen di AOV y tambe e cantidad di personanan cu demencia a conoce un aumento substancial.*

Het beleid is gericht op het verstrekken van subsidies aan degenen die niet in staat zijn om de kosten te dekken. Om dit mogelijk te maken, wordt overwogen om een inkomensonderzoek uit te voeren, zodat mensen met beperkte middelen ondersteuning kunnen krijgen om de kosten voor het bijwonen van een pasadia te dekken. Er wordt voorts onderzoek gedaan naar een duurzame financieringsmodel voor de ouderenzorg.

Minister di Economía, Comunicación y Desarrollo Sostenible

868. *Debi na falta di personal DTZ tin un retraso den su administracion. Consecuentemente tin un suma di placa di DTZ riba caya cu mester ser cobra.*

Bij het aantreden van de minister belast met communicatie, kampte DTZ al met een aanzienlijke achterstand. Om deze achterstand in te lopen, is destijds besloten een openbare aanbesteding uit te schrijven. Deloitte is als winnaar uit deze aanbesteding gekomen en heeft fase 1 van het project (inventarisatie) uitgevoerd. Om verder te kunnen gaan naar fase 2 (incassotraject) wordt momenteel de administratie opgeschoond en worden de benodigde Landsbesluiten opgesteld. Deze werkzaamheden zijn nog in uitvoering.

DTZ heeft in het verleden te maken gehad met een tekort aan mankracht en kampt hier nog steeds mee. Toch wordt er hard gewerkt om de achterstanden in te lopen, zodat de Landsbesluiten kunnen worden afgerond. Zodra dit proces is voltooid, kunnen de facturen worden verzonden en zal het incassoproces beginnen. Indien betalingen niet tijdig of volledig worden voldaan, zullen er twee herinneringen worden verstuurd voordat fase 2, het daadwerkelijke incassotraject, van start gaat.

Voor juridisch advies hebben is een jurist ingeschakeld die DTZ bijstaat en ervaring heeft met LAR-zaken. Haar expertise is essentieel, omdat een deel van de Landsbesluiten betrekking heeft op verzoeken die tot vijf jaar teruggaan. De mogelijke juridische implicaties moeten daarom grondig worden onderzocht voordat verdere stappen worden genomen. Met dit plan van aanpak streven we ernaar om de achterstanden weg te werken en een efficiënt incassotraject op te starten, met oog voor de juridische complexiteit die hiermee gepaard kan gaan.

869. *Minister por informa Parlamento ki suma mas o menos tin riba caya pa cobra?*

Minister por informa Parlamento ken ta na cabes na Freezone despues cu e relacion laboral cu sr. Peterson a yega na su fin?

De persoon die tijdelijk belast is met de leiding, is reeds 20 jaar werkzaam bij de FZA N.V. Een openbare wervingsprocedure is momenteel in gang gezet.

De MAS-fractie behoudt zich het recht voor om nadere vragen te stellen gedurende de openbare behandeling.

Het onafhankelijke lid G.L. Croes heeft met belangstelling kennisgenomen van de onderhavige ontwerplandsverordening. Naar aanleiding hiervan heeft de fractie de volgende vragen:

870. *Het financieel beleidskader waarop de OB 2025 gebaseerd is nog steeds voortlopend op het resultaat van de huidige onderhandeling met Nederland betreffende de RAft. Kan de Minister de Staten informeren over de stand van zaken van de onderhandelingen met Nederland?*

Ervan uitgaande dat met deze vraag bedoeld wordt de vormgeving van het nieuwe begrotingstoezicht c.a. zoals medio dit jaar overeengekomen tussen Aruba en Nederland in het zogenaamde Bestuurlijk Akkoord, kunnen de ondergetekenden antwoorden dat de besprekingen op ambtelijk niveau hierover in volle gang zijn. Dit met het oog op de in het Bestuurlijk Akkoord vastgelegde datum van 1 mei 2025 voor indiening van het voorstel voor een nieuwe consensus-rijkswet regelende het begrotingstoezicht c.a. bij de Nederlandse Tweede Kamer.

871. *Kunnen de Ministers met geldbedragen specifiek aangeven wat er met de geraamde kosten voor goederen en diensten in 2025 bekostigd zal worden per dienst en per ministerie?*

In onderdeel II van de memorie van toelichting en in bijlage II Detailtoelichting per dienst op kosten- en middelensoort is de verzochte informatie terug te lezen.

872. *Kan de Minister een gedetailleerde toelichting geven betreffende de gemaakte afspraken met Nederland over de nodige financiering in 2025 voor wat betreft investeringen en hervormingen in het kader van het landspakket? Graag per activiteit en per ministerie.*

Onder Thema E van het landspakket valt het onderdeel Economische hervormingen. Onder het ministerie van Arbeid, Energie en Integratie vallen de maatregelen E1 tot en met E3. Vanaf het begin zijn de maatregelen E1 tot en met E5 echter aan elkaar gekoppeld (ook wel aangeduid als de Lage E-nummers).

Volgens de gemaakte afspraken in het Landspakket moet het projectteam, belast met het Landspakket, een plan van aanpak uitwerken voor alle acties waarvoor financiering nodig is. Alle plannen van aanpak moeten een goedkeuring hebben van TWO-Nederland voordat ze bestuurlijk kunnen worden vastgelegd.

Voor de maatregelen E1 en E4 zijn in totaal 4 plannen van aanpak voorbereid: Arbeidsmarktbeleid, Handhaving, Bijstand en Doorontwikkeling DPL. Onder het plan van aanpak voor Arbeidsmarktbeleid vallen 4 verschillende onderwerpen. Voor maatregel E3 zijn tot nu toe in totaal 3 plannen van aanpak voorbereid, en voor maatregel E4 is 1 plan van aanpak opgesteld, namelijk die van Bijstand.

In totaal heeft Aruba een bedrag van 766.000 euro's ontvangen in de vorm van een subsidie. Voor werkzaamheden die direct noodzakelijk zijn is een bedrag van 362.000 euro's ontvangen, terwijl het resterend bedrag van 404.000 euro's afhankelijk is van besluitvorming en verdere onderbouwing.

Het ministerie van Economische Zaken, Communicatie en Duurzame Ontwikkeling werkt thans aan vier projecten die onderdeel zijn van het Landspakket, namelijk (i) de implementatie van de Landsverordening regeling consumentencrediet (maatregel D.4.2 uit het Landspakket), (ii) de implementatie van het Nationaal Statistisch Systeem ("NSS") (maatregel A.2 uit het Landspakket), (iii) de implementatie van de Aruba Fair Trade Authority (maatregel E.6 uit het Landspakket) en (iv) de invoering van de Landsverordening basisbetaalrekening (maatregel E.6 uit het Landspakket).

De Aruba Fair Trade Authority (AFTA), behorende tot thema E6, is operationeel. Na de inwerking treding van de mededingingsverordening en het operationeel worden van AFTA, is gestart met AFTA's pilaar 'consumentenbescherming' waarbij met financiële ondersteuning vanuit Nederland een wetgevingsjurist is ingehuurd. Recentelijk heeft de Ministerraad de wetgeving geaccordeerd om vervolgens aan de Raad van Advies te worden aangeboden. Daarnaast wordt met ondersteuning van Nederland gewerkt aan een gefaseerde detacheringstraject van

deskundigen van de Autoriteit Consument & Markt (ACM) van Nederland om Aruba te ondersteunen in: 1. Randvoorwaarden mededinging beleid; 2. Randvoorwaarden consumentenbescherming; 3. Randvoorwaarden mededinging algemene maatregelen.

De Landsverordening houdende regels inzake een basisbetaalrekening voor consumenten en ondernemingen met bijbehorende memorie van toelichting (maatregel E.6 uit het Landspakket) is door de ministerraad goedgekeurd. De Centrale Bank van Aruba (CBA) heeft een extern jurist ingehuurd om dit ontwerp op te stellen.

Voor de implementatie van het Nationaal Statistisch Systeem (NSS) (onderdeel A2 van het Landspakket) wordt gewerkt conform het NSS implementatieplan en zijn middelen gealloceerd vanuit de overheid Aruba, door middel van kapitaalinvestering, en vanuit Nederland, door middel van het Landspakket. Met het operationeel worden van het NSS beschikt Aruba over een platform (digitaal en organisatorisch), waarmee zorg wordt gedragen voor de beschikbaarheid en toegankelijkheid van kwalitatief hoogwaardige, relevante en tijdige officiële statistieken ten behoeve van zowel beleidsmakers als het brede nationale en internationale publiek.

In het kader van de economische hervormingen uit onderdeel E6 van het Landspakket is vorig jaar een proces gestart vanuit het Landspakket om te exploreren welke additionele acties aan het Landspakket toegevoegd kunnen worden. Voor mij als Minister van de aangelegenheden Economische Zaken en Duurzame Ontwikkeling is het van belang dat wat Aruba accordeert binnen het Landspakket de implementatie van de visie en het economisch beleid van Aruba bevordert. Aan de hand van een door mijn ministerie opgestelde nota, is de economische visie samen met de gebieden en projecten van het economisch beleid gepresenteerd. De nota heeft als uitgangspunt gediend voor de gesprekken met Nederland waarbij een accordering is bereikt van wat de resultaatgebieden zullen zijn waaraan ook binnen het Landspakket aan gewerkt zal worden alsook de projecten waarbij technische- en/of financiële assistentie vanuit Nederland gekregen zal worden. De Ministerraad van Aruba is hiermee akkoord gegaan.

De impact die bereikt wilt worden, 'het bevorderen van een inclusieve en duurzame economische ontwikkeling', is in lijn met de visie van het nationaal actieplan 2023-2025 'Aruba's Transitie Naar Een Duurzaam & Inclusief Economisch Model'

en met het algemeen economisch beleid van mijn ministerie. Met technische en financiële ondersteuning van Nederland zal er gewerkt worden aan de volgende gebieden: 1. Een toegankelijker en aantrekkelijker ondernemingsklimaat voor lokale ondernemers en investeerders door het optimaliseren van het vergunningsproces en informatievoorziening, het verbeteren van de consumentenbescherming en het verbeteren van de toegang tot kapitaal voor investeerders; 2. Bevordering van economische bedrijvigheid in de regio door het verbeteren van handel tussen de ABC landen en andere markten zoals Colombia en Suriname en door het verkennen van de mogelijkheden voor personenvervoer tussen Aruba en Curaçao; 3. Oranjestad en San Nicolas zijn opnieuw concurrerende woon- en werkmilieus door het ontwikkelen van een economisch ontwikkelingsplan voor het centrum van Oranjestad en San Nicolas en door het opstellen van een strategische visie en actieplan voor de creatieve industrie 'Orange Economy'; 4. Meer voedselzekerheid door het stimuleren van commercieel landbouw door het in kaart brengen van ideale kasstructuren, de meest belovende gewassen en kweekmethodes voor Aruba en het opzetten van een Agri Innovation Park (inclusief financieel, exploitatie en organisatorisch model, technisch ontwerp, marktanalyse en haalbaarheidsstudie); 5. Economische beleid is gebaseerd op data en houdt rekening met carrying capacity van het land door het bepalen van de armoedegrens en het inhalen van de achterstand van de nationale rekening.

In het kader van de implementatie van de landsverordening consumentenkrediet zal met technische en/of financiële ondersteuning vanuit Nederland gewerkt worden aan werken aan het opstellen van het kredietregistratiesysteem en -systeem.

Voor genoemde projecten zal technische/ en of financiële gekregen worden van Nederland via het Landspakket.

873. *Kan de Minister toelichten waarom de hogere afnemersprijzen die geïntroduceerd werden in 2022 voor water en energie nog steeds niet teruggedraaid kunnen worden?*

De hogere prijzen voor water en energie die in 2022 waren ingevoerd waren noodzakelijk om de financiële uitdagingen binnen de sector aan te pakken aangezien WEB Aruba N.V. dat jaar een verlies heeft geleden door de hogere olie-prijzen (HFO-prijzen). Het elektriciteitsbedrijf ELMAR heeft op 5 november jl. een

tariefverlaging van 4,2 procent aangekondigd. Deze verlaging is mogelijk dankzij een lagere energieprijis die ELMAR betaalt aan WEB Aruba.

874. *De toename van de overheidsontvangsten in 2025 zullen alweer bijna geheel gebruikt worden ter dekking van stijgende kosten van de overheid. Kan de Minister gedetailleerd toelichten over de noodzaak van deze stijgingen?*

De middelen van het Land worden ingezet ter dekking van de operationele kosten van het overheidsapparaat en de uitvoering van de beleidsvoornemens. Daarbij wordt rekening houdende met eventuele inflatoire effecten.

875. *De Raad van Advies merkt herhaaldelijk op dat door de stijgende overheidsuitgaven in 2025, loopt Land Aruba steeds een groter risico dan voorheen dat de Arubaanse economie nog afhankelijker zal worden van haar voornaamste economische pilaar, namelijk het toerisme. Kan de Minister toelichten met concrete maatregelen en activiteiten hoe de Minister van plan is de Arubaanse economie voortdurend te diversifiëren in 2025 en toekomst?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 774.

876. *De toename van baten in OB 2025 (in vergelijking met 2023 en 2024) wordt met name verklaard door de hogere belasting (maatregelen) die geïntroduceerd zijn. Naast de indexering voor de publieke sector, is echter voor komend jaar weer geen sprake van een algemene maatregel voor koopkrachtreparatie. Kan de Minister aangeven wat de plannen zijn om de hoge financiële druk op de samenleving te mitigeren?*

877. *De Raad van Advies merkt op hoe de financiële situatie van de SVb en de AZV en daarmee van de gehele collectieve sector verslechtert door de snelheid van vergrijzing. Welke zijn de op zeer kortetermijnmaatregelen (in 2025) die getroffen zullen worden om deze gevolgen van vergrijzing te mitigeren?*

878. *Kan de Minister de Staten informeren over de stand van zaken van de jaarrekening van 2019 en verder?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 107.

879. Kan de Minister toelichten wat de huidige ontwikkelingen inzake het Bureau Cannabis zijn?

880. *Kan de Minister aangeven hoe de oprichting van een Cultuurraad als adviesorgaan tot heden in samenwerking gaat met de rol van Directie Cultuur momenteel vervult?*

Dienaangaande zij hierbij opgemerkt dat DCA heeft samen met het ministerie van Cultuur en de DWJZ vergaderd over de oprichting van de 'Cultuurraad'. Inmiddels zijn er concrete afspraken hierover gemaakt, en de DCA heeft schriftelijk advies gegeven en gereageerd op het concept-Landsbesluit, waarin de rollen duidelijk zijn gedefinieerd.

881. Kan de Minister de Staten informeren over de huidige taken en werkzaamheden van het kwaliteitsinstituut, kan de minister een jaarrapportage aan de staten overhandigen?

882. *Kan de Minister de Staten informeren hoe de laatste controles bij de ouderencentra op het eiland is verlopen in 2020, 2021, 2022, 2023 tot heden?*

Tijdens de Covid-19 pandemie in 2020, onderhield de Inspectie telefonisch contact met alle verzorgingshuizen om hulp te bieden bij eventuele tekorten aan middelen en materialen. In 2021 werd toezicht gehouden naar aanleiding van meldingen van vermoedelijke calamiteiten. In 2022 werden routinematige onaangekondigde inspectiebezoeken uitgevoerd en in 2023 wordt toezicht gehouden naar aanleiding van incidenten, klachten en meldingen. Deze informatie zal worden opgevraagd bij de IVA.

883. *Kan de gecollecteerde data betreffende de luisterlijn (telefoonnummer 125) voor ouderen met de Staten gedeeld worden?*

Het telefoonnummer 125 wordt beheerd door Club Kibrahacha. De bellijn is om oproepen van ouderen te beantwoorden en zo gevoelens van isolatie en eenzaamheid te verminderen.

884. *Kan de Minister gedetailleerd aangeven wat de huidige stand van zaken is betreffende het creëren van het Autoriteit Corporate Governance?*

De op te richten Autoriteit Corporate Governance wordt een onafhankelijke instelling ter bevordering van verantwoorde besluitvorming in zaken betreffende de betrokkenheid van het Land Aruba in rechtspersonen in de publieke- en semipublieke sector. Denk hierbij aan besluiten en handelingen betreffende dividendbeleid en dividenduitkering, verkrijging, vervreemding en bezwaring van aandelen, en benoeming en ontslag van bestuurders en commissarissen.

885. *Kan de Minister het jaarverslag betreffende de activiteiten van het Bureau Integriteit Aruba in 2023 tot heden met de Staten delen?*

Het jaarverslag zal bij de openbare vergadering ter inzage worden gelegd.

886. *Kan de Minister de cijfers van drop-outs overhandigen over de jaren 2019, 2020, 2021, 2022, 2023 en 2024?*

Het overzicht van het aantal schoolverlaters zal staande de openbare vergadering ter inzage worden gelegd.

887. *Kan de Minister de Staten informeren hoe het nu gesteld is met de staat van onderhoud van de KIA?*

888. *Wat is de ideale sterkte van het politiekorps voor 2025?*

889. *Hoeveel personen zijn door de Minister toegelaten tot de politieopleiding in 2022-2023 en 2024?*

890. *Kan de Minister het proces, en stand van zaken betreffende het verzelfstandigen van het Bureau Examen Rijbewijzen toelichten?*

891. *Kan de Minister de stand van zaken van de gelden van het criminaliteitsfonds toelichten en de gefinancierde projecten?*

892. *Kan de Minister de Staten informeren hoe ver de implementatie van het Veiligheidshuis en de Family Justice Center gevorderd is?*
893. *Kan de Minister de verschillende samenwerkingsovereenkomsten voor wat betreft de GGZ-keten aan de Staten doen toekomen?*
894. *Kan de Minister de plannen toelichten voor wat betreft het privatiseren van de DTI?*
895. *Kan de Minister de stand van zaken van het project onderwijswetgeving aan de staten geven?*

Verwezen wordt naar het antwoord bij vraag 739.

896. *Kan de Minister meer informatie en documentatie betreffende de reorganisatie van het Post Aruba N.V. aan de Staten doen toekomen?*

Recentelijk is het reorganisatieplan dat is opgesteld door de interim directie en de Raad van Commissarissen aangeboden aan de aandeelhouer.

Het onafhankelijke lid behoudt zich het recht voor om nadere vragen te stellen gedurende de openbare behandeling.

De ondergetekenden spreken de hoop uit dat met het bovenstaande de vragen van de leden van de bovengenoemde fracties zijn beantwoord en zal bijdragen aan een spoedige afronding van de onderhavige ontwerp-landsverordening.

De minister van Algemene Zaken, Innovatie, Overheidsorganisatie,
Infrastructuur en Ruimtelijke Ordening, *A. I.*

De minister van Transport, Integriteit, Natuur en Ouderenzaken,

De minister van Economische Zaken, Communicatie en Duurzame Ontwikkeling,

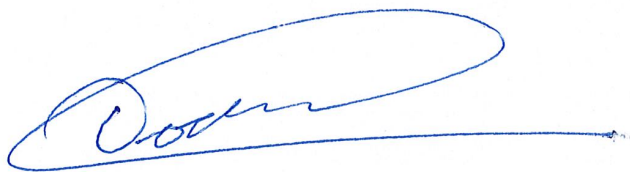
De minister van Toerisme en Volksgezondheid,

De minister van Arbeid, Energie en Integratie,

De minister van Onderwijs en Sport,

A large, stylized handwritten signature in blue ink, featuring a prominent loop at the beginning and a long, sweeping horizontal stroke extending to the right.

De minister van Justitie en Sociale Zaken,

A handwritten signature in blue ink, consisting of a series of connected loops and a final upward stroke.

De minister van Financiën en Cultuur,

A handwritten signature in blue ink, featuring a large, open loop on the left and a series of smaller, connected loops extending to the right.